సూర్యదేవయజ్వ

జ్యోతిశ్శాస్త్రరత్నము

చెన్నపురి, 1926

Record no. 559

Sūryadēvayajva

Jyōtiśśāstraratnamu

Cennapuri, 1926

Record no. 559

Bibliographic Record Target

సూర్యదేవయజ్వ.

జ్యోతిశ్శాస్త్రరత్నము / సూర్యదేవయజ్వచే రచియింపబడిన సంస్కృతవ్యాఖ్యానముతోడ.- చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, 1926.

200 p. ;21 cm.

Record no. 559

Sūryadēvayajva.

Jyōtiśśāstraratnamu / Sūryadēvayajvacē raciyimpabaḍina Saṃskṛtavyākhyānamutōḍa.- Cennapuri : Vāviḷla Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ Sans, 1926.

200 p. ;21 cm.

Record no. 559

1474

1474

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీలక్ష్మీనృసింహపరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీ ప తి అ న బ డు

జ్యోతిశ్శాస్త్రరత్నము.

ఇ ది

శ్రీసూర్యదేవయజ్వచే రచియింపబడిన

సంస్కృతవ్యాఖ్యానముతోడను

శ్రీమన్నిగమాద్రి లక్ష్మీనృసింహదివ్యచరణారవిందేందిందిరాయమానుండును,

శ్రీకౌశికగోత్రపవిత్రాసమాన సంస్కృతాంధ్రభాషా సాహిత్యగణిత

పాండిత్యాది విద్యావిభూషిత

శ్రీగోపాలాచార్యవర్యపుత్రుండును,

సిద్ధాంతజ్యోతిశ్శాస్త్రపారంగతుండును,

నెల్లూరుడిస్ట్రిక్టు 2 గ్రేడ్ వకీలునునై

సదరు డిస్ట్రిక్టులో చేరిన ఒంగోలు కావలి కనిగిరి డి॥ మున్‌సీపుకోర్టులలో

వ్యవహరించుచుండిన కీర్తిశేషులు

కొ మా ం డూ రు - నృ సిం హా చా ర్యు ల చే

సకలజనమనోరంజనముగ

సులభశైలిని రచింపబడిన తెనుగుతాత్పర్యముతోడను

ఉదాహరణసహితముగ

లేఖక ప్రమాదాదిదోషరాహిత్యంబుగ పరిష్కరింపబడి

చె న్న పు రి :

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేత

ప్ర క టిం ప బ డ యి.

1926.

Printed at
the "VAVILLA" PRESS,
Madras.—1926.

గ్రంథప్రచురవిషయికప్రకటన.

ఈ 'శ్రీపతి' యనబడు జ్యోతిశ్శాస్త్రరత్నము మాతండ్రిగారైన నృసింహాచార్యులవారిచే కొలదికాలముక్రిందట రచింపబడినది. ఈగ్రంథమును పునర్ముద్రింపబూనినమాకు సర్వసహాయమునొసగి ఈ ముద్రణమును అతిశీఘ్రకాలముననె వెలువరింపజేసిన, శ్రీ వావిళ్ల వెంకటేశ్వరశాస్త్రులవారికి మేమెంతయు కృతజ్ఞులము. ఇప్పటికి చాల కాలముక్రిందనె ఈగ్రంథపుప్రతులు లేకపోవుటయు, జ్యోతిశ్శాస్త్రమునం దభిమానముకలవారు అనేకులు, గురువుతో నవసరములేక జ్యోతిషమును హస్తంగతముచేసికొనుటకు విశేషించి సహాయమొసగగల గ్రంథ మిదియొక్కటియేయని తెలిసి ప్రతులకై వ్రాయుచుండుటయు తటస్థించినను, ఇంతకుముందె దీనిని ప్రచురించుటకు ప్రయత్నింపక, విద్యాభిమానులకు కష్టమును కలిగించినందునకై వారిక్షమాపణమును వేడుకొనుచున్నాము.

మాతండ్రిగారిచే రచింపబడిన 'అహోబిలనాథీయము అను గ్రంథమును త్వరలోనే పునర్ముద్రణము కావలసియున్నది. ఆప్రయత్నమును చేయుచున్నాము.

బుధజనవిధేయులు,

కొ. విజయరాఘవాచార్యులు.

కొ. పార్థసారథి అయ్యంగార్.

శ్రీరస్తు.

గ్రంథపరిష్కరణప్రకారవివేచనము.

జ్యోతిషగ్రంథము లనేకములు ముద్రాక్షరాంకితములై యున్నను, అవియన్నియు (ఈగ్రంథము ముద్రితముకాకుండుటవలన) శిరోవిహీనాంగకములవలె నిష్ప్రయోజనములైయున్నవి. బృహజ్జాతకాదులగు అనేకగ్రంథములలో జాతకఫలములు చక్కగా చెప్పబడియున్నవి. ఆఫలములన్నియు గ్రహభావాదులయొక్క బలాబలశుభాశుభత్వములమీద నాధారపరుపబడియున్నవి. అయితే ఏగ్రంథమందును గ్రహములయొక్కయు, తన్వాదిభావములయొక్కయు, బలాబలములను శుభాశుభత్వములను తెలిసికొనుటకు గణితక్రమము చెప్పబడకుండుటచే అవి చక్కగా తెలియక రమారమిగా బలముల నాలోచించి ఫలితములును, ఆయుర్దాయాదులును, దశాదిక్రమములును, ఏర్పాటు చేయుటవలన అవియన్నియును అనుభవమునకు సరిపడకపోవుటయును అందువలన జ్యోతిశ్శాస్త్రమునకు అపప్రథయును కలిగెను. ఈశ్రీపతి యనుగ్రంథమును సమగ్రముగ చదివినవారలు ఆయపప్రథను లెక్కగొనక జ్యోతిశ్శాస్త్రముయొక్క వాస్తవ్యతను గ్రహించుటకును ఈగ్రంథమును చదువకయే కడమగ్రంథములనుపట్టి జాతకమును వ్రాయుట వ్యర్థమని తెలిసికొనుటకును సందియములేదు. ఈగ్రంథమునందలి విషయములన్నియు ఈవెంబడివ్రాయబడిన విషయసూచికను చదువగా విశదమగుచున్నది.

ఈగ్రంథమును పెక్కుచోట్ల విచారించి అనేకప్రతులనుచేర్చి ఒకప్రతిలోలేని విషయములను మరియొకప్రతిలోనుండి సంగ్రహించియు సంస్కృతవ్యాఖ్యాన మల్పముగానుండు ప్రదేశములయందును మిక్కిలి విపులముగాను, తక్కినచోట్ల సామాన్యముగాను, ఆంధ్రతాత్పర్యమును సుకరముగవ్రాసియు, ఉదాహరణము కొంత అమితస్ఖాలిత్యములతో దొరికినందున దానినంతయు మరలగణించి చక్కచేసియు, ఉదాహరణము దొరకనిభాగములలో నూతనముగ గణించి వ్రాసియు సాధ్యమైనంతవరకును తప్పులులేకుండునటుల గ్రంథమును పూర్తిచేసి ముద్రింపించితిని.

ఈ శ్రీపతియను గ్రంథముచొప్పున జాతకమును గణించుటకు పూర్వమందు గ్రహగణితవిషయమును తెలిసికొనుట అత్యావశ్యకమై యున్నది. గ్రహములను దృగ్గణితసిద్ధాంత గ్రంథములనుపట్టి గణించి వానినికొని యీగ్రంథోక్తరీతిని గణితముచేసినయెడల ఫలములు వైషమ్యమునుపొందక సరిపడుటకు సందియములేదు. కాన, సులభమైన గణితముచే నిర్వైషమ్యముగ గ్రహములను తేదగిన అహోబిలనాథీయమను గ్రహతంత్రమును నావలన రచియింపబడిన అతిసులభమైన ఆంధ్రతాత్పర్యోదాహరణములతో ముద్రించినాము. మరియు, అస్మత్కృతమగు సిద్ధాంతచంద్రికయను గ్రహతంత్రమునుపట్టి మధ్యగ్రహములనుతెచ్చుట అత్యంతసులభమును గణితసంకుచితమును అగుటవలన ఈగ్రంథమందలి మధ్యగ్రహాధ్యాయమును సైతము అదేవిధమున ఆంధ్రతాత్పర్యోదాహరణములతో అహోబిలనాథీయముతోడనే చేర్చి ముద్రింపబడినది.

అహోబిలనాథీయమందలి అధ్యాయములును, వానియందలి విషయములును.

1. మధ్యగ్రహాధ్యాయము:—ఇందు అబ్దాద్యానయనము, ద్యుగణక్రమము, మధ్యగ్రహానయనము, గ్రహభుక్తులు, దృగ్గణితసంస్కారక్రమము, దేశాంతర సంస్కారక్రమము ఇవి తెలియును.
2. స్ఫుటాధ్యాయము:—ఇందు గ్రహములస్ఫుటక్రమము, తిథ్యాది పంచాంగానయనము, దినార్ధరాత్ర్యర్ధానయనము, గ్రహములవక్రవక్రత్యాగ ఉదయాస్తమయాదులు, గ్రహములచారాదులు ఇవి తెలియును.

3. ఉపకరణాధ్యాయము:—ఇందు శంకుస్థాపనచేసి దిక్సాధనచేయుట, ఆయాదేశములకు విషువచ్ఛాయను కనుగొనుట, దానినిపట్టి స్వదేశచరఖండములను తెచ్చుట, విషువత్కర్ణమును తెచ్చువిధము, స్వదేశలగ్నప్రమాణములను తెలిసికొనుట, క్రాన్తివిక్షేపాదులను తెలిసికొనువిధము, లగ్నస్ఫుటక్రమము లోనగు అనేకవిషయములు తెలియును.

4. పాతాధ్యాయము:—ఇందు వ్యప్రనిర్గమలక్షణములును, క్రాన్తిసామ్యమును, ద్విర్భవాఖ్యపాతలక్షణమును తెలియును.

5. చంద్రగ్రహణాధ్యాయము:—ఇందు చంద్రగ్రహణమును గణించువిధము, చంద్రోదయసాధన, వలనాదులను తెచ్చు గణితక్రమము ఇవి విశదముగ తెలియును.

6. సూర్యగ్రహణాధ్యాయము:—ఇందు రవిగ్రహణమును గణించువిధము, లంబనగణితక్రమము, అవనత్యాదుల సాధనక్రమము లోనగువిషయములు చక్కగా తెలియును.

7. సిద్ధాంతచంద్రికయందలి మధ్యగ్రహాధ్యాయము:—మధ్యగ్రహాదులను తెచ్చువిషయములో సంగ్రహగణితముచే ఫలవైషమ్యము లేకుండ అతిత్వరితమున గ్రహములు సిద్ధించుటకు ఈగ్రంథమునకు సమానమైనదేదియును లేదు.

ఈగ్రంథమునందు నాపొరపాటువలనగాని ఇతరకారణముల వలనగాని తప్పిదములుండినను వానిని లెక్కింపక గుణగ్రహణముచేసి క్షమించవలయునని జ్యోతిర్గణిత విద్వచ్ఛిఖామణులనెల్లను ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు,
కోమాండూరు - నృసింహాచార్యులు,
ప్లీడరు, కావలి, నెల్లూరుజిల్లా.

శ్రీరస్తు

విషయసూచిక.

శ్రీలక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః.

ఏతవ్యాఖ్యోదాహరణాంధ్రతాత్పర్యయుత

శ్రీపతిగ్రంథః.

భావాధ్యాయః.

శ్లో. జగదుదయస్థితిసంహృతికారణ మవికారి సచ్చిదానందం, శ్రీమచ్ఛ్రీకృష్ణాఖ్యం తేజో మేహృది సదా స్ఫురతు. ఆచార్య శ్రీపతికృత జాతకే కర్మపద్ధతిః, వ్యాఖ్యాయతే మయా స్పష్టం సూర్యదేవేన యజ్వనా, పశ్యంతుతమిమంగ్రంథం శాస్త్రన్యాయోపబృంహితం, పూర్ణం జాతకశాస్త్రాణా మలంకారం విపశ్చితః.

అ వ తా రి కా.

ఇహాఖలు సంతః శిష్టాచారసిద్ధం ప్రారభ్యమాణస్య గ్రంథస్య అవిఘ్నపరిసమాప్తిహేతుం సకలదేశకాలపురుష వ్యాపిప్రయోజనం అభీష్టదేవతాస్తుతి నమస్కారరూపం మంగళంకృత్వా గ్రంథారంభం ప్రతిజానంతి. తదయమపి శ్రీపతిరాచార్యోభీష్టదేవతానమస్కారపూర్వకం జాతకపద్ధత్యాఖ్య గ్రంథకరణం శ్లోకేనప్రతిజానాతి.

మూ. నత్వా తాంగురుదేవతాం త్రిసమయజ్ఞానోద్గతేఃకారణం తత్పాదాంబురుహప్రసాదవికస ద్బోధోబుధశ్రీశ్రీపతిః, శిష్యప్రార్థనయా విచార్యసకలాన్ హోరాగమార్థాన్ బహూన్ వక్ష్యే జాతకకర్మపద్ధతి మహం హోరావిదాంప్రీతయే. ౧

వ్యా. త్రైకాలికవిషయజ్ఞానోత్పత్తేఃకారణం గురురూపాం తాం దేవతాం ప్రసిద్ధాం ప్రణమ్య తదంఘ్రిపద్మప్రసాదోదితజ్ఞానో విద్వాన్ శ్రీపతినామధేయోహం శిష్యప్రార్థనయా జాతకపదార్థశాస్త్రసంబంధి సకల

లాన్ హోరాగమార్థాన్ బహూన్ గ్రంథాన్ విచార్య తదపేక్షితం జాతకకర్మపద్ధత్యాఖ్యం గ్రంథం జాతకజ్ఞానినాం ప్రీత్యర్థం కరిష్యామీతి వాక్యార్థం, అత్ర జాతకశబ్దేన యవనబాదరాయణ విష్ణుగుప్త వరాహమిహిరాదికృతాని జాతకశాస్త్రాణ్యుచ్యంతే, తైరుపాదీయమానభావాద్యానయనోపాయముక్తం గణితకర్మ జాతకకర్మ తస్యపద్ధతిః తదపేక్షితగణితకర్మానుపూర్వప్రతిపాదకో గ్రంథోజాతకకర్మపద్ధతి రిత్యన్వర్థ సంజ్ఞా కరిష్యమాణస్య గ్రంథస్య అన్యత్సర్వం వాక్యార్థప్రతిపాదనే నైవావగంతవ్యం.

తా. గ్రంథకర్తయగు శ్రీపతిని శిష్యులు యవనబాదరాయణ వరాహమిహిరాదులచే చేయబడినహోరాశాస్త్రములయందు చెప్పబడిన తన్వాదిభావాదులను సాధించు తెరంగు తెలియగల గణితకర్మ నుపదేశింపుడని ప్రార్థించగా గురురూప దేవతానమస్కారపూర్వక మంగళాచరణము చేసినవాడై జాతకశాస్త్రాభిలాషులకు ప్రీతికరముగా భావాద్యానయనగణితపద్ధతిని ఈ గ్రంథరూపమున చెప్పదొడగెను.

అ. జాతకశాస్త్రాణాం ప్రాధాన్యేన ప్రతిపాద్యం జాతస్యాయుర్దాయదశావిపాకాది తదుపయోగి సంజ్ఞాతవ్యానితాని ద్వితీయ శ్లోకేనానుక్రమతే.

మూ. జ్ఞేయోత్ర ప్రథమంహి జన్మసమయచ్ఛాయాదియంత్రైః స్ఫుటం తత్కాలప్రభవావిలగ్నసహితాః కార్యాస్తతశ్చగ్రహాః, సిద్ధాంతోక్తపరిస్ఫుటోపకరణైస్తైచాసకృత్కర్మణా భావాః ఖేటదృశోబలానిచ తతస్తేషాంవిచింత్యాని షట్. ౨

వ్యా. ఛాయేతిద్వాదశాంగుళశంకుచ్ఛాయోచ్యతే_ఆదిశబ్దగ్రహణేనఘటికాచక్రాదియంత్రంగృహ్యతే - దినరాత్రిగతఘటికా జ్ఞానోపాయభూతైర్యంత్రైః పూర్వం జన్మకాలః స్పష్టంజ్ఞాతవ్యం, అస్మిన్ దివసే అస్యాంరాత్రౌవా ఏతావతి ఘటికాదికాలేగతే అస్యజాతస్య పూర్వం జన్మకాలోజ్ఞాతవ్యఇత్యర్థః, తతోజననకాలసంభూతా ఉదయలగ్నసహిత

రవ్యాదయోగ్రహాః కరణీయాః, తేచ కైరుపాయైః జ్ఞాతవ్యాఇత్యత్రాహ, సిద్ధాంతోక్తేత్యాది - మయాకృతసిద్ధాంతశేఖరాఖ్యగణితస్కంధోక్తైర్మధ్యమోచ్చనీచపరిధిమందోచ్చశీఘ్రోచ్చాదిస్ఫుటై రుపకరణైరసకృత్కర్మణాచ జ్ఞాతవ్యాఇత్యర్థః, తతోభావాస్తనుధనాద్యాజ్ఞాతవ్యాః, ఖేటదృశోగ్రహాణాం దృష్టయోజ్ఞాతవ్యాః, తతస్తేషాం గ్రహాణాం స్థానదిక్కాలనిసర్గచేష్టా దృష్ట్యాఖ్యాని షడ్విధబలానిజ్ఞాతవ్యాని-అత్ర గ్రహగ్రహణం వక్ష్యమాణగణితోపయోగిత్వేన యానిగణితస్కంధసిద్ధాని జ్ఞాతవ్యాని మధ్యమాపక్రమవిక్షేపాదీని తేషాముపలక్షణార్థం, భావాదిగ్రహణం వక్ష్యమాణేనగణితేననేష్యంతే, తేషాముపలక్షణార్థమేవేతిమంతవ్యం, స్వసిద్ధాంతగ్రహణం దృగ్గణితసంపాదిగ్రహగణితశాస్త్రోపలక్షణార్థం.

తా. ఈ గణితకర్మమునకు ఆరంభమందు ద్వాదశాంగుళశంకుచ్ఛాయవలనను ఘటికాచక్రాదియంత్రములవలనను జన్మకాలమును చక్కగా తెలిసికొనవలయును. పిమ్మట జననకాలమునకు ఉదయలగ్నమును రవ్యాదిసప్తగ్రహములను ఈ గ్రంథకర్తృ ప్రోక్తమగు సిద్ధాంతశేఖరమనెడు గ్రంథోక్తప్రకారముగాని దృక్సిద్ధమగు మరియొక గ్రంథోక్తప్రకారముగాని మధ్యమోచ్చనీచ పరిధిమందోచ్చ శీఘ్రోచ్చాదులచేతను చక్కగా దృక్స్ఫుటము చేయవలసినది. తనుధనాదిద్వాదశభావములను స్ఫుటముచేయవలసినది. అనంతరము గ్రహములకు స్థానదిక్కాలనిసర్గచేష్టాదృష్టులనబడు షడ్విధబలములను సాధించవలసినది.

ఉ దా హ ర ణ ము.

తేనమానససిద్ధాంత గ్రహాదిభిరార్యభటసిద్ధాంత సిద్ధాపక్రమాదిభిశ్చ చోళదేశేప్రసిద్ధాయాగంగాపుర్యా సమీపస్థితే కస్మింశ్చిద్గ్రహే జాతస్య మమజాతకముదాహ్రియతే. తత్రవిషువచ్ఛాయాంగుళద్వయం షష్ట్యంశాశ్చతుర్వింశతిశ్చ తస్యవాక్యం వీరశ్రీః 2-24, అత్ర మేషా

దినాంచరగుణాః, దేవోజలంతపః 48-38-16, లంకోదయవినాడ్యః, వసుభాని 278, అంకగోదస్రాః 299, త్రిదంతాః 323, ఏతఏవోత్క్రమేణచ ద్వాదశరాశీనాంభవంతి, ఏతైశ్చరగుణై రేతాభిర్లంకోదయవినాడిభిశ్చ ఆనీతాస్వదేశోదయవినాడ్యః. శ్లో. విశాఖ 254 నీహార 280 శయాల 315 కుండలం 331 జయాంగ 318 రత్నాంగ 302 ఖనీల 302 దోర్యుగం 318 కులాంగ 331 మేయాంగ 315 నిహార 280 భూమిరాట్ 254 క్రియాదికానాముదయోవినాడికాః. అస్మిన్ జన్మకాలేశకాబ్దాః 1113. అస్యవాక్యం లోకపూజ్యః, కుంభస్థేర్కే ఏకాదశేహని సోమవారే రాత్రౌ ద్వాదశఘటికాసు గతాసు జన్మేతిజ్ఞాయతే. అస్మిన్నార్యభటసిద్ధాంతసిద్ధః కలిగతోహర్గణః 1568004. అస్యవాక్యం, విజ్ఞానదీప్తిమయః. శిష్టమానమానసకరధుర్యాబ్దాః 259. అస్యవాక్యంధర్మశ్రీః, అయనాంశాః 11-9, అస్మిన్ జన్మనిదివసే మాఘమాసస్యసితచతుర్థ్యాంద్యుగణః 2466, తాత్కాలికరవిమధ్యమః 10-8-57, స్ఫుటార్కః 10-10-38, భుక్తిః 60-28, ధనచరం 58-24, దినమానం 29-2, దినార్ధ 14-31, రాత్రిమానం 30-58, రాత్ర్యర్ధ 15-29, చంద్రమధ్యమః 5-21-56, చంద్రోచ్చ 4-18-58, స్ఫుటచంద్రః 5-19-19, భుక్తిః 736-37, భౌమమధ్యమః 4-24-24, మందస్ఫుటభౌమః 4-21-30, స్ఫుటవ్యాస 13-34, శీఘ్రచ్ఛేదః 5-52, శీఘ్రఫలం 17-21, స్ఫుటభౌమః 5-8-51, మందస్ఫుటభుక్తిః 26-34, వక్రభుక్తిః 8-7, బుధశీఘ్రోచ్చ 4-18-13, మందస్ఫుటబుధః 10-4-2, స్ఫుటవ్యాస 21-38, శీఘ్రచ్ఛేదః 13-59, శీఘ్రఫలం 8-15, స్ఫుటబుధః 9-25-47, మందస్ఫుటభుక్తిః 59-3, వక్రభుక్తిః 47-51, గురుమధ్యమః 11-4-33, మందస్ఫుటగురుః 11-2-57, స్ఫుటవ్యాస 38-54, శీఘ్రచ్ఛేదః 46-13, స్ఫుటగురుః 10-28-46, మందస్ఫుటభుక్తిః 5-25, స్ఫుటభుక్తిః 14-16, శుక్రశీఘ్రోచ్చ 2-28-43, స్ఫుటవ్యాస 12-44, శీఘ్రచ్ఛేదః 6-46, శీఘ్రఫలం 46-18, స్ఫుటశుక్రః 11-26-23, మందస్ఫుటభుక్తిః

60-5, స్ఫుటభుక్తిః 48-51, శనిమధ్యమః 7-23-15, మందస్ఫుటశనిః 7-24-55, స్ఫుటవ్యాస 80-38, శీఘ్రచ్ఛేదః 82-40, శీఘ్రఫలం 5-30, స్ఫుటశనిః 8-0-25, మందస్ఫుటభుక్తిః 1-46, స్ఫుటభుక్తిః 3-26, లగ్నార్థం రాత్రిఘటికానాం ద్వాదశానాంవినాడ్యః 720, సాయనాంశస్య షడ్భస్తాత్కాలికోర్కః 4-21-47, తస్మాదానీతముదయలగ్నం 6-21-35-2.

నతోన్నతలక్షణం లగ్నాస్తలగ్నానయనం.

అ. అథ నతోన్నతలక్షణంతయో రానయనముదయాస్తలగ్నానయనంచ శ్లోకద్వయేనాహ.

మూ. మధ్యాహ్నాంశుమతోర్య ఏవవివరం కాలస్సఉక్తోనతస్సోప్యభ్రాగ్నిపరిచ్యుతోరవినిశామధ్యాంతరేచోన్నతః, మధ్యాహ్నాత్ప్రతితేతువాసరగతేస్యాత్ప్రాక్కపాలేనతం యాతేహ్నిద్యుదలోనితేపునరిదం ప్రత్యక్కపాలేనతం. ౩. రాత్ర్యాశ్శేషేగతేవాభవతిహిసమయే జన్మచేత్తద్ఘటీభిస్సంయుక్తంవాసరార్ధం నతమితిగదితం పూర్వవత్ప్రాక్పరశ్చాత్, తస్మాదేవంస్ఫుటార్కాదుదితకిరణతః స్వోదయైరిష్టకాలాత్కార్యల్లగ్నం సషడ్భంతదిహాసుగణైరస్తలగ్నం నిరుక్తం. ౪

వ్యా. జ్యోతిశ్చక్రేదక్షిణోత్తరమండలాత్పూర్వస్థితమర్ధం ప్రాక్కపాలశబ్దేనోచ్యతే, అపరస్థితమర్ధం అపరకపాలశబ్దేనోచ్యతే, తస్యజ్యోతిశ్చక్రస్యదృశ్యార్ధస్తే దక్షిణోత్తరమండలే యత్ప్రదేశస్థోరవిర్మధ్యాహ్నంకరోతి సప్రదేశోమధ్యాహ్నశబ్దేనోచ్యతే, తస్యదక్షిణోత్తరమండలస్యాదృశ్యార్ధే యత్ప్రదేశస్థోరవిరర్ధరాత్రంకరోతి సప్రదేశోనిశామధ్యశబ్దేనోచ్యతే, జ్యోతిశ్చక్రస్యపూర్వకపాలేపరకపాలేవా దృశ్యేదృశ్యేవాయత్ప్రదేశే తాత్కాలికోర్కస్థితస్సప్రదేశోంశుమచ్ఛబ్దేనోచ్యతే, తయోర్మధ్యాహ్నసూర్యయోరంతరస్తే జ్యోతిశ్చక్రమండలే యావద్ఘటికాద్యఃకాలస్సనతాఖ్యకాలః, తత్రాహ్నిదినగతఘటికకాలోధికేదినార్ధే దినార్ధాద్దినగతంత్యక్త్వాశేషః పూర్వనతాఖ్యః, దినార్ధా

దధికేదినగతే దినగతాద్దినార్ధంత్యక్త్వా శేషోపరనతాఖ్యః, ఏవమహ్నోనత కాలానయనం. అథ యదా పూర్వరాత్రే వాపరరాత్రే వా జన్మతదా దినార్ధం పూర్వరాత్రిఘటికాయుతం అపరనతకాలః, రాత్రిశేషేయుతం దినార్ధం పూర్వనతకాలః, సర్వదానతకాలం త్రింశతోవిశోధ్య శేషమున్నతాఖ్యఃకాలః, తతఃసాయనాంశాత్ స్ఫుటార్కాత్. స్వోదయైఃప్రశ్న నాడీభిర్వర్ధితోర్కోనుపాతతః. లగ్నమిత్యుక్తప్రకారేణోదయలగ్నం కార్యంస్వలగ్నంభవతి, తద్రాశిషట్కయుక్తమస్తలగ్నంభవతి.

తా. అర్ధరాత్రి మొదలుకొని మధ్యాహ్నకాలపర్యంతము ఈ రెండుకాలములమధ్యమందు రవియున్నస్థానమునకును మధ్యాహ్నమునకును కలఅంతరకాలము పూర్వనతమనబడును. మధ్యాహ్నము మొదలుకొని అర్ధరాత్రికాలపర్యంతము ఈ రెండుకాలములమధ్యమందు రవియున్నస్థానమునకును అర్ధరాత్రికిని కలఅంతరకాలము అపరనతమనబడును. పగటియందు జననకాలమైనపుడు సూర్యోదయాది జననకాలము దినార్ధముకంటె తక్కువగానుండెనేని జననకాలమును దినార్ధములో తీసివేయగా శేషము పూర్వనతమగును. దినార్ధముకంటె జననకాలము హెచ్చుగనుండెనేని జననకాలమందు దినార్ధమును తీసివేయగా మిగిలినశేషము అపరనతమగును. రాత్రియందు జననకాలమైనపుడు అర్ధరాత్రాత్పూర్వమయ్యెనేని అస్తమయాది జననకాలమును దినార్ధమునందుచేర్చగా అపరనతమగును. అపరరాత్రియందు జననమయ్యెనేని రాత్రిశేషమును అనగా జననకాలము మొదలుకొని సూర్యోదయపర్యంతకాలమును దినార్ధములోచేర్చగా పూర్వనతమగును. ఎల్లప్పుడును నతమును (30) గడియలలో తీసివేయగా శేషము ఉన్నతమగును. పిమ్మట సాయనస్ఫుట రవివలన స్వదేశలగ్నప్రమాణములచేత లగ్నస్ఫుటముచేసి అయనాంశలను తీసివేయగా స్వోదయలగ్నమగును అనగా తనుభావమగును. ఉదయలగ్నమున ఆరురాసులుచేర్చగా అస్తలగ్నమగును అనగా సప్తమభావమగును.

ఉదాహరణము. ప్రస్తుతజాతకేరాత్రౌగతఘటికాః 12, దినార్ధ 14-31, అనయోర్యోగేపరనతకాలః 26-31. పూర్వమేవానీతముదయ లగ్నం 6-21-35, ఏతత్సషడ్భమస్తలగ్నం 0-21-35, కాలాంతరేపినత కాలలగ్నాదికం యథాశాస్త్రముదాహార్యం - అపరనతకాలమేతం 26-31. త్రింశతోవిశోధ్య శేషమపరోన్నతకాలః 3-29. ఏవమప్యత్రాప్యుదాహార్యం.

మధ్యలగ్నపాతాళలగ్నానయనం.

అ. మధ్యలగ్న పాతాళలగ్నయోరానయనం శ్లో కేనాహ.

మూ. లంకోదయైః పూర్వనతాదృణాఖ్యం ప్రత్యఙ్నతాచ్చైవ భవేద్ధనాఖ్యం, లగ్నంతదూచుఃఖలుమధ్యసంజ్ఞం షడ్భాధికంతచ్చరసాతలాఖ్యం. ౫

వ్యా. కేషాంచిత్పక్షః. శ్లో. లంకోదయానుపాతాస్తా నవగమ్య రవేరసూన్, తిథిమధ్యాంతరాసుభ్యో హిత్వాశోధ్యంగతంతతః, శేషే పియావతస్సంతిప్యుత్క్రమాస్తావతస్త్యజేత్, భాగాలిప్తాశ్చపూర్వాహ్నే మధ్యలగ్నముదాహృతం, అపరాహ్ణేప్యయంకార్యో గంతవ్యాదేర్వివస్వతః. ఇత్యుక్తప్రకారేణ పూర్వనతకాలానీతం రాశ్యాదికమర్కాద్విశోధ్య శిష్టం మధ్యలగ్నంభవతి, అపరనతకాలానీతరాశ్యాదినాయుతోర్కోమధ్యలగ్నంభవతి, మధ్యలగ్నంషడ్భయుతం పాతాళలగ్నంభవతి.

తా. సాయనస్ఫుట రవివలన లంకోదయప్రమాణముచేతను నతముచేతను సాధింపబడినరాశ్యాదిని పూర్వనతమైనపుడు సాయనస్ఫుట రవిలోతీసివేయగాను అపరనతమైనపుడు సాయనస్ఫుట రవిలోచేర్చగాను సాయనమధ్యలగ్నమగును. అందు అయనాంశలను తీసివేయగా మధ్యలగ్నమగును అనగా దశమభావమగును. మధ్యలగ్నమందు ఆరురాసులుచేర్చగా పాతాళలగ్నమగును అనగా చతుర్థభావమగును. ఈవిధమున లగ్న చతుర్థ సప్తమ దశను భావములేర్పడును.

ఉదాహరణం. పూర్వప్రదర్శితోపరనతకాలః 26-31, అస్యవినాడ్యః 1591, సాయనాంశస్ఫుటోర్కః 10-21-47, గంతవ్యభాగాది 8-13, మేషాదీనాంలంకోదయ వినాడ్యః 278-299-323, ఏతాఏవక్రమేణోత్క్రమేణచ ద్వాదశానాం రాశీనాముదయ వినాడ్యోభవంతి, గంతవ్యభాగాదికం కుంభలంకోదయైః అంకగోదస్రైర్హత్వా త్రింశతావిభజ్య లబ్ధంవినాడ్యః 82, మీనోదయః 278, మేషస్య 278, వృషభస్య 299, మిథునస్య 323, కర్కటకస్య 323, అస్యాంయోగః 1501, కుంభరాశివినాడియుతః 1583, ఏతమిష్టవినాడిభ్యోవిశోధ్య శేషః 8, గంతవ్యభాగాదినామీనాదిరాశి పంచకేనచవర్ధితోర్కః 4-0-0, శేషం త్రింశతాహత్వా సింహలంకోదయప్రమాణేన అంకగోదస్రేణవిభజ్య లబ్ధంలవాదిభిర్యుతోర్కః 4-0-48, అస్మాదయనాంశాదికం విశోధ్య శిష్టంమధ్యలగ్నం 3-19-39, ఏతత్షడ్రాశియుతంపాతాళలగ్నం 9-19-39, ఏవం పూర్వనతకాలే లంకోదయైరేవార్కగతభాగాదినా తత్పూర్వరాశిభిశ్చవిహీనమర్కం మధ్యలగ్నముదాహార్యం.

అ. ఏవంలగ్న చతుర్థ సప్తమ దశమ భావైరానీతైరితరభావాష్టకానయనం భావప్రయోజనంచ శ్లోకద్వయేనాహ.

మూ. లగ్నంచతుర్థాద్బుకం కళత్రాజ్జామిత్రభంమధ్యవిలగ్నతశ్చ, ఖభంవిలగ్నాచ్చ విశోధ్య శేషం తత్త్ర్యంశమేకం ద్విగుణం నిదధ్యాత్. లగ్నాంబుజామిత్రనభోగృహేషుతదంతరాళోద్భవభావసిద్ధ్యై, సిద్ధ్యంతిభావాద్విగుణాష్టదేవం శుభాశుభంచింత్యమశేషమేభిః. ౮

వ్యా. పాతాళలగ్నాదుదయలగ్నంవిశోధ్య శేషం జ్ఞాత్వా తస్య త్ర్యంశమేకగుణం ద్విగుణంచ ద్విష్ఠిలగ్నేక్షిపేత్, తౌధనసహజభావౌభవతః, ఏవమస్తలగ్నాచ్చతుర్థలగ్నం విశోధ్య శేషత్ర్యంశమేకగుణం ద్విగుణంచ ద్విష్ఠేచతుర్థేలగ్నేక్షిపేత్, తౌసుతరిపుభావౌభవతః, తథామధ్యలగ్నాదస్తలగ్నం విశోధ్యశేషత్ర్యంశమేకగుణం ద్విగుణంచద్విష్ఠే

అస్తలగ్నేక్షిపేత్, తౌనిధనశుభభావౌభవతః, ఏవముదయలగ్నాన్మధ్యలగ్నం విశోధ్య శేషత్ర్యంశమేకగుణం ద్విగుణంద్విష్ఠే మధ్యలగ్నేక్షిపేత్, తావాయవ్యయభావౌభవతః, ఏవం లగ్నాదిద్వాదశభావానయనం. భావసంజ్ఞాస్తులఘుజాతకోక్తాః. శ్లో. తనుధనసహజసుహృత్సుతరిపుజాయా మృత్యుధర్మకర్మాయాః, వ్యయఇతిలగ్నాద్భావా స్స్వం చింత్యావివాహజన్మయాత్రాస్వితి. తత్రోదయలగ్నందేహాఖ్యం, పాతాళలగ్నంబంధ్వాఖ్యం, అస్తలగ్నంజాయాఖ్యం, మధ్యలగ్నంకర్మాఖ్యం, ఏభిర్గణితసిద్ధైర్ద్వాదశభిర్భావైర్జాతకశాస్త్రోక్తం నిరూపణీయమ్.

తా. చతుర్థభావములో తనుభావమును తీసివేసి శేషమును మూడింట భాగించగా వచ్చినదానిని తనుభావములో చేర్చగా ధనభావమును ఆఫలమును (౨) ట గుణించి తనుభావములో చేర్చగా సహజభావమును అగును. ఇదేవిధమున సప్తమభావములో చతుర్థభావమును తీసివేసి శేషమును (3) ట భాగించి వచ్చిన ఫలమును చతుర్థభావములో చేర్చగా పంచమభావమును ఆఫలద్విగుణమును చతుర్థభావములో చేర్చగా షష్ఠభావమును అగును. దశమభావములో సప్తమభావమును తీసివేసి శేషమును మూడిటభాగించగా వచ్చినఫలమును సప్తమభావములో చేర్చగా అష్టమభావమును ఆఫలద్విగుణమును సప్తమభావములో చేర్చగా నవమభావమును అగును. తనుభావములో దశమభావమును తీసివేసి శేషమును (3) ట భాగించగా వచ్చినఫలమును దశమభావములో చేర్చగా ఏకాదశభావమును ఆఫలద్విగుణమును దశమభావములో చేర్చగా ద్వాదశభావమును అగును. ఇట్లు పండ్రెండుభావము లేర్పడును, అనగా ఆయాభావముల మధ్యభాగము లగును

ఉదాహరణము. లగ్నమిదం 6-21-35, పాతాళలగ్నాదస్మాత్ 9-19-39, విశోధ్య శేషం 2-28-4, అస్యత్ర్యంశమేకగుణం 0-29-21, ద్విగుణం 1-28-42, ద్విష్ఠిలగ్నేసంయోజ్యజాతౌ ధనసహజభావౌ, ధన

భావః 7-20-56, సహజభావః 8-20-17, పాతాళ లగ్నమిదం 9-19-36, అస్తలగ్నాదస్మాత్ 0-21-35, విశోధ్య శేషత్ర్యంశమేకగుణం 1-0-39, ద్విగుణం 2-1-18, ద్విష్టేపాతాళలగ్నే సంయోజ్యజాతౌ సుతరిపు భావౌ, సుతభావః 10-20-18, రిపుభావః 11-20-57, అస్తలగ్నమిదం 0-21-35, మధ్యలగ్నాదస్మాత్ 3-19-39, విశోధ్య శేషః 2-28-4, తత్ర్యంశమేకఘ్నం 0-29-21, ద్విఘ్నం 1-28-42, ద్విష్టేఅస్తలగ్నే సంయోజ్య జాతౌ నిధనధర్మభావౌ, నిధనభావః 1-20-56, ధర్మభావః 2-20-17, మధ్యలగ్నమిదం 3-19-39, ఉదయలగ్నాదస్మాత్ 6-21-35, విశోధ్య శేషత్ర్యంశమేకఘ్నం 1-0-39, ద్విఘ్నం 2-1-18, ద్విష్టేమధ్య లగ్నే సంయోజ్య జాతౌ ఆయవ్యయభావౌ, ఆయభావః 4-20-18, వ్యయభావః 5-20-57.

భావాద్యంతసంధిగత గ్రహఫలం.

అ. ఏవంద్వాదశానాంభావానాం మధ్యప్రదేశముక్త్వా తేషా మాద్యంతభావస్థ గ్రహఫలదానప్రకారం శ్లోకేనాహ—

మూ. వదంతి భావైక్యదళంహిసంధిం తత్రస్థితస్స్యాదఫలోగ్రహేంద్రః, ఊనస్తుసంధేర్గతభావజాత మాగామిజంచాభ్యధికః కరోతి.

వ్యా. నిరంతరయోర్ద్వయోర్భావయోరైక్యమర్ధీకృతం యావ ద్రాశ్యాదికంభవతి తావద్రాశ్యాదికేప్రదేశే తయోర్భావయోస్సంధి ర్భవతి, సంధిర్నామ పూర్వభావస్యాంతః ఉత్తరభావస్యారంభశ్చ, భావ యోస్సంధౌస్థితోగ్రహః ఉదయభావాశ్రయణేన తద్భావఫలంప్రయ చ్ఛతి, భావసంధేరూనభాగాదికోగ్రహః పూర్వభావోక్తఫలం ప్రయ చ్ఛతి, సంధేరధికోగ్రహః ఉత్తరభావోక్తఫలం ప్రయచ్ఛతి.

తా. ఉదయధనభావములనుచేర్చి అర్థించగా ఆ రెండుభావముల సంధియగును అనగా ఉదయభావాంత్యమును ధనభావారంభమును అగును. ఇదేవిధమున ధనసహజాదిభావములను వరుసగా రెండేసి భావములనుచేర్చి అర్థించగా నాయాభావద్వయముల సంధులేర్పడును

అనగా పూర్వభావాంత్యమును ఉత్తరభావారంభమును ఏర్పడుననుట. భావద్వయసంధిలోనున్న గ్రహము ఏభావఫలమునే నియ్యనేరదు. సంధి కంటె తక్కువగానుండు గ్రహము పూర్వభావఫలమును సంధికంటె నెక్కువగానుండు గ్రహము ఉత్తరభావఫలమును ఇచ్చును.

ఉదాహరణము. తద్యథా, తనుభావః 6-21-35, ధనభావః 7-20-56, అనయోర్యోగః 14-12-31, అస్యదళం 7-6-16, అత్రతను భావసమాప్తిర్ధనభావారంభశ్చ, ధనసహజయోర్యోగదళంతత్సంధిః 8-5-36, సహజసుహృద్భావయోర్యోగదళంతత్సంధిః 9-4-58, సుహృ త్సుత భావయోర్యోగదళంతత్సంధిః 10-4-58, సుతరిపుభావయోర్యో గదళంతత్సంధిః 11-5-35, రిపుజాయాభావయోర్యోగదళం తత్సంధిః 0-6-16, జాయానిధనభావయోర్యోగదళంతత్సంధిః 1-6-15, నిధనధర్మ భావయోర్యోగదళం తత్సంధిః 2-5-36, ధర్మకర్మభావయోర్యోగదళం తత్సంధిః 3-4-58, కర్మాయభావయోర్యోగదళంతత్సంధిః 4-4-58, ఆయ వ్యయభావయోర్యోగదళం తత్సంధిః 5-5-36, వ్యయతనుభావయో ర్యోగదళంతత్సంధిః 6-6-15, ఏవంద్వాదశభావసంధయోదర్శితాః.

భావఫలత్రైరాశికక్రమము.

అ. ఏవంభావసంధిసమలిప్తోగ్రహః భావఫలం నప్రయచ్ఛతీత్యు క్తం, అథభావమధ్యసమలిప్తోగ్రహః భావఫలం సంపూర్ణంప్రయచ్ఛతి, భావమధ్యాదూనాధికస్తుత్రైరాశికేన తద్భావఫలం ప్రయచ్ఛతీతి శ్లోకే నాహ—

మూ. భావాంశతుల్యః ఖలు వర్తమానభావోద్భవంపూర్ణఫలం విధత్తే, భావోనకేచాభ్యధికేచ ఖేటే త్రైరాశికేనాత్రఫలంవిచింత్యం. ౯

వ్యా. అత్రేదంత్రైరాశికం - భావారంభభావమధ్యయోరంత రాళస్థైర్భాగాదిభిశ్శాస్త్రేషు తద్భావోక్తంఫలంపూర్ణం లభ్యతే భావా రంభగ్రహయోరంతరాళస్థై ర్భాగాదిభిః కియదితిభావాదూనేగ్రహే

త్రైరాశికేవాచ్యాయుక్తిః. భావాంతభావమధ్యయోరంతరస్థైర్భాగాదిభిర్భావఫలంపూర్ణం లభ్యతే గ్రహభావాంతయోరంతరాళస్థైర్భాగాదిభిఃకియదితిభావాధికే గ్రహే త్రైరాశికేవాచ్యాయుక్తిః. భావాంతాత్ప్రభృతిక్రమేణవర్ధమానం భావఫలం భావమధ్యే సంపూర్ణంభవతి, భావమధ్యాత్ప్రభృతిక్షీయమాణం భావాంతే శూన్యంభవతి.

తా. భావముతో సరిగానుండు గ్రహము ఆభావఫలమును పూర్ణముగ నిచ్చును. భావమునకంటె తక్కువగాగాని ఎక్కువగాగాని యున్న గ్రహము భావఫలమెంత యిచ్చునదియు త్రైరాశికమువలన దెలియవలయును. ఇచట త్రైరాశికమెట్లనిన, భావారంభము మొదలు భావమధ్యపర్యంత భాగాదులగు ఇన్నిటికి పూర్ణఫల మబ్బుచుండ భావారంభము మొదలుచేసి గ్రహముండు స్థానపర్యంతభాగములగు ఇన్నిటి కెంతఫలము లభించును అని, భావమునకంటె గ్రహము తక్కువగా నున్నపుడు ఈ విధమున త్రైరాశికము చేయవలసినది. భావమధ్యమునకంటె గ్రహమెక్కువగా నుండునపుడు త్రైరాశిక మెట్లన్నను, భావమధ్యము మొదలుచేసి భావాంతపర్యంతముగల ఇన్నిభాగాదులకు పూర్ణఫలము లభ్యమగుచుండ వ్యుత్క్రమముగ భావాంత్యము మొదలుకొని గ్రహముండు స్థానపర్యంతముగల భాగాదులవలన నెంతఫలము లభించునని. ఇట్లు రెండువిధముల త్రైరాశికములవలన ఫలనిర్ణయము అగును.

అ. స్వయమేవ త్రైరాశిక ద్వయావాప్తిం శ్లోకేనస్పష్టయతి—

మూ. భావప్రవృత్తౌహి ఫలప్రవృత్తిః పూర్ణం ఫలం భావసమాంశకేషు, హ్రాసక్రమాద్భావ విరామకాలే ఫలస్యనాశః కథితో మునీంద్రైః. ౧౦

ఈశ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాయబడలేదు.

తా. భావారంభమున ఫలారంభమగును. భావమధ్యమున అనగా గ్రహము భావతుల్యమగునపుడు పూర్ణఫలమగును. భావ

మధ్యము మొదలుకొని భావాంత్యమువరకు ఫలము తగ్గుచువచ్చి భావాంత్యమున ఫలశూన్యమగును.

అ. పూర్వం శుభాశుభం చింత్యమశేషమేభిరితి యదుక్తం తత్ శ్లోకేనవివృణోతి—

మూ. జన్మప్రయాణ వ్రతబంధచౌల నృపాభిషేకాదికరగ్రహేషు, ఏవంహిభావాః పరికల్పనీయాస్తైరేవభావోక్తఫలాని యస్మాత్.

వ్యా. జాతకశాస్త్రోక్తం భావఫలం కాలవిధానశాస్త్రోక్తం భావఫలంచైవముక్త భావపరికల్పనయా జ్ఞాతవ్యమిత్యర్థః.

తా. జాతకశాస్త్రోక్త భావఫలములను కాలవిధానశాస్త్రోక్త భావఫలములను ఈ యధ్యాయమున చెప్పబడినవిధమున భావపరికల్పనచేసి కనుగొనవలయును.

శ్లో. ఇదం నిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతంజాతకపద్ధత్యాం భావాధ్యాయార్థవర్ణనం.

భావాధ్యాయము సంపూర్ణము.

దృష్ట్యధ్యాయః.

అ. అథదృష్ట్యధ్యాయో వ్యాఖ్యాయతే - తత్ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ—

మూ. ఉక్తానియస్మాద్బహుధాఫలాని వ్యోమౌకసాం దృష్టిసముద్భవాని, తస్మాత్ప్రవచ్మ్యానయనంహిదృష్టే ర్హోరావిదాం దృక్ఫలనిర్ణయాయ. ౧

వ్యా. జాతకశాస్త్రదృష్టిఫలాధ్యాయేషు గ్రహదృష్టి జనితం ఫలముక్తం యస్మాత్తస్మాజ్జాతకజ్ఞానాం గ్రహదృష్టిసముద్భూత ఫలనిర్ణయాయ దృష్టిర్గణితేనానయనంవక్ష్యతే.

తా. జాతకశాస్త్రములయందు గ్రహముల దృష్టిఫలములు చెప్పబడియున్నవి. అట్టిఫలముల పరిమాణమును నిర్ణయించుటకు సాధనమగు దృష్ట్యానయనమునకు గణితమును ఈ యధ్యాయమున చెప్పుచున్నాడు.

దృష్ట్యానయనగణితక్రమము.

అ. అథదృష్ట్యానయనం శ్లోకత్రయేణాహ—

శ్లో. దృశ్యోద్రష్టావిరహితతను షడ్గృహేభ్యోఽధికశ్చే ద్దిగ్భ్యశ్శోధ్యోరహితకలికః (తదనుకలికః) ఖాభ్రవహ్న్యద్రి 7200 భక్తః, దృష్టిస్సాస్యాద్యదిశర గృహేభ్యోధికః పంచహీనోలిప్తీభూతో ధృతిశత 1800 హృతస్స్యాచ్చతుర్భ్యోఽధికశ్చేత్. ౨. త్యక్త్వేషుభ్యః ఖఖరసగుణై 3600 ర్వహ్నిభిర్వోఽధికశ్చేచ్ఛోధ్యోఽబ్ధిభ్యస్తదను కలికష్షష్టివర్గేణ 3600 యుక్తః, భక్తోద్వ్యశ్వైశ్శతవినిహతై 7200 రాశియుగ్మాధికోఽపి ద్వాభ్యామూనో నవశతయుతో వ్యోమఖాంగాగ్ని 3600 భక్తః. 3. ఏకోనితశ్చైక గృహాధికశ్చేత్కలీకృతోద్వ్యశ్వశతై 7200 ర్విభక్తః, ఏవంస్ఫుటాః ఖేచరదృష్టయస్స్యు ర్దిగ్భ్యోఽధికః పశ్యతినగ్రహేంద్రః.

వ్యా. ద్రష్టృగ్రహరహితోదృశ్యగ్రహః షడ్రాశ్యధికోదశరాశిభ్యోహీనశ్చయదా భవతి తదారాశిదశకాత్తం ద్రష్టృగ్రహ రహితం దృశ్యగ్రహం విశోధ్యకలీకృత్యశతద్వయాధిక సప్తసహస్రేణ 7200విభజేత్, తత్రలబ్ధం ఫలందృష్టిర్భవతి, అథద్రష్టృరహితో దృశ్యగ్రహో రాశి పంచకాదధికో రాశిషట్కాదూనశ్చేత్తస్మాద్రాశిపంచకంవిశోధ్య శేషం లిప్తీకృత్యరాశిలిప్తాభి 1800 ర్విభజేత్ఫలందృష్టిర్భవతి, అథ రాశి చతుష్కాదధికం ద్రష్టృహీనందృశ్యగ్రహం రాశిపంచకాద్విశోధ్యశిష్టం కలీకృత్య రాశిద్వయలిప్తాభి 3600 ర్విభజ్య లబ్ధందృష్టిర్భవతి, అథరాశిత్రయాదధికం ద్రష్టృహీనదృశ్యగ్రహం రాశిచతుష్కాద్విశోధ్యశిష్టం కలీకృత్య రాశిద్వయలిప్తాభి 3600 స్సహితం రాశిచతుష్కలిప్తాభిర్విభజ్య 7200 లబ్ధందృష్టిర్భవతి, అథరాశిద్వయాధికా ద్రష్టృహీన

దృశ్యగ్రహాద్రాశిద్వయం విశోధ్య శిష్టం కలీకృతంనవశత 900 యుతం రాశిద్వయలిప్తాభి 3600 ర్విభజ్య లబ్ధందృష్టిర్భవతి, అథద్రష్టృహీనదృశ్యాదేకరాశ్యాధికాదేకరాశిం విశోధ్యశిష్టంకలీకృతం రాశిచతుష్కలిప్తాభి 7200 ర్విభజ్యలబ్ధం దృష్టిర్భవతి, ఏవముక్తేనగణితేనానీతాః గ్రహదృష్టయఃస్ఫుటాభవంతి, రాశిదశకాదధికం ద్రష్టృహీనదృశ్యగ్రహం ద్రష్టృత్వేన కల్పితోగ్రహోనపశ్యతి, ఏతచ్చానుక్తస్థానోపలక్షణార్థం తైరేకాదశద్వాదశప్రథమరాశి స్థాన్నపశ్యంతీతిజ్ఞేయం, దృష్ట్యానయనేతత్త్వేపేచ ఏకద్విత్ర్యాదిరాశివ్యవహారాద్దృష్టృరహితేకేంద్రవశాదేవక్రియత ఇతిజ్ఞేయం.

తా. చూడబడుగ్రహములో చూచెడుగ్రహమును తీసివేయగా శేషము (6) రాసులకు హెచ్చుగను పదిరాసులకు తక్కువగను నుండెనేని (10) పదిరాసులలో తీసివేసి శేషమును కలలుచేసి (7200) చే భాగించగా దృష్టివచ్చును. ద్రష్టృగ్రహరహితదృశ్యగ్రహము అయిదు రాసులకు హెచ్చుగను ఆరురాసులకు తక్కువగను నుండెనేని (5) రాసులు తీసివేసి శేషమును కలలుచేసి (1800) చే భాగించగా దృష్టివచ్చును. నాలుగురాసులకు హెచ్చుగను అయిదు రాసులకు తక్కువగను నుండెనేని (5) రాసులలోతీసివేసి శేషమును లిప్తలుచేసి (3600) చే భాగించగా దృష్టివచ్చును. మూడురాసులకుహెచ్చుగను నాలుగురాసులకు తక్కువగను నుండెనేని (4) రాసులలోతీసివేసి శేషమును కలలుచేసి (3600) కలిపి (7200) చే భాగించగా దృష్టివచ్చును. రెండురాసులకు హెచ్చుగను మూడురాసులకుతక్కువగను నుండెనేని (2) రాసులుతీసివేసి శేషమును లిప్తలుచేసి (900) చేర్చి (3600) చే భాగించగా దృష్టివచ్చును.ఒకరాశికిహెచ్చుగను రెండురాసులకుతక్కువగను నుండెనేని (1) రాశి తీసివేసి శేషమును లిప్తలుచేసి (7200) చే భాగించగా దృష్టివచ్చును. ద్రష్టృరహిత దృశ్యగ్రహము పదిరాసులకు హెచ్చుగను ఒకరాశికి తక్కువగనుండెనేని దృశ్యగ్రహముమీద దృష్టి వ్యాపింపదు.

మందజీవభౌమ దృష్టులయందలి విశేషవిధి.

అ. అథమందజీవభౌమానాం పూర్వానీతాసుదృష్టిషు కానిచిద్విశేషమాహ—

మూ. త్రిద్వ్యేకపాదాః క్రమశోవిధేయా శ్శనైశ్చరాచార్యమహీసుతానాం, త్రికర్మణోఽర్థిశుభయోశ్చరంధ్ర బంధ్వోఃస్థితానామిహ పూర్వదృష్టు. ౫

వ్యా. శనైశ్చరాత్తృతీయ దశమస్థస్యగ్రహస్యోక్తగణితేనానీతాయాందృష్ట్యాం త్రిపాదదృష్టిర్విధేయా, జీవాత్పంచమనవమస్థస్యగ్రహస్యోక్త గణితేనానీతాయాం దృష్ట్యాం అర్ధదృష్టిర్విధేయా, భౌమాదష్టమచతుర్థస్య గ్రహస్యోక్తగణితేనానీతాయాం దృష్ట్యాంపాదదృష్టిర్విధేయేతి శ్రీపతిపక్షః, తథాచశ్రీధరః. శ్లో. దశమత్ర్యాదికేస్థానే కేచిదేవంప్రచక్షతే, పాదోనరూపం 45 యుక్త్వా-ర్యం సౌరేర్విద్గురుభౌమయోః, రూపస్యదళపాదాభ్యాం 30-15 తద్దృష్టేస్సాధనార్థినేతి. శ్రీధరస్యస్వమతంతు శ్లో. దశమత్ర్యాదికేస్థానే పాదవృద్ధ్యాదితేమయా, సౌరిసూరికుజాఃపూర్ణం దృష్టింకుర్వంతితాంక్రమాత్. అస్యార్థః. సర్వేగ్రహాః తృతీయదశమస్థాః పాదదృష్ట్యాపశ్యంతి, త్రికోణస్థానస్థానర్ధదృష్ట్యాపశ్యంతి, చతుర్థాష్టమస్థానస్థాః త్రిపాదదృష్ట్యాపశ్యంతి, సప్తమస్థాఃపూర్ణదృష్ట్యా ప్రపశ్యంతీతి. శ్లో. త్రిదశత్రికోణచతురశ్రసప్తమానవలోకయన్తి చరణాభివృద్ధితః. ఇతిజాతకశాస్త్రేషు పాదదృష్ట్యాద్యా దృష్టిరుదితా, తాసు సప్తమేపూర్ణదృష్టిస్సర్వేషాంసమానా, ఇతరాసుపాదార్ధ త్రిపాదదృష్టిషు యాఃపాదదృష్టిస్తాం శనైశ్చరః పూర్ణదృష్టింకరోతి, యా అర్ధదృష్టిస్తాంజీవః పూర్ణదృష్టింకరోతి, యా త్రిపాదదృష్టిస్తాంభౌమః పూర్ణదృష్టింకరోతి, ఏతదుక్తంభవతి, శనైశ్చరస్తృతీయ దశమస్థంగ్రహం పూర్ణదృష్ట్యాపశ్యతి, జీవః పంచమనవమస్థంగ్రహం పూర్ణదృష్ట్యాపశ్యతి, భౌమశ్చతుర్థాష్టమస్థంగ్రహం పూర్ణదృష్ట్యాపశ్యతి, అతస్తత్రగణితేనదృష్టిరానీతవ్యేతివయంబ్రూమః,

యదాత్రిదశస్థానేషుసామాన్యేనోదితాఃపాదాదిదృష్టయో యుక్తాః క్వచిత్ప్రదేశే వ్యవస్థాపితాః, ఏవం దశమాదిస్థానేషు సామాన్యేనోదితాస్త్రిపాదాదిక్షేప్యదృష్టయోఽపితదనుసారేణ వ్యవస్థాపనీయాః, ఏతదుక్తంభవతి-యథా దశమస్థాన స్థితస్యోక్తాపాదదృష్టిశ్శూన్యా,దశమరాశ్యంతముపక్రమ్యప్రతిలోమేన దశమాదౌ భవతి తదాతత్స్థానస్యోదితాత్రిపాదదృష్టిరపి దృష్టిశూన్యా దశమరాశ్యంతాత్ప్రభృతివ్యుత్క్రమేణ దశమరాశ్యాదౌభవితుమర్హతీతి. ఏవంచ దశమరాశ్యాదౌ గణితానీతాపాదదృష్టిః క్షేప్యత్రిపాదదృష్టిసహితా పూర్ణదృష్టిర్భవతి. ఏవంసతి దశమరాశి మధ్యే దశమరాశ్యంతాత్ప్రభృతి దశమరాశ్యాదౌపూర్ణాం దృష్టిం పరికల్ప్యతద్దృష్టిస్త్రైరాశికేణదృష్టిరానీతవ్యేతి. ఏవంస్థానాంతరేష్వప్యూహ్యం, అత్రత్రిదశాదిరాశియుగ్మత్రయే క్షేప్యత్వేనోదితాంత్రిపాదదృష్టింఫలరాశిం త్రింశత్సంఖ్యాంప్రమాణరాశిం తత్తద్రాశ్యంతస్థదృశ్యగ్రహాంతరభాగానిచ్ఛారాశిం పరికల్ప్యత్రైరాశికేణానీయ గణితసిద్ధదృష్టిషుక్షిపేత్, అయంయుక్తపక్షోవిద్వద్భిఃస్వీకార్యః.యద్వా-సర్వత్రగణితమనపేక్ష్యపూర్ణైవదృష్టిరితి శ్రీధరేణస్వమతత్వేనోక్తః పక్షః, ననుశ్రీపతిపక్షః తత్పక్షేప్యాయా దృష్టిరూపాధిక్యస్యాపిసంభవాత్.

తా. ఏగ్రహమునకైన శనిదృష్టి సాధించునపుడు దృశ్యగ్రహములో శనిని తీసివేసిన శేషము రెండురాసులకుమించి మూడురాసులపర్యంతము ఉండునపుడును తొమ్మిదిరాసులకుమించి పదిరాసులపర్యంతము ఉండునపుడును గణితాగత శనిదృష్టిలో త్రిపాదదృష్టియని (45) షష్ట్యంశములు చేర్చవలసినది. గురుదృష్టిసాధించునపుడు దృశ్యగ్రహములో గురువును తీసివేయగా నిలిచినశేషము (4) రాసులకు మించి (5) రాసులపర్యంతము ఉండునపుడును (8) రాసులకు మించి (9) రాసులపర్యంతము ఉండునపుడును గణితాగతగురుదృష్టిలో అర్ధదృష్టియని (30) షష్ట్యంశములు చేర్చవలసినది. భౌమదృష్టి సాధించునపుడు దృశ్యగ్రహములో కుజునితీసివేయగా మిగిలినశేషము మూడు

రాసులకు మించి నాలుగు రాసులపర్యంతము ఉండునపుడును ఏడురాసులకు మించి యొనిమిది రాసులపర్యంతము ఉండునపుడును గణితాగత భౌమదృష్టిలో పాదదృష్టియని (15) షష్ట్యంశములు చేర్చవలసినది. ఇది గ్రంథకర్తయగు శ్రీపతిపక్షము-పక్షాంతరములు పెక్కులుగలవు.

ఉదాహరణంతు శ్రీపతిపక్షే ప్రదర్శ్యంతే. దృశ్యరవేః 10-10-38, ద్రష్టారం చంద్రమిమం 5-19-19, విశోధ్య శేషః 4-21-19, అస్య శేషస్య రాశిపంచకాదూనత్వాద్రాశి చతుష్కాదధికత్వాచ్చ, చతుర్భ్యోఽధికశ్చేత్ త్ర్యక్షేషుభ్యః ఖఖరసగుణైః, ఇత్యస్యాయంవిషయః. తేన రాశిపంచకాద్విశోధ్య శేషం కలీకృతం 521, అస్య ఖఖరసగుణైః 3600, ఊనత్వేన పూర్ణఫలాభావాత్ షష్ట్యంశగ్రహణాయ భాజ్యం షష్ట్యాహత్వా వా భాగహారం షష్ట్యా విభజ్య షష్టిసంఖ్యాంకృత్వా వా విభజ్య లబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 9, ఏతావత్యా దృష్ట్యా చంద్రోఽర్కం పశ్యతి, అత్రాయమభిసంధిః—'త్రిదశత్రికోణచతురశ్రసప్తమా నవలోకయన్తి చరణాభివృద్ధితః' ఇత్యుక్త్వా దృష్టిః త్రికోణశబ్దేన పంచమనవమావుచ్యేతే, అత్ర పంచమరాశిర్వర్తత ఇతి జ్ఞాయతే. ఇతి పంచమస్య ప్రోక్తా అర్ధదృష్టిః, పంచమాంతాత్ప్రభృతి వ్యుత్క్రమేణ పంచమాదాపూర్ణం భవతి, తేన పంచమాంతగ్రహయోరంతరజ్ఞానాయ రాశిపంచకాద్గ్రాహ్యభుక్తం విశోధ్య యేనశిష్టం భాగాదిదృష్ట్యారంభకం భవతి, యదా రాశయశ్చత్వార ఏవ స్యుః తదా పంచమాదాగ్రహో భవతి, రాశిపంచకాద్రాశిచతుష్కే శోధితే గ్రహపంచమాంతయోరంతరమేకో రాశిః, స చ కలీకృతో రాశికలాతుల్యో భవతి, తస్మాత్తద్ద్విగుణేన భాగహారేణ హృతే అర్ధదృష్టిర్భవతీతి, తల్లాభాయ ఖఖరసగుణైరితి రాశిద్వయకలాతుల్యో భాగహారో నిబద్ధః, అవాంతరే త్రైరాశికం, పంచమాంతగ్రహాంతరాశికలాభిరర్ధదృష్టిర్లభ్యతే తదూనకలాభిః కియదితి, తాత్కాలికే దృష్టిర్లభ్యతే. అస్మాదేవదృశ్యాదర్కాత్ ద్రష్టారమిమం భౌమం 5-8-51, విశోధ్య శేషః 5-1-47, అస్య రాశిషట్కాదూనత్వాత్ రాశిపంచకాదధికత్వాచ్చ, యది

శరగృహేభ్యోఽధికః పంచహీనోఽల్పీభూతో ధృతిశతహృత ఇత్యస్యాయం విషయః, తేనాస్మాత్ రాశిపంచకం విశోధ్య శేషోఽల్పీభూతః 107, అస్మాత్ షష్టివిభక్తరాశి కలాత్తరాశిభాగైస్త్రింశతా 30, విభజ్య లబ్ధమర్ధాధిక్యేన దృష్టిషష్ట్యంశాశ్చత్వారః 4, అత్రాయమభిసంధిః—ద్రష్టృదృశ్యయోరంతరే యదా షడ్రాశయస్తదా ద్రష్టా దృశ్యం పూర్ణం పశ్యతీత్యభ్యుపగతం, పంచమషష్ఠయోస్సంధౌ స్థితం న పశ్యతీతి ప్రాగేవోక్తం. తేన షష్ఠాదేరారభ్య ప్రవృత్తా దృష్టిః షష్ఠాంతే పూర్ణం భవతీతి తేనేదం త్రైరాశికం రాశికలాభిష్షష్ఠరాశికలాభిరేకా దృష్టిర్లభ్యతే తదూనకలాభిః కియదితి లబ్ధా దృష్టిర్లభ్యతే, బుధో ద్వాదశరాశిస్థత్వాత్, గురుస్సురవిస్థితత్వాత్, ద్వితీయరాశిస్థితత్వాచ్చ శుక్రో నార్కం పశ్యతి, తస్మాదేవార్కాత్ శనైశ్చరం 8-0-25, విశోధ్య శేషః 2-10-13, అస్య రాశిత్రయాన్న్యూనత్వా ద్రాశిద్వయాదధికత్వాచ్చ, రాశియుగ్మాధికోఽపి ద్వాభ్యామూనో నవశతయుతో వ్యోమఖాంగాగ్నిభక్తః, ఇత్యస్యాయం విషయః, తేనాస్మాద్రాశిద్వయమపాస్య శేషః కలీకృతో నవశతయుతః 1513, ప్రాగ్వత్ షష్టికృత్యాం 3600, విభజ్య లబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 25, త్రిద్వ్యేకపాదా ఇత్యాదినా నిధేయా త్రిపాదదృష్టిః 45, అనయోర్యోగో మందదృష్టిః 70, అత్రాయమభిసంధిః—చతుర్థరాశ్యాదౌ చతురశ్రత్వాత్త్రిపాదదృష్టిః, తృతీయరాశ్యాదౌ త్రిదశేత్యుక్తత్వాత్ పాదదృష్టిః, తేన తృతీయరాశ్యంతే రాశిలిప్తా 1800, నవశతయుతా 900, సప్తశతాధిక సహస్రద్వయం స్యాత్ 2700, తస్మిన్ షష్టివర్గేణ 3600, హృతే త్రిపాదదృష్టిర్భవతీతి 45, తృతీయరాశ్యాదౌ రాశికలానామభావాత్ సంయుక్తాన్యేవ నవశతయుతానితిష్ఠంతి, తేషు షష్టివర్గహృతేషు పాదదృష్టిస్స్యాదిత్యనేనాభిప్రాయేణ నవశతలిప్తాయోగః, షష్టివర్గో భాగహారశ్చోక్తః. ఏవమాదిత్యదృష్టిరానీతా. అథ చంద్రం దృశ్యం పరికల్ప్య దృష్టిరానీయతే, తదర్థం దృశ్యాచ్చంద్రాత్ 5-19-19, స్ఫుటార్కం 10-10-38, విశోధ్య శేషః 7-8-41, అస్య శేషస్య షడ్భాగాధికత్వాత్ దశభ్యోన్యా

సత్వాచ్చ, షడ్గృహేభ్యోఽధికత్వేద్దిగ్భ్యశ్శోధ్య స్తదనుకలీకః ఖాభ్రప
ఞ్చాద్రిభ_క్తః దృష్టిస్స్యాదిత్యస్యాయంవిషయః, తేన శేషందశభ్యోవిశో
ధ్యశేషఃకలీకృతః 4879, అస్మాత్ప్రాగుక్తహారేణ విభజ్యలబ్ధాదృష్టిష
ష్ట్యంశాః 41,అత్రాయమభిసంధిః—దశమరాశ్యంతేదృష్టిశ్శూన్యా, తస్మా
త్ప్రదేశాదుత్క్రమేణవర్ధమానం దృష్టిర్దశమాదాత్రి దశేత్యుక్తాపాద
దృష్టిర్భవతి, నవమాదాత్రికోణేత్యుక్తా అర్ధదృష్టిర్భవతి, అష్టమాదా
చతురశ్రేత్యుక్తా త్రిపాదదృష్టిర్భవతి, సప్తమాదాసప్తమేత్యుక్తా పూ
ర్ణదృష్టిర్భవతి, తేనదశమాంతాత్ప్రభృతి వ్యుత్క్రమేణరాశిచతుష్క
లిప్తాభిః 7200, ఏకాదృష్టిస్స్యాత్, తేనదశభ్యో రాశిభ్యశ్శోధ్యద్రష్టృ
హీనదృశ్యగ్రహకలాభిస్త్రైరాశికం, యదిరాశిచతుష్కలిప్తాభిః ఖాభ్ర
పఞ్చాద్రిసంఖ్యాభిరేకాదృష్టిర్లభ్యతే, అభిఃకియదితిఫలం దృష్టిర్భవతీ
త్యుపపన్నం, భౌమస్యచంద్రేణైకరాశి స్థితత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి,అథదృశ్యా
చ్చంద్రాత్ స్ఫుటబుధమిమం 9-25-57, విశోధ్యశేషమిమం 7-23-32,
దశభ్యోవిశోధ్యః శేషఃకలీకృతః 3988, ప్రాగ్వల్లబ్ధాద్దృష్టిషష్ట్యంశాః 33,
అత్రప్రాగుక్త ఏవాభిసంధిః, పునర్దృశ్యాచ్చంద్రాత్ స్ఫుటగురుమిమం
10-28-46, విశోధ్యశేషః 6-20-33, దశభ్యోవిశోధ్య శేషః కలీకృతః
5967, ప్రాగ్వల్లబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 50, పునర్దృశ్యాచ్చంద్రాత్ స్ఫుట
శుక్రమిమం 11-26-23, విశోధ్యశేషః 5-22-56, శరగృహేభ్యోఽధిక
త్వాత్పంచకం విశోధ్యశేషః కలీకృతః 1376, త్రింశతావిభజ్యలబ్ధాదృ
ష్టిషష్ట్యంశాః 46, పునర్దృశ్యాచ్చంద్రాత్స్ఫుటశనైశ్చరమిమం 8-0-25,
విశోధ్యశేషః 9-18-54, దశభ్యోవిశోధ్యశేషః కలీకృతః 666, ఏతత్
ఖాభ్రపఞ్చాద్రిభిర్విభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 5, అత్రనిధేయాత్రిపా
దదృష్టిః 45, అనయోర్యోగమందదృష్టిషష్ట్యంశాః 50, ఏవంచంద్రదృష్టి
రానీతా. అథభౌమదృష్టిరానీయతే, భౌమాద్దృశ్యాత్ 5-8-51, అ
ర్కం 10-10-38, విశోధ్యశేషః 6-28-13, సచదిగ్భ్యశ్శోధ్యఃకలీకృతః
5507, వింశత్యధికేనశతేనవిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 46, చంద్రస్య

భౌమేనైకరాశి స్థితత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి, పునర్దృశ్యాద్భౌమాద్బుధమి
మం 10-28-57, విశోధ్యశేషః 7-13-4, దశభ్యోవిశోధ్యశేషఃకలీకృతః
4616, వింశత్యధికశతేన విభజ్యలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 38, పునర్దృశ్యా
ద్భౌమాద్గురుమిమం 10-28-46, విశోధ్యశేషః 6-10-5, దశభ్యోవిశో
ధ్యశేషః కలీకృతః 6595, ప్రాగ్వల్లబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 55, పునర్దృశ్యా
ద్భౌమాచ్ఛుక్రమిమం 11-26-23, విశోధ్యశేషః 5-12-28, రాశిపంచ
కంత్యక్త్వాశేషః కలీకృతః 748, త్రింశతావిభజ్యలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః
25, పునర్దృశ్యాద్భౌమాచ్ఛనైశ్చరమిమం 8-0-25, విశోధ్యశేషం
9-8-26, దశభ్యోవిశోధ్యశేషాత్కలీకృతా ద్వింశత్యధికశతేన విభజ్య
లబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 11, అత్రనిధేయాత్రిపాదదృష్టిః 45, అనయో
ర్యోగో మందదృష్టిషష్ట్యంశాః 56, అథదృశ్యాద్బుధాదర్కంవిశోధ్య
శేషం, దశభ్యోఽధికత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి, పునర్దృశ్యాద్బుధాచ్చంద్రంవి
శోధ్యశేషం, 4-6-28, రాశిపంచకాద్విశోధ్యశేషాత్కలీకృతాత్ షష్ట్యా
విభజ్యలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 24, అథదృశ్యాద్బుధాద్భౌమంవిశోధ్య
శేషం 4-16-56, పంచభ్యోవిశోధ్యశేషంకలీకృతం 784, షష్ట్యావిభజ్య
లబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 13, దృశ్యాద్బుధాద్గురుంవిశోధ్యశేషస్యదశభ్యో
ఽధికత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి, దృశ్యాద్బుధాచ్ఛుక్రంవిశోధ్యశేషం 9-29-24,
దశభ్యోవిశోధ్యశేషః కలీకృతః 36,ఏతావింశత్యధికశతేనభాగంనప్రయ
చ్ఛంతి, దృష్టి ర్నాస్తి, దృశ్యాద్బుధాచ్ఛనైశ్చరంవిశోధ్యశేషః 1-25-
22, ఏకరాశ్యాధికత్వాత్ రాశిద్వయాన్న్యూనత్వాచ్చ, ఏకోనితశ్చైచ
కగృహాధికశ్చేత్కలీకృతో ద్వ్యశ్వాశతైర్విభక్తఇత్యస్యాయంవిషయః,
ఏకగృహాధికత్వాద్రాశిమేకం విశోధ్యశేషంకలీకృతం 1522, వింశత్యధి
కశతేనవిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 13, అథదృశ్యాజ్జీవాత్ 10-28-46,
అర్కే విశుద్ధే ఏకరాశేరూనత్వాత్ దృష్టిర్నాస్తి, పునర్దృశ్యాజ్జీవా
చ్చంద్రం విశోధ్యశేషః 5-9-27, రాశిపంచకహీనోలిప్తీకృతః 567, ఏక
రాశిభాగమానేనత్రింశతా విభజ్యలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 19, పునర్దృ

శ్యాజ్జీవాద్బుధంవిశోధ్య శేషాత్ 1-2-59, ఏకరాశింవిశోధ్యశిష్టాత్కలీకృతాత్ 169, వింశత్యధికశతేనలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 1, దృశ్యాజ్జీవాత్కుజంవిశోధ్య శేషం 5-19-55, రాశిపంచకంత్యక్త్వా శేషాల్లిప్తీకృతాత్ 1195, ఏకరాశిభాగమానేనత్రింశతా విభజ్యలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 40, దృశ్యాజ్జీవాచ్ఛుక్రం విశోధ్య శేషః 10-2-23, దశభ్యోఽధికత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి, దృశ్యాజ్జీవాచ్ఛనైశ్చరంవిశోధ్య శేషః 2-28-21, రాశియుగ్మాధికోఽపిద్వాభ్యామూనో నవశతయుతో వ్యోమఖాంగాగ్నిభక్తః ఇత్యస్యాయంవిషయః, రాశియుగ్మంత్యక్త్వా శేషంలిప్తీకృతం నవశతయుతం 2601, షష్టికృత్వావిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 43, అత్ర నిధేయాత్రిపాదదృష్టిః 45, అనయోర్యోగోమందదృష్టిః 88, అథదృశ్యాచ్ఛుక్రాత్ 11-26-23, రవింవిశోధ్య శేషః 1-15-45, ఏకరాశ్యధికత్వాదేకంత్యక్త్వా శేషాత్కలీకృతాత్ 945, వింశత్యధికశతేనవిభజ్య లబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 8, పునర్దృశ్యాచ్ఛుక్రాచ్చంద్రం విశోధ్య శేషం 6-7-4, దశభ్యోవిశోధ్య శేషాత్కలీకృతాత్ 6779, వింశత్యధికశతేన లబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 56, పునర్దృశ్యాచ్ఛుక్రాద్భౌమంవిశోధ్య శేషం దశభ్యోవిశోధ్య శేషాత్కలీకృతాత్ 6148, వింశత్యధికశతేనవిభజ్య లబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 51, అస్మాచ్ఛుక్రాద్బుధంవిశోధ్య శేషాద్రాశిద్వయహీనాత్కలీకృతాన్నవశతయుతాత్ 8369, షష్ట్యావిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 16, దృశ్యాచ్ఛుక్రాద్గురుం విశోధ్య శేషమేకరాశేరూనత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి, దృశ్యాచ్ఛుక్రాచ్ఛనైశ్చరంవిశోధ్య శేషం చతుర్భ్యోవిశోధ్యశిష్టాత్కలీకృతాద్రాశిద్వయకలాయుక్తాత్ 3842, వింశత్యధికశతేనవిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 32, అథదృశ్యాచ్ఛనైశ్చరాత్ 8-0-25, అర్కశుద్ధశేషందశభ్యోఽపాస్య శేషాత్కలీకృతాత్ 613, వింశత్యధికశతేనవిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 0 అస్మాచ్ఛనైశ్చరాచ్చంద్రంవిశోధ్య శేషాద్రాశిద్వయమపాస్య శేషాత్కలీకృతాన్నవశతయుతాత్ 1566, షష్ట్యావిభజ్యలబ్ధాదృష్టిషష్ట్యంశాః 26, అస్మాచ్ఛనైశ్చ

రాద్భౌమ విశుద్ధాద్రాశిద్వయహీనాత్కలీకృతాన్నవశతయుతాత్ 2194, షష్ట్యావిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 27, అస్మాచ్ఛనైశ్చరాద్బుధేవిశుద్ధే దశభ్యోఽధికత్వాద్దృష్టిర్నాస్తి, అస్మాద్గురువిశుద్ధశేషం దశభ్యోఽపాస్య శేషాత్కలీకృతాత్ 1701, వింశత్యధికశతేనవిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 14, అస్మాచ్ఛుక్రశుద్ధశేషం దశభ్యోఽపాస్య శేషాత్కలీకృతాత్ 3358, వింశత్యధికశతేనవిభజ్యలబ్ధా దృష్టిషష్ట్యంశాః 28, ఏవం సర్వత్రోదాహార్యం, అత్రానుక్తాభిసంధిర్నామాభిసంధిరనేనైవ న్యాయేనవిద్వద్భిరూహ్యం.

ఇదంనిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతంజాతకపద్ధత్యాం దృష్ట్యధ్యాయస్యవర్ణనం. ఇతిజాతకాలంకారే దృష్ట్యధ్యాయో ద్వితీయః.

దృష్ట్యధ్యాయము సంపూర్ణము.

అథ బలాధ్యాయః.

అ. అథబలాధ్యాయో వ్యాఖ్యాయతే తత్ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ—

మూ. బలావబోధేన వినా దశాదిక్రమావబోధో నభవేద్యతోఽతః, తత్ స్థానదిక్కాలనిసర్గచేష్టా దృగ్భేదభిన్నంకథయామ్యశేషం. ౧

వ్యా. బలజ్ఞానేన వినా దశాంతర్దశాక్రమో న జ్ఞాయతే యస్మాత్తస్మాత్ స్థానాదిషడ్భేదభిన్నంబలమశేషంకథయామి.

తా. గ్రహములయొక్క షడ్విధబలములును చక్కగా తెలియనిది దశాదిక్రమము తెలియదుగాన షడ్విధబలములను తెలిసికొనవలయును. ఆయారువిధములబలము లెవ్వియనిన, స్థాన - దిక్ - కాల - నిసర్గ - చేష్టా - దృక్ బలములని ఆరువిధములు.

స్థానబలమందలి యుచ్చబలగణితక్రమము.

అ. తత్రస్థానబలేష్వాద్యస్య ఉచ్చబలస్యానయనం శ్లోకేనాహ—

మూ. నీచోనోద్యుచరోఽధికోయదిభవేత్ షడ్భ్యస్తదా ప్రచ్యుతశ్చక్రాచ్ఛుద్ధకలాః ఖఖాష్టకకుభి (10800) ర్భక్తం బలం తుంగజం. ౨

వ్యా. సర్వేషాంగ్రహాణాం ఉచ్చనీచవిభాగా వరాహమిహిరేణోక్తాః. శ్లో. అజవృషభమృగాంగనాకుళీరాఝషవణిజౌచదివాకరాదితుంగాః, దశశిఖిమనుయుక్తిథీంద్రియాంశైస్త్రిణవకవింశతిభిశ్చతేస్తనీచాః. అస్యార్థః. అజోమేషఃతస్మిన్ దశమోభాగోరవేః పరమోచ్చభాగః, చంద్రస్యవృషే తృతీయభాగః, కుజస్యమకరే అష్టావింశోభాగః, బుధస్యకన్యాయాం పంచదశోభాగః, గురోఃకర్కటకే పంచమోభాగః, శుక్రస్యమీనే సప్తవింశోభాగః, మందస్యతులాయాం వింశోభాగః, యేషామంకన్యాసః.

ఉచ్చ

	ర	చ	కు	బు	గు	శు	శ
రా.	0	1	9	5	3	11	6
భా.	10	3	28	15	5	27	20

నీచ

	ర	చ	కు	బు	గు	శు	శ
రా.	6	7	3	11	9	5	0
భా.	10	3	28	15	5	27	20

ఏతేనసర్వే రాశిషట్కయుతానిచనీచభాగాఃస్యుః. తద్యథా:—

రవ్యాదిస్ఫుటగ్రహేభ్యః స్వస్వనీచరాశిభాగాన్విశోధ్య శేషః షడ్రాశ్యూనోయదాభవతి తదాకలీకార్యః, షడ్రాశ్యధికోయదాభవతి తదా రాశిద్వాదశకాత్తంవిశోధ్య శేషః కలీకార్యః, తస్మాదష్టశతాధికదశసహస్రేణ విభజ్యలబ్ధముచ్చబలంభవతి, తస్యభాజ్యస్యభాగహారన్యూనత్వే షష్ట్యంశగ్రహణాయభాగహారం షష్ట్యావిభజ్యలబ్ధేన సాశీతిశతేనభాగహారమపహృత్యలబ్ధముచ్చబల షష్ట్యంశాభవంతి.

తా. షడ్బలములలో మొదటిదగు స్థానబలములో నొకభాగముగు నుచ్చాదిస్థానస్థితబలములో నుచ్చబలక్రమము చెప్పుచున్నాడు. ఆయాగ్రహములో ఆయాగ్రహపరమనీచను తీసివేసిన శేషము ఆరురా

సులకు తక్కువగనుండెనేని దానినే కలలుచేయవలసినది. ఆరురాసుల కధికముగనుండెనేని దానిని పండ్రెండురాసులలో తీసివేయగా మిగిలిన శేషమును కలలు చేయవలసినది. ఈ రెండువిధములలో నేవిధముననైన చేయబడిన కలలను 10800 చే భాగించగా నాయాగ్రహముల యుచ్చబలములు వచ్చును.

ఉ. స్ఫుటార్కాత్ 10-10-38, అస్మాన్నీచధ్రువం 6-10-0, విశోధ్య శేషః 4-0-38, రాశిషట్కాదూనత్వాత్కలీకృతాత్ 7238, అస్మాత్సాశీతిశతేన భాగహారమపహృత్యలబ్ధం రవేరుచ్చబలషష్ట్యంశాః 40, స్ఫుటచంద్రాత్ 5-19-19, నీచధ్రువం 7-3-0, విశోధ్య శేషః 10-16-19, అస్యరాశిషట్కాదధికత్వాద్రాశిద్వాదశకాద్విశోధ్య శేషః కలీకృతః 2621, పూర్వోక్తభాగహారేణ విభజ్యలబ్ధం చంద్రస్యోచ్చబలషష్ట్యంశాః 15, స్ఫుటభౌమాత్ 5-8-51, నీచధ్రువం 3-28-0, విశోధ్య శేషః కలీకృతః 2451, ప్రాగ్వల్లబ్ధంభౌమస్యోచ్చబలషష్ట్యంశాః 14, స్ఫుటబుధాత్ 9-25-47, నీచధ్రువం 11-15-0, విశోధ్య శేషః 10-10-43, రాశిద్వాదశకాదపాస్య శేషః కలీకృతః 2953, ప్రాగ్వల్లబ్ధం బుధస్యోచ్చబల షష్ట్యంశాః 16, స్ఫుటగురోః 10-28-46, నీచధ్రువం 9-5-0, విశోధ్య శేషః కలీకృతః 3226, ప్రాగ్వల్లబ్ధంగురోరుచ్చబలం షష్ట్యంశాః 18, స్ఫుటశుక్రాత్ 11-26-23, నీచధ్రువం 5-27-0, విశోధ్య శేషః కలీకృతః 10763 ప్రాగ్వల్లబ్ధం శుక్రస్యోచ్చబలషష్ట్యంశాః 60, స్ఫుటశనైశ్చరాత్ 8-0-25, నీచధ్రువం 0-20-0, విశోధ్య శేషః రాశిద్వాదశకాదపాస్య శేషః కలీకృతః 837, ప్రాగ్వల్లబ్ధంశనేరుచ్చబల షష్ట్యంశాః 46. అత్రాయమభిసంధిః—పరమనీచస్థేగ్రహేతుంగబలంశూన్యం, పరమోచ్చభాగస్థేబలమేకంపూర్ణం, నీచోచ్చాంతరేషడ్రాశయః కలీకృతాః ఖఖాష్టకకుభిః భాజితారూపబలంభవతి, అవాంతరేత్రైరాశికం, యదిరాశిషట్కకలాభిరేకబలంలభ్యతే నీచగ్రహాంతరకలాభిః కియదితి, అత్రపరమనీచమతిక్రమ్య పరమోచ్చమప్రాప్య స్థితే గ్రహే నీచోనగ్రహాః రాశిష

ట్కాఽదూనోభవతి, తదా షడ్రాశ్యూనస్య గ్రహస్య కలీకరణముక్తం, పరమోచ్చమతిక్రమ్య పరమనీచమప్రాప్యస్థితే గ్రహేనీచోనోగ్రహః షడ్రాశ్యధికోభవతీతి, గ్రహేనీచాంతరజ్ఞానాయ ద్వాదశకాన్నీచోనం గ్రహాంవిశోధ్య శేషస్య కలీకరణముక్తం.

స్థానబలమండలి మూలత్రికోణాదిబలక్రమము.

అ. మూలత్రికోణాదిరాశిషుస్థితస్య బలపరిమాణం సార్ధశ్లోకే నాహ.—

మూ. పాదోనంతుబలంత్రికోణగృహగే స్వర్క్షేదళంచత్రయో, వస్వంశాహ్యధిమిత్రభేచచరణో మిత్రేసమర్క్షేష్టమః. 3. శత్రుభేభవతి షోడశాంశకో స్వాధిశత్రుభవనేరదాంశకః, ఏవమేవ ఖలుసప్తవర్గజం స్యాద్బలంనిజపతేర్వశాదిహ. ౪

వ్యా. రవ్యాదీనాం గ్రహాణాం మూలత్రికోణరాశయో వరాహమిహిరేణోక్తాః. శ్లో. సింహోవృషః ప్రథమషష్ఠహయాంగతౌళి కుంభాస్త్రికోణ భవనాని భవంతి సూర్యాత్. ఇతి. రవేః సింహో మూలత్రికోణరాశిః, చంద్రస్య వృషః, కుజస్య మేషః, బుధస్య కన్యా, గురోర్ధనుః, శుక్రస్య తులా, శనేః కుంభః. స్వస్వమూలత్రికోణరాశి స్థితానాం గ్రహాణాం పాదోనం బలం. షష్ట్యంశాః పంచచత్వారింశదిత్యర్థః, స్వరాశయశ్చ తేనైవోక్తాః. శ్లో. క్షితిజసితజ్ఞచంద్రరవి సౌమ్య సితావనిజాః సురగురుమందసౌరిగురవశ్చ గృహాంశకపా ఇతి. మేషవృశ్చికయోర్భౌమోఽధిపతిః, వృషభతులయోశ్శుక్రః, మిథునకన్యయోర్బుధః, కర్కటస్య చంద్రః, సింహస్య రవిః, ధనుర్మీనయోర్గురుః, మకరకుంభయోశ్శనిః. స్వస్వరాశిస్థితానాం గ్రహాణాం బలం దళం. షష్ట్యంశాస్త్రింశదిత్యర్థః. ఏవం వరాహమిహిరేణ రవిభౌమ గురుశుక్రశనీనాం ప్రత్యేక మేకస్యైవ రాశేః స్వక్షేత్రమూలత్రికోణత్వముక్తం, చంద్రస్య ఉచ్చమూలత్రికోణయోరుక్తాః, బుధస్య ఉచ్చమూలత్రికోణ స్వక్షే

త్రత్వం చోక్తం, అతస్తత్తదుపాధికస్య బలద్వయస్య బలత్రయస్య చ స్వీకారపరిహారాయ తత్తదుపాధివిషయవిభాగస్సారావళ్యా ముక్తః. శ్లో. ఉచ్చబలం కన్యాయాం బుధస్య తిథ్యంశ 15, కైస్సదాచిన్త్యం పరత్త్రికోణజాతం దశభిః 10, పంచభి 5, రంశకైస్స్వరాశిజా పరతః, ఉచ్చం భాగత్రితయం 3, వృష ఇందోస్స్యాత్త్రికోణ మపరేఽంశాః. శుక్రస్య తు త్రికోణం తిథయో 15, జూకే పరేఽస్య రాశిశ్చ. వింశతి 20, రంశాస్సింహే త్రికోణమపరే స్వభవనమర్కస్య, కుంభే త్రికోణని జభే రవిజస్యరవే ర్యథా సింహే. ద్వాదశ 12, భాగా మేషే త్రికోణ మపరే స్వభం తు భౌమస్య, దశభి 10, ర్భాగైస్సూరేస్త్రికోణ మపరే స్వభంచాపే. అస్యార్థః. అత్ర కన్యారాశిర్బుధస్య ఉచ్చమూలత్రికోణ స్వక్షేత్రత్వేనోక్తా, తత్ర ప్రథమతః పంచదశభాగస్థేబుధే ఉచ్చఫలం, అనంతరం భాగదశకస్థే మూలత్రికోణఫలం, తతః పరం భాగపంచకస్థే బుధేస్వక్షేత్రఫల మితి విభాగః. ఏవమన్యేషామపి కల్ప్యం, అధిమిత్ర- మిత్ర-సమ - శత్రు - అధిశత్రుగ్రహాశ్చ వరాహమిహిరేణోక్తాః. శ్లో. శత్రూ మందసితౌ సమశ్శశిసుతో మిత్రాణి శేషా రవేస్తీక్ష్ణాంశుర్హిమరశ్మిజశ్చ సుహృదౌ శేషాస్సమాశ్శీతగోః, జీవేందూష్ణకరాః కుజస్య సుహృదః జ్ఞోరిస్సితార్కీ సమౌ మిత్రే సూర్యసితౌ బుధస్య హిమగుశ్శత్రుస్సమాశ్చాపరే. సూరేస్సౌమ్యసితావరీ రవిసుతో మధ్యో పరేత్వన్యథా సౌమ్యార్కీ సుహృదౌ సమౌ కుజగురూ శుక్రస్య శేషావరీ,శుక్రజ్ఞౌ సుహృదౌ సమ స్సురగురు స్సౌరస్య చాన్యేఽరయో యే ప్రోక్తా స్స్వత్రికోణభాదిషు పునస్తేఽమీ మయా కీర్తితాః. అన్యోన్యస్య ధనవ్యయాయ సహజవ్యాపార బంధుస్థితా స్తత్కాలే సుహృద స్స్వతుంగభవనే ఽప్యేకే రయస్త్వన్యథా, ద్వ్యేకానుక్తభపాన్ సుహృత్సమరిపూన్ సంచింత్య నైసర్గికాన్ తత్కాలే న పునస్తుతానధిసుహృన్మిత్రారిభిః కల్పయేత్. ఇత్యధిమిత్రరాశిస్థస్య గ్రహస్య బల మష్టమాంశా స్త్రయః, సార్ధద్వావింశతిషష్ట్యంశాః, మిత్రరాశిస్థే గ్రహే

బలం చరణః, షష్ట్యంశాః పంచదశ, సమరాశిస్థే గ్రహే బలమష్టమాంశః, షష్ట్యంశా స్సార్ధసప్త, శత్రురాశిస్థే గ్రహే బలం షోడశాంశః, పాదో నచత్వారషష్ట్యంశాః, అధిశత్రురాశిస్థే గ్రహే బలం ద్వాత్రింశదంశః, అర్ధపాదోనషష్ట్యంశద్వయం. ఏవం రాశ్యాదిషు సప్తవర్గేషు రాశ్యాత్మకవర్గే బలం ప్రదర్శితం. అథ హోరాదిబలజ్ఞానార్థం హోరాద్యాః షడ్వర్గాః ప్రదర్శ్యంతే. రాశ్యర్థం హోరా, తత్ర ఓజరాశిషు షట్సు పూర్వార్ధం రవేః, ఉత్తరార్ధం చంద్రస్య, యుగ్మరాశిషు షట్సు విపరీతం, రాశే స్తృతీయోఽంశో ద్రేక్కాణః, తత్ర ప్రథమో రాశ్యధిపతేః, ద్వితీయో పంచమపతేః, తృతీయో నవమపతేః. తథాచ వరాహమిహిరః. శ్లో. మార్తండేందోర్వరయుజిసమభే చంద్రభాన్వోశ్చ హోరే ద్రేక్కాణా స్స్యుః స్వభవనసుతత్రిత్రికోణాధిపానాం. రాశే స్సప్తమో భాగ స్సప్తాంశః, ఓజరాశిస్థితానాం సప్తాంశానాం రాశ్యధిపప్రముఖా స్సప్తగ్రహాః పతయః. యుగ్మరాశిస్థితానాం సప్తాంశానాం సప్తమరాశ్యధిపాద్యా స్సప్తగ్రహాః పతయః. తథాచసారావళ్యాం. శ్లో. మేషాళి మిథునమృగహరిమీన తులావృషభధన్వికర్కటకాః, ఘటభృత్కన్యా పూర్వాస్సప్తాంశానాం భవంతీశాః. రాశే ర్నవమాంశో నవాంశః, అత్ర మేషసింహధనుస్థ్సానాం నవమాంశానామధిపాః క్షితిజసితజ్ఞేత్యాద్యుక్తాః క్రమేణ క్షితిజాదయో గుర్వంతాః నవగ్రహాః పతయః, వృషకన్యామకరస్థానాం మందాదయ స్సౌమ్యాంతాః నవగ్రహాః, మిథునకుంభతులస్థానాం సితాదయో జ్ఞాంతాః నవగ్రహాః, కర్కివృశ్చికమీనస్థానాం చంద్రాదయో గుర్వంతాః నవగ్రహాః, రాశేః ద్వాదశభాగో ద్వాదశాంశః, తత్పతయ స్తద్రాశ్యధిపాద్యాః ద్వాదశగ్రహాః, తథాచ వరాహమిహిరః. శ్లో. అజమృగతౌళిచంద్రభవనాదినవాంశవిధిర్భవనసమాంశకాధిపతయః స్వగృహాత్క్రమశః. రాశేః త్రింశోఽంశ స్త్రింశద్భాగః తత్ర ఓజరాశిషు షట్సు ఆదితః పంచానాం త్రింశద్భాగానాం భౌమోఽధిపతిః, తదనంతరం పంచానాం రవిజః, తదనంతర మష్టానాం

గురుః, తదనంతరం సప్తానాం బుధః, తదనంతరం పంచానాం శుక్రః, యుగ్మరాశిషు షట్సు ఆదితః పంచానాం భాగానాం శుక్రః పతిః, తదనంతరం సప్తానాం బుధః, తదనంతర మష్టానాం గురుః, తదనంతరం పంచానాం రవిజః, తదనంతరం పంచానాం కుజః. తథాచ వరాహమిహిరః. శ్లో. కుజరవిజగురుజ్ఞశుక్రభాగాః పవనసమీరణకౌర్పిజూకలేయాః, అయుజియుజితుభే విపర్యయస్థా శ్శశిభవనాళి ఝషాంతమృక్షసంధిః. ఇతి అత్రైవ తత్సర్వ ముదాహ్రియతే.

తా. మూలత్రికోణాది స్థానస్థిత గ్రహబలములను చెప్పుచున్నాడు. ప్రతిగ్రహమును వారివారి మూలత్రికోణములయం దున్నపుడు త్రిపాదబలము అనగా షష్ట్యంశములు 45, బలము కలియుండుదురు. ఇదేవిధమున స్వక్షేత్రమందు అర్ధబలము షష్ట్యంశములు 30, అధిమిత్రక్షేత్రమున పాతికాపరక, షష్ట్యంశములు 22-30, మిత్రక్షేత్రమందు పాతిక, షష్ట్యంశములు 15, సమక్షేత్రమందు పరక, షష్ట్యంశములు 7-30, శత్రుక్షేత్రమందు వీసను, షష్ట్యంశములు 3-45, అధిశత్రుక్షేత్రమందు అరవీసము, షష్ట్యంశములు 1-52-30, ఇట్లు ఈ చెప్పబడిన సప్తవర్గములయందును బలములను కలిగియుండుదురు. ఆ యాగ్రహములుండు స్థానములను జాగ్రతగా కనిపెట్టి యీ బలములను ఏర్పాటుచేయవలసినది.

ఉదాహరణము. స్ఫుటార్కః 10-10-38, అయం కుంభస్థః, తదీశశ్శనిః, అర్కస్య నిసర్గత శ్శత్రుః, ఏకాదశస్థత్వా త్తత్కాలమిత్రత్వేనార్కస్య సమ శ్శనైశ్చరః, తేన సమరాశౌ అర్కః స్థితః, తేన బలం రూపస్యాష్టమాంశః. ఓజరాశిపూర్వార్ధస్థితత్వాత్ స్వహోరాత్ బలమర్ధం. అయం ద్వితీయద్రేక్కాణే స్థితః, తస్యాధిపతిః తత్పంచమరాశ్యధిపో బుధః, సచ నిసర్గత స్సమః, తత్కాలమిత్రత్వేన మిత్రద్రేక్కాణస్థః, తద్బలం రూపచతుర్థభాగః, ఓజరాశేః తృతీయసప్తమాంశస్థః, మేషాధిపః కుజో నిసర్గ మిత్రతాత్కాలికశత్రుత్వాత్సమః, తేనసమసప్త

మాంశబలరూపాష్టమభాగః, అయం కుంభే చతుర్థమకరశనినవాంశే
స్థితత్వాద్రాశివత్సమనవాంశస్థః, తద్బల మష్టమాంశః. నిసర్గసమతత్కా-
లమిత్రత్వాత్ పంచమమిథునమిత్రద్వాదశాంశే స్థితత్వా చ్చతుర్థ
భాగో బలం. నిసర్గమిత్రతత్కాల శత్రుత్వా త్సమగురుత్రింశాంశకే
స్థితః తేన త్రింశాంశబలమష్టమాంశః. ఏవం సిద్ధముచ్చాదిబలం క్రమేణ
షష్ట్యంశరూపేణ లిఖ్యతే. ఉచ్చబలం 40, సమరాశిబలం 7-30, స్వహో
రాబలం 30, మిత్రద్రేక్కాణబలం 15, సమసప్తాంశబలం 7-30, సమన
వాంశబలం 7-30, మిత్రద్వాదశాంశబలం 15, సమత్రింశాంశబలం
7-30, ఏవం రవే రుచ్చబలసహితం సప్తవర్గబలం 2-10. అథ స్ఫుట
చంద్రః 5-19-19, నిసర్గమిత్రతత్కాలశత్రుత్వాత్సమబుధకన్యారాశౌ,
నిసర్గమిత్రతత్కాల శత్రుత్వా త్సమరవిహోరాయాం, నిసర్గసమ
తత్కాలమిత్రత్వాన్మిత్రశనిద్రేక్కాణే, స్వసప్తమాంశే, నిసర్గమిత్రత
త్కాలశత్రుత్వా త్సమబుధమిథుననవాంశే, నిసర్గసమతత్కాలశత్రుత్వా
చ్ఛత్రుభౌమ మేషద్వాదశాంశే, నిసర్గసమతత్కాలశత్రుత్వాచ్ఛత్రు
గురు త్రింశాంశే స్థితః. అస్య ఉచ్చబలం 15, సమరాశిబలం 7-30, సమ
హోరాబలం 7-30, మిత్రద్రేక్కాణబలం 15, స్వసప్తాంశబలం 30, సమ
నవాంశబలం 7-30, శత్రుద్వాదశాంశబలం 3-45, శత్రుత్రింశాంశ
బలం 3-45, ఏవ ముచ్చబల సహితం చంద్రస్యసప్తవర్గబలం 1-30. అథ
స్ఫుటభౌమః 5-8-51, నిసర్గశత్రుతత్కాలశత్రుత్వాదధిశత్రు బుధక
న్యారాశౌ, నిసర్గమిత్రతత్కాల శత్రుత్వాత్సమచంద్రహోరాయాం,
అధిశత్రుబుధద్రేక్కాణే, నిసర్గసమతత్కాలశత్రుత్వా చ్ఛత్రు శుక్ర
వృషభసప్తమాంశే, నిసర్గమిత్రతత్కాలశత్రుత్వా త్సమగురుమీనన
వాంశే, సమగురుధనుర్ద్వాదశాంశే, అధిశత్రుబుధత్రింశాంశే స్థితః,
అస్య. ఉచ్చబలం 14, అధిశత్రురాశిబలం 1-52-30, సమహోరాబలం
7-30, అధిశత్రుద్రేక్కాణబలం 1-52-30, శత్రుసప్తాంశబలం 3-45,
సమనవాంశబలం 7-30, సమద్వాదశాంశబలం 7-30, అధిశత్రుత్రిం

శాంశబలం 1-52-30, ఏవ ముచ్చబలసహితం భౌమస్య సప్తవర్గబలం
0-45-52-30, స్ఫుటబుధః 9-25-47, నిసర్గసమతత్కాలమిత్రత్వాన్మిత్ర
శనిమకరరాశౌ, నిసర్గమిత్రతత్కాలమిత్రత్వా దధిమిత్రమిత్రహోరా
యాం, స్వకన్యాద్రేక్కాణే, మిత్రశనిమకరసప్తాంశే, అధిమిత్రరవిన
వాంశే నిసర్గసమతత్కాల శత్రుత్వా చ్ఛత్రుభౌమవృశ్చికద్వాదశాంశే
శత్రుభౌమత్రింశాంశే స్థితః, అస్య. ఉచ్చబలం 16, మిత్రరాశిబలం 15,
అధిమిత్రహోరాబలం 22-30, స్వద్రేక్కాణబలం 30, మిత్రసప్తాంశ
బలం 15, అధిమిత్రనవాంశబలం 22-30, శత్రుద్వాదశాంశబలం 3-45
శత్రుత్రింశాంశబలం 3-45, ఏవ ముచ్చబలసహితం బుధస్యసప్తవర్గ
బలం 2-8-30. అథ స్ఫుటగురుః 10-28-46, నిసర్గసమతత్కాలమిత్ర
త్వా న్మిత్రశనికుంభరాశౌ, నిసర్గమిత్రతత్కాలశత్రుత్వా త్సమచంద్ర
హోరాయాం, నిసర్గశత్రుతత్కాలమిత్రత్వా త్సమశుక్రతులాద్రే
క్కాణే నిసర్గమిత్రతత్కాల శత్రుత్వా త్సమరవిసప్తమాంశే, నిసర్గశ
త్రుతత్కాలమిత్రత్వా త్సమబుధనవాంశే, మిత్రశనిద్వాదశాంశే, సమ
శుక్రత్రింశాంశే స్థితః. అస్య. ఉచ్చబలం 18, మిత్రరాశిబలం 15, సమ
హోరాబలం 7-30, సమద్రేక్కాణబలం 7-30, సమసప్తాంశబలం 7-30,
సమనవాంశబలం 7-30, మిత్రద్వాదశాంశబలం 15, సమత్రింశాంశబలం
7-30,ఏవముచ్చబలసహితం గురో స్సప్తవర్గబలం 1-25-30 అథ స్ఫుట
శుక్రః 11-26-23, నిసర్గసమతత్కాల మిత్రత్వాన్మిత్ర గురుమీనరాశౌ,
నిసర్గశత్రుతత్కాల మిత్రత్వా త్సమరవిహోరాయాం, నిసర్గసమత
త్కాలశత్రుత్వా చ్ఛత్రుకుజ వృశ్చిక ద్రయక్కాణే, నిసర్గసమతత్కా-
లమిత్రత్వాన్మిత్రగురుసప్తాంశే, నిసర్గమిత్రతత్కాలమిత్రత్వా దధిమిత్ర
శనికుంభనవాంశే, అధిమిత్రశనిమకర ద్వాదశాంశే, శత్రుభౌమత్రిం
శాంశే స్థితః. అస్య. ఉచ్చబలం 60, మిత్రరాశిబలం 15, సమహోరా
బలం 7-30, శత్రుద్రేక్కాణబలం 3-45, మిత్రసప్తాంశబలం 15, అధి
మిత్రనవాంశబలం 22-30, అధిమిత్ర ద్వాదశాంశబలం 22-30, శత్రు

త్రింశాంశబలం 3-45, ఏవ ముచ్చబలసహితం శుక్రస్య సప్తవర్గబలం 2-30. అథ స్ఫుటశనిః 8-0-25, నిసర్గసమతత్కాల మిత్రత్వా న్మిత్రగురుధనురాశౌ, నిసర్గశత్రుతత్కాలమిత్రత్వాత్సమరవిహోరాయాం మిత్రగురుధనుర్ద్రేక్కాణే మిత్రగురుసప్తాంశే, నిసర్గశత్రుతత్కాలమిత్రత్వా త్సమభౌమమేషనవాంశే, మిత్రగురుధనుర్ద్వాదశాంశే సమభౌమత్రింశాంశే స్థితః. అస్య. ఉచ్చబలం 46, మిత్రరాశిబలం 15, సమహోరాబలం 7-30, మిత్రద్రేక్కాణబలం 15, మిత్రసప్తాంశబలం 15, సమనవాంశబలం 7-30, మిత్రద్వాదశాంశబలం 15, సమత్రింశాంశబలం 7-30, ఏవ ముచ్చబలసహితం శనేః సప్తవర్గబలం 2-8-30. అత్ర హోరాదివర్గషట్కే. ఏవమేవ ఖలు సప్తవర్గజం స్యాద్బలం నిజపతేర్వశాదిహ. హోరాధిపత్యనిమిత్తం బలం స్వీకారస్య ఉక్తత్వాత్ ఉచ్చ - మూలత్రికోణ - రాశ్యాధిపత్యనిమిత్తత్వాభావాచ్చ - హోరాదిషట్సు ఉచ్చబలత్రికోణనిమిత్తబల స్వీకారో నాస్తి, తేన తద్ద్వయాభావాత్, స్వాధిమిత్ర - మిత్ర - సమ - శత్రు - అధి శత్రుత్వకృతం బలమేవ స్థాప్యం. అత్ర స్వోచ్చాదిబలవిభాగే వరాహమిహిరః. ఉచ్చత్రికోణస్వసుహృ చ్ఛత్రునీచగృహార్కగైః, శుభం సంపూర్ణపాదోనదళపాదాల్పనిష్ఫలం, అత్ర శుభస్య బలాధికత్వా చ్ఛుభమాత్రమేవ బలమత్రాపి భవతి, తేన స్వోచ్చస్థగ్రహే బలం పూర్ణం, మూలత్రికోణే పాదోనం, స్వరాశౌ వర్ధం, సుహృత్క్షేత్రే పాదబలం, ఏతచ్చతుష్టయం వరాహమిహిరోక్తం సమమేవ, అధిమిత్రక్షేత్రస్య సార్ధపాదం బలమిత్యేత దర్ధపాదయో ర్మధ్యత్వా దనుపాతసిద్ధం, సమశత్రు అధిశత్రుస్థానేషు అల్పభాగాద్యుక్తిరపి అల్పశబ్దస్య వివరణం.

ఓజయుగ్మరాశ్యంశగత గ్రహబలక్రమము

అ. ప్రకారాంతరేణ స్థానబలం శ్లోకేనాహ.—

మూ. యుగ్మభాంశకగతౌ శశిశుక్రౌ యచ్ఛతో హి బలపాదమయుగ్మే, భాంశకేఽర్కకుజజీవశనిజ్ఞా స్తావదేవ వితరంతి హి సర్వే. ౫

వ్యా. యుగ్మభాని సమరాశయః, వృషకర్కికన్యాలిమృగమీనాః, తేషు తదంశకేషు స్థితౌ యస్మిన్ కస్మిన్ శ్చిద్రాశౌ వృషాదినవాంశకేషు స్థితౌ శశిశుక్రౌ బలపాదం ప్రయచ్ఛతః, అయుగ్మభాంశకే అయుగ్మభాని మేషమిథునసింహతులాధనుఃకుంభాః, తేషు యస్మిన్ కస్మిన్ శ్చిద్రాశౌ తదంశకేషు స్థితాః అర్కకుజజీవశనిజ్ఞాః సర్వే ప్రత్యేకం తావదేవ వితరంతి బలపాదమేవ ప్రయచ్ఛంతి.

తా. స్థానబలములో మరియొకభాగమగు ఓజయుగ్మరాశ్యంశగతగ్రహబలములను చెప్పుచున్నాడు. యుగ్మరాసులనగా సమరాసులగు వృష - కర్కి - కన్యా - వృశ్చిక - మకర - మీనములు - ఈ యుగ్మరాసులయందుగాని యేరాశియందైనను యుగ్మరాసులనవాంశలయందుగాని చంద్రశుక్రులుండిరేని ప్రత్యేకముగ యుగ్మరాశియందున్నందుకు పాదబలము 0-15 ను, యుగ్మరాశ్యంశ యందుండినందుకు పాద 0-15, బలమును ఈ ప్రకారము కలిగి యుందుదురు. విషమరాసులగు మేష - మిథున - సింహ - తులాధనుః కుంభరాసులయందుగాని ఏరాశియందైనను ఈవిషమరాసులయొక్క నవాంశలయందుగాని రవి - కుజ - బుధ - గురు - శనులుండిరేని ప్రత్యేకముగ ఓజరాశియందుండినందుకు పాద 0-15, బలమును. ఓజరాశ్యంశయందుండినందుకు పాద 0-15. బలమును కలిగియుందుదురు.

ఉదాహరణము. అత్ర రవిజీవశనీనాం ఓజరాశిస్థిత్యా శనిశుక్రయో ర్యుగ్మరాశిస్థిత్యా చ రాశిస్థితినిమిత్తం పాదబలమస్తి, రవిభౌమయో ర్యుగ్మమకరమీనాంశస్థిత్యా శశిశుక్రయో రయుగ్మ మిథునకుంభరాశిస్థిత్యా చ యుగ్మాయుగ్మాంశజం బలం నాస్తి, బుధజీవశనీనా మోజసింహమిథునమేషాంశస్థిత్యా ప్రత్యేకం బలం పాదోఽస్తి, రవే రోజరాశిబలం 15, జీవస్యఓజరాశిబలం 15, శనేరోజరాశిబలం 15, చంద్రస్య యుగ్మరాశిబలం 15, శుక్రస్య యుగ్మరాశిబలం 15, బుధస్యోజాంశబలం 15, గురోః ఓజాంశబలం 15, శనేః ఓజాంశబలం 15,

కేంద్రాదిస్థగ్రహబలక్రమము.

అ. పునరపి ప్రకారద్వయే స్థానబలం శ్లోకేనాహ.—

మూ. కంటకాద్యుపగతేషు చ యోజ్యా రూపకార్ధ చరణానిజ వీర్యే, ఖాంతమధ్యముఖగేషు చ పాదస్త్రీనపుంసకనరేషు విధేయః ౬

తా. కంటకాదయః కేంద్రఫణపరాపోక్లిమాః, తేషు స్థితానాం పూర్వసిద్ధేవీర్యే రూపకార్ధచరణా యోజ్యాః, ఏతదుక్తంభవతి, జాతస్య జన్మలగ్నాత్ కేంద్రస్థానాం పూర్వసిద్ధేవీర్యే ప్రత్యేకం రూపం యోజ్యం, ఫణపరస్థానామర్ధం, ఆపోక్లిమస్థానాం పాదబలం యోజ్యమితి, గ్రహాయోనిసంజ్ఞా. వరాహమిహిరః. బుధసూర్యసుతౌ నపుంసకాఖ్యౌ శశిశుక్రౌ యువతీనరాస్తు శేషాః, ఇతి గ్రహాణాం పుంస్త్రీనపుంసకవిభాగ ఉక్తః. అత్ర పుంగ్రహే రాశేరాద్యద్రేక్కాణస్థే - నపుంసకగ్రహే మధ్యద్రేక్కాణస్థే - స్త్రీగ్రహే అంత్యద్రేక్కాణస్థే - తత్ర త్రిభాగస్థితిహేతుకబలపాదో నిధేయః.

తా. మరిరెండు ప్రకారములచేత స్థానబలభాగమును చెప్పుచున్నాడు. జన్మలగ్నాది నాలుగుకేంద్రములలో దేనియందైన నున్నగ్రహములకు ప్రత్యేకముగ నొక్కొకరూపబలమును ఫణపరములయందున్న గ్రహములకు వేరువేరుగా అర్ధబలమును ఆపోక్లిమస్థగ్రహములకు వేరువేరుగ పాదబలమును పూర్వోక్తస్థానబలములో చేర్చవలసినది. మఱియు పురుషగ్రహము మొదటిద్రేక్కాణమందుండెనేని పాదబలమును, నపుంసకగ్రహము మధ్యద్రేక్కాణమందుండెనేని పాదబలమును, స్త్రీగ్రహ మంత్యద్రేక్కాణమందుండెనేని పాదబలమును పూర్వోక్తబలములలో చేర్చవలసినది. ఇట్లు ఆయాగ్రహములకు లభించిన యావద్బలముల నొక్కొకమొత్తముగచేయగా నాయాగ్రహముల స్థానబలములగును.

ఉదాహరణము. ప్రస్తుతజాతకేతులాలగ్నే అస్మాత్కేంద్రస్థితస్య బుధస్య బలమేకరూపం నిధేయం, ఫణపరస్థయో రర్కజీవయో

రర్ధబలం నిధేయం, ఆపోక్లిమస్థశేషాణాం బలపాదో నిధేయః. పుంగ్రహేషు ఆద్యద్రేక్కాణగతస్య కుజస్య స్త్రీగ్రహయో రంత్యద్రేక్కాణగతస్యశుక్రస్యచ బలపాదో నిధేయః, మధ్యద్రేక్కాణేషు నపుంసకగ్రహాభావః. కేంద్రస్థస్య బుధస్యబలం 1-0, ఫణపరస్థార్కజీవయో ర్బలం 0-30, శేషాణాం చతుర్ణాం ఆపోక్లిమస్థానాం బలం 0-15, భౌమస్య పుంగ్రహ ఆద్యద్రేక్కాణస్థబలం 0-15, శుక్రస్య స్త్రీగ్రహ అంత్యద్రేక్కాణస్థబలం 0-15, స్థానబలైకీకరణం. రవే స్సప్తవర్గబలం 2-10, ఓజరాశిబలం 0-15, ఫణపరబలం 0-30, ఏషాం యోగో రవేః స్థానబలం 2-55, చంద్రస్య సప్తవర్గబలం 1-30, యుగ్మరాశిబలం 0-15, ఆపోక్లిమబలం 0-15, ఏషాం యోగో చంద్రస్యస్థానబలం 2-0, కుజస్య సప్తవర్గబలం 0-45-52-30, ఆపోక్లిమబలం 0-15, పుంగ్రహ ఆద్యద్రేక్కాణబలం 0-15, ఏషాం యోగోకుజస్య స్థానబలం 1-15-52-30, బుధస్య సప్తవర్గబలం 2-8-30, ఓజాంశబలం 0-15, కేంద్రబలం 1-0, ఏషాం యోగో బుధస్య స్థానబలం 3-23-30, గురో స్సప్తవర్గబలం 1-25-30, ఓజరాశిబలం 0-15, ఓజాంశబలం 0-15, ఫణపరబలం 0-30, ఏషాం యోగో గురోః స్థానబలం 2-25-30, శుక్రస్య సప్తవర్గబలం 2-30, యుగ్మరాశిబలం 0-15, ఆపోక్లిమబలం 0-15, స్త్రీగ్రహ అంత్యద్రేక్కాణబలం 0-15, ఏషాం యోగో శుక్రస్యస్థానబలం 3-15, శనే స్సప్తవర్గబలం 2-8-30, ఓజరాశిబలం 0-15, ఓజాంశబలం 0-15, ఆపోక్లిమబలం 0-15, ఏషాం యోగో శనేః స్థానబలం 2-53-30.

దిగ్బలగణితక్రమము.

అ. ఏవం స్థానబల ముపసంహృత్య దిగ్బలం ప్రస్తుత్య గ్రహవిశేషేణ దిగ్వశాద్దిగ్బలప్రకారం శ్లోకేనాహ.—

మూ. స్థానవీర్యమిద మేవ మిహోక్తం దిగ్బలం శృణుత పూర్వదిశాతః, విద్గురూ రవికుజౌ రవిసూను శ్శుక్ర శీతకిరణౌ బలినౌ స్తః. ౭

వ్యా. పూర్వదిక్స్థౌ లగ్నభావస్థౌ బుధజీవౌ పూర్ణదిగ్బలౌ, దక్షిణదిక్స్థౌ దశమభావస్థావర్కభౌమౌ పూర్ణ దిగ్బలౌ; పశ్చిమ దిక్స్థో సప్తమభావస్థో రవిసుతః పూర్ణదిగ్బలో భవతి, ఉత్తరదిక్స్థౌ చతుర్థభావస్థౌ భృగుచంద్రౌ పూర్ణదిగ్బలౌ, యస్మిన్ భావే యో గ్రహః పూర్ణదిగ్బలస్తస్మా త్సప్తమభావే స గ్రహశ్శూన్యబల ఇతి వేదితవ్యం, తేన అర్కభౌమయో శ్చతుర్థభావే దిగ్బలం శూన్యం.

తా. రెండవదగు దిగ్బలమును చెప్పుచున్నాడు. జన్మలగ్నభావమునుపొందిన బుధగురువులు పూర్వదిశయందు సంపూర్ణబలము కలవారై యుండుదురు. దశమభావస్థులగు రవికుజులు దక్షిణదిశయందు పూర్ణబలులై యుండుదురు. సప్తమభావస్థుడగు శని పశ్చిమమందు పూర్ణబలుడై యుండును. చతుర్థభావస్థులగు చంద్రశుక్రులు ఉత్తరదిశయందు పూర్ణబలులై యుండుదురు. ఏభావమం దేగ్రహము పూర్ణబలముకలదై యుండునో ఆభావమునకు సప్తమభావమందాగ్రహము బలశూన్యమై యుండును. ఇతరభావముల యందుండెనేని అట్టిగ్రహముయొక్క దిగ్బలమును త్రైరాశికమువలన కనుగొనవలయును.

అ. ఏవం దిగ్బలశూన్యశరత్వానురూపమవాంతరే త్రైరాశికైరానయనమాహ.—

మూ. అర్కాత్కుజా చ్చాంబుగృహం విశోధ్యం జీవాద్బుధాచ్చాపి కళత్రభావం, మేషూరణం భార్గవచంద్రమోభ్యాం ప్రాగ్లగ్నముష్ణాంశుసుతాచ్చ శేషం. రా. షడ్భాధికం చేద్భగణాద్విశోధ్యం లిప్తీకృతం ఖాభ్రగజాభ్రభూభిః, భజేద వాప్తం తు కకుబ్బలం స్యా దతః పరం కాలబలం ప్రవచ్మి.

తా. రవికుజులబలమును కనుగొనునపుడు వారలలో చతుర్థభావమును తీసివేసి శేషము ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని దానినే లిప్తలుచేయవలసినది. ఆరురాసులకు హెచ్చుగనుండెనేని ఆరాశ్యాదిని పండ్రెండురాసులలో తీసివేసి శేషమును లిప్తలు చేయవలసి

నది. ఆలిప్తలను 10800 చే భాగించగా రవికుజుల దిగ్బలములు వచ్చును. ఇదేవిధమున బుధగురువుల బలములను కనుగొనునపుడు వారలలో సప్తమ భావమును తీసివేయవలసినది. చంద్రశుక్రుల బలములను కనుగొనునపుడు వారలలో దశమభావమును తీసివేయవలసినది. శనిబలము కనుగొనునపుడు శనిలో లగ్నభావమును తీసివేయవలసినది. ఇట్లు తీసివేసినశేషములు ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని అదేరాశ్యాదిని ఆరురాసుల కధికముగ నుండెనేని ఆరాశ్యాదిని పండ్రెండు రాసులలో తీసివేయగా మిగిలినశేషమును లిప్తలుచేసి 10800 చే భాగించగా వారివారి దిగ్బలములు వచ్చును.

ఉదాహరణం. అత్రోదాహరణ ప్రదర్శన మేవ వ్యాఖ్యానం. స్ఫుటార్కాత్ 10-10-38, చతుర్థభావ మిమం 9-19-39, విశోధ్య శేషః 0-20-59, షడ్భాదూనత్వాదిదమేవ కలీకృతం 1259, భాజ్యస్య భాగహారన్యూనత్వాత్ షష్ట్యంశ గ్రహణార్థం భాగహారషష్ట్యంశేన అశీత్యధికశతేన విభజ్య లబ్ధా దిగ్బలషష్ట్యంశాః 7, స్ఫుటకుజాత్ 5-8-51, చతుర్థభావమిమం 9-19-39, విశోధ్య శేషః 7-19-12, రాశిషట్కాదధికత్వాచ్చక్రాద్విశోధ్య శేషం కలీకృతం 7848 హారేణ 180, విభజ్య లబ్ధం కుజస్య దిగ్బలషష్ట్యంశాః 44, స్ఫుటజీవాత్ 10-28-46, అస్తభావమిమం 0-21-35, విశోధ్య శేషం 10-7-11, చక్రాద్విశోధ్య శేషం కలీకృతం 3169, హారేణ విభజ్య లబ్ధం గురోర్దిగ్బలషష్ట్యంశాః 18, స్ఫుటబుధాత్ 9-25-45, అస్తభావం విశోధ్య శేషః 9-4-12, చక్రాద్విశోధ్య శేషం కలీకృతం 5148, హారేణ విభజ్య లబ్ధం బుధస్య దిగ్బలషష్ట్యంశాః 29, స్ఫుటశుక్రాత్ 11-26-23, మధ్యలగ్నమిమం 3-19-39, విశోధ్య శేషం 8-6-44, చక్రాద్విశోధ్య శేషం కలీకృతం 6796, హారేణ లబ్ధం శుక్రస్యదిగ్బలషష్ట్యంశాః 38, స్ఫుటచంద్రాత్ 5-19-19, దశమభావమిమం 3-19-39, విశోధ్య శేషం 1-29-40, రాశిషట్కాదూనత్వా త్కలీకృతం 3580, హారేణ లబ్ధం చంద్రస్య దిగ్బలషష్ట్యంశాః 20, స్ఫుట

శనైశ్చరాత్ 8-0-25, ఉదయభావం 6-21-35, విశోధ్య శేషం షడ్భాదూనత్వాత్కలీకృతం 2330, హారేణ లబ్ధం శనేర్దిగ్బలషష్ట్యంశాః 13. అతః పరం కాలబలం ప్రవక్ష్యతీత్యుక్తం ఉత్తరసూత్రశేషః, అత్ర త్రైరాశికమిదం, రాశిషట్కలిప్తాభిః ఖఖాష్టదిగ్భిః ఏకబలం లభ్యతే తతో దిగ్బలశూన్యభావస్య గ్రహస్య చాంతరలిప్తాభిః కియదితి, అత్ర శూన్యభావే గ్రహాచ్ఛుద్ధే రాశిషట్కాదూనే సతి తేనైవ దిగ్బలం సిద్ధిరితి తదేవ లిప్తీకృతం, శేషే రాశిషట్కాదధికే సతి గ్రహస్య దిగ్బలశూన్యభావస్య చాంతరజ్ఞానాయ తం చక్రాద్విశోధ్య శేషం కలీకృతమిత్యవగంతవ్యం. అత్ర యవనేశ్వరః. శ్లో. గుర్విందుజౌ పూర్వవిలగ్నసంస్థౌ నభస్థలస్థౌ చ దివాకరారౌ, సౌరోస్తగశ్శుక్రనిశాకరౌ తు జవే స్థితౌ దిగ్బలినౌ భవేతాం.

కాలబల క్రమము.

అ. అథ కాలబలస్య శూన్య - పరమత్వ - తత్కాలావాంతరే తదానయనప్రకారం చ శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. నక్తం బలా భౌమశశాంకమందాః గుర్వర్కశుక్రాదినశక్తయస్తే, సదేందుపుత్రో దినశక్తిభాజాం గ్రాహ్యా బుధై రున్నతసంజ్ఞకాలః. ౧౦. నతస్తమీవీర్యవతాం కలీకృతః ఖఖాష్టదిగ్భిర్విహృతో బలం భవేత్, బుధస్య రాత్రౌ చ దివా చ రూపయుగ్విధేయ మేతత్సమయోద్భవం బలం. ౧౧

వ్యా. నక్తంబలా ఇతి-నక్తశబ్దేన మధ్యరాత్ర ముచ్యతే, భౌమచంద్రమందాః మధ్యరాత్రౌ సంపూర్ణబలాః, అథ మధ్యాహ్నే కాలబలశూన్యాః, అవాంతరే త్రైరాశికం. దినశబ్దేన మధ్యాహ్నముచ్యతే, తేన గుర్వర్కశుక్రాః మధ్యాహ్నే సంపూర్ణకాలబలాః, అథ మధ్యరాత్రౌ శూనకాలబలాః, అవాంతరే త్రైరాశికం బుధస్సర్వదా సంపూర్ణకాలబలః. దినబలస్య మధ్యరాత్రాదారభ్య మధ్యాహ్నత్పూర్వేణ వా పరేణవా ఉన్నతకాలేన ప్రవృద్ధత్వాత్పరమోన్నతకాలం త్రింశ

ద్ఘటికాసంబంధిప్రాణాః ప్రమాణరాశిః, ఇష్టకాలోన్నతఘటికాప్రాణాః ఇచ్ఛారాశిః, ఏవం రాత్రిబలస్య దినార్ధాత్ప్రభృతి పూర్వేణ వా పరేణ వా నతకాలే నమధ్యరాత్రం యావత్ప్రవృద్ధత్వాత్పరమోన్నత త్రింశద్ఘటికాప్రాణాః ప్రమాణరాశిః, ఇష్టనతఘటికాప్రాణా ఇచ్ఛారాశిః, తత్రేదం త్రైరాశికం, నతైరున్నతైర్వా త్రింశద్ఘటికా ప్రాణైరేకం బలం లభ్యతే ఇష్టనతోన్నతప్రాణైః కిమితి. బుధస్య సర్వదా సంపూర్ణబలత్వాత్త్రైరాశికానయనం నకర్తవ్యం, కలీకృతమితి ప్రాణీకృతమితి. అహోరాత్రప్రమాణకలయో స్సంఖ్యా సామ్యాత్ప్రాణీకరణమేవోక్తం. శిష్టం స్పష్టం.

తా. మూడవదగు కాలబలములో నొకభాగమగు దివారాత్రిబలములను చెప్పుచున్నాడు. చంద్రకుజశనులు అర్ధరాత్రియందు సంపూర్ణబలవంతులై యుండుదురు. మధ్యాహ్నమందు బలశూన్యులగుదురు. ఇతరకాలములయందు వారలబలమును త్రైరాశికమువలన తెలియవలెను. రవిగురుశుక్రులు మధ్యాహ్నమందు పూర్ణబలవంతులై యుండుదురు. అర్ధరాత్రియందు బలశూన్యులగుదురు. ఇతరకాలములయందలి బలములను త్రైరాశికమున తెలియవలెను. బుధుడు అహోరాత్రులయందెపుడైనను పూర్ణబలుడై యుండును. భావాధ్యాయమందు 3-౮ శ్లోకములలో చెప్పినరీతిని సాధింపబడిన నతఘటికల నసువులుచేసి 180 చే భాగించగా రాత్రిబలగ్రహములయొక్క బలషష్ట్యంశములగును. అదేవిధమున ఉన్నతకాలఘటికల నసువులుచేసి 180 చే భాగించగా దివాబల గ్రహముల బలషష్ట్యంశములగును. అసువులు చేయుట అనగా వికలలను 6 చే గుణించుట. దివారాత్రులలో యొక్కాలమందైనను బుధునకు రూపబలముకలదు.

ఉదాహరణం. అత్రోన్నతకాలః 3-29, ప్రాణీకృతః 1254, అశీత్యధికశతేన 180, విభజ్య లబ్ధం గుర్వర్కశుక్రాణాం ప్రత్యేకం దినబలషష్ట్యంశాః 7, అపరనతకాలః 26-31, ప్రాణీకృతః 9546, అశీత్యధిక

శతేన విభజ్య లబ్ధం భౌమశశాంకమందానాం ప్రత్యేకం రాత్రిబలషష్ట్యంశాః 53, బుధస్య సదాబలంరూపం 1-0.

పక్షబలక్రమము.

అ. శుభపాపగ్రహాణాం పూర్వపక్షాపరపక్షభేదేన పక్షబలం తదానయనం చ శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. వ్యర్క శ్శశీ షడ్భవనాధికశ్చే చ్చక్రాద్విశోధ్యోథ కలీకృతోఽసౌ, చక్రార్ధలిప్తై ర్విహృతో వళక్షపక్షే బలం స్యాదథ కృష్ణపక్షే.
౧౨. తదేవ భార్ధాత్ చ్యుతమత్ర కృత్వా జగుర్బుధాః పక్షబలం గ్రహాణాం, వళక్షపక్షే శుభఖేచరాణాం పాపగ్రహాణామసితే చ పక్షే. ౧౩

తా. కాలబలమున మరియొకభాగమగు పక్షబలానయనమును చెప్పుచున్నాడు. స్ఫుటచంద్రునిలో స్ఫుటరవిని తీసివేసిన శేషము ఆరు రాసుల కధికముగనుండెనేని పండ్రెండురాసులలో తీసివేయవలసినది. ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని అదేవిధమున నుంచుకొనవలసినది. పిమ్మట దానిని లిప్తలుచేసి 10800 చే భాగించగా శుక్లపక్షబలము వచ్చును. ఆరవ్యూనచంద్రుడు ఆరురాసులకు తక్కువగ నుండునపుడు ఆరాశ్యాదినిన్ని రవ్యూనచంద్రుడు ఆరురాసుల కధికముగ నుండునపుడు 12 రాసులలో తీసివేయగా మిగిలెడురాశ్యాదినిన్ని మరల ఆరురాసులలో తీసివేసి మిగిలినదానిని లిప్తలుచేసి 10800 చే భాగించగా కృష్ణపక్షబలము వచ్చును. శుక్లపక్షబలమును 60, లో తీసివేయగా కృష్ణపక్షబలమగును. శుభగ్రహములకు శుక్లపక్షబలమును పాపగ్రహములకు కృష్ణపక్షబలమును కాలబలములో చేర్చుకొనవలసినది. ఈపక్షబలసాధన విషయములో చంద్రగురుశుక్రులు శుభులు. రవికుజశనులు పాపులు. బుధుడు పాపయుతుడై అనగా పాపియున్న రాశిలోనున్నపుడు పాపిగను తక్కినకాలములయందు శుభుడుగను లెక్కింపబడును. పూర్ణచంద్రుడు శుభుడుగను క్షీణచంద్రుడు పాపిగను లెక్కింపబడును. శుక్లప్రతిపత్తుమొదలుకొని శుక్లదశమిపర్యంతము చంద్రుడు మధ్య

బలుడుగను తదారభ్యబహుళపంచమిపర్యంతము పూర్ణబలుడుగను తక్కిన పదిదినములు అల్పబలుడుగను గ్రహింపబడును. *

ఉదాహరణం. అత్రోదాహరణ ప్రదర్శన మేవ వ్యాఖ్యానం. అత్ర చంద్రబుధజీవశుక్రా స్సౌమ్యాః, రవిభౌమమందాః పాపాః, పాపయుతబుధః క్షీణచంద్రః పాపేషు గణ్యతే, యస్మాద్యవనేశ్వరః.
శ్లో. మాసే తు శుక్లప్రతిపత్ప్రవృత్తేః పూర్వే శశీ మధ్యబలో దశాహే, శ్రేష్ఠో ద్వితీయే ఽల్పబల స్తృతీయే సౌమ్యైస్తు దృష్టో బలవాం స్తథైవేతి. స్ఫుటచంద్రాత్ 5-19-19, స్ఫుటార్కం విశోధ్య శేషస్య 7-8-41, షడ్భాధికత్వా చ్చక్రాచ్ఛుద్ధశేషం 4-21-19, లిప్తీకృతం 8479, సాశీతిశతేనవిభజ్య లబ్ధం శుక్లపక్షబలషష్ట్యంశాః 47, పూర్వోక్తచక్రాచ్ఛుద్ధశేషం 4-21-19, ఏతద్భార్ధాద్విశోధ్య శేషం 1-8-41, కలీకృతం 2321, హారేణ 180, విభజ్య లబ్ధం కృష్ణపక్షబలషష్ట్యంశాః 13, చంద్రబుధగురు శుక్రాణాం ప్రత్యేకం శుక్లపక్షబలషష్ట్యంశాః 47, రవికుజశనీనాం ప్రత్యేకం కృష్ణపక్షబలషష్ట్యంశాః 13.

దినరాత్రి భాగసదాబలక్రమము.

అ. దినరాత్రి భాగసదాబలాః శ్లోకేనాహ.—

మూ. అహ్న స్త్రిభాగేషు బలం సరూపం బుధార్కతిగ్మాంశుభువాం క్రమేణ, కార్యం తుషారాంశుసితాత్కుజాంతు రాత్రౌ సదైవామరపూజితస్య. ౧౪

వ్యా. దినప్రమాణస్య ఆద్యత్ర్యంశే బుధస్య రూపబలం, మధ్యత్ర్యంశే అర్కస్య రూపబలం, అంత్యత్ర్యంశే శనేః రూపబలం, రాత్రిప్రమాణస్య ఆద్యత్ర్యంశే చంద్రస్య రూపబలం, మధ్యత్ర్యంశే శుక్ర
నో.

కొందరిమతమున పక్షబలవిషయమందు చంద్రుడు పూర్ణక్షీణతలతో నగత్యములేక శుభుడుగనే గ్రహింపబడును. మతాంతరమున శుక్లపక్ష అష్టమీ ప్రభృతి కృష్ణాష్టమిపర్యంతము చంద్రుడు పూర్ణచంద్రుడుగను తక్కినదివసములలో క్షీణచంద్రుడుగను గ్రహింపబడును.

స్వరూపబలం, అంత్యత్ర్యంశే భౌమస్య రూపబలం, త్ర్యంశషట్కేఽపి జీవస్య రూపబలం.

తా. కాలబలమున మరియొకభాగమగు దినరాత్రి షడ్భాగపదాబలములను చెప్పుచున్నాడు. అహస్సును మూడుభాగములుచేయగా ప్రథమభాగమందు జననకాలమైయుండెనేని బుధునకు రూపబలము, ద్వితీయభాగమందు రవికి రూపబలము, అంత్యభాగమందు శనికి రూపబలము. రాత్రిప్రమాణమును మూడుభాగములు చేయగా ప్రథమభాగమందు చంద్రునకు రూపబలము, ద్వితీయభాగమందు శుక్రునకు రూపబలము, అంత్యభాగమందు కుజునకు రూపబలము, దివారాత్రుల యొక్క షడ్భాగములలో నెప్పుడైనను సదా గురునకు రూపబలము కలదు.

ఉదాహరణం. రాత్రౌ మధ్యత్ర్యంశే జననాత్ శుక్రస్య రాత్రిత్రిభాగబలం రూపం. జీవస్య సదాబలం రూపం.

అబ్దమాసాది బలములు.

అ. అబ్దమాసాదిబలం శ్లోకేనాహ.—

మూ. పాదం స్వవర్షేఽథ దళం స్వమాసే దినే స్వకీయే చరణోన రూపం, రూపం స్వహోరాస్వితి కాలవీర్యముక్తం హి హోరానిపుణైః పురాణైః.

వ్యా. సర్వేషాం స్వాబ్దే బలం పాదః, స్వమాసే అర్ధం, స్వవారే త్రిపాదః, స్వహోరాయాం బలం రూపం, అత్ర ద్వివిధావబ్దమాసౌ, సౌరసావనావేతి, అత్ర సావనాబ్దమాసాదేరానయనం గణితస్య సూర్యసిద్ధాంతఖండకాది ఆపంచసిద్ధాంతఖండకాదిషూక్తస్య పరస్పరవిరోధేన నిర్ణయితుమశక్యత్వాత్, ఆద్యవారపతిరబ్దాధిపతి రితి న్యాయేన చాంద్రసౌరయోః ప్రసిద్ధత్వాత్తాభ్యాముదాహరణం ప్రదర్శ్యతే.

కాలబలమున మరియొకభాగమగు అబ్దమాసాది బలములను చెప్పుచున్నాడు.

తా. జననసౌరవర్షాధిపతికి (మేషసంక్రమణప్రవేశవారాధిపతికి) అబ్దబలముపాదము, జననసౌరమాస ప్రవేశవారాధిపతికి మాసబలము అర్ధము, జననదినవారాధిపతికి దినబలము త్రిపాదము, జననకాలకాలహోరాధిపతికి బలము రూపము, ఈప్రకారముగ కాలబలములో చేర్చవలసినది.

ఉదాహరణం. జన్మకాలసౌరాబ్దస్య సోమవారే ఘటికాషట్కే సంక్రాన్తిత్వాత్సోమోఽధిపతిః, తస్య బలషష్ట్యంశాః 15, జన్మకాలసౌరమాసకుంభమాసస్య శుక్రవారే ఘటికాత్రయోదశకే సంక్రాన్తిత్వాచ్ఛుక్రస్య మాసబలమర్ధం 30, జన్మదివసస్య సోమవారత్వాత్తస్య దినబలం త్రిపాదః 45, కాలహోరాధిపతిర్జీవః తస్య బలం రూపం 1-0.

అయనబలక్రమము.

అ. అయనబలం సార్ధశ్లోకేనాహ.—

మూ. సౌమ్యాక్రాంతిస్వమిహ పరమాపక్రమే దక్షిణార్ణం శుక్రాదిత్యక్షితిసుతమరుత్పూజితానాం విధేయా, వ్యస్తాశీతద్యుతిరవిజయోః జ్ఞస్య నిత్యం విధేయా రామాభ్యస్తాం తదనుపరమాపక్రమేణోద్ధరేత్తాం. ౧౬. గ్రాహ్యం రాశిప్రభృతి చ ఫలం మార్గ్వీకృతాత మేత ద్దోర్వ్యమాకాశద్విరదఖకుభిర్భాజయేదాయనం స్యాత్.

వ్యా. ఆదిత్యాదిగ్రహేభ్యస్సాయనాంశేభ్యః. సప్తరంధ్రాగ్ని రూపాణి 1397, పరమాపక్రమో గుణః, తత్ స్ఫుటార్కభుజాఘ్నం సత్రిజ్యయా 3438, పక్రమోహృతః. పాఠాంతరం. తన్నిఘ్నం తు భుజజ్యాం త్రిజ్యయేష్టాపక్రమో హృతః. ఇత్యుక్తప్రకారేణానీతా ఇష్టక్రాంతిః పరమాపక్రమశ్చ క్వచిత్ స్థాప్యరవిభౌమ జీవశుక్రాణామానీతేష్టక్రాంతిః సౌమ్యా చేత్పరమాపక్రమే యోజ్యా, దక్షిణా చేదృణం, పరమాపక్రమే శోధ్యా, చంద్రశనైశ్చరయోరానీతేష్టక్రాన్తిః వ్యస్తా సౌమ్యా చేత్పరమాపక్రమే శోధ్యా, దక్షిణా చేత్పరమాపక్రమే యోజ్యా, బుధస్యోభయథా ఇష్టక్రాన్తిః పరమాపక్రమే యోజ్యైవ, తతఏవ సంస్కృతాం క్రాంతిం త్రిఘ్నం పరమాపక్రాంత్యా

హరేత్ లబ్ధం రాశిః, శేషం త్రింశతాదిగుణయే త్తదైవ భాగాది, ఏవ మానీతం రాశ్యాదికం కలీకృతం రాశిషట్కలిప్తాభి ర్విభజేత్ లబ్ధమ యనబలం స్యాత్.

తా. రవ్యాదిగ్రహములలో అయనాంశలను చేర్చి భుజజ్యలు సాధించి ఆభుజజ్యలను పరమాపక్రమజ్యయగు 1397, చే గుణించి త్రిజ్యయగు 3438, చే భాగింపగా క్రాంతిజ్యయగును. దానికి ధనువి య్యగా క్రాంతియగును. సాయనగ్రహము ఆరురాసులకులోగా నున్న పుడు ఉత్తరక్రాంతియనియు ఆరురాసులకు మించియున్నపుడు దక్షిణ క్రాంతియనియు తెలియవలసినది. రవికుజగురుశుక్రులకు ఉత్తరక్రాంతి యైనయెడల క్రాంతిని పరమాపక్రమజ్యలో చేర్చవలసినది. దక్షిణక్రాంతి యైనయెడల తీసివేయవలసినది. చంద్రశనులకు ఉత్తరక్రాంతి యైనయె డల పరమాపక్రమజ్యలో తీసివేయవలసినది దక్షిణక్రాంతి యైనయెడల చేర్చవలసినది. బుధునకు యేక్రాంతియైనను పరమాపక్రమజ్యలో చేర్చ వలసినది. అట్లు చేయగానైన మొత్తమును మూడిట గుణించి పర మాపక్రమజ్యచే భాగించగా రాసులు వచ్చును. తచ్ఛేషమును ముప్ప దింట గుణించి అదేహారకముచే భాగించగా భాగలు వచ్చును. తచ్ఛే షమును అరువదింట గుణించి కలాదిఫలమును తీయవలసినది. ఆరాశ్యా దిని లిప్తలుచేసి 10800,చే భాగించగా రూపాది అయనబలమువచ్చును.

ఉదాహరణం. స్ఫుటార్కస్సాయనాంశః 10-21-47, దక్షిణభుజజ్యా 2126, దక్షిణక్రాంతిః 864, ఏతత్పరమాపక్రమా 1397, ద్విశోధ్యశిష్టం 533, త్రిఘ్నం 1599, పరమాపక్రమేణ 1397, విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 1-4-20, లిప్తీకృతం 2060, సాశీతిశతేన విభజ్య లబ్ధం రవేరయనబల షష్ట్యంశాః 11, సాయనస్ఫుటచంద్రః 6-0-28, అత్ర దక్షిణ భుజజ్యా 28, దక్షిణక్రాంతిః 11, ఏతాం పరమాక్రమే యోజ్యజాతం 1408, తత్త్రిఘ్నం 4224, పరమాపక్రాంత్యా విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 3-0-43, ఏతత్కలీకృతం 5443, సాశీతిశతేన విభజ్య లబ్ధం అయనబల షష్ట్యంశాః 30, సాయనస్ఫుటభౌమః 5-20-0, అత్ర ఉత్తర భుజజ్యా

597, ఉత్తరక్రాన్తిః 243, ఏతాం పరమాపక్రాంత్యా సంయోజ్య జాతం 1640, ఏతత్త్రిఘ్నం 4920, పరమక్రాంత్యా విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 3-15-39, ఏతత్కలీకృతం 6339, సాశీతిశతేన విభజ్య లబ్ధం కుజస్యాయనబల షష్ట్యంశాః 35, సాయనస్ఫుటబుధః 10-6-56, దక్షిణభుజజ్యా 2748, దక్షిణక్రాన్తిః 1138, ఏతాం పరమాపక్రాంత్యా సంయోజ్య జాతం 2513, ఏతత్త్రిఘ్నం 7539, పరమాపక్రాంత్యా విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 5-11-54, ఏతత్కలీకృతం 9714, ప్రాగ్వల్లబ్ధం బుధస్యాయనబల షష్ట్యంశాః 54, సాయనస్ఫుటగురుః 11-9-55, దక్షిభుజజ్యా 1180, దక్షిణక్రాన్తిః 479, ఏతాం పరమాపక్రమే విశోధ్యజాతం 918, ఏతత్త్రిఘ్నం 2754, పరమాపక్రాంత్యా విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 1-29-8, ఏతత్కలీకృతం 3548, ప్రాగ్వల్లబ్ధం గురోరయనబలషష్ట్యంశాః 20, సాయనస్ఫుటశుక్రః 0-7-32, భుజజ్యా 451, ఉత్తరక్రాంతిః 183, ఏతాం పరమాపక్రాంత్యా సంయోజ్య జాతం 1580, ఏతత్త్రిఘ్నం 4340, పరమాపక్రాంత్యా విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 3-11-47, ఏతత్కలీకృతం 6107, ప్రాగ్వల్లబ్ధం శుక్రస్యాయనబల షష్ట్యంశాః 34, సాయనస్ఫుటశనిః 8-11-34, భుజజ్యా 3261, దక్షిణక్రాంతిజ్యా 1325, అస్యధనుః 1361, ఇదమేవ దక్షిణక్రాంతిః, ఏతాం పరమక్రాంత్యా సంయోజ్య జాతం 2722, ఏతత్త్రిఘ్నం 8166, పరమక్రాంత్యా విభజ్య లబ్ధం రాశ్యాది 5-25-22, ఏతత్కలీకృతం 10522, ప్రాగ్వల్లబ్ధం శనేరయనబల షష్ట్యంశాః 58, అత్రాయనబలం త్రివిధం, ఉత్తరాయణబలం, దక్షిణాయన బలం, ఉభయాయన బలం చేతి, తత్ర అయన బల మయన సంధిగ్రహస్య విప్రకర్షేణ జన్యతే, తత్ర ఉత్తరాయణబలం అపక్రమమండలే దక్షిణోత్తరమండలోపరి స్వస్తికాఖ్యోత్తరాయణదిక్స్థే గ్రహే ఉత్తరాయణబలంశూన్యం, తస్మాద్దేశాత్ప్రభృతి ఉభయో ర్వివర్ధతే, యావత్పూర్వాపరస్వస్తికం తత్రస్థే గ్రహే జ్యారూపో విప్రకర్షస్త్రిజ్యార్ధతుల్యః, క్రాంతిరూపో విప్రకర్షః, పరమాపక్రమజ్యార్ధతుల్యః, స్వస్తికద్వయాత్ప్రభృతి జ్యాద్వయముత్తరతో వర్ధతే, యావదపక్రమమండల

దక్షిణోత్తరమండలాధః స్వస్తికాఖ్యః దక్షిణాయనారంభః, తత్ర ఉత్తరాయణాదేర్జ్యారూపో విప్రకర్షో ద్విగుణత్రిజ్యార్ధతుల్యః క్రాంతిరూపో విప్రకర్షః, ద్విగుణపరమాపక్రమజ్యాతుల్యః, అత్ర ఉత్తరాయణబలం రూపం భవతి, తాభ్యాం త్రైరాశికం, ద్విగుణత్రిజ్యార్ధతుల్యేన ద్విగుణపరమాపక్రమజ్యాతుల్యేన వా విప్రకర్షేణ ఏకం బలం లభ్యతే, తదానేన విప్రకర్ణే కిమితి లబ్ధమిష్టకాలే ఉత్తరాయణబలం భవతి, అత్రస్థ అయనాంశగ్రహస్య పూర్వార్ధభుజజ్యాసౌమ్యా, తదుత్పన్నాక్రాంతిజ్యా చ సౌమ్యా, తస్యాం త్రిజ్యాయాం పరమాపక్రమే యోజితాయాం ఉత్తరాయణాదారభ్య గ్రహస్య విప్రకర్షో భవతి, ఉత్తరార్ధభుజజ్యాయాం తదుత్పన్నక్రాంతిజ్యాయాం చ దక్షిణాయాం వ్యాసార్ధాపరమాపక్రమాచ్ఛ శోధితాయాం శేషః దక్షిణగోళస్థే గ్రహే ఉత్తరాయణాదిప్రభృతి విప్రకర్షో భవతి, ఏవముత్తరాయణబలే, దక్షిణాయనబలే తు, అథ స్వస్తికాత్ప్రభృతి తత్సర్వం వైపరీత్యేన యోజ్యం, ఉభయాయనబలస్య బుధస్య యో విప్రకర్షేఽధికః సఏవ గ్రాహ్య ఇతి సదాక్షేపః కార్య ఇత్యుక్తం, ఏవముభయరూపేణ విప్రకర్షేణాయనబలానయనే కర్తవ్యే, ఆచార్యేణ రాశిరూపం విప్రకర్షమానీయతేనాయనబలం కృతం, శ్రీధరాచార్యేణ తు శ్రీపతిప్రోక్త ముపాయముక్త్వా క్రాన్తిః విప్రకర్షేణాప్యయనబలానయనముక్తం, అస్మదుక్తజ్యారూపవిప్రకర్షేణైవాయనబలానయనోపాయేతి అతిలఘునివిద్యమానే సతి కిమర్థమాచార్యాభ్యాం శ్రీపతిశ్రీధరాభ్యాం యత్నాంతరం గురుతరం కృతమితి న జానీమః.

అ. అర్కాయనబలస్య చంద్రపక్షబలస్య చ ద్వైగుణ్యం కర్తవ్యమితి శ్లోకపాదేనాహ.—

మూ. ద్విఘ్నం భానోరయనజబలం పక్షవీర్యం తథేందోః.

తా. పూర్వోక్తరీతిచే సాధింపబడిన రవ్యయనబలమును చంద్రపక్షబలమును ద్విగుణించగా స్ఫుటబలములగును.

ఉదాహరణం. రవేరయనబల షష్ట్యంశాః 11, ద్విఘ్నం 22, చంద్రస్య పక్షబల షష్ట్యంశాః 47, ద్విఘ్నాః 1-34.

యుధ్యగ్రహబల సంస్కారవిశేషము.

అ. తారాగ్రహాణాం యుధ్యమానానాం సమకలానాం పూర్వానీతస్య పిండబలస్య సంస్కారవిశేషం శ్లోకశేషేణోత్తరశ్లోకపూర్వార్ధేనాహ.—

మూ. యుద్ధే యుధ్యద్ద్వివరవిహృతం ఖేటవీర్యాంతరం హి.
౧౭. యామ్యోదక్స్థద్యుచరబలయోర్హ్రాని వృద్ధీవిధేయే వీర్యైక్యత్వం సదృశకలయోః ఖేటయోః ప్రాగ్విధేయం.

వ్యా. అస్తమయసమాగమ యుద్ధలక్షణం వరాహమిహిరేణోక్తం. శ్లో. దివసకరేణాస్తమయస్సమాగమశ్శీతరశ్మి సహితానాం, భౌమాదీనాం యుద్ధం నిగద్యతేఽన్యోన్యయుక్తానాం. అయమర్థః. అర్కేణ చంద్రాదీనాం యోగోఽస్తమయః, చంద్రేణ తారాగ్రహాణాం యోగో సమాగమః, భౌమాదిపంచానామన్యోన్యసంయోగో యుద్ధం, యుద్ధమధికృత్య వరాహమిహిరః. శ్లో. వియతి చరతాం గ్రహాణాం ఉపర్యుపరి మార్గసంస్థానాం, అతిదూరాద్దృగ్విషయే సమతామివ సంప్రయాతానాం. ఆసన్నక్రమయోగోద్భేదో లేఖాంశుమర్దనాసత్త్యైః, యుద్ధం చతుష్ప్రకారం పరాశరాద్యైర్మునిభిరుక్తం. భౌమాదిషు పంచసు ద్వయోర్ద్వయోస్సమకలత్వం యుద్ధం, తత్ర సమలిప్తయోర్గ్రహయోర్విక్షేపావానీయ. విక్షేపయోస్సమదిశోరంతరం భిన్నయోర్యుతిః, బింబాంతరం లఘున్యస్మిన్ భేదోమానార్ధయోగతః. సమలిప్తయోరేవ గ్రహయోర్యాని స్థానాద్యయనాంతాని బలాని తాన్యైకీకృత్య తత్తద్గ్రహచిహ్నితాని స్థాపయేత్, అత్రేదం సూత్రమవతరతి, యుధ్యతోర్గ్రహయోరానీతేన బింబాంతరేణ తయోర్బలాంతరం విభజేత్, లబ్ధం దక్షిణస్థగ్రహబలాచ్ఛోధయేత్, ఉదక్స్థే గ్రహబలే సంయోజయేత్, ఏతయోర్బలేస్ఫుటే భవతః, అత్రోదాహరణం యుధ్యమానగ్రహవత్సు జాతకేషు ద్రష్టవ్యం.

తా. నక్షత్రగ్రహములగు కుజాదులకు పూర్వానీతబలములకు సంస్కారవిశేషమును చెప్పుచున్నాడు. రవితో చంద్రాదిగ్రహములు చేరగా చేరినగ్రహమునకు అస్తమయము కలుగును. చంద్రునితో కుజాదితారాగ్రహములుచేరగా నాగ్రహములకు సమాగమ మగును. కుజాదిపంచతారాగ్రహములలో రెండేసిగ్రహములు సమకలత్వమును బొందగా ఆ రెండుగ్రహములకును అన్యోన్యము యుద్ధమగును. కడపట చెప్పినవిధమున యుద్ధముననున్న గ్రహద్వయముయొక్క స్థానాద్యయనపర్యంతబలములను వేరువేరుగా మొత్తముచేసి ఆ రెండు బలపిండములను అంతరింపగా నిలిచిన శేషమును ఆ రెండుగ్రహములయొక్క బింబాంతరముచే భాగించి వచ్చిన లబ్ధమును ఉత్తరదిశయందున్న గ్రహముయొక్క కాలబలములో చేర్చవలసినది. దక్షిణదిశయందున్న గ్రహముయొక్క కాలబలములో తీసివేయవలసినది. ఈప్రకారము చేయగా యుద్ధ్యగ్రహముల కాలబలములు స్ఫుటములగును. యుద్ధ్యగ్రహముల బింబపరిమాణమును ఏగ్రహ మేదిశలోనున్నదియు మొదలగునవి సూర్యసిద్ధాంతాది గ్రంథములవలన తెలియదగినది. ఉత్తరస్థగ్రహము జయమును పొందినదనియు దక్షిణస్థగ్రహము అపజయమును పొందెననియు తెలియవలెను.

కాలబలైకీకరణం. రవేః. దినబలషష్ట్యంశాః 7, పక్షబలం 13, అయనబలం 22, ఏషాం యోగో రవేః కాలబలం రూపాది 0-42. చంద్రస్య. రాత్రిబలం 53, పక్షబలం 1-34, అబ్దబలం 15, దినబలం 45, అయనబలం 30, ఏషాం యోగో చంద్రస్య కాలబలం రూపాది 3-57. కుజస్య. రాత్రిబలం 53, పక్షబలం 13, అయనబలం 35, ఏషాం యోగో భౌమస్య కాలబలం రూపాది 1-41. బుధస్య. సదాబలం 60, పక్షబలం 47, అయనబలం 54, ఏషాం యోగో బుధస్య కాలబలం రూపాది 2-41. గురోః. దినబలం 7, పక్షబలం 47, సదాబలం 60, కాలహోరాధిపబలం 60, అయనబలం 20, ఏషాం యోగో గురోః కాలబలం రూపాది 3-14. శుక్రస్య. దినబలం 7, పక్షబలం 47, రాత్రిభాగబలం 60, మాసబలం 30, అయనబలం 34, ఏషాం యోగో శుక్రస్య కాలబలం రూపాది 2-58. శనేః. రాత్రిబలం 53, పక్షబలం 13, అయనబలం 58, ఏషాం యోగో శనేః కాలబలం 2-4.

వక్రచేష్టాబలక్రమము.

అ. భౌమాదీనాం వక్రచేష్టాబలం సార్ధశ్లోకేనాహ.—

మూ. మధ్యస్పష్టద్యుచరవివరార్ధేన యుక్తాచ్చలోచ్చాన్మధ్యే స్పష్టాదధికవపుషి న్యూనకే వర్జితాచ్చ. ౧౮. జహ్యాత్ స్పష్టగ్రహమిహ భవేత్తచ్చ చేష్టాఖ్యకేంద్రం షడ్రాశిభ్యోఽధికమపనయే న్మండలాచ్ఛేషకస్య, కృత్వా లిప్తాశ్శతహతగజాశాభి రాప్తం ఫలం యచ్చేష్టావీర్యం తదిహ గదితం హోరికైర్బుద్ధివృద్ధైః.

వ్యా. గ్రహస్య మధ్యస్ఫుటయోః స్ఫుటాత్ మధ్యేఽధికే తయోర్యదంతరం తదర్ధీకృత్య తద్గ్రహశీఘ్రోచ్చే యోజయేత్, స్ఫుటాత్ మధ్యే హీనే సతి తదంతరార్ధం శీఘ్రోచ్చే శోధయేత్, ఏవం సంస్కృతాచ్ఛీఘ్రోచ్చాత్ స్ఫుటగ్రహం శోధయేత్, శిష్టం తద్గ్రహచేష్టకేంద్రం స్యాత్, షడ్రాశిభ్యో హీనం చేత్కలీకుర్యాత్, అధికం చేచ్చక్రాద్విశోధ్య కలీకుర్యాత్, ఏవం కలీకృతం రాశిషట్కలిప్తాభి ర్విభజేత్ లబ్ధం చేష్టాబలం భవతి, హోరావిదః బుద్ధివృద్ధాః ప్రాహుః.

తా. కుజాదులకు చేష్టాబలమును చెప్పుచున్నాడు. మధ్యగ్రహమును స్ఫుటగ్రహమును అంతరించగా నిలిచిన శేషమును అర్ధించవలసినది. ఈఫలమును స్ఫుటగ్రహమునకంటెను మధ్యగ్రహమధికముగనుండెనేని ఆగ్రహముయొక్క శీఘ్రోచ్చములో చేర్చవలసినది. స్ఫుటగ్రహమునకంటెను మధ్యగ్రహము తక్కువగనుండెనేని శీఘ్రోచ్చములో ఫలార్ధమును తీసివేయవలసినది. ఇట్లు సంస్కరింపబడిన శీఘ్రోచ్చములో స్ఫుటగ్రహమును తీసివేయగా చేష్టాకేంద్రమగును. ఆకేంద్రమారురాసులకధికముగనుండెనేని పండ్రెండురాసులలో తీసివేసియు ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని అదేరాశ్యాదిని లిప్తలుచేసి రాశిషట్కలిప్తలగు 10800,చే భాగించగా చేష్టాబలమగును. ఈవిధమున కుజాదిపంచగ్రహములకును చేష్టాబలములు సాధించవలసినది.

ఉదాహరణం. భౌమమధ్యమః 4-24-24, స్ఫుటభౌమః 5-8-51, వివరం 0-14-27, అస్యార్ధం 0-7-14, అస్య శీఘ్రోచ్చాత్ 10-8-57, మధ్యమస్య స్పష్టాదూనత్వా ద్విశోధ్య శేషాదస్మాత్ 10-1-43, స్ఫుట భౌమం విశోధ్య శేషం చేష్టాకేంద్రం 4-22-52, కలీకృతం 8572, అస్య భాగహారాదూనత్వాత్, షష్ట్యంశగ్రహణాయ భాగహారం షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధేన సాశీతిశతేన విభజ్య లబ్ధం భౌమస్య చేష్టాబలషష్ట్యంశాః 48. బుధమధ్యమః 10-8-57, స్ఫుటబుధః 9-25-47, త్యక్త్వా శేషార్ధం 0-6-35, ఏతదస్య శీఘ్రోచ్చ 4-18-13, మధ్యస్య స్పష్టా దధికత్వాత్ సంయోజ్య జాతాదస్మాత్ 4-24-48, స్ఫుటబుధం విశోధ్య చేష్టాకేంద్రం 6-29-1, అస్య షడ్రాశిభ్యోఽధికత్వాచ్చక్రాద్విశోధితం 5-0-59, కలీకృతం 9059, సాశీతిశతేన విభజ్య లబ్ధం బుధస్య చేష్టాబలషష్ట్యంశాః 50. గురుమధ్యాత్ 11-4-33, స్ఫుటగురుః 10-28-46, విశోధ్య శేషార్ధం 0-2-54, అస్య శీఘ్రోచ్చ 10-8-57, సంయోజ్య జాతా దస్మాత్ 10-11-51, స్ఫుటగురుం విశోధ్య శేషం చేష్టాకేంద్రం 11-13-5, చక్రాద్విశోధితం 0-16-55, కలీకృతం 1015, సాశీతిశతేన లబ్ధం గురుచేష్టా బలషష్ట్యంశాః 6. స్ఫుటశుక్రాత్ 11-26-23, మధ్యమం 10-8-57, విశోధ్య శేషార్ధం 0-23-43, అస్య శీఘ్రోచ్చాత్ 2-28-43, విశోధ్య శేషాదస్మాత్ 2-5-0, స్ఫుటశుక్రం విశోధ్య శేషం చేష్టాకేంద్రం 2-8-37, కలీకృతం 4117, సాశీతిశతేన లబ్ధం శుక్రచేష్టాబలషష్ట్యంశాః 23. శనిమధ్యమః 7-23-15, స్ఫుటశనైశ్చరాత్ 8-0-25, విశోధ్య శేషార్ధం 0-3-35, అస్య శీఘ్రోచ్చాత్ 10-8-57, విశోధ్య శేషాత్ 10-5-22, స్ఫుటం విశోధ్య శిష్టం చేష్టాకేంద్రం 2-4-57, కలీకృతం 3897, సాశీతిశతేన లబ్ధం శనేశ్చేష్టాబల షష్ట్యంశాః 22.

నిసర్గబల క్రమము.

అ. నిసర్గబలానయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. మందావనీసూనుశశాంకపుత్ర వాగీశశుక్రేందుదివాకరాణాం, ఏకోత్తరం రూపమగైర్విభక్తం నైసర్గికం వీర్యముదాహరంతి.

వ్యా. మందస్య రూపం సప్తహృతం నైసర్గికబలం $\frac{1}{7}$, భౌమస్య రూపద్వయ మగహృతం $\frac{2}{7}$, బుధస్య రూపత్రయమగహృతం $\frac{3}{7}$, జీవస్య రూపచతుష్టయ మగహృతం $\frac{4}{7}$, శుక్రస్య రూప పంచక మగహృతం $\frac{5}{7}$, చంద్రస్య షట్క మగహృతం $\frac{6}{7}$, అర్కస్య సప్తక మగహృతం $\frac{7}{7}$, **అస్య ఫలం రూపం 1.**

తా. నిసర్గబలమును చెప్పుచున్నాడు. శనికి రూపమును 7 చే భాగించగాను, కుజునకు రూపద్వయమును 7 చే భాగించగాను, ఇదే విధమున బుధునకు రూపత్రయమును గురునకు రూపచతుష్కమును శుక్రునకు రూపపంచకమును చంద్రునకు రూపషట్కమును రవికి రూప సప్తకమును 7 చే భాగించగా వారివారి నిసర్గబలములగును. శనికి $\frac{1}{7}$, కుజునకు $\frac{2}{7}$, బుధునకు $\frac{3}{7}$, గురునకు $\frac{4}{7}$, శుక్రునకు $\frac{5}{7}$, చంద్రునకు $\frac{6}{7}$, రవికి $\frac{7}{7}$, అనగా రూపము 1.

దృగ్బలానయనము.

అ. దృగ్బలానయనం శ్లోకార్ధేనాహ.—

మూ. సౌమ్యైర్దృష్టే దృష్టితుర్యాంశయుక్తం వీర్యం పాపాలోకితే తద్విహీనం.

వ్యా. నిత్యసౌమ్యా జీవశుక్రౌ, నిత్యపాపాః రవిభౌమమందాః, ఏతేషు పాపయుక్తబుధః పాపః, అన్యథా సౌమ్యః, శుక్లాష్టమ్యర్ధాత్ప్రభృతి కృష్ణాష్టమ్యర్ధం యావచ్చంద్రే సౌమ్యః, అన్యథా పాప ఇతి సౌమ్యపాపవ్యవస్థా భటోత్పలేనోక్తా. సౌమ్యైర్దృష్టే గ్రహే తద్దృష్టిచతుర్భాగమితం పూర్వానీతబలేషు క్షిపేత్, పాపదృష్టిచతుర్భాగం దృశ్యబలాచ్ఛోధయేత్, ఏవం గ్రహాణాం బలం దృష్టిబల సంస్కృతం భవతి.

తా. దృగ్బలమును చెప్పుచున్నాడు. ఆయా గ్రహములమీద వ్యాపించిన ప్రతిగ్రహదృష్టులను వేరువేరుగా 4 చే భాగించగా వచ్చినలబ్ధములను శుభగ్రహదృష్టియైనపుడు ఆయా గ్రహబలపిండములో చేర్చవలసినది. పాపగ్రహదృష్టియైనపుడు వారివారిబలపిండములో తీసి

వేయవలసినది. అనగా ఆయాగ్రహముమీద వ్యాపించిన పాపదృష్టి చతుర్భాగముల నొక మొత్తముగాను శుభదృష్టి చతుర్భాగముల నొక మొత్తముగాను చేర్చుకొని యీరెంటిలో నెక్కువ మొత్తములో తక్కువ మొత్తమును తీసివేయగా పాపగ్రహదృష్టి మిగిలెనేని శోధ్య దృష్టి చతుర్భాగమనియు శుభగ్రహదృష్టి మిగిలెనేని క్షేప్యదృష్టి చతుర్భాగమనియు గుర్తులుంచి వ్రాసియుంచవలసినది. ఇది దృగ్బలము. పిమ్మట నాయాగ్రహములయొక్క స్థానాదిపంచబలముల నొక్కొక మొత్తముగాచేసి ఆమొత్తములో శోధ్యదృగ్బలమైనపుడు తీసివేయగాను క్షేప్యదృగ్బలమైనపుడు చేర్చగాను బలములు స్ఫుటములగును: ఈ దృగ్బలము విషయములో గురు శుక్రులు నిత్యశుభులు. రవికుజ శనులు నిత్యపాపులు. బుధుడు పాపయుతుడైనపుడు పాపిగను తక్కిన కాలములయందు శుభుడుగను గ్రహింపబడును. చంద్రుడు శుక్లపక్షాష్టమ్యపరార్ధము మొదలుకొని కృష్ణపక్షాష్టమీ పూర్వార్ధపర్యంతము శుభుడుగను తక్కినకాలములయందు పాపిగను గ్రహింపబడును.

ఉదాహరణం. రవేః పూర్వానీత చంద్రదృష్టిషష్ట్యంశాః 9, అస్య చతుర్భాగః $\frac{9}{4}$, చంద్రస్య సౌమ్యత్వాత్ ఇదం క్షేప్యం, భౌమ దృష్టి షష్ట్యంశాః 4, అస్య చతుర్భాగః $\frac{4}{4}$, శనిదృష్టిః 1-10, అస్య చతుర్భాగః $\frac{70}{4}$, ఋణధన ఇతి శోధ్య క్షేప్య బలే సంయోజ్యావయోజ్య జాతా రవే శ్శోధ్యదృగ్బలషష్ట్యంశాః 16-15. చంద్రస్య రవిదృష్టిః 41, శనిదృష్టిః 51, క్షేప్యబుధదృష్టిః 33, గురుదృష్టిః 50, శుక్రదృష్టిః 46, పూర్వవ చ్ఛోధ్య క్షేప్య యోగ శిష్ట క్షేప్యదృష్టిషష్ట్యంశచతుర్భాగః 9-15. భౌమస్య రవిదృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 11-30, క్షేప్యబుధ దృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 9-30, గురుదృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 13-45, శుక్రదృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 6-15, శనిదృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 14, ఏవం భౌమస్య శోధ్యక్షేప్య యోగవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 4, బుధస్య భౌమదృష్టి షష్ట్యంశాః !3, శని దృష్టి షష్ట్యంశాః 13, క్షేప్యచంద్రదృష్టి షష్ట్యంశాః 24, ఏవం బుధ

స్య క్షేప్యశోధ్య విశుద్ధశోధ్యదృష్టిబలషష్ట్యంశ చతుర్భాగః 0-30. గురో శ్చంద్రదృష్టి షష్ట్యంశాః 19, భౌమదృష్టి షష్ట్యంశాః 40, బుధ దృష్టిషష్ట్యంశాః 1, శనిదృష్టి షష్ట్యంశాః 88, క్షేప్యవిశుద్ధశోధ్యదృష్టిబల షష్ట్యంశచతుర్భాగః 27. శుక్రస్యరవిదృష్టిః 8, చంద్రదృష్టిః 56, భౌమదృష్టిః 51, బుధదృష్టిః 16, శనిదృష్టిః 32, అత్ర క్షేప్యవిశుద్ధశోధ్యదృష్టిబల షష్ట్యంశచతుర్భాగః 4-45. శనేః అర్కదృష్టిః 5, చంద్ర దృష్టిః 26, భౌమదృష్టిః 37, గురుదృష్టిః 14, శుక్రదృష్టిః 28, అత్ర శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టి షష్ట్యంశచతుర్భాగః 6-30. ఏవ మానీతానాం షడ్విధానాం బలానాం సంగ్రహేణ లిఖ్యతే. రవేః, స్థానబలం రూపాది 2-55, దిగ్బలం 0-7, కాలబలం 0-42, నిసర్గబలం 1-0 ఏషాం యోగః 4-44, అస్మాత్ శోధ్యదృగ్బలం 0-16, అస్య వియోగం రవేః స్ఫుటబలం 4-28, చంద్రస్య స్థానబలం 2-0, దిగ్బలం 0-20, కాలబలం 3-57, నిసర్గబలం 0-51, క్షేప్యదృగ్బలం0-9,ఏషాం యోగో చంద్రస్య స్ఫుటబలం 7-17, భౌమస్య స్థానబలం 1-15-52-30, దిగ్బలం 0-44, కాలబలం 1-41, చేష్టాబలం 0-48, నిసర్గబలం 0-17, క్షేప్యదృగ్బలం 0-4, ఏషాం యోగో భౌమస్య స్ఫుటబలం 4-50, బుధస్య స్థానబలం 3-23-30, దిగ్బలం 0-29, కాలబలం 2-41, చేష్టాబలం 0-50, నిసర్గబలం 0-26, ఏషాం యోగః 7-49-30, అస్మాత్ శోధ్యదృగ్బలం 0-0-30, అస్య వియోగబుధ స్ఫుటబలం 7-49, గురోః స్థానబలం 2-25-30, దిగ్బలం 0-18, కాలబలం 3-14, చేష్టాబలం 0-6, నిసర్గబలం 0-34, ఏషాం యోగః 6-37-30, శోధ్యదృగ్బలం 0-27-53, గురోః స్ఫుటబలం 6-10, శుక్రస్య స్థానబలం 3-15, దిగ్బలం 0-38, కాలబలం 2-58, చేష్టాబలం 23, నిసర్గబలం 0-43, ఏషాం యోగః 7-57, శోధ్య దృగ్బలం 0-4-45. శుక్రస్య స్ఫుటబలం 7-52, శనేః స్థానబలం 2-53-30, దిగ్బలం 0-13, కాలబలం 2-4, చేష్టాబలం 0-22, నిసర్గబలం 0-9, క్షేప్య దృగ్బలం 0-6-30, ఏషాం యోగో శనేః స్ఫుటబలం 5-48.

ఉదయలగ్నబలానయనక్రమము.

అ. అత్ర ఉదయలగ్నస్యబలానయనప్రకారం సార్ధశ్లోకేనాహ.

మూ. లగ్నస్యాపి స్వామివీర్యం హి వీర్యం యుక్తం కార్యం తచ్చ జీవజ్ఞదృష్ట్యా. ౨౧. శుభావలోకితే పునస్తదీయపాదదృష్టియుక్ నాధునా నిరీక్షితే తదంఘ్రిణా వివర్జితం, నృభే క్షిపేచ్చ రూపకం చతుష్పదాఖ్యయోర్దళం న కీటభే చ కించన స్ఫుటం భవేత్తనోర్బలం. ౨౨.

వ్యా. యస్మిన్ రాశౌ పూర్వక్షితిజస్థే తదుదయలగ్నం, తస్యోదయలగ్నస్య స్వామిబలమేవ బలం భవతి, తస్య రాశేర్యోఽధిపతిః తస్య స్థానాదిషడ్విధబలం యదేకీకృతం తత్తావల్లగ్నస్య బలత్వేన స్థాప్యం, కించిత్తద్బలం లగ్నస్య జీవదృష్ట్యా బుధదృష్ట్యా చ గణితానీతయా సమన్వితం కార్యం, పునరపి శిష్టశుభగ్రహాభ్యాం శుక్రపూర్ణచంద్రాభ్యాం అవలోకితే లగ్నే తయోః స్వామిత్వేపి తద్దృష్టిచతుర్భాగేన చ యుక్తం కార్యం, అశుభగ్రహైః అర్కక్షీణచంద్ర భౌమ పాపసహిత బుధశనైశ్చరైరీక్షితే లగ్నే తేషాం స్వామిత్వేపి గణితేనానీతేన దృష్టి చతుర్థాంశేన చ వర్జితం కార్యం, నృరాశయో మనుష్యరాశయః, తే చ మిథునకన్యాతులాధనుః పూర్వార్ధకుంభాః, ఏతేషామన్యతమే లగ్నే సతి బలరూపం క్షిపేత్. చతుష్పదా మేషసింహధనురపరార్ధాని సమకరపూర్వార్ధాని, అన్యాః కర్కటమకరాపరార్ధమీనాః, చతుష్పదాఖ్యానామన్యతమే లగ్నే పూర్వసిద్ధే బలే రూపార్ధం క్షిపేత్, కీటో వృశ్చికరాశిః, తస్మిన్ లగ్నస్థే న కించిద్బలం క్షేప్యం భవతి, ఏవం కృతే లగ్నస్య బలం స్ఫుటం భవతి, అత్ర నరరాశ్యాదివిభాగం స్పష్టమాహ. గార్గిః. నృయుక్తులాఘటాః కన్యా పూర్వమర్ధం చ ధన్వినః, లగ్నస్థా బలినో జ్ఞేయా ఏతే హి నరరాశయః, చతుర్థే కర్కటో మీనో మకరార్ధం చ పశ్చిమం, విజ్ఞేయా బలినో నిత్యమేతే హి జలరాశయః, సప్తమే వృశ్చికః కీటో బలవాన్ పరికీర్తితః, ధన్వంత్యార్ధాజగోసింహాః బలినః ఖే చతుష్పదాః, అత్ర ధన్వంత్యార్ధశబ్దేన తదాసన్నమకరపూర్వార్ధమపి గృహ్యతే, అత్ర వరాహమిహిరః. శ్లో. కంటకకేంద్రచతుష్టయసంజ్ఞాస్సప్తమలగ్నచతుర్థఖభానాం, తేషు యథాభిహితేషు బలాఢ్యాః కీటనరాంబుచరాః పశవశ్చ.

తా. ఉదయలగ్న బలానయనమును చెప్పుచున్నాడు. ఉదయలగ్నమునకు అధిపతియెవరో ఆగ్రహముయొక్క పూర్వసాధిత బలపిండమును లగ్నబలపిండముగా నుంచుకొని దానియం దీక్రింద చెప్పబడు విధమున సంస్కారము చేయవలసినది. ఎట్లనిన లగ్నములో నాయా గ్రహమును తీసివేసి దృష్ట్యధ్యాయమందు చెప్పినరీతిని దృష్టులు సాధించవలసినది. లగ్నబలపిండముతో బుధగురు దృష్టులను చేర్చవలసినది. పిమ్మట మరల తక్కిన గ్రహములలో పాపగ్రహదృష్టి చతుర్భాగముల నొకమొత్తముగాను శుభగ్రహదృష్టి చతుర్భాగముల నొక మొత్తముగాను చేసి వానినంతరించగా పాపగ్రహదృష్టి మిగిలెనేని బుధగురుదృష్టియుతలగ్నబలములో తీసివేయవలసినది. శుభగ్రహదృష్టి మిగిలెనేని బుధ గురు దృష్టియుతలగ్నబలములో చేర్చవలసినది. పిమ్మట లగ్నము మనుష్యరాశిగ నుండెనేని రూప 1 బలమును జలరాశిగగాని చతుష్పద రాశిగగాని యుండెనేని రూపార్ధము 0-30 ను చేర్చవలసినది. లగ్నము కీటరాశియైనపుడు యేమియు చేర్చవలసినది లేదు. ఇట్లు చేయగా లగ్నబలము స్ఫుటమగును. (మిథున కన్యా తులా కుంభ రాసులును ధనుస్సులో పూర్వార్ధమును మనుష్యరాసు లనబడును. మేషవృషసింహములును ధనురపరార్ధ మకరపూర్వార్ధములును చతుష్పదరాసు లనబడును. కర్కటమీనమకరాపరార్ధములు జలచరరాసు లనబడును. వృశ్చికము కీటరాశి యనబడును.)

ఉదాహరణము. అస్మిన్ జాతకే తులాలగ్నత్వాత్ స్వామీ శుక్రః, తస్య గణితసిద్ధ షడ్విధబలపిండోఽయం 7-49, క్షేప్యజీవదృష్టిః 33-35, క్షేప్యసౌమ్యదృష్టిః 17-6, క్షేప్యచంద్రదృష్టి చతుర్భాగః 0-17 క్షేప్యశుక్రదృష్టి చతుర్భాగః 11-51, ఏతేషాం యోగో రూపాది 1-2-49, శోధ్యరవిదృష్టి చతుర్భాగః 6-8, శోధ్యభౌమదృష్టిచతుర్భాగః 1-35, అనయోర్యోగః 7-43, ఏతత్ పూర్వస్మాత్ క్షేప్యాత్ త్యక్త్వా శేషం క్షేప్యదృష్టి షష్ట్యంశాః 55-6, క్షేప్యనృరాశిబలం రూపం 1-0, సర్వమేకీకృత్య జాతం స్ఫుటలగ్నబలం రూపాది 9-44-6.

ఇతరకేంద్రత్రయబలానయనము.

అ. ఏవం కేంద్రేషు లగ్నస్య బలముక్త్వా ఇతరకేంద్రత్రయస్థ రాశీనాం బలానయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. జలజచతుష్పద కీటభసంజ్ఞాః సుఖదశమాస్తగతా బలవంతః, నిజనిజసప్తమగా విబలాస్తే తదితరగైరనుపాతవిధిస్స్యాత్. ౨౭

వ్యా. జలజచతుష్పదాదీనాం విభాగః పూర్వమేవోక్తః, జలరాశయశ్చతుర్థభావస్థా స్సంపూర్ణబలా భవంతి, తత్సప్తమదశమభావస్థాః బలశూన్యాః, చతుష్పదరాశయో దశమభావస్థాః రూపబలాః, తత్సప్తమచతుర్థభావస్థాః బలశూన్యాః, కీటరాశిః వృశ్చికః సప్తమభావస్థో రూపబలః, తత్సప్తమలగ్నభావస్థో బలశూన్యః, ఏవం నరరాశావప్యుపలక్షణం, తేన నరరాశయోపి లగ్నే రూపబలాః, సప్తమే బలశూన్యాః, చతుర్విధానామపి రాశీనా ముక్తాః, అన్యభావగతానాం త్రైరాశికేన బలానయనం కర్తవ్యం, అత్ర నృభే తీపేచ్చ రూపకమిత్యయమేవ ప్రదర్శనార్థశ్లోకః, తథాహి లగ్నభావే నరరాశయ స్సంపూర్ణబలా ఇత్యుక్తం, అత్రాపి నృభే తీపేచ్చరూపకమితి రూపక్షేప ఉక్తః, చతుష్పదా రాశయో దశమభావే పూర్ణబలాః, చతుర్థభావే శూన్యబలా ఇత్యుక్తం, ద్వయో ర్మధ్యభావం లగ్నం, అత్ర చతుష్పదానామర్థబలం భవతి. జలరాశయో దశమభావే శూన్యబలాః చతుర్థభావే పూర్ణబలాః, తయో ర్మధ్యం లగ్నభావః, తేన జలరాశీనామపి లగ్నే బలమర్థం భవతి, ఏతదుభయముదాహృతం. చతుష్పదాప్యయోర్దళమితి, కీటరాశేః లగ్నే బలం శూన్యం, ఏతదప్యుదాహృతం, న కీటభే చ కించనేతి, ఏవం లగ్నభావస్యోక్తం, లగ్నస్యాపి స్వామివీర్యం హి వీర్యమితి, అధికం బలానయనం ధనభావాదీనా ముపలక్షణార్థం, తేన ధనభావానా మప్యనేనైవ న్యాయేన బలానయనం క్రియతే.

తా. నాలుగు కేంద్రములలో లగ్నబలానయనమును పూర్వశ్లోకమందు చెప్పినవాడై తక్కిన మూడు కేంద్రముల బలానయనమును ఈశ్లోకమున చెప్పుచున్నాడు. చతుర్థకేంద్రమందు జలచరరాసులు బల

వంతములుగాన చతుర్థము జలజరాశిగ నుండెనేని రూపబలము చతుర్థభావాధిపుని బలములో చేర్చవలసినది. అందుకు సప్తమమగు దశమభావమందు బలశూన్యమగును. దశమము చతుష్పదరాశి యయ్యెనేని తదధిపుని బలపిండములో రూపబలము చేర్చవలసినది. అందుకు సప్తమమగు చతుర్థమందు బలశూన్యమగును. సప్తమము కీటరాశియయ్యెనేని తదధిపుని బలపిండములో రూపబలము చేర్చవలసినది. అందుకు సప్తమమగు లగ్నమందు బలశూన్యమగును. ఇదేవిధమున లగ్నము మనుష్యరాశియైనపుడు రూపబలము కలిగియుండును. సప్తమమందు బలశూన్యమగును. ఇతరస్థానములయందలి బలమును త్రైరాశికమున తెలియవలయును. ఇదేవిధమున కేంద్రములబలములును తదితరభావముల బలములును త్రైరాశికమున సాధించవలసినది. ఏభావమునకు బలము కనుగొనవలయునో (పూర్వోక్తవిధమున) ఆభావాధిపతియొక్క బలపిండమును ఆభావముయొక్క బలముగా నుంచుకొని అందు లగ్న బలమునకు చెప్పినవిధమున బుధగురు దృష్టులనుచేర్చి పిమ్మట సప్తగ్రహములలో శుభగ్రహదృష్టి చతుర్థాంశముల మొత్తమును పాపగ్రహదృష్టి చతుర్థాంశముల మొత్తమును అంతరించగా శుభగ్రహదృష్టి మిగిలెనేని పూర్వోక్తబలమున చేర్చగాను పాపగ్రహదృష్టి మిగిలెనేని తీసివేయగాను ఆయాభావబలములు స్ఫుటములగును.

నృరాశ్యాది బలానయనము.

అ. మనుష్యాదిరాశి బలానయనమునకు త్రైరాశికము గ్రంథాంతరశ్లోకము.—

* మూ. దారామనుష్యాద్ధిబుకం చతుష్పదాత్తనుం చ కీటాజ్జలజాత్ఖభం చ, విశోధ్య శేషం త్వధికం రసాచ్చే ద్విశోధ్య చక్రాత్ఫలమాదివద్ధి శేత్. ౨౮

ఈ శ్లోకము వ్యాఖ్యాగ్రంథమున లేనందున వ్యాఖ్యలేదు.

నో.

* ఈ శ్లోకము గ్రంథాంతరమునుండి సంగ్రహించి వ్రాయబడినందున దీనికి సంస్కృతవ్యాఖ్య పూర్వమందు చేయబడి యుండలేదు. తెనుగు తాత్పర్యము సుకరముగ వ్రాయబడెను.

టా. ఏభావమునకు బలము కనుగొనవలయునో ఆభావము మనుష్య - జలచర - చతుష్పద-కీటరాసులలో నేరాశియైనదియు తెలిసికొని ఆరాశికి పూర్వోక్తప్రకారము ఏభావమందు బలశూన్యమగునో కనిపట్టి అట్టి బలశూన్యభావమును ఏభావమునకు బలానయనము చేయబడుచున్నదో ఆభావములో తీసివేయవలసినది. పిమ్మట శేషము ఆరురాసుల కధికముగ నుండెనేని పండ్రెండు రాసులలో తీసివేసియు ఆరురాసులకు తక్కువగ నుండెనేని యూరకయు లిప్తలుచేసి 10800, చే భాగించగా నృరాశ్యాది బలములు వచ్చును. బలమును తెలిసికొనవలసిన భావము నృరాశిగనుండెనేని ఆభావములో నృరాశికి బలశూన్యభావమగు జననలగ్నాది సప్తమభావమును తీసివేయవలసినది. ఇదే విధమున బలము కనుగొనవలసిన భావము జలజరాశిగ నుండెనేని జలజరాశికి బలశూన్యస్థానమగు జననలగ్నాది దశమభావమును తీసివేయవలసినది. చతుష్పదరాశిగ నుండెనేని అందు చతుష్పదరాశికి బలశూన్యస్థానమగు చతుర్థమును తీసివేయవలసినది. కీటరాశియయ్యెనేని అందు కీటరాశికి బలశూన్య స్థానమగు లగ్నభావమును తీసివేయవలసినది. ఇట్లు తీసివేసిన శేషము పూర్వోక్తవిధమున ఆరురాసుల కధికముగనుండెనేని పండ్రెండురాసులలో తీసివేసియు ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని అదేవిధమునను లిప్తలుచేసి 10800, చే భాగించగా నాయాభావముల నృరాశ్యాదిబలములు వచ్చును. ఆబలములను జీవబుధ దృష్టులను ఆయాభావాధిపుల బలములలోచేర్చి అందు తక్కిన గ్రహముల శుభపాపదృష్టి చతుర్థాంశాంతరములను లగ్నమునకు చెప్పినవిధమున సంస్కరింపగా నాయాభావబలములగును.

ఉదాహరణం. ధనభావః 7-20-56, అస్య వృశ్చికస్య స్వామీ భౌమః, తస్య బలపిండోఽయం 4-50, ద్వితీయభావస్య రవిదృష్టిః 10, చంద్రదృష్టిః 16, కుజదృష్టిః 27, బుధదృష్టిః 2, గురుదృష్టిః 19, గురోః క్షేప్యద్విపాదదృష్టిః 30, తయో రేకీకారః 49, శుక్రదృష్టిః 33. ధనభావస్య శనిదృష్టిర్నాస్తి. గురుబుధ దృష్టియోగః 51, చంద్రశుక్ర

దృష్టియోగచతుర్భాగః 12-15, అనయో ర్యోగం క్షేప్యశుభదృష్టిః 54, రవికుజదృష్టియోగ చతుర్భాగో శోధ్యపాపదృష్టిః 9-15, కీటరాశేరస్య బలానయనార్థం ధనభావాత్ కీటస్య బలశూన్యభావ మిమం తనుభావం విశోధ్య శేషరాశిస్థానే షడ్భి ర్విభక్తం కీటరాశిబలషష్ట్యంశాః 10, ఏతత్సర్వ మేకీకృతం ధనభావబలం రూపాది 5-57-24. సహజభావః 8-20-13, ధనుషోఽస్యాధిపతిర్గురుః, తస్య బలపిండోఽయం 6-11, అస్య చంద్రదృష్టిః 44-31, భౌమదృష్టిః 39, తస్య అధికదృష్టిః 15, తయో రేకీకారేణ భౌమదృష్టిః 54, గురుదృష్టిః 4, శుక్రదృష్టిః 18, చంద్రశుక్రదృష్టియోగ చతుర్భాగః 15-38, భౌమదృష్టిచతుర్భాగః 13-30, ఏతయో రంతరక్షేప్యదృష్టిచతుర్భాగః 2-8, గురుదృష్టిః 4, అనయో ర్యోగః క్షేప్యదృష్టిః 6, చతుష్పదరాశిబలం 10, సర్వమేకీకృతం సహజభావబలం 6-27. సుహృద్భావః 9-19-39, తదధిపతేః శనైశ్చరస్య బలపిండః 5-48, అస్య చంద్రదృష్టిః 30, భౌమదృష్టిః 19, శుక్రదృష్టిః 3, శనిదృష్టిః 9, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః 1-15, మకరోత్తరార్ధస్య సుఖభావస్య జలచరరాశిత్వాత్ జలజబలం రూపం 1-0, సర్వమేకీకృతం సుహృద్భావబలం 6-49-15. సుతభావః 10-20-18, స్వామిశనిబలం 5-48, శోధ్యశనిదృష్టి చతుర్భాగః 15, (శేషగ్రహాణాం దృష్టిర్నాస్తి) నృరాశిబలం 20, సర్వమేకీకృతం సుతభావబలం 5-53. రిపుభావః 11-20-57, స్వామిగురుబలం 6-11, శోధ్యరవిదృష్టిః 5, చంద్రదృష్టిః 60, కుజదృష్టిః 54, బుధదృష్టిః 12, శనిదృష్టిః 35, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః 4, జలజరాశిబలం 40, సర్వమేకీకృతం రిపుభావబలం 6-55. జాయాభావః 0-21-35, స్వామిభౌమబలం 4 53, రవిదృష్టిః 26, చంద్రదృష్టిః 44, కుజదృష్టిః 39, బుధదృష్టిః 41, గురుదృష్టిః 11, శనిదృష్టిః 9, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టి షష్ట్యంశాః 45, చతుష్పదబలం 3, సర్వమేకీకృతం జాయాభావబలం 6-8. నిధనభావః 1-20-58, స్వామిశుక్రబలం 7-49, రవిదృష్టిః 40, చంద్రదృష్టిః 29, భౌమదృష్టిః 24, బుధదృష్టిః 32, గురుదృష్టిః 37, శుక్రదృష్టిః 12, శనిదృష్టిః 41, శోధ్య

విశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః 52, చతుష్పదరాశిబలం 20, సర్వమేకీకృతం నిధన భావబలం 9-2. ధర్మభావః 2-20-17, స్వామిబుధబలం 7-49, రవిదృష్టిః 20, చంద్రదృష్టిః 15, భౌమదృష్టిః 9, బుధదృష్టిః 5, గురుదృష్టిః 34, శుక్రదృష్టిః 39, శనిదృష్టిః 50, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః 33, నృరాశి బలం 20, ఏకీకృతం ధర్మభావబలం 8-42. కర్మభావః 3-19-39, స్వామి చంద్రబలం 7-17, రవిదృష్టిః 18, బుధదృష్టిః 47, సాధికా గురుదృష్టిః 39, శుక్రదృష్టిః 33, శనిదృష్టిః 35, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః రూపాది 1-22, జలజరాశిబలం 0, సర్వమేకీకృతం కర్మభావబలం 8-39. ఆయభావః 4-20-16, స్వామిరవిబలం 4-28 రవిదృష్టిః 55, బుధదృష్టిః 47, గురుదృష్టిః 43, శుక్రదృష్టిః 6, శనిదృష్టిః 20, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః రూపాది 1-14, చతుష్పద రాశిబలం 50, సర్వమేకీకృతం ఆయభావ బలం 6-32. వ్యయభావః 5-20-55, స్వామిబుధబలం 7-49, రవిదృష్టిః 40, బుధదృష్టిః 32, గురుదృష్టిః 43, శుక్రదృష్టిః 49, శనిదృష్టిః 50, శోధ్యవిశుద్ధక్షేప్యదృష్టిః రూపాది 1-5, నృరాశిబలం 50, సర్వమేకీకృతం వ్యయభావబలం 9-44. ఏవం లగ్నాదిబలాని లిఖ్యంతే. లగ్నస్య 9-44-6, ధనస్య 5-57-24, సహజస్య 6-27, బంధోః 6-48-15, సుతస్య 5-53, రిపోః 6-55, జాయాయాః 6-8, నిధనస్య 9-2, ధర్మస్య 8-42, కర్మస్య 8-39, ఆయస్య 6-32, వ్యయస్య 9-44. ఇతి తన్వాదిద్వాదశ భావబలం సంపూర్ణం.

శ్లో. ఇదం నిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతం జాతకపద్ధత్యాం బలాధ్యాయార్థవర్ణనం.

బలాధ్యాయం సంపూర్ణం.

---

౪. ఫలమిశ్రికాధ్యాయః.

అథ ఫలమిశ్రికాధ్యాయో వ్యాఖ్యాయతే. తత్ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ —

మూ. ఇష్టకష్టఫలనిర్ణయాద్యతో జాతకోదితఫలస్య నిర్ణయః, శిష్యమోహవినివర్తయే తత స్తత్ప్రసాధన మిహాభిధాస్యతే. ౧

వ్యా. జాతకశాస్త్రేషు దశాంతర్దశాదిఫలం శుభమశుభం చ యత్పఠతి తన్నిర్ణయః ఇష్టకష్టఫలనిర్ణయాదివ భవతి, తస్య గ్రహస్య ఏతావదిష్ట మేతావత్కష్టమితి నిర్ణయే సతి తదనురూపం శుభాశుభం ఫలం ప్రయచ్ఛతీతి నిర్ణీయతే, యస్మాత్తస్మాచ్ఛిష్యస్యాజ్ఞాననివృత్తయే ఇష్టకష్టఫలనిర్ణయోఽభిధాస్యతే.

తా. దశాంతర్దశాఫలముల శుభాశుభత్వములను కనుగొనుటకు గ్రహముల ఇష్టకష్టఫలములు సాధనములైయున్నవి కాన శిష్యభ్రమనివారణకొరకు గ్రహముల ఇష్టఫలమిదియనియు కష్టఫలమిదియనియు ఈయధ్యాయమున నిర్ణయించుచున్నాడు.

ఉచ్చరశ్మ్యానయన క్రమము.

అ. తదర్థముచ్చరశ్మ్యానయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. నీచోనితాః స్ఫుష్టతరా గ్రహాశ్చేత్ భార్ధాధికా మండలతో నిపాతితాః, కలీకృతా రాశి కలాభి రన్వితా భలిప్తికాప్తాః ఖలు తుంగరశ్మయః.

వ్యా. సర్వే రవ్యాదయస్స్ఫుటగ్రహాః స్వస్వనీచధ్రువకేన హీనాః షడ్భాదూనశ్చేత్కలీకృతాః రాశిలిప్తా 1800 యుతాః, రాశిలిప్తాభిర్విభజ్య. షడ్భాధికశ్చేత్ ద్వాదశభ్యో రాశిభ్యో విశోధ్య శేషాః కలీకృతాః రాశిలిప్తాయుతాశ్చ రాశిలిప్తాభి ర్విభజ్య, ఉభయత్ర లబ్ధా ఉచ్చరశ్మయో భవంతి.

తా. ఉచ్చరశ్మి తెచ్చువిధమును చెప్పుచున్నాడు. ఆయాస్ఫుటగ్రహములో వారివారి పరమనీచను తీసివేసి శేషమారురాసుల కధికముగ నుండెనేని పండ్రెండురాసులలో తీసివేసియు ఆరురాసులకు తక్కువగ నుండెనేని యారకయు లిప్తలుచేసి దానిలో రాశిలిప్తసంఖ్యయగు 1800 చేర్చి అయిన మొత్తమును 1800 చే భాగించగా నాయాగ్రహముల యుచ్చరశ్మివచ్చును.

ఉదాహరణం. స్ఫుటార్కః 10-10-38, నీచద్రువేణానేన 6-10-0, ఊన 4-0-38, షడ్భాదూనత్వాత్కలీకృతః 7238, అనేన రాశిలిప్తాభి 1800 ర్యుతా రాశిలిప్తాభిరేవ విభజ్య లబ్ధం అర్కస్యోచ్చరశ్మిః 5-1. స్ఫుటచంద్రః 5-19-19, నీచధ్రువేణ 7-3-0, ఊన 10-16-19, షడ్భాధికత్వాచ్చక్రా ద్విశోధితః 1-13-41, కలీకృతః 2621, రాశికలాయుతః 4421, రాశికలాభిర్హృత్వా లబ్ధం చంద్రస్యోచ్చరశ్మిః 2-27. స్ఫుటభౌమః 5-8-51, నీచధ్రువేణ 3-28-0, ఊన 1-10-51, లిప్తీకృతః 2451, రాశికలాభి ర్యుతః 4251, రాశికలాభిర్లబ్ధం భౌమస్యోచ్చరశ్మిః 2-22. స్ఫుటబుధః 9-25-47, నీచధ్రువేణ 11-15-0, ఊన 10-10-17, చక్రా ద్విశోధితః 1-19-13, కలీకృత్య రాశికలాభిర్యుతః 4753, రాశికలాభిర్లబ్ధం బుధస్యోచ్చరశ్మిః 2-38, స్ఫుటగురుః 10-28-46, నీచధ్రువేణ 9-5-0, ఊన 1-23-46, కలీకృత్య రాశి కలాయుతః 5026, రాశిలిప్తాభిర్విభజ్య లబ్ధం గురూచ్చరశ్మిః 2-48. స్ఫుటశుక్రః 11-26-23, నీచధ్రువేణ 5-27-0, ఊన 5-29-23, కలీకృత్య రాశికలాయుతః 12563, రాశిలిప్తాభిర్లబ్ధం శుక్రస్యోచ్చరశ్మిః 6-59. స్ఫుటశనిః 8-0-25, నీచధ్రువేణ 0-20-0, ఊన 7-10-25, చక్రా ద్విశోధితః 4-19-35, కలీకృతః 8375, రాశికలా సంయుజ్య రాశికలాభిర్విభజ్య లబ్ధం శనేరుచ్చరశ్మిః 5-39.

చేష్టారశ్మ్యానయనము.

అ. చేష్టారశ్మ్యానయనం శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. చేష్టాఖ్యకేంద్రాణి కుజాదికానా ముక్తాని భానోరయ నాంశయుక్తః, త్రిభాధికోర్ధేందురినేనహీనశ్చేష్టాఖ్య కేంద్రే హి తయోర్భవేతాం. 3. చేష్టాఖ్యకేంద్రాణ్యధికానిభార్ధా చ్చక్రాద్విశుద్ధానికలీకృతాని,సరాశిలిప్తాని ఖఖాష్టచంద్రైర్హృతాని చేష్టాఖ్యమరీచయస్స్యుః.

వ్యా. భౌమాదీనాం పంచానాం వక్రచేష్టాబలానయనే చేష్టాకేంద్రాణ్యుక్తాన్యేవ గ్రాహ్యాని, స్ఫుటార్కస్సత్రిభస్సాయనాంశశ్చేష్టాకేంద్రం, అర్కహీనశ్చంద్రశ్చేష్టాకేంద్రం శేషం సర్వం ప్రాకూస్రత్రన్యాయేనైవ గంతవ్యం, చేష్టాకేంద్రాణి షడ్భాదూనాని కలీకార్యం, షడ్భాదధికాని చేచ్చక్రాచ్ఛోధ్యాని కలీకార్యం, తాసు కలాసు రాశికలాస్సంయుజ్య రాశిలిప్తాభిర్విభజ్యలబ్ధం చేష్టారశ్మయస్స్యుః.

తా. చేష్టారశ్మ్యానయనమును చెప్పుచున్నాడు. బలాధ్యాయమున (18-19) శ్లోకములలో కుజాదులకు చేష్టాకేంద్రములు తెచ్చువిధము చెప్పబడియున్నది. స్ఫుటరవిలో అయనాంశలను మూడురాసులనుచేర్చగా రవిచేష్టాకేంద్రమగును. స్ఫుటచంద్రునిలో స్ఫుటరవిని తీసివేసిన శేషము చంద్రచేష్టాకేంద్రమగును. చేష్టాకేంద్రములు ఆరురాసులకధికముగ నున్నపుడు పండ్రెండు రాసులలో తీసివేసియు తక్కువగనున్నపు డూరకయు లిప్తలుచేసి 1800, చేర్చి 1800, చే భాగించగా చేష్టారశ్ములు వచ్చును.

ఉదాహరణం. సత్రిభస్సాయనార్కః రవేశ్చేష్టాకేంద్రం 1-21-47, కలీకృతో రాశిలిప్తాయుతః 4907, రాశిలిప్తాభిర్లబ్ధం రవేశ్చేష్టారశ్మిః 2-43, వ్యర్కశ్చంద్రశ్చంద్రచేష్టాకేంద్రం 7-8-41, చక్రా ద్విశుద్ధః 4-21-19, కలీకృతో రాశిలిప్తాభి ర్యుతః 10279, రాశిలిప్తాభిర్విభజ్య లబ్ధం చంద్రచేష్టారశ్మిః 5-43, వక్రచేష్టాబలానయనే ఆనీతభౌమచేష్టాకేంద్రం 4-22-52, కలీకృత్య రాశిలిప్తాయుతం 10372, ప్రాగ్వల్లబ్ధం భౌమచేష్టారశ్మిః 5-46 బుధచేష్టాకేంద్రం 6-29-1, చక్రాద్విశుద్ధం 5-0-59, కలీకృతో రాశిలిప్తాయుతః 10859, ప్రాగ్వల్లబ్ధం బుధచేష్టారశ్మిః 6-2, గురుచేష్టా కేంద్రం 11-13-5, చక్రాద్విశుద్ధం 0-16-55, కలీకృతం రాశిలిప్తాయుతం 2815, ప్రాగ్వల్లబ్ధం గురుచేష్టారశ్మిః 1-34, శుక్రచేష్టాకేంద్రం 2-8-37, కలీకృతం రాశిలిప్తాయుతం 5917, ప్రాగ్వల్లబ్ధం శుక్రచేష్టారశ్మిః 3-17, శనిచేష్టాకేంద్రం 2-4-57, కలీకృతం రాశిలిప్తాయుతం 5697, ప్రాగ్వల్లబ్ధం శనిచేష్టారశ్మిః 3-10.

ఉచ్చచేష్టారశ్మి ఫలానయనం.

అ. ఉచ్చచేష్టారశ్మి ఫలానయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. రూపోనితానాం గ్రహదీధితీనాం రూపాదినా రూపచయేన యత్స్యాత్, శ్రేఢీఫలంతత్త్రిగుణాంశుభక్త మిత్యుచ్చచేష్టాఖ్య ఫలే ప్రసాధ్యే. ౫

వ్యా. ఉభయవిధాః రశ్మీః ప్రత్యేకం గచ్ఛః పరికల్ప్య రూపమాదిం రూపముత్తరం చ పరికల్ప్య, సైకపదాహతపదదళమేకాదిచయేన భవతి సంకలితం. ఇత్యనేన సంకలితధనానయనసూత్రేణ ఏకాద్యేకోత్తరసంకలితాత్మక శ్రేఢీఫలమానియత్త్రిగుణ స్వస్వసమస్తరశ్మిసంఖ్యాభి ర్విభజ్య లబ్ధ ముచ్చఫలం చేష్టాఫలం చ క్రమేణ భవతి.

తా. ఉచ్చచేష్టారశ్మిఫలానయనమును చెప్పుచున్నాడు. ఉచ్చరశ్మిలో రూప (1) మును తీసివేసి శేషమునర్థించి దానిని ఉచ్చరశ్మిమొత్తముచే గుణించగా ఉచ్చరశ్మి శ్రేఢీఫలమగును. ఇదేవిధమున చేష్టారశ్మిలో రూప (1) మును తీసివేసి శేషము నర్థించి చేష్టారశ్మి మొత్తముచే గుణింపగా చేష్టారశ్మి శ్రేఢీఫలమగును. గుణ్యగుణకములు రూపాది రెండేసిప్రతులుగ నుండెనేని చతుష్ప్రితి న్యాయముచేతను గుణ్యగుణకములు మూడేసిప్రతులుగగాని లేక యొకటిరెండు ప్రతులుగను మరియొకటి మూడుప్రతులుగను గాని యున్నపుడు గోగణిత న్యాయముచేతను గుణించగా శ్రేఢీఫలములగును. ఆయాశ్రేఢీఫలములను ఆయారశ్మి త్రిగుణముచే భాగించగా ఉచ్చచేష్టారశ్మి ఫలములు వచ్చును. భాగించునపుడు భాజ్యభాజకములను సవర్ణించి భాగించవలసినది.

ఉచ్చచేష్టారశ్మి ఫలములను తెచ్చుటకు మరియొక సులభోపాయముగలదు. ఎట్లనిన ; ఆయాకేంద్రములు ఆరురాసుల కధికముగనుండెనేని పండ్రెండు రాసులలో తీసివేసియు ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని యూరకయు లిప్తలుచేసి 180, చే భాగించగా ఉచ్చచేష్టారశ్మి ఫలషష్ట్యంశములు వచ్చును గనుక ఈ యుచ్చచేష్టారశ్మిఫలసాధనకు రశ్మ్యానయనమును శ్రేఢీఫలానయనమును నిరుపయోగముగ కనుపడుచున్నది. రశ్మిసాధనవలన ఆయుర్దాయాధ్యాయమున నుపయోగము కలదు.

ఉదాహరణం. రవే రుచ్చరశ్మయః 5-1, అయమేకోనగచ్ఛ 4-1, అస్య దళం 2-0-30, సైకపదేన రశ్మిమానేన 5-1, గుణితం 10-4, ఇదమేవ సంకలితం. ఏతత్సవర్ణకృతం 604, త్రిగుణరశ్మినా 15-3, సవర్ణకృతేన 903, విభజ్య లబ్ధ ముచ్చఫలషష్ట్యంశాః 40, సర్వత్ర వ్యేకస్య రశ్మిమానస్య గచ్ఛత్వాత్ సైకపదం రశ్మిమానమితి జ్ఞేయం. రవేశ్చేష్టారశ్మిః 2-43, అయం రూపోనగచ్ఛ 1-43, అస్య దళం 0-51, సైకపదా 2-43, హతలబ్ధం సంకలితం 2-20, ఏతత్సవర్ణకృతం 140, త్రిగుణచేష్టారశ్మయః 8-9, సవర్ణకృతేన విభజ్య లబ్ధం చేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 17. చంద్రస్యోచ్చరశ్మిః 2-27, వ్యేకోనగచ్ఛ 1-27, ప్రాగ్వత్సంకలితం 1-46, ఏతత్త్రిగుణరశ్మిభక్తం చంద్రస్య ఉచ్చఫలషష్ట్యంశాః 14, చేష్టారశ్మయః 5-47, ప్రాగ్వత్సంకలితం 13-25, త్రిగుణరశ్మిభక్తం చేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 47. భౌమస్యోచ్చరశ్మిః 2-22, ప్రాగ్వత్సంకలితం 1-37, త్రిగుణాంశుభక్తం భౌమస్యోచ్చఫల షష్ట్యంశాః 14, చేష్టారశ్మిః 5-46, ప్రాగ్వత్సంకలితం !3-45, త్రిగుణరశ్మిభక్తం చేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 48. బుధస్యోచ్చరశ్మిః 2-38, ప్రాగ్వత్సంకలితం 2-8, త్రిగుణరశ్మిభక్తం బుధస్యోచ్చఫల షష్ట్యంశాః 16, చేష్టారశ్మిః 6-2, ప్రాగ్వత్సంకలితం 15-11, త్రిగుణరశ్మిహృతం బుధచేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 50. గురూచ్చరశ్మిః 2-48, ప్రాగ్వత్సంకలితం 2-31, త్రిగుణరశ్మిహృతం గురోరుచ్చఫల షష్ట్యంశాః 18, చేష్టారశ్మిః 1-34, ప్రాగ్వత్సంకలితం 0-27, త్రిగుణరశ్మిభక్తం గురోశ్చేష్టారశ్మిఫలషష్ట్యంశాః 6. శుక్రస్యోచ్చరశ్మిః 6-59, ప్రాగ్వత్సంకలితం 20-50, త్రిగుణరశ్మిభక్తం శుక్రస్యోచ్చఫల షష్ట్యంశాః 60, చేష్టారశ్మిః 3-17, ప్రాగ్వత్సంకలితం 3-43, త్రిగుణరశ్మిభక్తం శుక్రస్య చేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 23. శనే రుచ్చరశ్మిః 5-39, సంకలితం 13-8, త్రిగుణరశ్మిలబ్ధం శనే రుచ్చఫల షష్ట్యంశాః 47, చేష్టారశ్మిః 3-11, సంకలితం 3-26, త్రిగుణరశ్మిలబ్ధం శనే శ్చేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 22.

ఆచార్యోక్తోచ్చచేష్టా ఫలానయనం గణిత పర్యాలోచనయా అల్పేనైవ యత్నేన ఫలద్వయమానేతుం శక్యత ఇతి ప్రతిభాతి. తథాహి. ఉచ్చచేష్టాకేంద్రే షడ్రాశిమితే రశ్మిద్వయం ప్రత్యేకం సప్తసంఖ్యం భవతీత్యుక్తగణితేన జ్ఞాయతే, తస్య సంకలితం వ్యవకలగచ్ఛాభ్యస్య త్రికస్య సప్తసంఖ్యస్య రశ్మేశ్చ పదం ఏకవింశతిరశ్మిసంకలితే త్రిగుణరశ్మిసైకవింశత్యా విభక్తే ఫలం రూపం లభతే, తేన ఉచ్చచేష్టాకేంద్రే రాశిషట్కే సతి రూపం ఫలమితి జ్ఞాతం, తేన త్రైరాశికం, రాశిషట్కకలాభి రుభయఫలషష్ట్యంశాః షష్టిర్లభ్యంతే, తదూనకలాభిః కియంత ఇతి, తత్ర ఫలరాశౌ ప్రమాణరాశౌ చ షష్ట్యాపరివర్తితరూపమితఫలరాశిః, సాశీతిశత 180, మితప్రమాణరాశిః, తత్ర రూపేణ గుణనే ప్రయోజనాభావాత్ సాశీతిశతం 180, భాగహారస్థితః, తేన కేంద్రకలారాశికలాభి రసంయుతౌ, ఏవం సాశీతిశతేన 180, భాజ్యౌ తత్ర లబ్ధం షష్ట్యంశాఖ్య ముచ్చఫలం చేష్టాఫలం చేతి, ఏవం లఘునోపాయేన ఉభయఫలానయనే సిద్ధే ఆచార్యాభ్యాం శ్రీపతిశ్రీధరాభ్యాం రాశికలాయోజనం రాశికలాభి ర్విభజనం లబ్ధస్య వ్యేకస్య సంకలితానయనం త్రిగుణరశ్మిభజన మిత్యేతత్కర్మజాతం కిమర్థముక్త మితి నవిద్మః, తేనాస్మదుక్తేనైవ మార్గేణ శాస్త్రకారోక్తఫలసామ్యం భవతి, ఏతదుదాహరణేన ప్రదృశ్యతే, రవే రుచ్చకేంద్రకలాః 7238, సాశీతిశతేన లబ్ధ ముచ్చఫలషష్ట్యంశాః 40, చేష్టాకేంద్రకలాః 3107, సాశీతిశతేన లబ్ధం చేష్టాఫలషష్ట్యంశాః 17, చంద్రస్యోచ్చకేంద్రకలాః 2621, ఉచ్చఫలషష్ట్యంశాః 15, వ్యర్కశ్చంద్రశ్చక్రాచ్ఛుద్ధః కలీకృతః 8479, ప్రాగ్వల్లబ్ధం చేష్టాఫలషష్ట్యంశాః 47, భౌమస్యోచ్చకేంద్రం కలీకృతం 2451, ఉచ్చఫలషష్ట్యంశాః 14, చేష్టాకేంద్రకలాః 8572, చేష్టాఫలషష్ట్యంశాః 48, బుధస్యోచ్చకేంద్రకలాః 2953, ఉచ్చఫలషష్ట్యంశాః 16, చేష్టాకేంద్రకలాః 9059, చేష్టాఫలషష్ట్యంశాః 50, గురూచ్చకేంద్రకలాః 3226, ఉచ్చఫల షష్ట్యంశాః 18, చేష్టాకేంద్రకలాః 1015, చేష్టాఫలషష్ట్యంశాః 6, శుక్రస్య ఉచ్చకేంద్రకలాః 10763, ఉచ్చఫలం రూపం 1, చేష్టా

కేంద్రకలాః 4117, చేష్టాఫల షష్ట్యంశాః 23, శనే రుచ్చకేంద్రం చక్రాచ్ఛుద్ధం కలీకృతం 8375, ఉచ్చఫలషష్ట్యంశాః 47, చేష్టాకేంద్రకలాః 3897, చేష్టాఫలషష్ట్యంశాః 22, ఏతదతిసమీచీనం గణితకర్మ, ఆచార్యోక్తపక్షే తు బహుకర్మత్వేన తత్రార్ధాధికగ్రహణతదూనోపేక్షా సద్భావస్యావర్జనీయత్వాత్ స్వల్పవైషమ్యం సంభవతి, ద్వివిధరశ్మ్యానయనస్యోక్తస్య ఆయుర్దాయాధ్యాయే ప్రయోజనం భవతీతిచేత్ తదపి తత్రైవ వ్యాఖ్యాస్యామ ఇతి సర్వమనవద్యం.

ఇష్టకష్టఫలానయనం.

అ. ఏతాభ్యా ముచ్చచేష్టాఫలాభ్యా మిష్టకష్టఫలానయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. తద్ఘాతమూలం ఫలమిష్టసంజ్ఞం తే తుంగచేష్టాప్రభవే ఫలే తు, విశోధ్యరూపాదవిశేషఘాత మూలం చ కష్టాభిధ మామనంతి. ౬.

వ్యా. తయో రుచ్చచేష్టాఫలయో రన్యోన్యగుణితస్య మూలం ఇష్టసంజ్ఞఫలం భవతి, ఉచ్చఫలం చేష్టాఫలం చ పృథక్పృథక్ ఏకైకరూపా ద్విశోధ్య శేషయోర్ఘాతస్య మూలం కష్టాఖ్యఫలం భవతి

తా. ఇష్టకష్టఫలసాధన చెప్పుచున్నాడు. ఉచ్చరశ్మిఫలమును చేష్టారశ్మిఫలముతో గుణించి దానివర్గమూలము తియ్యగా ఇష్టఫలమగును. ఉచ్చరశ్మిఫలమును చేష్టారశ్మిఫలమును వేరువేరుగా రూప 1-0, సంఖ్యలోతీసివేసి తచ్ఛేషములలో నొకశేషముచే మరియొకశేషమును గుణించి దానివర్గమూలము తియ్యగా కష్టఫలము వచ్చును. ఈవిధమున సప్తగ్రహములకును ఇష్టకష్టఫలములు తేవలసినది.

ఉదాహరణం. రవే రుచ్చఫలం 40, చేష్టాఫలం 17, అనయోర్ఘాతః 680, తస్య మూలం రవే రిష్టఫల షష్ట్యంశాః 27, ఉచ్చఫలం రూపాద్విశోధ్యజాతం 20, చేష్టాఫలం రూపా ద్విశోధ్యజాతం 43, అనయోర్ఘాతమూలం రవేః కష్టఫలషష్ట్యంశాః 29. చంద్రస్యోచ్చఫలం 17, చేష్టాఫలం 47, అనయో ర్ఘాతపద మిష్టఫలం 28, ఉచ్చఫలం రూపా ద్విశోధ్యజాతం 43, చేష్టాఫలం రూపా ద్విశోధ్యజాతం 13,

అనయో ర్ఘాతమూలం కష్టఫలం 24. కుజస్యోచ్చఫలం 15, చేష్టాఫలం 47, ఏతే రూపాద్విశోధితే 45-13, పూర్వవదనయో ర్ఘాతపదే ఇష్టకష్ట ఫలే 26-24. బుధస్యోచ్చఫలం 17, చేష్టాఫలం 51, రూపా ద్విశోధితే 43-9, ప్రాగ్వదిష్టఫలం 29, కష్టఫలం 20. జీవస్యోచ్చఫలం 19, చేష్టాఫలం 7, రూపాద్విశోధితే 41-53, ఇష్టఫలం 12, కష్టఫలం 47. శుక్రస్యోచ్చఫలం 60, చేష్టాఫలం 23, రూపా ద్విశోధితే 0-37, ఇష్టఫలం 37, కష్టఫలం 0. శనే రుచ్చఫలం 47, చేష్టాఫలం 22, రూపా ద్విశోధితే 13-38, ఇష్టఫలం 32, కష్టఫలం 22.

అ. ఏతాభ్యా మిష్టకష్టాభ్యాం సర్వగ్రహాణాం బలాశ్చ దృష్టయశ్చ స్ఫుటీకరణం శ్లోకేనాహ.—

మూ. పృథక్పృథక్తేటఫలానితాభ్యాం హన్యా ద్భవేతాం హి బలేస్ఫుటేతే, సర్వగ్రహాణాం చ దృశోః ఫలాభ్యాం శుభాశుభాభ్యాం నిహతాః స్ఫుటా స్స్యుః. ౭

వ్యా. ఏవ మానీతాభ్యాం ఇష్టకష్టఫలాభ్యాం సర్వగ్రహాణాం బలం దృష్టిశ్చ పృథక్పృథక్ హన్యాత్, తత్ర ఇష్టఫలేన గుణితం స్ఫుటేష్టబలం, కష్టఫలేన గుణితం స్ఫుటకష్టబలం భవతి, ఏవం దృష్ట్యధ్యాయానీత దృష్టయోఽపి ఇష్టకష్టఫలగుణితాః స్ఫుటేష్టకష్టదృష్టయో భవంతి.

తా. ప్రతిగ్రహముయొక్క బలాధ్యాయానీత బలపిండములను దృష్ట్యధ్యాయానీత దృష్టులను వేరువేరుగా వారివారి ఇష్టఫలముచే గుణించగా స్ఫుటేష్టబలమును స్ఫుటేష్టదృష్టియు; కష్టఫలముచే గుణించగా స్ఫుటకష్టబలమును స్ఫుటకష్ట దృష్టియును అగును.

ఉదాహరణం. రవే ర్బలం ద్విష్టం 4-28, ఇష్టకష్ట ఫలాభ్యాం 0-27-0-29, ఆభ్యాం క్రమేణ హత్వాజాతే స్ఫుటేష్టకష్టబలే రూపాది ఇష్టబలం 2-1, కష్టబలం 2-10. చంద్రస్ఫుటబలం ద్విష్టం 7-17, ఇష్టకష్టఫలాభ్యాం 0-28-0-25, హత్వా జాతే స్ఫుటేష్టకష్టబలే ఇష్టబలం 3-24, కష్టబలం 3-2. కుజస్య బలం 4-50, ఇష్టకష్టఫలే 0-26-0-24,

స్ఫుటేష్టకష్టబలే, ఇష్టబలం 2-13, కష్టబలం 1-57. బుధస్య బలం 7-49, ఇష్టఫలం 0-29, స్ఫుటేష్టబలం 3-47, కష్టఫలం 0-20, స్ఫుటకష్టబలం 2-36, గురో ర్బలం 6-11, ఇష్టకష్టఫలే 2-12-0-47, స్ఫుటేష్టకష్టబలే, ఇష్టబలం 1-14, కష్టబలం 4-51. శుక్రస్య బలం 7-52, ఇష్టకష్టఫలే 0-37-0-0, స్ఫుటేష్టకష్టబలే, ఇష్టబలం 4-49, కష్టబలం 0-[illegible], శనిబలం 5-48, ఇష్టకష్టఫలే 0-32-0-22, స్ఫుటేష్టకష్టబలే ఇష్టబలం 3-6, కష్టబలం 2-8.

అథ దృష్టయః రూపాది, తత్ర అర్కస్య, చంద్రదృష్టిః 0-9, భౌమదృష్టిః 0-4, శనిదృష్టిః 1-10. రవేః ఇష్టఫలఘ్న చంద్రదృష్టిః 0-4-3, కష్టఫలఘ్న చంద్రదృష్టిః 0-4-21, ఇష్టఘ్న భౌమదృష్టిః 0-1-48, కష్టఘ్న భౌమదృష్టిః 0-0-56, ఇష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-31-30, కష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-33-50. చంద్రస్య అర్కదృష్టిః 0-41, బుధదృష్టిః 0-33, గురుదృష్టిః 0-50, శుక్రదృష్టిః 0-46, శనిదృష్టిః 0-51, ఇష్టకష్టఫలే 0-28-0-25, ఇష్టఘ్నార్కదృష్టిః 0-19-8, కష్టఘ్నార్కదృష్టిః 0-17-5, ఇష్టఘ్న బుధదృష్టిః 0-15-24, కష్టఘ్న బుధదృష్టిః 0-13-45, ఇష్టఘ్న గురుదృష్టిః 0-33-20, కష్టఘ్న గురుదృష్టిః 0-20-50, ఇష్టఘ్న శుక్రదృష్టిః 0-21-28, కష్టఘ్న శుక్రదృష్టిః 1-19-10, ఇష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-23-48, కష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-21-15. భౌమస్య, రవిదృష్టిః 0-46, బుధదృష్టిః 0-38, గురుదృష్టిః 0-55, శుక్రదృష్టిః 0-25, శనిదృష్టిః 0-56, ఇష్టఫలం 0-26, కష్టఫలం 0-24, [illegible]ఘ్న రవిదృష్టిః 0-20, కష్టఘ్న రవిదృష్టిః 0-10-24, ఇష్టఘ్న [illegible]ః 0-17, కష్టఘ్న బుధదృష్టిః 0-15, ఇష్టఘ్న గురుదృష్టిః 0-24 [illegible] గురుదృష్టిః 0-22, ఇష్టఘ్న శుక్రదృష్టిః 0-11, కష్టఘ్న శ[illegible]ష్టిః 0-10, ఇష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-24, కష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-22. [illegible]స్య చంద్రదృష్టిః 0-24, భౌమదృష్టిః 0-13, శనిదృష్టిః 0-13, ఇ[illegible]ఫలే 0-29-0-20, ఇష్టఘ్న చంద్రదృష్టిః 0-11-12, కష్టఘ్న చంద్ర[illegible]ష్టిః 0-9-36, ఇష్టఘ్న భౌమదృష్టిః 0-6-4, కష్టఘ్న భౌమదృష్టిః 0-5-1[illegible], ఇష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-6-4, కష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-5-12.

గురోః చంద్రదృష్టిః 0-19, భౌమదృష్టిః 0-40, బుధదృష్టిః 0-1, శని దృష్టిః 1-28-0, ఇష్టకష్టఫలే 0-12-0-47, ఇష్టఘ్న చంద్రదృష్టిః 0-4, కష్టఘ్న చంద్రదృష్టిః 0-15, ఇష్టఘ్న భౌమదృష్టిః 0-8, కష్టఘ్న భౌమ దృష్టిః 0-31, ఇష్టఘ్న బుధదృష్టిః 0-0-12, కష్టఘ్న బుధదృష్టిః 0-0-47, ఇష్టఘ్న శనిదృష్టిః 0-18, కష్టఘ్న శనిదృష్టిః 1-8-56. శుక్రస్య, రవి దృష్టిః 0-8, చంద్రదృష్టిః 0-56, భౌమదృష్టిః 0-51, బుధదృష్టిః 0-16, శనిదృష్టిః 0-32, ఇష్టకష్టఫలే 0-37-0-0, ఇష్టఘ్నరవిదృష్టిః 0-5, కష్ట ఫలస్య శూన్యత్వాత్ కష్టఘ్నరవిదృష్టిః 0, ఇష్టఘ్నచంద్రదృష్టిః 0-35, కష్టఘ్నచంద్రదృష్టిః 0, ఇష్టఘ్నభౌమదృష్టిః 0-31, కష్టఘ్నభౌమదృష్టిః 0, ఇష్టఘ్నబుధదృష్టిః 0-10, కష్టఘ్నబుధదృష్టిః 0, ఇష్టఘ్నశనిదృష్టిః 0-20, కష్టఘ్నశనిదృష్టిః 0. శనేః, అర్కదృష్టిః 5, చంద్రదృష్టిః 26, భౌమదృష్టిః 37, గురుదృష్టిః 14, శుక్రదృష్టిః 28, ఇష్టకష్టఫలే 0-32-0-22, ఇష్టఘ్న రవిదృష్టిః 0-23, కష్టఘ్న రవిదృష్టిః 0-23, ఇష్టఘ్న చంద్రదృష్టిః 0-14, కష్టఘ్నచంద్రదృష్టిః 0-10, ఇష్టఘ్నభౌమదృష్టిః 0-20, కష్టఘ్న భౌమదృష్టిః 0-14, ఇష్టఘ్నగురుదృష్టిః 0-7, కష్టఘ్నగురుదృష్టిః 0-5, ఇష్టఘ్నశుక్రదృష్టిః 0-15, కష్టఘ్నశుక్రదృష్టిః 0-10, ఏవం సర్వత్రో దాహార్యం.

సప్తవర్గజ ఫలములు.

అ. అథ స్వోచ్చరాశ్యాదిస్థ గ్రహ[illegible] సప్తవర్గజ శుభమశుభం చ శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. స్వోచ్చే రూపం $\frac{1}{1}$, చరణరహి [illegible] కోణే $\frac{3}{4}$, స్వభేర్ధం
$\frac{1}{2}$, నాగాంశానాం త్రయ $\frac{3}{8}$, మధిసుహృద్భేవ [illegible] త్రిభేఽంఘ్రిః $\frac{1}{4}$,
అంశోష్టానాం $\frac{1}{8}$, సమగృహగతే భూప $\frac{1}{16}$, భ [illegible] హే దంతాంశ
$\frac{1}{32}$, స్యాదధరిపుగృహే నీచభే శూన్య (0) [illegible] ఏతచ్ఛుభాఖ్య
మశుభం చ పున ర్గృహేషు స్వోచ్చాదివర్త్తిషు వ. [illegible] తదూన మేకం,
ఏవం గృహేషు శుభపాపఫలార్ధమన్యవర్గేషు షట [illegible] నియతం మున
యః పురాణాః.

వ్యా. రవ్యాదీనాం గ్రహాణాం రాశిభి స్సంబంధో నవవిధః, ఉచ్చరాశిత్వేన, మూలత్రికోణత్వేన, స్వక్షేత్రత్వేన, అధిమిత్రరాశిత్వేన, మిత్రరాశిత్వేన, సమరాశి శత్రురాశ్యధిశత్రురాశి నీచరాశిత్వే నేతి, ఏవం నవవిధసంబంధవశా ద్వ్య ద్వచ్ఛుభఫల ముక్తం, ఏతద్రూపా ద్విశోధ్యశిష్ట మశుభఫలం భవతీతి జ్ఞేయం. తద్యథా. ఉచ్చస్థే గ్రహే రూపం శుభఫలం, ఏతద్రూపా ద్విశోధ్య శేష మశుభఫలం శూన్యం, మూలత్రికోణస్థగ్రహస్య శుభఫలం పాదోనరూపం, అశుభఫలం పాద మితం, స్వక్షేత్రస్థే గ్రహే అర్ధం శుభఫలం, అర్ధఫల మశుభం, అధి మిత్రరాశిస్థే గ్రహే శుభఫల మష్టమాంశా స్త్రయః, అశుభఫల మష్ట మాంశాః పంచ, మిత్రరాశిస్థే శుభఫలం పాదమితం, అశుభఫలం పాద త్రయం, సమరాశిస్థే శుభఫల మష్టమాంశః, అశుభఫల మష్టమాంశా స్సప్త, శత్రుక్షేత్రే శుభఫలం షోడశాంశః, అశుభఫలం షోడశాంశాః పంచదశ, అధిశత్రురాశౌ శుభఫలం ద్వాత్రింశాంశః, అశుభఫలం ద్వాత్రింశాంశాః ఏకత్రింశత్. నీచరాశిస్థే శుభఫలం శూన్యం, అశుభ ఫలం రూపం. ఏవం గ్రహస్య రాశిస్థితినిమిత్తం శుభఫలమశుభఫలం చోక్తం. హోరాదివర్గషట్కస్థితినిమిత్తం శుభఫలమశుభఫలం చాహ. ఏతచ్ఛుభాఖ్య మిత్యాదిశ్లోకేన శుభాశుభఫలార్ధం అన్యవర్గేషు షట్సు స్థితినిమిత్తం యత్సంబంధివిశిష్టే రాశౌ యచ్ఛుభఫలముక్తం తత్సంబంధి విశిష్టే హోరాదౌ స్థితస్య శుభఫలస్యార్ధం శుభఫలం, తద్రూపార్ధా ద్విశోధ్య శేష మశుభఫలం నియతమిత్యాది మునయోవదంతి, ఏవం చైకైకస్య గ్రహస్య సప్తవర్గజానాం శుభాశుభఫలానాం చ యోగశ్చ త్వారిరూపాణి సిద్ధం. తథాహి. రాశిస్థానే యచ్ఛుభఫలం తద్రూపా ద్విశోధ్యశిష్టమశుభం స్యాత్, అశుభఫలస్యోక్తత్వా త్తయో ర్యోగః ప్రత్యేకం రూపార్ధ మితి, షణ్ణాం వర్గాణాం ప్రత్యేక మర్ధఫలత్వా త్తయో ర్యోగ స్త్రీణిరూపాణి భవంతి, ఇతి సప్తవర్గజశుభాశుభఫల యోగశ్చత్వారిరూపాణి సిద్ధం, ఏతత్సర్వముదాహరణేవ్యక్తే భవి ష్యతి, తద్యథా, స్వకీయహోరాదివర్గషట్కే స్థితస్య స్వరాశ్యుక్త శుభ

ఫలస్యార్ధస్యదళం పాదం శుభఫలం, తద్రూపార్ధాత్త్యక్త్వా శేషః పాదపవాశుభఫలం, అధిమిత్రహోరాదిస్థే అధిమిత్రరాశ్యుక్తవస్వంశాస్త్రయః తస్యార్ధం షోడశాంశాః స్త్రయ శ్శుభఫలం, ఏతద్రూపార్ధాత్త్యక్త్వా శేషషోడశాంశాః పంచ అశుభఫలం, ఏవం మిత్రాదిషడ్వర్గే పూహ్యాహ్యం.

తా. స్వోచ్చరాశ్యాదులయందుండెడి గ్రహములయొక్క సప్తవర్గజ శుభాశుభఫలములను చెప్పుచున్నాడు. ప్రతిగ్రహమును తన యుచ్చరాశిలోనుండగా రూపమిత శుభఫలదుడై యుండును. ఇదేవిధమున మూలత్రికోణరాశియం దున్నపుడు ముప్పాతిక శుభఫలదుడగును. అనగా రూపాది 0-45, స్వక్షేత్రమందు సగము 0-30, అధిమిత్రక్షేత్రమందు పాతికాపరక 0-22-30, మిత్రక్షేత్రమందు పాతిక 0-15, సమక్షేత్రమందు పరక 0-7-30, శత్రుక్షేత్రమందు వీసము 0-3-45, అధిశత్రుక్షేత్రమం దరవీసము 0-1-52-30, నీచక్షేత్రమందు శూన్యము (0) ఇట్లు శుభఫలదు లగుదురు. ఈ త్రొమ్మిదిస్థానములయందును చెప్పబడిన శుభఫలములను రూపములో తీసివేయగా నిలిచినవి ఆయాస్థానములయందలి అశుభఫలము లగును. ఎట్లనిన, ఉచ్చరాశియందు శుభఫలము రూపము 1, దీనిని రూపములోతీసివేయగా శేషము ఉచ్చరాశియం దశుభఫలము శూన్యము (0) మూలత్రికోణరాశియందు శుభఫలము 0-45, దీనిని రూపములో తీసివేయగా నిలిచిన శేషము మూలత్రికోణరాశియం దశుభఫలము 0-15, ఇదేవిధమున స్వక్షేత్రమందు అశుభఫలము 0-30, అధిమిత్రక్షేత్రమందు అశుభఫలము 0-37-30, మిత్రక్షేత్రమందు 0-45, సమక్షేత్రమందు 0-52-30, శత్రుక్షేత్రమందు 0-56-15, అధిశత్రుక్షేత్రమందు 0-58-7-30, నీచక్షేత్రమందు రూపము 1, ఇట్లు అశుభఫలదు లగుదురు. ఈ శుభాశుభఫలములు గ్రహములయొక్క రాశిస్థితినిమిత్తము చెప్పబడెను. హోరాదిషడ్వర్గములయందును శుభఫలముగాని అశుభఫలముగాని రాశికి చెప్పబడినదానిలో సగమువంతున ఏర్పాటు చేయవలసినది. అనగా శుభఫలములు స్వరాశియందు రూపార్ధము చెప్పబడెను గాన స్వహోరయందుగాని స్వద్రేక్కాణాదులయందుగాని శుభఫలము తదర్ధమగు పాతిక 0-15, దీనిని రూపార్ధము 0-30, లో తీసివేసిన శేషమశుభఫలము పాదము 0-15, అధిమిత్ర రాశియందు శుభఫలము పాతికాపరక 0-22-30, చెప్పబడెనుగాన అధిమిత్ర హోరాద్రేక్కాణాదులయందు తదర్ధమగు మూడువీసములు 0-11-30, దీనిని రూపార్ధమున తీసివేయగా నిలిచిన శేష మశుభఫలము పాతికావీసము 0-18-30. ఇదేవిధమున మిత్రాదిషడ్వర్గములయందు సహితమూహింపవలెను. ఈవిధమున చేయగా ప్రతిగ్రహమునకును సప్తవర్గశుభాశుభఫలముల మొత్తము రూపములు (4) అగును. ఎట్లనిన, రాశిశుభాశుభఫల యోగము రూపము (1) హోరకు శుభాశుభఫలయోగము 0-30, ద్రయక్కాణమునకు శుభాశుభఫలయోగము 0-30, సప్తాంశమునకు 0-30, నవాంశమునకు 0-30, ద్వాదశాంశమునకు 0-30, త్రింశాంశమునకు 0-30, సప్తవర్గ శుభాశుభఫల యోగము రూపములు (4) అగుచున్నది.

ఉదాహరణం. రవేః, సమక్షేత్రస్థస్య అష్టాంశో రాశిశుభఫలం, అశుభఫల మంశా స్సప్త, స్వహోరాశుభఫలం చతుర్భాగః, అశుభఫలం చతుర్భాగః, మిత్రద్రేక్కాణశుభఫల మష్టమాంశః, అశుభఫలమష్టమాంశా స్త్రయః, సమసప్తాంశశుభఫలం షోడశాంశః, అశుభఫలం షోడశాంశా స్సప్త, సమనవాంశశుభఫలం షోడశాంశః, అశుభఫలం షోడశాంశా స్సప్త, మిత్రద్వాదశాంశ శుభఫల మష్టమాంశః, అశుభఫలమష్టమాంశా స్త్రయః, సమత్రింశాంశ శుభఫలం షోడశాంశః, అశుభఫలం షోడశాంశా స్సప్త, ఏవం రవే రుక్తానాం సప్తవర్గజానాం శుభఫలానాం క్రమేణ న్యాసః $(\frac{1}{8}, \frac{1}{4}, \frac{1}{8}, \frac{1}{16}, \frac{1}{16}, \frac{1}{8}, \frac{1}{16})$ ఏషాం యోగో శుభఫలపిండః, $\frac{13}{16}$. అశుభఫలన్యాసః $\frac{7}{8}, \frac{1}{4}, \frac{3}{8}, \frac{7}{16}, \frac{7}{16}, \frac{3}{8}, \frac{7}{16}$, ఏషాం యోగో అశుభఫలపిండః $\frac{51}{16}$, శుభాశుభఫలపిండ యోగ శ్చత్వారి రూపాణి సిద్ధం. చంద్రస్య, శుభఫలాని, సమరాశిఫలం $\frac{1}{8}$, సమహోరాఫలం $\frac{1}{16}$, మిత్రద్రేక్కాణఫలం $\frac{1}{8}$, స్వసప్తాంశఫలం $\frac{1}{4}$, సమనవాంశఫలం $\frac{1}{16}$, శత్రుద్వాదశాంశఫలం $\frac{1}{32}$, శత్రుత్రింశాంశఫలం $\frac{1}{32}$, ఏవం శుభ

ఫలపిండః $\frac{11}{16}$. అథ అశుభఫలాని, సమరాశిఫలం $\frac{7}{8}$, సమహోరాఫలం $\frac{7}{16}$, మిత్రద్రేక్కాణఫలం $\frac{3}{8}$, స్వసప్తాంశఫలం $\frac{1}{4}$, సమనవాంశఫలం $\frac{7}{16}$, శత్రుద్వాదశాంశఫలం $\frac{15}{32}$, శత్రుత్రింశాంశఫలం $\frac{15}{32}$, అశుభఫలపిండః $\frac{53}{16}$, శుభాశుభఫల పిండయో ర్యోగః (4)

భౌమస్య రాశ్యాది శుభఫలాని, అధిశత్రురాశిఫలం $\frac{1}{32}$, సమహోరాఫలం $\frac{1}{16}$, అధిశత్రుద్రేక్కాణఫలం $\frac{1}{64}$, శత్రుసప్తాంశఫలం $\frac{1}{32}$, సమనవాంశఫలం $\frac{1}{16}$, సమద్వాదశాంశఫలం $\frac{1}{16}$, అధిశత్రు త్రింశాంశఫలం $\frac{1}{64}$, ఏవం శుభఫలపిండః $\frac{9}{32}$; అశుభఫలాని రాశేః $\frac{31}{32}$, హోరాయాః $\frac{7}{16}$, ద్రేక్కాణస్య $\frac{31}{64}$, సప్తాంశస్య $\frac{15}{32}$, నవాంశస్య $\frac{7}{16}$, ద్వాదశాంశస్య $\frac{7}{16}$, త్రింశాంశస్య $\frac{31}{64}$, ఏవం అశుభఫలపిండః $\frac{119}{32}$. పిండద్వయయోగః 4. బుధస్య శుభఫలాని, మిత్రరాశిఫలం $\frac{1}{4}$, అధిమిత్రహోరాయాః $\frac{3}{16}$, స్వద్రేక్కాణస్య $\frac{1}{4}$, మిత్రసప్తాంశస్య $\frac{1}{8}$, అధిమిత్రనవాంశస్య $\frac{3}{16}$, శత్రుద్వాదశాంశస్య $\frac{1}{32}$, శత్రుత్రింశాంశస్య $\frac{1}{32}$, ఏవం శుభఫలపిండః $\frac{17}{16}$; అశుభఫలాని, రాశేః $\frac{3}{4}$, హోరాయాః $\frac{5}{16}$, ద్రేక్కాణస్య $\frac{1}{4}$, సప్తాంశస్య $\frac{3}{8}$, నవాంశస్య $\frac{5}{16}$, ద్వాదశాంశస్య $\frac{15}{32}$, త్రింశాంశస్య $\frac{15}{32}$, ఏవ మశుభఫలపిండః $\frac{47}{16}$. పిండద్వయయోగః 4. గురోశ్శుభఫలాని, మిత్రరాశేః $\frac{1}{4}$, సమహోరాయాః $\frac{1}{16}$, సమద్రేక్కాణస్య $\frac{1}{16}$, సమసప్తాంశస్య $\frac{1}{16}$, సమనవాంశస్య $\frac{1}{16}$; మిత్రద్వాదశాంశస్య $\frac{1}{8}$, సమత్రింశాంశస్య $\frac{1}{16}$, శుభఫలపిండః $\frac{11}{16}$; అశుభఫలాని, రాశేః $\frac{3}{4}$, హోరాయాః $\frac{7}{16}$, ద్రేక్కాణస్య $\frac{7}{16}$, సప్తాంశస్య $\frac{7}{16}$, నవాంశస్య $\frac{7}{16}$, ద్వాదశాంశస్య $\frac{3}{8}$, త్రింశాంశస్య $\frac{7}{16}$, అశుభఫలపిండః $\frac{53}{16}$. పిండద్వయయోగః 4. శుక్రస్య శుభఫలాని, ఉచ్చరాశేః 1, సమహోరాయాః $\frac{1}{16}$, శత్రుద్రేక్కాణస్య $\frac{1}{32}$, మిత్రసప్తాంశస్య $\frac{1}{8}$, అధిమిత్రనవాంశస్య $\frac{3}{16}$, అధిమిత్రద్వాదశాంశస్య $\frac{3}{16}$, శత్రుత్రింశాంశస్య $\frac{1}{32}$, శుభఫలపిండః $\frac{13}{8}$, అశుభఫలాని, రాశేః 0, హోరాయాః $\frac{7}{16}$, ద్రేక్కాణస్య $\frac{15}{32}$, సప్తాంశస్య $\frac{3}{8}$, నవాంశస్య $\frac{5}{16}$, ద్వాదశాంశస్య $\frac{5}{16}$, త్రింశాంశస్య $\frac{15}{32}$, అశుభఫలపిండః $\frac{19}{8}$.

పిండద్వయయోగః 4. శనేశ్శుభఫలాని, మిత్రరాశేః $\frac{1}{4}$, సమహోరాయాః $\frac{1}{16}$, మిత్రద్రేక్కాణస్య $\frac{1}{8}$, మిత్రసప్తాంశస్య $\frac{1}{8}$, సమనవాంశస్య $\frac{1}{16}$, మిత్రద్వాదశాంశస్య $\frac{1}{8}$, సమత్రింశాంశస్య $\frac{1}{16}$, శుభఫలపిండః $\frac{13}{16}$, అశుభఫలాని, రాశేః $\frac{3}{4}$, హోరాయాః $\frac{7}{16}$, ద్రేక్కాణస్య $\frac{3}{8}$, సప్తాంశస్య $\frac{3}{8}$, నవాంశస్య $\frac{7}{16}$, ద్వాదశాంశస్య $\frac{3}{8}$, త్రింశాంశస్య $\frac{7}{16}$, అశుభఫలపిండః $\frac{51}{16}$. పిండద్వయయోః 4.

సప్తవర్గజబల స్ఫుటక్రమము.

అ. ఏవం గ్రహాణాం సప్తవర్గస్థితిహేతుకాని శుభాశుభఫలాని పృథగుక్తాని, తేషాం స్ఫుటీకరణోపయుక్తం సంస్కృతానాం సంస్కారం సప్తకోష్ఠాత్మక పఙ్క్తిద్వయే ముఖకోష్ఠాత్ప్రభృత్యధోధః క్రమేణ విధానం చ శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. యే ఖేటభోచ్చాదిఫలే శుభాశుభే స రూపవర్గార్ధ విభాజితే చ తే, విధాయ సతోఽష్టకసప్తకావళిం విధారణీయే ముఖకోష్ఠకేషు యత్. ౧౦. తద్రాశిసంజ్ఞం భదళాదికేషు వర్గేషు తస్యార్ధమధో నిధేయం, శేషేషు కోష్ఠేషు చ షట్సు తజ్జ్ఞైః పఙ్క్తిద్వయేపి ద్వ్యచరస్య తస్య. ౧౧.

వ్యా. ఖేటానాం గ్రహాణాం భోచ్చాదిఫలే శుభాశుభే ఉచ్చమూలత్రికోణ స్వక్షేత్రాధిమిత్రమిత్రసమశత్రు అధిశత్రునీచరాశిస్థితానాం ఖేటానాం రూపస్వోచ్చేత్యాదినా ప్రదర్శితే, శుభాశుభే యే ఫలేతి ఉభే సరూపవర్గార్ధవిభాజితే కార్యే, వర్గశబ్దేన సప్తసంఖ్యాం బలముచ్యతే, సరూపవర్గాష్టౌ తస్యార్ధం చత్వారి, తై ర్విభాజితే కార్యే, రాశేః శుభఫల మశుభఫలం చ చతుర్విభజేదిత్యర్థః, తతోఽథ ఊర్ధ్వభావే సంస్థితం సతోఽష్టకసప్తకగ్రహాణ సమసతోఽష్టకసప్తకస్యాదుపలక్షణార్థం, తేన ప్రతిఖేటం సప్తకోష్ఠాత్మకం పఙ్క్తిద్వయం కృత్వా స్వస్వపఙ్క్తిద్వయోపరిద్వయే తత్తద్గ్రహారాశి సంబంధిశుభఫలమశుభఫలం చతుర్హృతం స్థాపయేత్ తద్రాశిసంజ్ఞం రాశిస్థితినిమిత్తం శుభ

మశుభఫలం చ భవతీత్యర్థః. తత్తద్రాశికేషు హోరా ద్రేక్కాణసప్తాంశనవాంశద్వాదశాంశత్రింశాంశాఖ్యవర్గేష్వితి నిమిత్తసప్తమీ, హోరాదివర్గషట్కజనిత శుభాశుభఫలజ్ఞాననిమిత్తమిత్యర్థః, తస్య ద్యుచరస్య గ్రహస్య హోరాది షట్పదార్థగతఫలజ్ఞానార్థం షట్కపఙ్క్తిద్వయే శుభాశుభఫలపఙ్క్తి చ శేషేషు షట్సు కోష్ఠేషు జాతకశాస్త్రజ్ఞైస్తస్యార్థంనిధేయం, తస్య రాశ్యుక్తస్య శుభఫలస్యాశుభఫలస్య చార్థం చతుర్థ్యాంశం నిధేయమిత్యర్థః, తాని హోరాదిశుభాశుభఫలాని భవంతి, ఏవమేకైకస్య గ్రహస్య సప్తకోష్ఠస్థానరాశ్యాదివర్గశుభఫలాని సప్త-అశుభఫలాని సప్తేతి చ సప్తానాం గ్రహాణాం ద్వ్యూనశతం ఫలాని భవంతి, తత్రాపి చతుర్థ్యాంశసప్తవర్గజ శుభాశుభఫలపిండయోగః ప్రతిఖేటం రూపమేవ భవతి, రూపచతుష్కస్య చతుర్విభక్తస్య రూపఫలత్వాత్. ఉదాహరణం తు అంకన్యాసలాఘవాయ ఉత్తరశ్లోకత్రయోదాహరణైసప్రదర్శయిష్యతే.

తా. ప్రతిగ్రహముయొక్క పూర్వసాధితరాశ్యాది సప్తవర్గ శుభాశుభఫలములను వేరువేరుగా (4) చే భాగించి ప్రతివర్గమునకు నొక్కొకకోష్ఠముగా సప్తవర్గములకు నేడు కోష్ఠముల నీక్రిందకనుపరిచినవిధమున నేర్పాటుచేసి ప్రతికోష్ఠములోను శుభఫల మొకపఙ్క్తిగాను అశుభఫలమొకపఙ్క్తిగాను ఇట్లు పదునాలుగుపఙ్క్తులుగా నుంచుకొనవలయును. ప్రథమకోష్ఠమందు రాశిశుభాశుభఫలములను రెండవకోష్ఠము మొదలుకొని హోరాది షడ్వర్గశుభాశుభఫలముల నుంచుకొనవలయును. ఇట్లుచేయగా గ్రహమొకటికి శుభఫలము లేడును అశుభఫలములేడును కూడి పదునాలుగువంతున సప్తగ్రహములకును శుభాశుభఫలసంఖ్య తొంబదియెనిమిదగుచున్నది. ప్రతిగ్రహముయొక్క శుభాశుభఫలములను మొత్తముచేయగా రూపఫలమేర్పడును. పూర్వము (4) రూపములుగలదై యుండి యిపుడు ప్రతిఫలమును (4) చే భాగించినందున మొత్తము రూపమితమగుచున్నది.

గ్రహనామము.

రాశి.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.
హోర.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.
ద్రయక్కాణము.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.
సప్తాంశము.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.
నవాంశము.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.
ద్వాదశాంశము.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.
త్రింశాంశము.	శుభఫలము,	అశుభఫలము.

ఇట్లు కోష్ఠపఙ్క్తుల నేర్పాటుచేసి ఆయాఫలముల నుంచుకొనవలసినది.

అ. ఏవం ప్రతిఖేటపఙ్క్తిద్వయే న్యస్తానాం రాశ్యాదిసప్తవర్గ శుభాశుభఫలానాం స్ఫుటీకరణం శ్లోకత్రయేణాహ.—

మూ. రాశీశ్వరస్యాపి బలే తథైవ స్వోచ్చాదికే సప్తగణప్రసూతే, శుభాశుభాఖ్యే చ తదీయయుక్త్యా సంతాడయే దాదిమకోష్ఠసంస్థే. ౧౨. ఉభే ఫలే పూర్వనివేశితే చ కర్మక్రమ స్సప్తగణేపి చైవం, హోరాదికే స్వేశ్వరజైః ఫలైశ్చ పునశ్చ హన్యాత్సకలాని తాని. ౧౩. వర్గేశతత్స్థ గ్రహవీర్యఘాత మూలేన రాశ్యాదికవర్గజానాం, ఇత్థం ఫలానాం భవతి స్ఫుటత్వం శుభాశుభానాం. మునిసమ్మతం హి. ౧౪

వ్యా. యస్మిన్ రాశౌ గ్రహః స్థిత స్తస్య రాశేః యః స్వామీ తస్య స్వోచ్చాదిసప్తవర్గప్రసూతే శుభాశుభాఖ్యే ఫలే తథైవ కార్యే, ఏతదుక్తంభవతి, రాశీశ్వరస్య స్వోచ్చే రూపమిత్యాద్యుక్తప్రకారేణ రాశేశ్శుభఫల మశుభఫలం చ, శుభపాపఫలార్థ మన్యవర్గేషు షట్సు, ఇత్యుక్తప్రకారేణ హోరాది శుభఫలమశుభఫలం చ నిధాయ యచ్ఛుభమశుభఫలం పృథగేవ కుర్యాత్, ఏవ మేకీకృతాభ్యాం రాశీశ్వరస్య శుభాశుభఫలాభ్యాం ప్రథమకోష్ఠస్థే శుభాశుభఫలే హన్యాత్, తతో హోరేశ్వరస్యోక్తవత్సప్తవర్గజ శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం ద్వితీయకోష్ఠస్థ శుభాశుభఫలే హన్యాత్, తతో ద్రేక్కాణాధిపతేః శుభాశుభ

ఫలపిండాభ్యాం తృతీయకోష్ఠస్థే శుభాశుభఫలే హన్యాత్, ఏవం సప్తాంశాధిపతేశ్శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం చతుర్థకోష్ఠస్థ శుభాశుభ ఫలే హన్యాత్, ఏవం నవాంశాధిపతేశ్శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం పంచమకోష్ఠస్థ శుభాశుభఫలే హన్యాత్, ఏవం ద్వాదశాంశాధిపతేశ్శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం షష్ఠకోష్ఠస్థ శుభాశుభఫలే హన్యాత్, ఏవం త్రింశాంశాధిపతేశ్శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం సప్తమకోష్ఠస్థ శుభాశుభఫలే హన్యాత్, ఏతదుక్తం కర్మక్రమ స్సప్తగణేపి చైవం, హోరాదికే స్వేశ్వరజైః ఫలైశ్చేతి పునరప్యేవం స్ఫుటీకుర్యాది త్యాహ, పునశ్చేత్యాది. ఏవం సిద్ధాని సప్తకోష్ఠస్థాని శుభాన్యశుభాని చయాని ఫలాని తాని సకలాని పునరపి రాశ్యాదీనాం సప్తానాం పదార్థానాం యే స్వామినః తేషాం ప్రత్యేకం యత్ఫలమానీయ పిండితమిష్టకష్టాత్మకం తస్య తద్గ్రహస్య చ యద్వీర్య మిష్టకష్టాత్మకం తద్ఘాతమూలేన హన్యాత్, ఇత్థం రాశ్యాదివర్గజానాం శుభాశుభానాం ఫలానామన్యస్ఫుటత్వం భవతి, ఏవ ముద్దేశతో వ్యాఖ్యాతం శ్లోకత్రయ ముదాహరణేన వ్యక్తీభవిష్యతి.

తా. సప్తకోష్ఠములయం దుంచబడిన రాశ్యాది శుభాశుభఫలములను స్ఫుటీకరణము చేయు తెఱంగు చెప్పుచున్నాడు. ప్రథమకోష్ఠమందలి రాశి శుభఫలమును ఏరాశియందు గ్రహముండునో ఆరాశ్యధిపతియొక్క సప్తవర్గ శుభఫలపిండముచేతను ప్రథమకోష్ఠస్థరాశ్యశుభఫలమును రాశ్యధిపతియొక్క సప్తవర్గజ అశుభఫలపిండముచేతను వేరువేరుగా గుణించవలసినది. ఇదేవిధమున ద్వితీయకోష్ఠస్థ హోరాశుభాశుభఫలములను ఏహోరయందు గ్రహముండునో ఆహోరాధిపతియొక్క శుభాశుభఫల పిండములచేత వరుసగా వేరువేరుగా గుణించవలసినది. ఇట్లు తక్కిన పంచకోష్ఠస్థ శుభాశుభఫలములను ఆయాకోష్ఠస్థానాధిపతులగు ద్రేక్కాణ సప్తాంశ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశాధిపతులయొక్క శుభాశుభఫల పిండములచే వేరువేరుగా వరుసగా గుణించవలసినది. ఇట్లు గుణించిన సప్తకోష్ఠస్థ శుభాశుభఫలమును

వ్రాసి యుంచుకొనవలయును. పిమ్మట గ్రహముయొక్క స్ఫుటేష్టబలముచేత గ్రహస్థిత రాశ్యధిపుని స్ఫుటేష్ట బలమును గుణించి వర్గమూలము తీసికోవలెను. గ్రహముయొక్క స్ఫుటకష్టబలముచే రాశ్యధిపుని స్ఫుటకష్టబలమును గుణించి వర్గమూలము తీసికొనవలయును. ఇదేవిధమున గ్రహముయొక్క స్ఫుటేష్టకష్టబలముచే హోరాధిపతియొక్క స్ఫుటేష్టకష్టబలములను వేరువేరుగా గుణించి వర్గమూలము తీసికొనవలయును. ఈ ప్రకారమే ద్రయక్కాణ సప్తాంశ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశాధిపతులయొక్క స్ఫుటేష్టకష్టబలములను గ్రహస్ఫుటేష్టకష్టబలములచే వేరువేరుగా గుణించి అన్నిటికిని వర్గమూలములు తీసికొనవలయును. అనంతరమున పూర్వగుణిత ప్రథమ కోష్ఠస్థరాశి శుభఫలమును రాశ్యధిపుని స్ఫుటేష్టబలఘ్నమూలముచేతను ప్రథమ కోష్ఠస్థ రాశ్యశుభఫల గుణితమును రాశ్యధిప స్ఫుటకష్టబలఘ్నమూలముచేతను గుణించగా రాశి శుభాశుభఫలములు స్ఫుటములగును. ఇదేవిధమున హోరాధిప స్ఫుటేష్టకష్టబలఘ్నమూలముచే ద్వితీయకోష్ఠస్థశుభాశుభఫలములను ద్రయక్కాణ సప్తాంశ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశాధిపతులయొక్క స్ఫుటేష్టకష్టబలఘ్నమూలముచే వరుసగా తృతీయ చతుర్థ పంచమ షష్ఠ సప్తమకోష్ఠములయందు పూర్వగుణితమైయుండెడు శుభాశుభఫలములను గుణింపగా హోరాది షడ్వర్గ శుభాశుభఫలములును స్ఫుటములగును. ఈ ప్రకారము రాశ్యాదిసప్తవర్గ శుభాశుభఫలములను ప్రతిగ్రహమునకును స్ఫుటీకరణముచేయగా నాయాగ్రహదత్త శుభాశుభఫల భాగములు స్ఫుటముగ నేర్పడును.

ఉదాహరణం. అర్కస్య రాశి శుభాశుభఫలే చతుర్థ్యాంతే $\frac{1}{32}$|| 32, అర్కాక్రాంతకుంభరాశ్యధిపతేః శనైశ్చరస్య శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{13}{16}$||$\frac{51}{16}$, హత్వా జాతే రాశి శుభాశుభఫలే $\frac{13}{512}$||$\frac{357}{512}$, రాశ్యధిపతేః మందస్య స్ఫుటేష్టబలం 3-6, స్ఫుటకష్టబలం 2-8, తత్స్థగ్రహస్య అర్కస్య స్ఫుటేష్టబలం 2-1, స్ఫుటకష్టబలం 2-10, అన్యోన్య ఇష్టఘాతమూలం 2-30, అన్యోన్య కష్టఘాతమూలం 2-9, ఆభ్యాం హత్వాజాతే

స్ఫుటతరేరాశి శుభాశుభఫలే $\frac{1950}{30720}\|\frac{46053}{30720}$, హోరా శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{16}\|\frac{1}{16}$, అర్కాక్రాంతహోరాధిపతేః అర్కస్య శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{256}\|\frac{51}{256}$,అర్కస్య స్ఫుటేష్టకష్టబలాభ్యాం హోరాధిపతే రర్కస్య స్ఫుటేష్టకష్టబలే ఘాతమూలే రవేః స్ఫుటేష్టకష్టబలే స్యాతాం 2-1. 2-10, ఆభ్యాం హతే స్ఫుటతరే హోరా శుభాశుభఫలే $\frac{1573}{15360}\|\frac{6630}{15360}$, ద్రేక్కాణ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{3}{32}$, ద్రేక్కాణాధిపతే ర్బుధస్య శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{512}\|\frac{141}{512}$, వర్గేశస్య బుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47. 2-36, తత్స్థరవేః ఇష్టకష్టబలే 2-1. 2-10, అనయో ర్ఘాతమూలాభ్యాం 2-46. 2-23, హతే స్ఫుటతరే ద్రేక్కాణ శుభాశుభఫలే $\frac{2822}{30720}\|\frac{20163}{30720}$, సప్తాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతిభౌమస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{9}{32}\|\frac{119}{32}$, హతే $\frac{9}{2048}\|\frac{833}{2048}$, వర్గేశస్య భౌమస్యేష్టకష్టబలే 2-13. 1-57, తత్స్థరవేరిష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-7. 2-3, హతే స్ఫుటతరే సప్తాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{1143}{122880}\|\frac{102459}{122880}$,నవాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతే ర్మందస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{1024}\|\frac{357}{1024}$, వర్గేశశనే రిష్టకష్టబలే 3-6. 2-8, తత్స్థరవే రిష్టకష్టబలఘాత మూలాభ్యాం 2-30. 2-9, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే నవాంశశుభాశుభఫలే '$\frac{1950}{61440}\|\frac{46053}{61440}$, ద్వాదశాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{3}{32}$, తత్పతే ర్బుధస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{512}\|\frac{141}{512}$, వర్గేశబుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47. 2-36, తత్స్థరవే రిష్టకష్ట బలఘాతమూలాభ్యాం 2-46 2-23, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే ద్వాదశాంశశుభాశుభఫలే $\frac{2822}{30720}\|\frac{20163}{30720}$, ద్రేక్కాణద్వాదశాంశయో ర్బుధస్యాధిపతిత్వాత్ ఫలే తుల్యేస్యాతాం. త్రింశాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతి గురుః శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{1024}\|\frac{371}{1024}$, వర్గేశస్య గురోః రిష్టకష్టబలే 1-14. 4-51, తత్స్థరవే రిష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 1-36. 3-14, గుణితే స్ఫుటతరే త్రింశాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{1056}{61440}\|\frac{71974}{61440}$,

ం రవేస్సర్వాణి శుభాశుభఫలాని స్ఫుటీకృతాని. అథ చంద్రస్య సప్తవర్గజానాం శుభాశుభఫలానాం స్ఫుటీకరణ ముచ్యతే. చంద్రస్య రాశి శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{7}{32}$, వర్గేశబుధస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{512}\|\frac{329}{512}$, వర్గేశబుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47||2-36, తత్స్థచంద్రస్యేష్టకష్టబలే 3-24||3-2, తద్ఘాతమూలాభ్యాం 3-44||2-49, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే రాశిశుభాశుభఫలే $\frac{3808}{30720}\|\frac{55601}{30720}$, హోరాశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, హోరాధిపతే రర్కస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{1024}\|\frac{357}{1024}$, వర్గేశరవే రిష్టకష్టబలే 2-1||2-10, తత్స్థ చంద్రస్యేష్ట కష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-38||2-34, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే హోరాశుభాశుభఫలే $\frac{2054}{61440}\|\frac{54978}{61440}$, ద్రేక్కాణశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{3}{32}$, తత్పతే శ్శనైశ్చరస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{512}\|\frac{153}{512}$, వర్గేశమందస్యేష్టకష్టబలే 3-6||2-8, తత్స్థచంద్రస్యేష్ట కష్టబలఘాత మూలాభ్యాం 3-15||2-33, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే ద్రేక్కాణశుభాశుభఫలే $\frac{2535}{30720}\|\frac{23409}{30720}$, సప్తాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{16}\|\frac{1}{16}$, తత్పతేశ్చంద్రస్య శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{256}\|\frac{53}{256}$, వర్గేశతత్స్థగ్రహావపి చంద్రత్వాత్తదిష్టకష్టాభ్యామేవ తద్ఘాతమూలాభ్యాం 3-24||3-2, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే సప్తాంశశుభాశుభఫలే $\frac{2244}{15360}\|\frac{9646}{15360}$, నవాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతే ర్బుధస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{1024}\|\frac{329}{1024}$, వర్గేశబుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47||2-36, తత్స్థచంద్రస్యేష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 3-44. 2-49, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే నవాంశశుభాశుభఫలే $\frac{3808}{61440}\|\frac{55601}{61440}$, ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{128}\|\frac{15}{128}$, తత్పతే ర్భౌమస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{9}{32}\|\frac{119}{32}$, హతే $\frac{9}{4096}\|\frac{1785}{4096}$, వర్గేశభౌమస్యేష్టకష్టబలే 2-13||1-57, తత్స్థచంద్రస్యేష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-45||2-27, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{1485}{245760}\|\frac{262395}{245760}$, త్రింశాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{128}\|\frac{15}{128}$, తత్పతే ర్గురో శ్శుభాశుభఫల

పిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{2048}\|\frac{793}{2048}$, వర్గేశగురో రిష్టకష్టబలే 1-14॥4-51, తత్స్థచంద్రస్యేష్టకష్ట బలఘాతమూలాభ్యాం 2-15॥3-49, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే త్రింశాంశశుభాశుభఫలే $\frac{1485}{122880}\|\frac{182055}{122880}$, ఏతాని చంద్రస్య స్ఫుటతరాణి సప్తవర్గ శుభాశుభఫలాని ప్రదర్శితాని. అథ భౌమస్య రాశి శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{128}\|\frac{31}{128}$, వర్గేశస్య బుధస్య శుభాశుభ ఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{2048}\|\frac{1457}{2048}$, వర్గేశ బుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47॥2-36, తత్స్థభౌమస్యేష్టబలే 2-13॥1-57, అనయోర్ఘాతమూలాభ్యాం 2-53॥2-13, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే రాశిశుభాశుభఫలే $\frac{2941}{122880}\|\frac{193781}{122880}$, హోరాశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, వర్గేశచంద్రశుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{1024}\|\frac{371}{1024}$, వర్గేశచంద్రస్యేష్టకష్టబలే 3-24॥3-2, తత్స్థభౌమస్యేష్టకష్ట బలఘాతమూలాభ్యాం 2-45॥2-27, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే హోరాశుభాశుభఫలే $\frac{1815}{61440}\|\frac{54537}{61440}$, ద్రేక్కాణశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{256}\|\frac{31}{256}$, వర్గేశబుధస్య శుభాశుభ ఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{4096}\|\frac{1457}{4096}$, వర్గేశబుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47॥2-36, తత్స్థ భౌమస్యేష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-53॥2-13, హత్వా జాతే ద్రయక్కాణశుభాశుభఫలే స్ఫుటతరే $\frac{2941}{245760}\|\frac{193781}{245760}$, సప్తాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{128}\|\frac{15}{128}$, వర్గేశశుక్రశుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{8}\|\frac{19}{8}$, హతే $\frac{13}{1024}\|\frac{285}{1024}$, వర్గేశశుక్రస్యేష్టకష్టబలే 4-49॥0-0, తత్స్థ భౌమస్యేష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 3-16॥0-0, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే సప్తాంశశుభాశుభఫలే $\frac{2548}{61440}\|0$, నవాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతిగురుశుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{1024}\|\frac{371}{1024}$, వర్గేశగురో రిష్టకష్టబలే 1-14॥4-51, తత్స్థ భౌమస్యేష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 1-36॥3-4, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే నవాంశశుభాశుభఫలే $\frac{1056}{61440}\|\frac{68264}{61440}$, ద్వాదశాంశస్య చ గురో రధిపతిత్వాత్ స్ఫుటతరే ద్వాదశాంశ శుభాశుభ ఫలే నవాంశ శుభాశుభఫలే ఏవ స్యాతాం $\frac{1056}{61440}\|\frac{68264}{61440}$, త్రింశాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{256}\|\frac{31}{256}$, త్రింశాంశస్యచ ద్రేక్కాణస్య చ బుధ

ఏవ అధిపతిత్వాత్ త్రింశాంశస్ఫుటతరశుభాశుభఫలే ద్రేక్కాణ శుభాశుభఫలే ఏవ స్యాతాం $\frac{2941}{245760}\|\frac{193781}{245760}$, ఏవం భౌమస్య శుభాశుభఫలాని ప్రదర్శితాని. అథ బుధస్య రాశి శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{16}\|\frac{3}{16}$, రాశీశమంద శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{41}{16}$, హతే $\frac{13}{256}\|\frac{153}{256}$, వర్గేశమందేష్టకష్టబలే 3-6॥2-8, తత్స్థబుధస్యేష్ట కష్టబలే 3-47॥2-36, అనయోర్ఘాత మూలాభ్యాం 3-26॥2-21, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే రాశిశుభాశుభఫలే $\frac{2678}{15360}\|\frac{21573}{15360}$, హోరాశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{3}{64}\|\frac{5}{64}$, హోరేశరవిశుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{39}{1024}\|\frac{255}{1024}$, హోరేశరవేరిష్టకష్టబలే 2-1॥2-10, తత్స్థబుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47॥2-36, అనయోర్ఘాత మూలాభ్యాం 2-46॥2-23, హత్వా జాతే స్ఫుటతరే హోరా శుభాశుభఫలే $\frac{6474}{61440}\|\frac{39780}{61440}$, ద్రేక్కాణశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{16}\|\frac{1}{16}$, వర్గేశబుధస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{256}\|\frac{47}{256}$, వర్గేశతత్స్థయోర్బుధత్వా త్తస్య ఇష్టకష్టబలాభ్యామేవ 3-47॥2-36, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే ద్రేక్కాణశుభాశుభఫలే $\frac{3859}{15360}\|\frac{7332}{15360}$, సప్తాంశశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{3}{32}$, తత్స్థమందశుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{512}\|\frac{153}{512}$, వర్గేశ మందేష్టకష్టబలే 3-6॥2-8, తత్స్థబుధస్య ఇష్టకష్ట బలఘాతమూలాభ్యాం 3-25॥2-21, హతే స్ఫుటతరే సప్తాంశశుభాశుభఫలే $\frac{2665}{30720}\|\frac{21573}{30720}$, నవాంశ (శుభాశుభఫలేచతుర్హృతే $\frac{3}{64}\|\frac{5}{64}$, వర్గేశరవిశుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{39}{1024}\|\frac{255}{1024}$) స్వహోరాధిపతేః రవేః అధిపతిత్వాత్ స్ఫుటతరహోరా శుభాశుభఫలే ఏవ నవాంశఫలే స్యాతాం $\frac{6474}{61440}\|\frac{39780}{61440}$, ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{128}\|\frac{15}{128}$' తత్పతిభౌమస్య శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{9}{32}\|\frac{119}{32}$, హతే $\frac{9}{4096}\|\frac{1785}{4096}$, వర్గేశకుజస్యేష్టకష్టబలే 2-13॥1-57, తత్స్థబుధస్యేష్ట కష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-53॥2-13, హత్వా జాతే ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{1557}{245760}\|\frac{237405}{245760}$, త్రింశాంశస్యచభౌమఏవ అధిపతిత్వాత్ త్రింశాంశస్ఫుటతర శుభాశుభఫలే ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే ఏవ స్యాతాం $\frac{1557}{245760}\|\frac{237405}{245760}$, ఏవం బుధస్య సప్తవర్గజ శుభా

శుభఫలాని స్ఫుటతరాణి. అథ గురోః రాశి శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{16}\|\frac{3}{16}$, తత్పతిమంద శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{256}\|\frac{153}{256}$, వర్గేశమందేష్టకష్టబలే 3-6||2-8, తత్స్థగురో రిష్టకష్టబలే 1-14||4-51, అనయోర్ఘాతమూలాభ్యాం 1-56||3-13, హత్వాజాతే స్ఫుటతరేరాశి శుభాశుభఫలే $\frac{1508}{15360}\|\frac{29529}{15360}$, హోరాశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$ తత్పతేశ్చంద్రస్య శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{1024}\|\frac{371}{1024}$, వర్గేశ చంద్రేష్ట కష్టబలే 3-24||3-2, తత్స్థ గురోరిష్ట కష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-15||3-49, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే హోరా శుభాశుభఫలే $\frac{1485}{61440}\|\frac{84959}{61440}$, ద్రేక్కాణ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$ తత్పతి శుక్ర శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{8}\|\frac{19}{8}$, హతే $\frac{13}{512}\|\frac{133}{512}$, వర్గేశశుక్రేష్టకష్టబలే 4-49||0-0, తత్స్థగురోరిష్టకష్టబలఘాత మూలాభ్యాం 2-25||0-0, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే ద్రేక్కాణ శుభాశుభఫలే $\frac{1885}{30720}\|$0-0, సప్తాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతిరవి శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{1024}\|\frac{357}{1024}$, వర్గేశరవేరిష్టకష్టబలే 2-1||2-10, తత్స్థగురోరిష్టకష్టబలఘాత మూలాభ్యాం 1-36||3-14, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే సప్తాంశశుభాశుభఫలే $\frac{1248}{61440}\|\frac{69258}{61440}$, నవాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, తత్పతిబుధ శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{17}{16}\|\frac{47}{16}$, హతే $\frac{17}{1024}\|\frac{329}{1024}$, వర్గేశబుధస్యేష్టకష్టబలే 3-47||2-36, తత్స్థగురోరిష్ట కష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 2-10||3-33, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే నవాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{2210}{61440}\|\frac{70077}{61440}$, ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{3}{32}$, తత్పతేర్మందస్య శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{512}\|\frac{153}{512}$, వర్గేశమందేష్టకష్టబలే 3-6||2-8, తత్స్థ గురోరిష్టకష్టబలఘాతమూలాభ్యాం 1-56||3-13, హత్వాజాతే స్ఫుటతరే ద్వాదశాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{1508}{30720}\|\frac{29529}{30720}$, ద్రేక్కాణాధిపశుక్ర ఏవ త్రింశాంశస్యచాధిపత్వాత్ ద్రేక్కాణస్ఫుటతర శుభాశుభఫలే త్రింశాంశ శుభాశుభఫలేస్యాతాం $\frac{1885}{30720}\|$0-0, ఏవంగురోః సప్తవర్గజ శుభాశుభఫలాని స్ఫుటతరాణి. అథ శుక్రస్య రాశిశుభాశుభఫలే

చతుర్హృతే $\frac{1}{4}\|$0, రాశీశగురు శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{64}\|$0, వర్గేశగురోరిష్టకష్టబలే 1-14||4-51, తత్స్థ శుక్రస్యేష్టకష్టబలే 4-49||0-0, అనయోర్ఘాతమూలాభ్యాం 2-25||0, హత్వాజాతేరాశి శుభాశుభఫలే స్ఫుటతరే $\frac{1595}{3840}\|$0, శుక్రస్యస్ఫుటకష్టబలశూన్యత్వాత్ సప్తవర్గేషు కష్టఫలంనాస్తి. హోరాశుభఫలం చతుర్హృతం $\frac{1}{64}$, హోరేశరవి శుభఫలపిండేన $\frac{13}{16}$, హతం $\frac{13}{1024}$, హోరేశరవేరిష్టబలం 2-1, తత్స్థ శుక్రస్యేష్టబలఘ్నమూలేన 3-7, హతంస్ఫుటతరంహోరాశుభఫలం $\frac{2431}{61440}$, ద్రేక్కాణశుభఫలం చతుర్హృతం $\frac{1}{128}$, వర్గేశభౌమశుభఫలపిండేన $\frac{9}{32}$, హతం $\frac{9}{4096}$. వర్గేశభౌమస్ఫుటేష్టబలం 2-13, తత్స్థశుక్రస్యేష్టబలఘ్నమూలేన 3-16, హతంస్ఫుటతరం ద్రేక్కాణశుభఫలం $\frac{1764}{245760}$, సప్తాంశశుభఫలం చతుర్హృతం $\frac{1}{32}$, తదీశగురు శుభఫలపిండేన $\frac{11}{16}$, హతం $\frac{11}{512}$, వర్గేశగురోరిష్టబలం 1-14, తత్స్థశుక్రస్యేష్టబలఘ్నమూలేన 2-25, హతం స్ఫుటతరం సప్తాంశశుభఫలం $\frac{1595}{30720}$, నవాంశశుభఫలం చతుర్హృతం $\frac{3}{64}$, తదీశమందశుభఫలపిండేన $\frac{13}{16}$, హతం $\frac{39}{1024}$, వర్గేశమందస్యేష్టబలం 3-6, తత్స్థ శుక్రస్యేష్టబలఘ్నమూలేన 3-52, హతం స్ఫుటతరంనవాంశశుభఫలం $\frac{9048}{61440}$, ద్వాదశాంశస్యచ మందస్యాధిపత్వాత్ స్ఫుటతరనవాంశ శుభఫలమేవ ద్వాదశాంశస్యచస్యాత్ $\frac{9048}{61440}$, త్రింశాంశస్య ద్రేక్కాణాధిప భౌమస్యాధిపత్వాత్ స్ఫుటతర ద్రేక్కాణ శుభఫలమేవ త్రింశాంశస్యచస్యాత్ $\frac{1764}{245760}$, ఏవంశుక్రస్య సప్తవర్గజశుభాశుభఫలాని స్ఫుటతరాణి. అథ శనేః రాశిశుభాశుభ ఫలం చతుర్హృతం $\frac{1}{16}\|\frac{3}{16}$, రాశీశగురోః శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{256}\|\frac{159}{256}$, రాశీశగురోరిష్ట కష్టబలే 1-14||4-51, తత్స్థ శనేరిష్ట కష్టబలే 3-6||2-8, అనయోర్ఘాతమూలాభ్యాం 1-56||3-13, హత్వాజాతేస్ఫుటతరేరాశి శుభాశుభఫలే $\frac{1276}{15360}\|\frac{30687}{15360}$, హోరాశుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, వర్గేశరవి శుభాశుభఫల పిండాభ్యాం $\frac{13}{16}\|\frac{51}{16}$, హతే $\frac{13}{1024}\|\frac{357}{1024}$, వర్గేశరవేరిష్టకష్టబలే 2-1|| 2-10, తత్స్థమందస్యేష్టకష్టబలఘాత మూలాభ్యాం 2-30|| 2-9, హత్వా

జాతే స్ఫుటతరే హోరా శుభాశుభఫలే $\frac{1950}{61440}\|\frac{46053}{61440}$, ద్రేక్కాణ సప్తాంశద్వాదశాంశానాం గుర్వాధిపత్యం, తేషాంశుభాశుభఫలేచతుర్హృతే $\frac{1}{32}\|\frac{3}{32}$, వర్గేశగురు శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{11}{16}\|\frac{53}{16}$, హతే $\frac{11}{512}\|\frac{159}{512}$, వర్గేశగురోరిష్టకష్టబలే **1-14॥ 4-51,** తత్ స్థశనేరిష్ట కష్టబలభూత మూలాభ్యాం 1-56॥ **3-13,** హత్వాజాతే ద్రేక్కాణ సప్తాంశద్వాదశాంశానాం స్ఫుటతరే శుభాశుభఫలే $\frac{1276}{30720}\|\frac{30687}{30720}$, నవాంశ త్రింశాంశయోః భౌమస్యాధిపత్యత్వాత్తయో శ్శుభాశుభఫలే చతుర్హృతే $\frac{1}{64}\|\frac{7}{64}$, వర్గేశభౌమ శుభాశుభఫలపిండాభ్యాం $\frac{9}{32}\|\frac{119}{32}$, హతే $\frac{9}{2048}\|\frac{833}{2048}$, వర్గేశభౌమస్యేష్టకష్టబలే **2-13॥ 1-57,** తత్ స్థమందస్యేష్టకష్టబలభూత మూలాభ్యాం **2-36॥2-24,** హత్వాజాతే స్ఫుటతరే నవాంశత్రింశాంశ శుభాశుభఫలే $\frac{1404}{122880}\|\frac{119952}{122880}$, ఏవంమందస్య సప్తవర్గజానాం శుభాశుభఫలాని స్ఫుటతరాణి. ఏవ మిష్టకష్టఫలనిర్ణయాధ్యాయస్థాః చతుర్దశశ్లోకాః విస్తరతో వ్యాఖ్యాతాః. ఇదం నిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతం జాతకపద్ధత్యాం ఫలాధ్యాయార్థవర్ణనం. ఇతి సూర్యదేవ సోమసుద్విరచితే శ్రీపతిపద్ధతివ్యాఖ్యానే జాతకాలంకారే ఫలమిశ్రికాధ్యాయశ్చతుర్థః.

ఫలమిశ్రికాధ్యాయము సంపూర్ణము.

ఆయుర్దాయాధ్యాయః.

ఆయుర్దాయాధ్యాయో వ్యాఖ్యాయతే.

అ. తత్ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఆయుర్జ్ఞానా దేవ హోరాఫలానాం కర్తుం యస్మాన్నిర్ణయం శక్యతేఽత్ర, ఆయుర్దాయాసంప్రదాయాగతోఽయం సచ్ఛిష్యాణాం ప్రీతయే కథ్యతేఽత్ర.

వ్యా. జాతకశాస్త్రోపదిష్టానాం శుభాశుభఫలానాం అస్య జాతస్య అస్మిన్ కాలే ఇదం శుభ మశుభం వా భవిష్యతీతి నిర్ణయః, ఆయుర్జ్ఞానాదేవ, యస్మాచ్ఛక్యతే కర్తుం తస్మా త్సంప్రదాయాగతోఽయం, వక్ష్యమాణాయుర్దాయ స్సచ్ఛిష్యాణాం ప్రీతయే కథ్యతే, తత్ర చతుర్విధమాయుః, అంశాయుః పిండాయుర్నైసర్గికాయు ర్జీవశర్మాయు రితి.

తా. జాతకశాస్త్రోక్తరీత్యా జాతకునకు ఈకాలమందిట్టి శుభఫలమును ఈకాలమందిట్టి యశుభమును సంభవించునని చెప్పుటకుముందు ఆయుర్దాయమును తెలిసికొనవలసినది విధిగ్గాయెయున్నది గాన నీయధ్యాయమందు ఆయుర్దాయ సాధనము చెప్పబడును. అది అంశాయువు - పిండాయువు - నైసర్గికాయువు - జీవశర్మాయువు అని నాలుగువిధములు.

అ. తత్ర అంశాయుర్దాయోపయుక్తం చేష్టారశ్మిజ ముచ్చరశ్మిజంచ గుణకారం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఏకోనదీధితిచయాదిహ గచ్ఛతో యద్రూపాదిరూపచయసంకలితద్వయం స్యాత్, చేష్టోచ్చరశ్మిజమథ స్వమరీచిభక్తం తజ్జాయతేఽత్ర గుణకద్వితయం తదాఖ్యం.

వ్యా. చేష్టారశ్మయః ఉచ్చరశ్మయశ్చ పూర్వాధ్యాయే ప్రదర్శితాః, అత్ర ఉభయమపి రశ్మిపిండరోషోనంగచ్ఛం పరికల్ప్య ఏకాద్యుత్తరవిధినా సైకపదాహతపదదళమితిసూత్రేణ పృథక్పృథక్ శ్రేఢీఫలమానీయ రశ్మిపిండేన విభజే ల్లబ్ధం చేష్టాగుణకార ఉచ్చగుణకార ఇతి చ గుణకారద్వయం భవతి.

అంశాయుర్దాయోపయుక్త ఉచ్చచేష్టారశ్మిజగుణకారక్రమము.

తా. అంశాయుర్దాయోపయుక్తమగు ఉచ్చరశ్మి చేష్టారశ్మిగుణకార సాధనమును చెప్పుచున్నాడు. ఫలమిశ్రికాధ్యాయమందు అయిదవశ్లోకమున చెప్పబడిన విధమున ఉచ్చరశ్మి శ్రేఢీఫలమును చేష్టారశ్మి శ్రేఢీఫలమును సాధించి ఆయాశ్రేఢీఫలములు ఆయారశ్మిల

కంటె అధికముగనున్నపుడు శ్రేఢీఫలములను రశ్ములచే భాగించగా ఉచ్చరశ్మి గుణకారమును చేష్టారశ్మి గుణకారమును అగును.

అ. భాజకాద్రశ్మిచయా ద్భాజ్యే శ్రేఢీఫలే హీనే సతి కర్తవ్య విశేషం ఉభయస్మాదపి గుణకారాత్ స్ఫుటీకృతం గుణకారాంతరం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఊనే భవేతాం నిజదీధితిభ్యః శ్రేఢీఫలే తే యది రూపయుక్తే, తదర్ధితే స్వాంశుభిరుద్ధృతే చ తద్ఘాతమూలం గుణకం స్ఫుటంస్యాత్.

వ్యా. రూపోనరశ్మిచయా దానీతే శ్రేఢీఫలే భాగహారాత్ స్వరశ్మిచయాత్ హీనే సతిరూపయుక్తం తచ్ఛ్రేఢీఫలం అర్ధీకృతం స్వస్వరశ్మిచయేన విభజ్య లబ్ధే ఉచ్చచేష్టాఖ్యౌ గుణకారౌ, ఏవమానీతయోర్గుణకారయో ర్ఘాతమూలం స్ఫుటగుణకారం స్యాత్.

తా. ఉచ్చచేష్టారశ్మి శ్రేఢీఫలములు ఆయారశ్ములకంటె తక్కువగానుండునపుడు శ్రేఢీఫలములో రూపము (1) చేర్చి అర్ధించి వానిని రశ్మిమానముచే భాగించగా ఆయారశ్మి గుణకారములగును. ఉచ్చరశ్మి గుణకారముచే చేష్టారశ్మి గుణకారమును గుణించి వర్గమూలము తీయగా ఉచ్చచేష్టారశ్మిజ స్ఫుటగుణకారమగును. ఈస్ఫుటగుణకారమును సాధించుటకు అన్యగ్రంథోక్తమగు సులభోపాయము చెప్పబడును. ఉచ్చచేష్టాకేంద్రములు ఆరురాసుల కధికముగ నున్నపుడు పండ్రెండురాసులలో తీసివేసియు ఆరురాసులకు తక్కువగ నున్నపుడూరకయు నుంచుకొని రాసులలో రూపము (1) చేర్చి భాగాదులను ద్విగుణించినయెడల ఉచ్చచేష్టారశ్ములగును. లేక - చక్రశుద్ధరూపయుత ఉచ్చచేష్టా కేంద్రములను కలలుచేసి (1800)చే భాగించగా ఉచ్చచేష్టారశ్ములగును. ఉచ్చచేష్టాకేంద్రములు ఆరు రాసుల కధికముగనుండునపుడు పండ్రెండు రాసులలో తీసివేసియు తక్కువగా నుండునపుడూరకయు భాగలుచేసి (60) చే భాగించగా ఉచ్చచేష్టా గుణకారములగును. ఆరెంటిని పరస్పరముగుణించి వర్గమూలము తియ్యగా ఉచ్చ

చేష్టారశ్మిజ స్ఫుటగుణకారమగును. ఉచ్చచేష్టారశ్మి గుణకారములను చేర్చి అర్ధించగా యోగార్ధమనబడును. ఈయోగార్ధమే కొందఱిమతమున స్ఫుటగుణకారముగ గ్రహింపబడును. రెండు గుణకారములును సమానసంఖ్యలై యుండెనేని అన్యోన్యఘాతమూలమును యోగార్ధమును భేదించదు. గుణకారద్వయము అసమానసంఖ్య లయ్యెనేని అన్యోన్యఘాతమూలమును యోగార్ధమును భేదించును.

ఉదాహరణము. అర్కస్యోచ్చరశ్మిః 5-1, వ్యేకరశ్మిచయంగచ్ఛం పరికల్ప్య సైకపదాహతపదదళమిత్యనేనానీత ముచ్చరశ్మి శ్రేఢీఫలం 10-5, తత్స్వరశ్మిహృత ముచ్చగుణకారః 2-0, చేష్టారశ్మిః 2-43, శ్రేఢీఫలం 2-20, అత్ర భాగహారా ద్రశ్మిచయాత్ శ్రేఢీఫలస్య ఊనత్వాత్ శ్రేఢీఫలం రూపయుక్త మర్ధీకృతం 1-40, స్వరశ్మిహృతం చేష్టాగుణకారః 0-37, గుణకద్వయఘాతస్య పదమర్కస్య ఉచ్చచేష్టారశ్మిజ స్ఫుటగుణకారః 1-7, చంద్రస్యోచ్చరశ్మిః 2-27, అయం వ్యేకోనగచ్ఛ 1-27, శ్రేఢీఫలం 1-47, అత్రాపి శ్రేఢీఫలస్య రశ్మిచయా దూనత్వాత్ శ్రేఢీఫలం రూపయుక్తం దళితం 1-24, ఏతత్స్వరశ్మిహృత ముచ్చగుణకారః 0-34, అస్య చేష్టారశ్మయః 5-47, శ్రేఢీఫలం 13-25, స్వరశ్మిభక్తం చేష్టాగుణకారః 2-22, ద్వయో ర్ఘాతమూలం చంద్రస్య స్ఫుటగుణకారః 1-9. భౌమస్యోచ్చరశ్మిః 2-22, శ్రేఢీఫలం 1-37, అత్ర ఫలస్య రూపయోగార్ధం 1-19, స్వరశ్మిభక్త ముచ్చగుణకారః 0-33, చేష్టారశ్మిః 5-46, శ్రేఢీఫలం 13-45, రశ్మిభక్తం చేష్టాగుణకారః 2-24, ద్వయో ర్ఘాతపదం భౌమస్య స్ఫుటగుణకారః 1-9. బుధస్యోచ్చరశ్మిః 2-38, శ్రేఢీఫలం 2-8, ఇదం రూపయుక్తం దళితం 1-34, రశ్మిహృతముచ్చగుణకారః 0-36, చేష్టారశ్మిః 6-2, శ్రేఢీఫలం 15-11, ఏతద్రశ్మిహృతం చేష్టాగుణకారః 2-31, అనయో ర్ఘాతపదం బుధస్య స్ఫుటగుణకారః 1-15. గురో రుచ్చరశ్మిః 2-48, శ్రేఢీఫలం 2-31, సైకదళితం 1-46, ఇదం రశ్మిహృత ముచ్చగుణకారః 0-38, చేష్టారశ్మిః 1-34, శ్రేఢీఫలం 0-27, ఇదంసైకదళితం 0-44, ఏతద్రశ్మిహృతం చేష్టాగుణకారః

0-28, ద్వయోర్ఘాతమూలం గురోః స్ఫుటగుణకారః. 0-18. శుక్ర స్యోచ్చరశ్మిః 6-59, శ్రేఢీఫలం 20-50, ఏతద్రశ్మిహృత ముచ్చగుణకార 3-0, చేష్టారశ్మిః 3-17, శ్రేఢీఫలం 3-43, రశ్మిహృతం చేష్టాగుణకార 1-5, ద్వయోర్ఘాతపదం శుక్రస్య స్ఫుటగుణకారః 1-45. శనే రుచ్చ రశ్మిః 5-39, శ్రేఢీఫలం 13-8, రశ్మిహృత ముచ్చగుణకారః 1-20, చేష్టా రశ్మిః 3-10, శ్రేఢీఫలం 3-26, రశ్మిహృతం చేష్టాగుణకారః 1-5, ద్వయో ర్ఘాతపదం శనైశ్చరస్య స్ఫుటగుణకారః 1-36, రవ్యాదీనాం గ్రహాణాం సప్తానాం ఏవమానీతానాం స్ఫుటగుణకారాః క్రమేణ లిఖ్యన్తే. రవేః 1-7, చంద్రస్య 1-9, భౌమస్య 1-9, బుధస్య 1-15, గురోః 0-18, శుక్రస్య 1-45, శనేః 1-36, అత్ర రశ్మ్యాద్యానయనం వాసనా ప్రాగ్వ దేవ జ్ఞేయా, ఇయాం స్త్వత్ర విశేషః. స్వతుంగవక్రోపగతై స్త్రిగు ణ్యాద్ద్విరుత్తమాస్వాంశరభత్రిభాగగైః, ఇతి వరాహమిహిరేణోచ్చరా శిస్థితే చ గ్రహే ప్రదర్శితే చ గ్రహగుణకారత్రయం, శ్రీపతిశ్రీధరా ఉచ్చకేంద్రే చ రాశిషట్కే వ్యవస్థాప్య తదనురూపం గణితకర్మాహతుః, పూర్వంరాశిషట్కాత్కేంద్రాత్ బలస్య రూపత్వాత్ త్రిగుణరశ్మినా హరణ ముక్తం, అత్ర రూపత్రయస్య గుణకారత్వా లాభార్థం రశ్మిమా నేన హరణముక్తమితి, అత్రాప్యుక్తక్రియాయా ఏవ మర్థ ఇతి ప్రతి భాతి, తద్యథా, సర్వత్ర వ్యేకః రశ్మిమానం గచ్ఛః, పదార్ధం పదదళం గుణ్యం, సైకగచ్ఛతుల్యత్వాత్ రశ్మిమానమేవ గుణకారః, తేనగచ్ఛా ర్ధేరశ్మిహతే శ్రేఢీఫలం లభ్యతే, తస్మిన్ శ్రేఢీఫలే గుణకారేణ రశ్మిమా నేన హృతే గచ్ఛార్ధమేవ తత్తద్రశ్మేః గుణకారతయా లభ్యతే, తేన సర్వత్ర గచ్ఛార్ధమేవగుణ్యత్వేన గ్రాహ్యమితి, శ్రేఢీఫలానయనం తస్య రశ్మినాహరణం చ నిరర్థకమేవోక్తం, రశ్మ్యానయనం చ ప్రాగ్వదర్థమేవ కృతం, తథాహి, రశ్మ్యానయనకరణభూతకేంద్రరాశౌ రాశిషట్కే సతి రశ్మిమానే సప్తలభ్యతే, తద్వ్యేకం గచ్ఛః, తదర్ధం త్రయం,రశ్మిమానేన సప్తకేన హతం శ్రేఢీఫలమేకవింశతిః, తస్మిన్ రశ్మిమానేన సప్తకేన

హృతే గచ్ఛార్ధమేవత్రయం గుణకారో లభ్యతే, తేన రాశిషట్క కేంద్రే రూపత్రయం గుణః, తత్ర రాశిషట్కం భాగీకృతం సాశీతిశతం భవతి, గుణకారమానమపి రూపత్రయం, షష్ట్యంశీకృతం తావదేవ భవతి, తేన ఏతత్సంజ్ఞాతం ఏకైకస్య కేంద్రభాగస్య ఏకైకషష్ట్యంశో గుణకారఇతి, భాగీకృతం కేంద్రం షష్టిహృతం గుణకారో భవతీతి, ఏవ మతిలఘునోపాయేన గుణకారసిద్ధౌ రశ్మ్యానయనం శ్రేఢీఫలానయ నంతస్య రశ్మినాహరణం ఏతత్సర్వం కిమర్థ ముక్త మితి న విద్మః, నను రాశిద్వయాదూనే రశ్మ్యానయనహేతుభూతే రాశౌ భాజ్యస్య శ్రేఢీ ఫలస్య భాగహారాత్ రశ్మిమానసంఖ్యత్వాత్ సైకశ్రేఢీఫలార్ధస్య రశ్మిమానభజనేన గుణకారానయనార్థం వచన మితి, తథాహి రశ్మ్యాన యనహేతుభూతకేంద్రే రాశిద్వితయే త్రయం రశ్మిమానం, వ్యేకం గచ్ఛద్వయం, తద్దళం రూపం, తస్మిన్ రశ్మిమానేన సైకగచ్ఛేనహతే శ్రేఢీఫలం త్రితయం భవతి, తస్మిన్ రశ్మిమానేన హృతే రూపంగుణః, తస్మాదుక్తప్రక్రియాయా రాశిద్వయభాగాః షష్ట్యంశా ఇతి, తేషు షష్టిహృతేషు రూపమేవ గుణ ఇతి న కించిద్వైషమ్య మస్తి, సా ర్ధరాశౌ కేంద్రే నుపాతాప్తో గుణః పాదోనరూపం, అత్ర రశ్మిమా నం సార్ధరూపద్వయం, అత్ర శ్రేఢీఫలం 1-52, అత్ర భాగహారా ద్రశ్మి మానాత్ సార్ధద్వయా దూనత్వాత్ ఏతద్రూపయుక్తం $\frac{23}{8}$, అర్ధం $\frac{23}{16}$, అస్మిన్ సార్ధద్వయేన విభక్తే లబ్ధానుగుణషష్ట్యంశాః సార్ధచతుస్త్రింశాః 0-34-30, ఏతదనుపాతసిద్ధాత్పాదోనరూపమితా ద్గుణాత్సార్ధైర్దశభిః షష్ట్యంశాదూనో భవతి, ఏవంవిధత్రిలక్షణగుణానయనార్థం రశ్మ్యాద్యా నయనమితి అత్రోచ్యతే, ఏవం తస్యానుపాతసిద్ధా ద్గుణా దస్య వైలక్ష ణ్యమేవ దోషః, తథాహి, శూన్యకేంద్రే గుణశూన్యమేవ అత్ర రశ్మి మానం రూపం, శ్రేఢీఫలం శూన్యం, తద్రూపయుతం దళిత మర్ధం భవతి, అర్ధే రూపాద్ధృతే అర్ధమేవ గుణకారః, ఇతి మహద్వైలక్షణ్యం, శూన్యార్ధయోరితి విలక్షణత్వాత్కించ, ఏకరాశ్యంతపర్యంతమయమేవ

గుణకారః, ప్రాయేణ గచ్ఛతీతి గణితేనా నయనమపి నిష్ప్రయోజనం,
ఏవం ప్రథమరాశౌ సర్వదా అధికో గుణకారః, ద్వితీయరాశౌ సర్వదా
అనుపాతసిద్ధాన్న్యూన ఏవ భవతి, ద్వితీయరాశ్యంతే సమో గుణో
రూపం, తదుపరి వైషమ్యం నాస్తి షడ్రాశిపర్యంతం, తత్ర త్రిగుణోఽపి
సమాన ఏవ, ఏవం వైషమ్యాదేవరూపసంయోజనాదికమపి నిర్మూల
మితి జ్ఞేయం, కథం నిర్మూలమిద మాచార్య శ్రీపతిశ్రీధరాభ్యా ముక్తం
మూలశాస్త్రేషు దృష్టత్వాదితి బ్రూమః, తథాచ వరాహమిహిరః,
అసంభావితాన్ వజ్రాదియోగానుక్త్వా పరిహారాన్యాహ. శ్లో. పూర్వ
శాస్త్రానుసారేణ మయా వజ్రాదయః కృతాః, చతుర్థభవనే సూర్యాత్
జ్ఞోనితౌ భవతః కథం. ఇతి. తస్మాత్సర్వం సుస్థం, అనేన లఘుత్వాదు
పేతత్వాచ్చ అస్మదుక్తఏవ పక్షో గణితవిద్భి రాదరణీయః, ఏవం సిద్ధ
యో ర్గుణకారయో రేకీకరణం ప్రదర్శ్యతే, తత్ర తద్యోగార్ధం తద్ఘా
తమూల మిత్యుపాయద్వయ మస్తి, ఉభయత్రాపి సమసంఖ్యయో
ర్గుణయో ర్వైషమ్యం నాపహరతి, తద్యథా, రూపయో ర్ఘాతమూలం
యోగార్ధం చ రూపమేవ, విషమేతు వైషమ్యం సంభవతీతి స్పష్టం,
తత స్తద్ఘాతమూలమేవ స్వీకృతవా నాచార్యః, యోగార్ధేన మిశ్రీక
రణ మప్యాయుషా పరాయుర్దాయ ప్రకరణే వక్ష్యతి వయమప్యత్రైవ
ప్రదర్శయిష్యామః, లఘూపాయః. శ్లో. చేష్టాఖ్యోచ్చాఖ్యకేంద్రే షడ
ధికమపి చేన్మండలా చ్ఛోధ్య శేషే రాశౌ రూపం చ యోజ్యం ద్విగుణ
లవముఖం రశ్మయ స్తేచ కేంద్రే, లిప్తీభూతే చ రాశేః కలికహృతఫలం
రశ్మి సంజ్ఞో ఫలే తే తత్కేంద్రాంశాశ్చ షష్ట్యా హృతగణయుగళాఘా
తమూలం స్ఫుటాస్స్యుః. అస్యార్థః. ఉచ్చచేష్టాకేంద్రే షడ్రాశ్యధికే సతి
ద్వాదశరాశిభ్యో విశోధ్యరాశిషు రూపం సంయోజ్య భాగాదికం ద్విగు
ణితశ్చేత్ ఉచ్చచేష్టారశ్మయః స్యుః, అథవా, చక్రవిశుద్ధరూపయుత
కేంద్రం లిప్తీకృత్య రాశికలాభి ర్విభజ్య ఉచ్చచేష్టారశ్మయః స్యుః
తయోః కేంద్రయోః భాగీకృత్య షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధయోః ఘాతమూ
లం స్ఫుటరశ్మయః స్యుః. అథాస్మదుక్తలఘుపక్షేణ గుణకద్వయాన
యనం మిశ్రీకరణం చ ప్రదర్శ్యతే.

ఉదాహరణం. రవే రుచ్చకేంద్రం భాగీకృతం 120-38, షష్ట్యా
విభజ్య లబ్ధముచ్చగుణకారః 2-1, సాయనాంశ స్సత్రిభ స్సార్కస్య
చేష్టాకేంద్రం భాగీకృతం 51-46, షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధం చేష్టాగుణ
కారః 0-52, ద్వయో ర్ఘాతమూలం రవేః స్ఫుటగుణకారః 1-19,
యోగార్ధం 1-26, చంద్రోచ్చకేంద్రం చక్రా చ్ఛుద్ధం భాగీకృతం 43-41,
ప్రాగ్వల్లబ్ధ ముచ్చగుణకారః 0-44, వ్యర్క శ్చంద్ర శ్చంద్రచేష్టాకేం
ద్రం భాగీకృతం 141-17, షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధం చేష్టా గుణకారః
2-52, ద్వయో ర్ఘాతమూలం చంద్రస్య స్ఫుటగుణకారః 1-19, యో
గార్ధం 1-32, భౌమస్యోచ్చకేంద్రం భాగీకృతం 40-51, షష్ట్యా విభజ్య
లబ్ధ ముచ్చగుణకారః 0-41, చేష్టాకేంద్రం భాగీకృతం 142-52, ప్రాగ్వ
ల్లబ్ధం చేష్టాగుణకారః 2-23, ద్వయో ర్ఘాతమూలం భౌమస్య స్ఫుటగుణ
కారః 1-17, యోగార్ధం 1-32, బుధస్యోచ్చకేంద్రం చక్రాదూనం భాగీ
కృతం 49-13, ప్రాగ్వల్లబ్ధ ముచ్చగుణకారః 0-49, చేష్టాకేంద్రం చక్రా
దూనం భాగీకృతం 151-0, షష్ట్యా లబ్ధం చేష్టాగుణకారః 2-31,
ద్వయో ర్ఘాతపదం బుధస్య స్ఫుటగుణకారః 1-26, యోగార్ధం 1-40,
గురో రుచ్చకేంద్రం భాగీకృతం 53-46, ప్రాగ్వల్లబ్ధ ముచ్చగుణకారః
0-54, చేష్టాకేంద్రం భాగీకృతం 17-6, షష్టిహృతం గురో శ్చేష్టాగుణ
కారః 0-17, అనయో ర్ఘాతపదం స్ఫుటగుణకారః 0-30, యోగార్ధం
0-35, శుక్రస్యోచ్చకేంద్రం భాగీకృతం 179-23, ప్రాగ్వల్లబ్ధ ముచ్చగుణ
కారః 2-59, చేష్టాకేంద్రం భాగీకృతం 69-37, షష్టిహృతం చేష్టాగుణ
కారః 1-9, ద్వయో ర్ఘాతపదం శుక్రస్య స్ఫుటగుణకారః 1-51, యో
గార్ధం 2-4, శనే రుచ్చకేంద్రం భాగీకృతం 139-35, శనే రుచ్చగుణ
కారః 2-20, చేష్టాకేంద్రం భాగీకృతం 64-47, చేష్టాగుణకారః 1-5,
అనయో ర్ఘాతమూలం స్ఫుటగుణకారః 1-30, యోగార్ధం 1-42, ఏవం
సిద్ధాః స్ఫుటగుణకారాః క్రమేణ న్యాసః. రవేః 1-18, చంద్రస్య
1-19, భౌమస్య 1-17, బుధస్య 1-26, గురోః 0-30, శుక్రస్య 1-48,

శనేః 1-30, యోగార్ధాః క్రమేణ లిఖ్యంతే, రవేః 1-26, చంద్రస్య 1-32, భౌమస్య 1-32, బుధస్య 1-40, గురోః 0-35, శుక్రస్య 2-4, శనేః 1-42.

ఆశ్రయసంజ్ఞ ప్రథమగుణకారములు.

అ. అథాశ్రయసంజ్ఞాన్ గుణకారాన్ శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. వర్గోత్తమే స్వభవనే స్వనవాంశకే చ స్వత్ర్యంశకే చ గుణకం ద్వితయం నిరుక్తం, అధ్యర్ధరూప మధిమిత్రగృహే సుహృద్భే సత్ర్యంశకం సమగృహే ఖలు రూపమేవ. ర. త్ర్యంశోనితం రిపుగృహేధ్యరి భేదళంస్యా దేభ్యోగుణో భవతి యః ఖలు కశ్చిదేకం, వేదోద్ధృతో భగుణకోగణకైర్నిరుక్తో హోరాదివర్గగుణకస్తు భవేత్తదర్ధం.

వ్యా. బృహజ్జాతకే. శ్లో. "వర్గోత్తమాశ్చరగృహాదిషు పూర్వమధ్యపర్యంతగా శ్శుభఫలానవభాగసంజ్ఞా" ఇతి వరామిహిరేణోక్తాః, చరరాశేః ప్రథమనవాంశః, స్థిరరాశేః మధ్యమనవాంశః, ఉభయరాశేరంత్యో నవాంశ ఇతి వర్గోత్తమాంశాః ప్రదర్శితాః, స్వభవన స్వద్రేక్కాణస్వనవాంశకాశ్చ పూర్వమేవోక్తాః, తేషు చ తృషు స్థితేషు గ్రహేషు ద్వితయం 2, గుణో భవతి, అధిమిత్రరాశిస్థే అధ్యర్ధరూపం $\frac{3}{2}$, గుణః, మిత్రరాశిస్థే సత్ర్యంశరూపం గుణః $\frac{4}{3}$, సమరాశిస్థే రూపం 1, గుణం, రిపురాశిస్థే త్ర్యంశోనరూపం $\frac{2}{3}$, గుణః, అధిశత్రురాశిస్థే రూపార్ధం గుణః $\frac{1}{2}$, అత్ర గ్రహస్య రాశ్యాదిభి స్సహ సంబంధః, స్వాధిమిత్రమిత్ర సమశత్రు అధిశత్రురాశ్యాదిభిరితి షడ్విధా స్సంబంధా ఉక్తాః, తేషు యాదృశసంబంధసంబంధిరాశౌ గ్రహః స్థితః తస్య యో గుణకారం తం చతుర్భిర్హృత్వా రాశిగుణ ఇతి స్థాపయేత్, హోరాధిషట్సు పదార్థేష్వపి రాశివత్ యాదృశసంబంధవత్సు గ్రహస్యోక్తం గుణకారం చతుర్భిర్హృత్వా అర్ధీకృత్య హోరాదిగుణకార ఇతి స్థాపయేత్, ఏవం సప్తానాం గ్రహాణాం సప్తవర్గజానాం గుణకారాః స్థాప్యాః, అత్ర అర్ధీకరణపరిహారాయ వర్గోత్తమ స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశగ్రహాణం విధి

తవ్యం, వర్గోత్తమగ్రహాణం తత్స్థగ్రహస్య అంశకస్థితినిమిత్త గుణకార వ్యతిరిక్తేన పునర్గుణకార ప్రాప్త్యర్థమితి కేచిదపవాదార్థ మిత్యస్య ద్వయో స్సంపాతే ఏకం గ్రహ్యామితి న్యాయవిధః, అర్ధీకరణం తు న భవత్యేవ.

తా. ఆశ్రయసంజ్ఞ గుణకారములను చెప్పుచున్నాడు. వర్గోత్తమాంశమందును స్వరాశియందును స్వద్రేక్కాణమందును స్వనవాంశమందును ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ ఆశ్రయగుణకములు రూపములు (2) అధిమిత్రరాశియందు ఒకటిన్నరరూపము ($\frac{3}{2}$) మిత్రరాశియందు సత్ర్యంశరూపము ($\frac{4}{3}$,) సమరాశియందు రూపము (1) శత్రుక్షేత్రమందు త్ర్యంశోనరూపము ($\frac{2}{3}$) అధికశత్రుక్షేత్రమందు రూపార్ధము ($\frac{1}{2}$) అనగా ఏగ్రహమైనను వర్గోత్తమాంశమందున్నపుడు ఆశ్రయగుణకము (2) స్వరాశియందుండునపుడు (2) స్వద్రేక్కాణ మందుండునపుడు (2) స్వనవాంశమందుండునపుడు (2) స్వాధిమిత్రమిత్ర సమశత్ర్వధిశత్రురాసులకు చెప్పబడిన గుణకములను ఆయారాశిస్థితినిమిత్తము చతుర్హృతముచేసి యుంచుకొనవలయును. వర్గోత్తమాంశము స్వద్రేక్కాణము స్వనవాంశము వీనికి చెప్పబడిన గుణకములను రాశిస్థితికి చెప్పినట్లే చతుర్హృతముచేసి యుంచుకొనవలయును. అధిమిత్ర మిత్ర సమశత్రు అధిశత్రు సంబంధహోరా ద్రేక్కాణ సప్తాంశ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశములకును స్వహోరా స్వసప్తాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశములు వీనికిని ఆయారాశికి చెప్పబడిన గుణకమును చతుర్హృతముచేసి పిమ్మట అర్ధించి యుంచుకొనవలయును. ఒక నవాంశమందు గ్రహమున్నపుడు ఆనవాంశము వర్గోత్తమాంశమై యుండెనేని ఆనవాంశము పూర్వోక్త స్వాధిమిత్రాది షడ్విధసంబంధములలో నేసంబంధము కలదైనను అర్ధించవలసిన నిమిత్తములేకుండ వర్గోత్తమాంశ గుణకమునే చతుర్హృతముచేసి నవాంశస్థితికిగాను ఉంచుకొనవలయును. ఇట్లుచేయగా నేర్పడుగుణకములు ఈ దిగువ కనుపరుపబడుచున్నవి.

స్వరాశికి $(2\times4)=\frac{1}{2}$. స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశ వర్గోత్తమాంశల కును ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ రాశికివలెనే $\frac{1}{2}$, స్వహోరాస్వసప్తాంశము స్వద్వాదశాంశము స్వత్రింశాంశము వీనికి ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ $(\frac{1}{2}\times\frac{1}{2})=\frac{1}{4}$, అధిమిత్ర రాశికి $(\frac{3}{2}\times\frac{1}{4})=\frac{3}{8}$, అధిమిత్రహోరాద్రేక్కాణ సప్తాంశ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశములకు ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ $(\frac{3}{8}\times\frac{1}{2})=\frac{3}{16}$, మిత్ర రాశికి $(\frac{4}{3}\times\frac{1}{4})=\frac{1}{3}$, మిత్రహోరాది షడ్వర్గములకును ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ $(\frac{1}{3}\times\frac{1}{2})=\frac{1}{6}$, సమరాశికి $(\frac{1}{1}\times\frac{1}{4})=\frac{1}{4}$, సమహోరాదిషడ్వర్గములకును $(\frac{1}{4}\times\frac{1}{2})=\frac{1}{8}$, శత్రురాశికి $(\frac{2}{3}\times\frac{1}{4})$ $\frac{1}{6}$, శత్రుహోరాది షడ్వర్గములకును $(\frac{1}{6}\times\frac{1}{2})=\frac{1}{12}$, అధిశత్రు రాశికి $(\frac{1}{2}\times\frac{1}{4})=\frac{1}{8}$, అధిశత్రుహోరాది షడ్వర్గములకును ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ $(\frac{1}{8}\times\frac{1}{2})=\frac{1}{16}$, ఇవి ఆశ్రయ గుణకములు.

ఉదాహరణం. అర్కస్య సమరాశి స్థితాస్య రూపం 1, గుణః, అయం వేదోద్ధృతో రూపస్య చతుర్థాంశో భవతి $\frac{1}{4}$, అయ మాది త్యస్య రాశిగుణః, అస్య స్వహోరోక్తగుణః 2, వేదోద్ధృతః $\frac{1}{2}$, హోర త్వాదర్ధీకృతః $\frac{1}{4}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{4}{3}$, అయం వేదోద్ధృతోఽర్ధీకృతః $\frac{1}{6}$, సమసప్తాంశగుణః 1, వేదోద్ధృతోఽర్ధీకృతః $\frac{1}{8}$, సమ నవాంశగుణ స్సప్తాంశగుణ ఏవ $\frac{1}{8}$, మిత్ర ద్వాదశాంశస్య ద్రేక్కాణవత్ $\frac{1}{6}$, సమత్రింశాంశస్య సప్తాంశవత్ $\frac{1}{8}$, సర్వేషాం క్రమేణ న్యాసః. $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$. అన్యత్రాపి. శ్లో. వర్గోత్తమే స్వభవనే స్వనవాంశకే చ స్వత్ర్యంశకే చ గుణకోత్ర దళం $(\frac{1}{2})$ నిరుక్తం, వస్వంశవహ్ని $(\frac{3}{8})$ రధిమిత్ర గృహే సుహృద్భేత్ర్యంశో $(\frac{1}{3})$ గుణ స్సమగృహే ఖలు పాదమేవ $(\frac{1}{4})$. షష్ఠాంశకో $(\frac{1}{6})$ రిపుగృహే ధ్యరిభేష్టమాంశ $(\frac{1}{8})$ స్తేభ్యోగుణో భవతి యః ఖలు కశ్చిదేకః, విద్వద్భిరార్భగుణకో గుణకై స్సదుక్తో హోరాదివర్గగుణకస్తు భవేత్తదర్ధం. ఇతి. ఏవ ముక్త్వాగుణకారాః చతుర్భిర్హృత్వైవ పాదం పరికల్ప్య ఆశ్రయగుణకారానయనే కర్తవ్యేకిమర్థం చతుర్గుణాగుణకారా ఉక్తా ఇతి న విద్మః, అతః అనేనైవ మార్గేణ

చంద్రాదీనాం గుణకారా ఉదాహ్రియంతే. చంద్రస్య, సమరాశిగుణః $\frac{1}{4}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, స్వసప్తాంశగుణః $\frac{1}{4}$, సమనవాంశగుణః $\frac{1}{8}$, శత్రుద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{12}$. క్రమేణన్యాసః. $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{12}$, భౌమస్య అధిశత్రురాశిగుణః $\frac{1}{8}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, అధిశత్రుద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{16}$, శత్రుసప్తాంశగుణః $\frac{1}{12}$, సమనవాంశగుణః $\frac{1}{8}$, సమద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{8}$, అధిశత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{16}$. న్యాసః. $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$. బుధస్య, మిత్ర రాశిగుణః $\frac{1}{3}$, అధిమిత్రహోరాగుణః $\frac{3}{16}$, స్వద్రేక్కాణస్య పృథగుపాదానత్వాత్ స్వరాశివదేవ స్వద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{2}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అధిమిత్ర నవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, శత్రు ద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{12}$. న్యాసః. $\frac{1}{3}$, $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{12}$. గురోః, మిత్ర రాశిగుణః $\frac{1}{3}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, సమద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{8}$, సమసప్తాంశగుణః $\frac{1}{8}$, సమనవాంశగుణః $\frac{1}{8}$, మిత్ర ద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, సమత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{8}$. న్యాసః. $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$. శుక్రస్య మిత్ర రాశిగుణః $\frac{1}{3}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, శత్రుద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{12}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అధిమిత్రనవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, అధిమిత్ర ద్వాదశాంశగుణః $\frac{3}{16}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{12}$. న్యాసః. $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{12}$. శనేః, మిత్ర రాశిగుణః $\frac{1}{3}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, సమనవాంశగుణః $\frac{1}{8}$, మిత్ర ద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, సమత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{8}$. న్యాసః. $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$. ఏతే దర్శితాః సప్తవర్గజాః గుణకారాః.

అ. అనంతరతాడితానాం గృహాదికే వర్గగణే స్వకీయే ద్వికోగుణ ఇత్యాదివక్ష్యమాణానాం గుణకారాణాం గుణ్యా భవంతీతి శ్లోకార్ధేనాహ.—

మూ. ఏతే భగుణ్యాగదితా మహద్భి రపేక్షయానంతరతాడితానాం.

వ్యా. గృహాదికే వర్గగణే స్వకీయే అథ పూర్వోక్తశ్లోకోక్తప్రకారేణ ద్వికగుణకారవత్సు స్వరాశి స్వద్రేక్కాణస్వనవాంశవర్గోత్తమాం

శేషు చతృషుయత్ర జాతకే రాశిః స్వసంబంధవ్యతిరిక్త అధిమిత్రాదిపంచవిధసంబంధేషు అన్యతరసంబంధయుక్తో భవతి, ఇతరేషు వర్గోత్తమస్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశకేషు త్రిషు ఏకో ద్వౌ త్రయో వా ద్విగుణకారవంతః సంభవతి తత్ర జాతకే వర్గోత్తమాది శ్లోకసిద్ధం.

తా. పూర్వము గుణకారము (2) గా చెప్పబడినస్వరాశి స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశ వర్గోత్తమాంశములలో రాశి స్వసంబంధవ్యతిరిక్తమగు అధిమిత్రాది పంచవిధములలో చేరినదైయుండి తక్కిన స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశ వర్గోత్తమాంశములు మూటిలోనొకటి లేక రెండు లేక మూడు ద్విగుణకారములు సంభవించునపుడు అట్లు సంభవించిన గ్రహముయొక్క రాశిగుణమును ఆరాశిగుణము అధిమిత్ర మిత్రసమశత్రు అధిశత్రుసంజ్ఞలలో నేసంబంధమైయుండునో దానికి సజాతీయమగు ఈ వెంబడి శ్లోకములలో చెప్పబోయెడు గుణకారముచే గుణించగా ఆరాశిగుణము స్ఫుటమగును. అనగా నొక గ్రహముయొక్క రాశిగుణము అధిమిత్రముగాగాని లేక మిత్రసమశత్రు అధిశత్రుగుణములలో నొకటిగాగానియుండి ఆగ్రహమునకే స్వద్రేక్కాణగుణముగాని స్వనవాంశగుణముగాని వర్గోత్తమాంశగుణముగాని లేక వీనిలో రెండుగాని లేక మూడునుగాని సంభవించినపుడు ఈ వెంబడి చెప్పబోయెడు శ్లోకములలో అధిమిత్ర మిత్రసమశత్రు అధిశత్రుసంజ్ఞలకు చెప్పబోయెడు గుణకములలో నారాశి గుణమునకు సజాతీయమగు గుణకముచే నారాశిగుణమును గుణించగా రాశిగుణము స్ఫుటమగును. స్వరాశిగానున్నపుడుగాని యేరాశియైనను స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశ వర్గోత్తమాంశలు సంభవించకుండునపుడుగాని రాశిగుణమునకు నీసంస్కార మక్కరలేదు.

ఆశ్రయ ద్వితీయగుణకారములు.

మూ. నగాంశకారుద్రమితా ($\frac{11}{7}$) హ్యధిష్ఠే రాశౌ సుహృద్వేశ్మని మూర్ఛనాంశాః, నవాశ్వినో ($\frac{29}{21}$) రూపమితా ($\frac{1}{1}$) స్వరాశౌ కుద్వ్యంశకా విశ్వగుణా ($\frac{13}{21}$) ద్విషద్భే, త్రయో నగాంశా ($\frac{3}{7}$) హ్యధిశత్రురాశౌ ఏతేభసంజ్ఞాస్వథ రాశివర్జం. ౭

వ్యా. పూర్వప్రదర్శితానాం రాశిగుణకారాణాం గుణ్యత్వేన కల్పితానాం గుణకారా ఇత్యర్థః, పూర్వప్రదర్శితానాం రాశిగుణకారాణాం గుణనేనిమిత్తం కథయతి, అథ రాశివర్జ మిత్యాదినా వర్గోత్తమే స్వభవనే స్వనవాంశకే చ స్వత్ర్యంశకే చ గుణకం ద్వితీయం నిరుక్తం ఇత్యుక్తేషు గుణకారద్వయవత్సు చతృషు పదార్థేషు స్వరాశివ్యతిరిక్తం త్రయం వ్యస్తం సమస్తం వా యదాశ్రయత్వేన స్వభవంతి చేత్ తదా తద్రాశిగుణకారం అత్రోక్తేష్వధిమిత్రాదిరాశిగుణకారే ష్వన్యతమేన సజాతీయేన గుణయేదిత్యర్థః.

తా. పూర్వశ్లోకార్థమున ప్రస్తావింపబడిన గుణకారములు అధిమిత్రరాశికి $\frac{11}{7}$, మిత్రరాశికి $\frac{29}{21}$, స్వరాశికి $\frac{1}{1}$, శత్రురాశికి $\frac{13}{21}$, అధిశత్రురాశికి ($\frac{3}{7}$) స్వనవాంశము స్వద్రేక్కాణము వర్గోత్తమాంశము వీనిలో నొకటిగాని రెండుగాని మూడునుగాని స్వరాశిగాక తక్కిన పంచవిధరాసులలో సంభవించినపుడు ఆ రాశికి (4-5) శ్లోకములలో చెప్పబడిన గుణమును దానికి సజాతీయమగు ఈశ్లోకమున చెప్పబడిన గుణకముచే గుణించి యుంచవలసినది.

ఉదాహరణం. అత్రోదాహ్రియమాణే జాతకే బుధస్య స్వద్రేక్కాణనీతి ర్విద్యతే, తస్య బుధస్య పూర్వసిద్ధమిత్రరాశిగుణః $\frac{4}{3}$, అయం వేదోద్ధృతాపవర్తితః $\frac{1}{3}$, అత్రోక్తమిత్రరాశిగుణేనానేన $\frac{29}{21}$, గుణితో రాశిగుణః $\frac{29}{63}$, అస్మిన్ జాతకే ఇదమేవోదాహరణం, పునస్త్విత్యేతదుత్తరత్రయం సంబంధ్యతే.

మూ. వర్గోత్తమాత్మీయనవాంశకస్థే గ్రహే తు రూపద్వితయోగుణః స్యాత్, ఏతై రధిష్ఠాదిగుణై ర్నిహన్యా దుదీరితై రాశిగుణం పునస్తః.

తా. గ్రహము స్వనవాంశను పొందియుండగా నదియె వర్గోత్తమాంశయయ్యెనేని గుణకము (2) గాన అట్టిప్రమేయమందు రాశిగుణకమునకు సజాతీయమగు పూర్వశ్లోకోక్త గుణకమును ద్విగుణించి దానిచే రాశిగుణకమును గుణించి యుంచుకొనవలసినది.

ఈశ్లోకము సంస్కృతవ్యాఖ్యా గ్రంథమున లేకపోయినందున వ్యాఖ్యలేదు.

ఆశ్రయ తృతీయ గుణకారములు.

అ. ఏవం సిద్ధానాం సప్తవర్గగుణకారాణాం గుణ్యాఖ్యానాం పునరపి గుణకారార్థ త్రైగుణ్యగుణనం సప్తవర్గజగుణపిండీకరణం ఏవం సిద్ధాశ్రయగుణకారస్య పూర్వసిద్ధగుణకారస్య చ మిశ్రీకరణం చ సార్ధ శ్లోకత్రయేణాహ.—

మూ. గృహాదికే వర్గగణే స్వకీయే ద్వికో (2) గుణస్త్ర్యంశ వివర్జితశ్చ ($\frac{5}{3}$), అభీష్టభేమిత్ర గృహే నవాంశా విశ్వే చ($\frac{13}{9}$) రూపం (1) చ సమస్య గేహే. ౯. నవాంశకాః పంచ $\frac{5}{9}$, విరోధిరాశౌ గుణాంశక ($\frac{1}{3}$) స్స్యాదధివైరిణో భే, పూర్వం భపూర్వా గుణకార ఉక్తవర్గేషు సప్తస్వీహ గుణ్యసంజ్ఞాః. ౧౦. గుణ్యం గుణైస్వైరధికారలబ్ధే రుక్తైర్గ్రహై స్స్యాదధిమిశ్రితైస్తైః, స్మృతో బుధై రాశ్రయసంజ్ఞితోఽయ మద్యస్ఫుటస్యాపి వధో భవేద్యః. ౧౧. తద్వర్గమూలం ఖలు కర్మయోగ్య మాయుర్విధానే గుణకార ఉక్తః.

వ్యా. రాశ్యాదిసప్తవర్గకే ద్వికో గుణః (2) అధిమిత్రగృహాదికే త్ర్యంశవర్జితం, సత్ర్యంశద్వయరూపం గుణః త్ర్యంశాః పంచ $\frac{5}{3}$, మిత్ర గృహాదికే నవాంశాః విశ్వే $\frac{13}{9}$, సమరాశ్యాదికే రూపం 1, శత్రురాశ్యాదికే నవాంశాః పంచ $\frac{5}{9}$, అధిశత్రురాశ్యాదికే త్ర్యంశో గుణః $\frac{1}{3}$, ఇదం పూర్వముక్తా స్సప్తవర్గజగుణకాగుణ్యా సన్నిహితా యే తిష్ఠంతి తే ఇహైహస్తే స్వాధికారలబ్ధైర్గుణనీయాః, ఏవం సిద్ధే శ్శైకగ్రహసంబంధిసప్తవర్గజ గుణకారైః పిండీకృతై స్తద్గ్రహసంబంధి ఆశ్రయసంజ్ఞితో గుణకారో భవతి, అథ ఆశ్రయసంజ్ఞితగుణకారస్య పూర్వోక్త స్ఫుటగుణకారస్య చయో వధ స్తన్మూలం ద్వయో ర్యోగార్ధేన వా వక్ష్యమాణానా మాయుష్కాలానాం గుణకారో భవతి.

తా. రాశ్యాది సప్తవర్గములకును స్వాధిమిత్రాది షడ్భేదము లనుపట్టి గుణకారములను ఆశ్రయగుణ సాధనయును ఆయుష్కాలా గుణసాధనయును చెప్పుచున్నాడు. స్వరాశి స్వహోరా స్వద్రేక్కాణములు స్వసప్త నవద్వాదశత్రింశాంశములు వీనికి గుణము (2) అధిమిత్రరాశ్యాది సప్తవర్గములకును గుణము ($\frac{5}{3}$) మిత్రసప్తవర్గమునకు. ($\frac{13}{9}$) సమసప్తవర్గమునకు (1) శత్రుసప్తవర్గమునకు ($\frac{5}{9}$) అధిశత్రు సప్తవర్గమునకు ($\frac{1}{3}$) ప్రతిగ్రహమునకును (4-5-6-7-8) శ్లోకములయందు చెప్పబడినవిధమున సాధించబడిన రాశ్యాది సప్తవర్గములయొక్క స్వాధిమిత్రాదిషడ్విధగుణములను గుణ్యములుగానుంచుకొని వానికి సజాతీయమగు నీశ్లోకములలో చెప్పబడిన గుణకములచే గుణించగానైన ఆయా సప్తవర్గముల సంఖ్యలను మొత్తముచేయగానైనవి ఆశ్రయ గుణకములనబడును. ఆయాశ్రయగుణకములను ఈ అధ్యాయము మూడవశ్లోకమున చెప్పబడిన ఉచ్చచేష్టారశ్మిజ స్ఫుటగుణకారములచే గుణించి వర్గమూలముతీయగా ఆయుష్కాలాగుణములగును. లేక ఆరెంటిని చేర్చి అర్ధించినది యోగార్ధమనబడును. ప్రథమగుణములలో వర్గోత్తమాంశకు రూపార్ధము గుణకముగ చెప్పబడియున్నందునను తక్కిన రెండుప్రకారముల గుణములయందును వర్గోత్తమాంశకు వేరుగ గుణము చెప్పబడలేదు గనుకను ఏ గ్రహమైనను వర్గోత్తమాంశను పొంది యున్నపుడు ప్రథమప్రకారమందు వర్గోత్తమాంశకు చెప్పబడినగుణకమగు రూపార్ధమునే ($\frac{1}{2}$) తృతీయ ప్రకారమునకును గ్రహించి ఆగ్రహము అధిమిత్రాదిభేదముచే ఏనవాంశను పొందియుడునో దానికి చెప్పబడిన గుణకముతో అగత్యములేకుండ వర్గోత్తమాంశకు చెప్పబడిన రూపార్ధమునే గుణకముగా నుంచుకొని గుణించవలసినది.

ఉదాహరణం. అర్కస్యపూర్వసిద్ధసమరాశిగుణః $\frac{1}{4}$ అత్రో[illegible] గుణకేన 1, గుణితస్సఏవ $\frac{1}{4}$, స్వహోరాగుణః $\frac{1}{4}$, అత్రో[illegible] స్వహోరాగుణేన 2, గుణితః $\frac{1}{2}$, అత్రచ్ఛేదం దళితం, ద్వికగుణే చ[illegible]శం ద్వి

గుణితత్వాత్, ఇత్యేతత్స్యాత్, చతుర్థాంశద్విగుణితేన అర్ధమితి, తస్మాద్విరూపస్య ద్వితీయోంశ ఇతి లిఖితం, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, సమసప్తాంశగుణః $\frac{1}{8}$, అత్రోక్తగుణేన (1) గుణిత స్సఏవ $\frac{1}{8}$, సమనవాంశగుణః $\frac{1}{8}$, అత్రోక్తగుణేన గుణిత స్సఏవ, మిత్రద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, సమత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{8}$, అత్రోక్తసమగుణేన గుణిత స్సఏవ $\frac{1}{8}$, ఏవం క్రమేణ న్యాసః. $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{13}{54}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{13}{54}$, $\frac{1}{8}$. ఏషాం క్రమేణ పిండీకరణం. తద్యథా. యావంతో వైరూప్యా స్సంభవంతి తావంతః క్షీణాదిక్రమేణ సర్వమన్యోన్యం ఛేదం ఛేదేన హన్యాత్, అంకం చ ఛేదేన హన్యాత్, అత్ర క్షీణాది క్రమా వైరూప్యా ఏతే, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{13}{54}$, వైరూప్యమితి ఛేదేన ఛేదసమానభావః, అంశేన వా అన్యే త్రయః సారూప్యాః, ప్రథమచ్ఛేదేన ద్వయేన గుణితం ద్వితీయచ్ఛేదం చతుష్కం 8, తేన తృతీయచ్ఛేద మష్టకంగుణితం 64, తేన చతుర్థచ్ఛేదం చతురుత్తరపంచాశత్ 54, గుణితం 3456, ఏతత్ చతుర్ణాం ఛేదః, తత్తదాదిం కృత్వా గుణయేత్ 3456, 3456, 3456, 3456. అథాంశపిండీకరణం, ప్రథమద్వితీయాంశమేకం 1, ద్వితీయచ్ఛేదేన చతుష్కేన 4, హతం చతుష్కమేవ 4, తృతీయచ్ఛేదేనాష్టకేన హత్వా ద్వాత్రింశత్ 32, చతుర్థచ్ఛేదేన చతుఃపంచాశదా 54, హతం 1728, ఏతత్ ప్రథమాంశపిండీకరణం. అథ ద్వితీయచతుర్థాంశం ఏకం 1, తృతీయచ్ఛేదేనాష్టకేన 8, హతం అష్టావేవ 8, చతుర్థచ్ఛేదేన చతుః పంచాశతా 54, హతం 432, తం ప్రథమచ్ఛేదేన ద్వయేన గుణితం 864, ఏతత్ ద్వితీయాంశపిండః. అథ తృతీయచ్ఛేదమష్టమాంశమేకం 1, చతుర్థచ్ఛేదేన చతుఃపంచాశతా 54, హతం తదేవ, ఏతం ప్రథమచ్ఛేదేన ద్వయేన గుణితం 108, ఏతం ద్వితీయచ్ఛేదేన చతుష్కేన గుణితం 432, ఏతత్ తృతీయాంశపిండః. అథ చతుర్థచతుఃపంచాదశం త్రయోదశం 13, ప్రథమచ్ఛేదేన ద్వయేన 2, హతం 26, ఏతం ద్వితీయచ్ఛేదేన చతుష్కేన 4, హతం 104, ఏతం తృతీయచ్ఛేదేనాష్టకేన 8, హతం 832, ఏతత్

చతుర్థాంశపిండీకరణం. అన్యేషాం త్రయాణాం సారూప్యాణాం తత్తత్సారూప్యాంశం ఛేదం యోజ్యం, తస్మాత్ పంచమస్య అష్టాంశైకత్వాత్, పూర్వతృతీయాష్టాంశైకవచ్ఛేదః 3456, అంశః 432, షష్ఠస్య చతుఃపంచాశదంశత్రయోదశత్వాత్ చతుర్థవచ్ఛేదః 3456, అంశః 832, అథ సప్తమస్య అష్టాంశైకత్వాత్ తృతీయవచ్ఛేదః 3456, అంశః 432. ఏతేషాం సర్వేషాం పృథక్పృథక్ క్రమేణ న్యాసః. $\frac{1728}{3456}$, $\frac{864}{3456}$, $\frac{432}{3456}$ $\frac{832}{3456}$, $\frac{432}{3456}$, $\frac{832}{3456}$, $\frac{432}{3456}$. ఏషా మంశచ్ఛేదానాం బాహుళ్యా దల్పీకరణార్థం అంశచ్ఛేదావేకహారేణ యదా నిశ్శేషౌ భవతి తేన స్వమత్యా పరికల్పితః హారేణ భాజ్యం, షోడశసంఖ్యాకః 16, హారేణ నిశ్శేషా భవతః, తేన భాజ్య లబ్ధం క్రమేణ లిఖ్యతే, $\frac{108}{216}$, $\frac{54}{216}$, $\frac{27}{216}$, $\frac{52}{216}$, $\frac{27}{216}$, $\frac{52}{216}$, $\frac{27}{216}$ ఏవం సప్తానాం ఛేదానాం ఏకరూపత్వాత్ సర్వం విహృత్య ఏకం ఛేదం గ్రాహ్యం, సర్వేషాం తదంశత్వాత్ అంశానాం వైరూప్యాత్ పిండీకరణమితి, ఛేదపిండః 216, అంశపిండః 347, $\frac{347}{216}$ ఇదం రవే రాశ్రయగుణః. అస్మా దంశపిండాత్ సప్తచత్వారింశదుత్తరత్రిశతాత్ 347, స్వచ్ఛేదేన షోడశోత్తరద్విశతేన 216, హృతాత్ లబ్ధం రూపాం 1, షష్ట్యంశాః షట్త్రింశత్ 36, అస్య సవర్ణః 96, పూర్వానీతం స్ఫుటగుణకారం 1-18, అస్య సవర్ణః 78, అనయోర్ఘాతమూలమాయుష్కాలానాం గుణః 1-36, అస్య 1-36, పూర్వసిద్ధయోగార్థస్య 1-26, చ యోగార్థం యోగార్థజమాయుష్కాలానాం గుణః 1-31. లఘునోపాయేన బుధస్యోదాహరణం ప్రదర్శ్యతే, అస్య పూర్వసిద్ధ మిత్రరాశిగుణః $\frac{29}{63}$, మిత్రగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{377}{567}$, అధిమిత్రహోరాగుణః $\frac{3}{16}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{3}$, స్వద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{2}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{2}{1}$, గుణితః $\frac{2}{2}$, ద్వాభ్యామపరర్తితః $\frac{1}{1}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, అధిమిత్రనవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{3}$, గుణితః $\frac{15}{48}$, శత్రుద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{9}$, గుణితః $\frac{5}{108}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{9}$, గుణితః $\frac{5}{108}$, ఏషాం పిండీకరణార్థం వైరూప్యక్రమేణ న్యా

సః $\frac{1}{1}, \frac{15}{48}, \frac{13}{54}, \frac{5}{108}, \frac{377}{567}$, అంతిమచ్ఛేదమేతత్, 567, ఏకేన ద్వాభ్యాం త్రిభి శ్చతుర్భి ర్వా అష్టభిర్వా అన్యతమైకసంఖ్యయా గుణితోఽపి సర్వైరేవ రూప్యవచ్ఛేదైర్ని శ్శేషో న స్యాత్, తతః షోడశసంఖ్యయా గుణితః ఛేదైః నిశ్శేషో భవతి, షోడశభి 16, ర్గుణితమంతిమచ్ఛేద మేతత్ 9072, ఏతత్ ధ్రువచ్ఛేదం తత్తద్రూప్యచ్ఛేదైర్విభజ్య లబ్ధఫలేన ఉపరిస్థం తత్తదంశం గుణయేత్, ఉపరిస్థితా అంశా స్సర్వే ఏకత్ర యోజ్యా స్సఏవాంశపిండః, తమంశపిండం ధ్రువచ్ఛేదేన విభజేత్ సర్వేషా మంశానాం ఫలం భవతి. ధ్రువచ్ఛేదమేతత్ 9072, ఏతత్ప్రథమచ్ఛేదేన 1, విభజ్య లబ్ధం తదేవ భవతి 9072, అనేన ప్రథమాంశమేకం 1, గుణయేత్ 9072, ఏతత్ప్రథమాంశపిండః. పునః ధ్రువచ్ఛేదం ద్వితీయచ్ఛేదేన 48, విభజేత్ లబ్ధం 189, అనేన ద్వితీయాంశం 15, గుణయేత్ 2835, ఏతత్ ద్వితీయాంశపిండః. పునః ధ్రువచ్ఛేదం తృతీయచ్ఛేదేన 54, విభజేత్ లబ్ధేన 168, తృతీయాంశం గుణయేత్ 2184, సఏవ తృతీయాంశపిండః, పునః ధ్రువచ్ఛేదం చతుర్థచ్ఛేదేనానేన 108, విభజేల్లబ్ధేనానేన 84, చతుర్థాంశం 5, గుణయేత్ 420, సఏవ చతుర్థాంశపిండః. పునః ధ్రువచ్ఛేదం పంచమచ్ఛేదేనానేన 567, విభజేల్లబ్ధేనానేన 16, పంచమాంశపిండం 377, గుణయేత్ 6032, సఏవ పంచమాంశపిండః. షష్ఠాంశో ద్వితీయాంశవత్ 2835, సప్తమస్య చతుర్థాంశవత్ 420, ఏతేషా మంశానాం యోగః బుధస్య ఆశ్రయగుణః 23798, ఏతత్ ధ్రువచ్ఛేదేన హృతలబ్ధం 2-37, పూర్వస్ఫుట గుణకారః 1-19, అనయో ర్ఘాతమూలం 1-48, యోగార్ధం 2-48, ఏవమనేన లఘునోపాయేన అంశపిండ మానీతవ్యం.

చంద్రస్య పూర్వసిద్ధ సమరాశిగుణః $\frac{1}{4}$, అతోఽత్రోక్తరూపగుణేన గుణిత స్సఏవ $\frac{1}{4}$, సమహోరాగుణో రూపగుణ స్సఏవ $\frac{1}{8}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, స్వసప్తాంశగుణః $\frac{1}{4}$, అత్రోక్తగుణేన 2, గుణితః అపవర్తితః $\frac{1}{2}$, సమనవాంశగుణో రూపగుణ స్సఏవ $\frac{1}{8}$, శత్రుద్వాదశాంశ త్రింశాంశగుణౌ $\frac{1}{12}, \frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{9}$, గుణితౌ $\frac{5}{108}, \frac{5}{108}$, ఏషాం యోగః చంద్రస్యాశ్రయగుణః $\frac{4}{3}$, అంశపిండంఛేదేన హృతలబ్ధం 1-20, పూర్వసిద్ధ స్ఫుటగుణకారః 1-19, అనయోర్ఘాతమూలమాయుఃకలానాం గుణః 1-18, పూర్వయోగార్ధయోగార్ధః 1-26. భౌమస్య పూర్వసిద్ధోఽధిశత్రు రాశిగుణః $\frac{1}{8}$, అతోఽత్రోక్తగుణేన $\frac{1}{3}$, గుణితః $\frac{1}{24}$, సమహోరాగుణో రూపగుణ స్సఏవ $\frac{1}{8}$, అధిశత్రుద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{16}$, అతోఽత్రోక్తగుణేన $\frac{1}{3}$, గుణితః $\frac{1}{48}$, శత్రుసప్తాంశగుణః $\frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{9}$, గుణితః $\frac{5}{108}$, సమనవాంశగుణో రూపగుణస్సఏవ $\frac{1}{8}$, సమద్వాదశాంశగుణో రూపగుణ స్సఏవ $\frac{1}{8}$, అధిశత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{16}$, అతోఽత్రోక్తగుణేన $\frac{1}{3}$, గుణితః $\frac{1}{48}$, ఏషాం యోగో భౌమస్యాశ్రయగుణః $\frac{109}{216}$, ఛేదహృతలబ్ధం 0-30, పూర్వసిద్ధస్ఫుటగుణకారః 1-17, అనయో ర్ఘాతమూలం భౌమస్యాయుఃకలానాంగుణః 0-6, పూర్వసిద్ధయోగార్ధస్య యోగార్ధం 1-1. బుధస్య ద్వితీయప్రకారసిద్ధమిత్రరాశిగుణః $\frac{29}{63}$, అతోఽత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{377}{567}$, అధిమిత్రహోరాగుణః $\frac{3}{16}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{3}$, గుణితః $\frac{15}{48}$, స్వద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{2}$, అత్రోక్తగుణేన 2, గుణితః 1, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, అధిమిత్రనవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{3}$, గుణితః $\frac{15}{48}$, శత్రుద్వాదశాంశశత్రుత్రింశాంశగుణౌ $\frac{1}{12}, \frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{9}$, గుణితౌ $\frac{5}{108}, \frac{5}{108}$, ఏషాం యోగో బుధస్యాశ్రయగుణః $\frac{11899}{4536}$, ఛేదహృతలబ్ధం 2-37, పూర్వసిద్ధస్ఫుటగుణకారః 1-26, అనయో ర్ఘాతమూలం బుధస్యాయుః కలానాం గుణః 1-53, పూర్వసిద్ధయోగార్ధస్య యోగార్ధం 2-8. గురోః మిత్రరాశిగుణః $\frac{1}{3}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{27}$, సమహోరాద్రేక్కాణ సప్తాంశ నవాంశ త్రింశాంశగుణా రూపగుణాస్త ఏవ $\frac{1}{8}, \frac{1}{8}, \frac{1}{8}, \frac{1}{8}, \frac{1}{8}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, ఏషాం యోగో గురో రాశ్రయగుణః $\frac{97}{72}$, ఛేదహృతలబ్ధం 1-20, పూర్వసిద్ధస్ఫుటగుణకారః 0-30, ద్వయో ర్ఘాతమూలమాయుష్కలానాం

గుణః 0-6, పూర్వసిద్ధయోగార్ధస్య చ యోగార్ధం 0-55. శుక్రస్య మిత్రరాశిగుణః $\frac{1}{3}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{27}$, సమహోరాగుణో రూపగుణ స్సఏవ $\frac{1}{8}$, శత్రుద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{9}$, గుణితః $\frac{5}{108}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, అధిమిత్రనవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{5}{3}$, గుణితః $\frac{15}{48}$, అధిమిత్రద్వాదశాంశగుణోనవాంశవత్ $\frac{15}{48}$, శత్రుత్రింశాంశగుణో ద్రేక్కాణవత్ $\frac{5}{108}$, ఏషాం యోగః శుక్రస్యాశ్రయగుణః $\frac{676}{432}$, ఛేదహృతలబ్ధం 1-33, పూర్వసిద్ధస్ఫుట గుణకారః 1-51, అనయో ర్ఘాతమూలమాయుష్కలానాం గుణః 1-42, యోగార్ధస్య చ యోగార్ధం 1-48-30. శనేః మిత్రరాశిగుణః $\frac{1}{3}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{27}$, సమహోరాగుణోరూప గుణస్సఏవ $\frac{1}{8}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, అత్రోక్తగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, మిత్రసప్తాంశగుణో ద్రేక్కాణవత్ $\frac{13}{54}$, సమనవాంశగుణో హోరాగుణవత్ $\frac{1}{8}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణో ద్రేక్కాణవత్ $\frac{13}{54}$, సమత్రింశాంశ గుణో హోరాగుణవత్ $\frac{1}{8}$, ఏషాం యోగస్సౌరే రాశ్రయగుణః $\frac{341}{216}$, ఛేదహృతలబ్ధం 1-35, పూర్వసిద్ధస్ఫుటగుణకారః 1-30, అనయో ర్ఘాతమూలమాయుష్కలానాం గుణః 1-33, పూర్వసిద్ధయోగార్ధస్య యోగార్ధం 1-32. సర్వేషాం గ్రహాణామేవమానీతాయుష్కలానాం గుణాః యోగార్ధానిచ క్రమేణ లిఖ్యంతే. రవేః ఆయుష్కలానాం గుణః 1-26, యోగార్ధం 1-27, చంద్రస్య ఆ, 1-18, యో, 1-26, భౌమస్య ఆ, 0-6, యో, 0-53, బుధస్య ఆ, 1-53, యో, 2-1, గురోః ఆ, 0-6, యో, 0-55, శుక్రస్య ఆ, 1-42, యో, 1-42, శనేః ఆ, 1-33, యో, 1-32. యస్య వర్గోత్తమస్థితివిద్యతే తస్య గ్రహస్య ప్రథమప్రకారసిద్ధస్య వర్గోత్తమగుణకారస్య రూపార్ధస్య ఇతరప్రకారద్వయేపి గుణకారాంతరోపదేశాభావాత్ తత్తద్గ్రహస్తవర్గజ ఆశ్రయగుణపిండే తదేవ రూపార్ధం యోజ్యం, అస్మిన్నుదాహ్రియమాణే జాతకే యే కస్యాపి గ్రహస్య వర్గోత్తమస్థిత్యాభావాత్ తన్నోదాహృతం, జాతకాంతరే తద్వ్వతి తదుదాహరణం

ద్రష్టవ్యం, ఏవ మాయుష్కలాగుణకారాః ప్రపంచే ప్రదర్శితాః.

ఆయుష్కలానయనక్రమము.

అ. ఇదానీమాయుష్కలానయనం శ్లోకశేషార్ధేనాహ.—

మూ. గ్రహస్యలిప్తాః ఖఖసిద్ధ (1800) భక్తాః ప్రోక్తాః కలాశేషమిహాయుషోఽత్ర.

వ్యా. సర్వే స్ఫుటగ్రహాః లిప్తీకృతాః, ఖఖసిద్ధభక్తాశ్చతుర్వింశతిశతైః (2400) భాజ్యాలబ్ధేన నాస్తి ప్రయోజనం, తత్ర శేషమాయుఃకలా భవంతి.

తా. ఆయాగ్రహములను లిప్తలుచేసి (2400) చే భాగించగా నిలిచెడు శేషములు ఆయుష్కలలనబడును. లబ్ధమువలన ప్రయోజనము లేదు.

ఉదాహరణం. స్ఫుటార్కః 10-10-38, లిప్తీకృతః 18638, అస్మాత్ఖఖసిద్ధభక్త శేషమాయుఃకలాః 1838, స్ఫుటచంద్రః 5-19-19, కలీకృతః 10159, ఖఖసిద్ధభక్తశేషమాయుఃకలాః 559, స్ఫుటకుజః 5-8-51, కలీకృతః 9531, ఖఖసిద్ధభక్తశేషమాయుఃకలాః 2331, స్ఫుటబుధః 9-25-47, కలీకృతః 17747, ఆయుఃకలాః 947, స్ఫుటగురుః 10-28-46, లిప్తీకృతః 19726, ఆయుఃకలాః 526, స్ఫుటశుక్రః 11-26-23, లిప్తీకృతః 21383, ఆయుఃకలాః 2183, స్ఫుటశనిః 8-0-25, లిప్తీకృతః 14425, ఆయుఃకలాః 25. అత్ర వరాహమిహిరాదిభిః.

శ్లో. సర్వార్ధత్రిచరణపంచషష్ఠభాగాః క్షీయంతే వ్యయభవనాదసత్సువామం, సత్స్వర్ధంహ్రసతి తథైకరాశిగానా మేకోఽంశం హరతి బలీ తథా హసత్యః, ఇత్యనేన దృశ్యచక్రార్ధగ్రహదత్తాయుషో హానేః వ్యయాత్ప్రభృతిసప్తమం యావత్ హ్రాసక్రమేణ దర్శితాః, దృశ్యచక్రార్ధ మితి ఉదయక్షితిజాంశప్రభృతి అస్తమయాంశాః. దీనియర్థమేమనిన, జన్మలగ్నమునకు ద్వాదశాద్యుత్క్రమముగా సప్తమరాశిపర్యంతము ఏరాశిలోనైన పాపగ్రహమున్నపుడు ఆగ్రహము తన ఆయుర్దాయములో ద్వాదశమందున్నపుడు పూర్తిగాను ఏకాదశమందున్న

పుడు సగమును దశమమందు మూడవభాగమును నవమమందు నాలవ భాగమును అష్టమమందు అయిదవభాగమును సప్తమమందు ఆరవభాగమును హరించును. ఈస్థానములయందు శుభగ్రహమున్నపుడు పాపగ్రహమునకు చెప్పినదానిలో సగము హరించును. అనేకగ్రహము లొక రాశిలో నున్నపుడు వారలలో బలవంతుడొకడే తనయాయువులో హరించును.

చక్రపాత హరణక్రమము.

అ. అథ జ్యోతిశ్చక్రార్ధం పాతాళసమదృశ్యచక్రార్ధం తత్సంభవాసంభవం తదానయనం తత్రైవ విశేషం చ శ్లోకత్రయేణాహ.—

మూ. లగ్నం గ్రహోనం యది షడ్గృహేభ్యో హీనం తదానీం హరసంభవః స్యాత్, సైవాధికే తత్ర ఖగోనలగ్నే లిప్తీకృతే రాశికలావిభక్తే. ౧౩. ఆయుఃకలానాం సహరః స్ఫుటస్యాద్రూపాద్యధోనం సహరస్తదానీం, రూపాద్విశుద్ధో గుణకస్తు తాసామేవం హి పాపద్యుచరోనలగ్నే. ౧౪. శుభోనలగ్నే తు హరోద్వినిఘ్నామాయుఃకలాభ్యో హరలబ్ధలిప్తాః, విశోధనీయా యది రూపకోనో హరస్తదానీం గుణకేన గుణ్యాః. ౧౫

వ్యా. జన్మకాలలగ్నమిష్టగ్రహోనం షడ్రాశిభ్యో హీనం భవతి తదా తద్గ్రహదత్తాయుషో దృశ్యచక్రార్ధస్థితినిమిత్తం హరణం సంభవతి, తదాషడ్రాశిభ్యోఽధికే సతి హరణం నాస్తి, తేన యస్య గ్రహస్య హరణం సంభవతి తం లగ్నాద్విశుధ్య శేషం కలీకృతం రాశిలిప్తాభి ర్విభజేత్, లబ్ధం రూపాదికో హరో భవతి, ఆయుఃకలానాం భాగహరో భవతీత్యర్థః, యదా పునర్గ్రహోనం లగ్నాత్ కలీకృత్య రాశికలాభి ర్విభజ్య లబ్ధం ఫలం రూపాదూనం భవతి, తదా లబ్ధం రూపా ద్విశోధ్య శేషమాయుఃకలానాం గుణకారో భవతి, ఏవం పాపగ్రహాణాం గ్రహచ్ఛుద్ధే లగ్నేష డ్రాశ్యూనే కర్మ, సౌమ్యగ్రహే లగ్నాచ్ఛుద్ధే లబ్ధో హరో ద్విగుణః కర్తవ్యః, ఇత్యేతావా న్విశేషః, ఏవం లబ్ధేన హరేణ ఆయుఃకలా విభజ్య లబ్ధం కలాదికమాయుఃకలాభ్యః పాతనీయం శేషమాయుఃకలాదికం భవతి, లబ్ధహరే రూపాదూనే లబ్ధం రూపాద్వి

శోధ్య శేషమాయుఃకలానాం గుణకార ఇత్యుక్తం, తత్ర తేన గుణితేన ఆయుఃకలాః సంగుణ్య షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధమాయుఃకలాదికం భవతి.

తా. చక్రపాతహరణమును చెప్పుచున్నాడు. జననకాల స్ఫుట లగ్నములో ఆయాగ్రహములను తీసివేయగా నిలిచిన శేషము ఆరురాసుల కధికముగనుండెనేని అట్టిగ్రహమునకు చక్రపాతహరణము చేయవలసినది లేదు. ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని దానిని లిప్తలుచేసి (1800) చే భాగించగా ఒకరూపమునకంటె నధికముగా ఫలమురాతగి అనగా ఆలిప్తలు (1800) కంటె నధికముగానుండెనేని, ఆలిప్తలను లవముగాను పాపగ్రహవిషయములో హారమగు (1800) ను హారముగాను ఉంచుకొనవలసినది. శుభగ్రహవిషయములో (1800) ను అర్ధించి (900) ను హారముగా నుంచుకొనవలసినది. ఇది ఛేదభిన్నమగును. పండ్రెండవ శ్లోకోక్తరీతిని సాధింపబడిన తద్గ్రహద్విష్టాయుఃకలలను ఛేదభిన్నముచే భాగించగా అనగా ఛేదభిన్నమందలి హారముచే గుణించి లవముచే భాగించగా చక్రపాతాయుఃకల లగును. దానిని పూర్వోక్త ఆయుఃకలలలో తీసివేయగా కృతచక్రపాత స్ఫుటాయుఃకల లగును. గ్రహోనలగ్నలిప్తలు హారమునకంటె తక్కువగానుండి రూపఫలము వచ్చునటుల లేనిపక్షమున షష్ట్యంశగ్రహణముచేసి వచ్చినలబ్ధమును రూపములో తీసివేయగా శేష మాయుఃకలాగుణకార మనబడును. పూర్వోక్త ద్విష్టాయుఃకలలను ఈ యాయుఃకలాగుణకారముచే గుణించి (60) చే భాగించగా కృతచక్రపాత స్ఫుటాయుఃకలలగును.

ఉదాహరణం. స్ఫుటచంద్రేణ 5-19-19, లగ్నమిదం 6-21-35, హీనం 1-2-16, కలీకృతం 1936, ఏతద్రాశికలాభి ర్విభజ్య లబ్ధః సచ్ఛేదో హరః $\frac{1936}{1800}$, చంద్రస్య సౌమ్యగ్రహత్వాత్ హారస్య ద్విగుణీకరణార్ధం ఛేదోఽర్ధీకృతః $\frac{1936}{900}$, చంద్రస్య ద్విష్టాయుఃకలాః 559, ఏతాహరచ్ఛేదేన నవభిశ్శతై ర్గుణయిత్వా హారాంశరాశినాషట్త్రింశాధిక నవశత యుక్తసహస్రేణ విభజ్య లబ్ధాశ్శోధనీయాః కలాః 260, ఏతా ఆయుఃకలాభ్యో విశోధ్య శేషం కృతచక్రపాత ఆయుఃకలాః 299. స్ఫుట భౌమేనానేన 5-8-51, ఊనలగ్నం 1-12-44, కలీకృతం 2564, ఇదం

రాశికలాచ్ఛేదయుతో హారః $\frac{2564}{1800}$, అస్యాయుఃకలాః ద్విష్టాః 2331, ఏతాహారచ్ఛేదేన 1800, సంగుణ్య అంశరాశినా 2564, విభజ్య లబ్ధా శోధ్యాః కలాః 1636, ఏతా ఆయుఃకలాభ్యో విశోధ్య శేషః భౌమస్య కృతచక్రపాత ఆయుఃకలాః 695, అత్రైకభావస్థయో ర్ద్వయో ర్గ్రహయో ర్యో విశేషః, ఏతమాచార్యఏవోపరి వక్ష్యతి, వయమపి తత్రైవ వ్యాఖ్యాస్యామః.

అ. చతుర్విధే ష్వాయుర్దాయేష్వయం సంస్కారః కర్తవ్య ఇతి శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఏవం కార్యం చక్రపాతార్ధహాని రాయుర్దాయేష్వాంశజే పిండజే చ, నైసర్గాఖ్యే జీవశర్మోదితే చ హారం కృత్వా త్రైకకోసంగుణశ్చ.

తా. పూర్వోక్తచక్రపాతహరణము నాలుగువిధములగు అంశ-పిండ-నైసర్గిక-జీవశర్మాయుర్దాయముల సాధనలో ప్రతిదానికిని చేయవలసినది.

అంశాయుర్వర్షాద్యానయనము.

అ. ఏవం సిద్ధాయుఃకలాభ్యో అంశాయుర్దాయవర్షాద్యానయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఆయుర్లిప్తా స్వగుణగుణితా వ్యోమ శూన్యాశ్విభక్తా హ్యబ్దా మాసా దివసఘటికాస్సుర్వినాడ్యః క్రమేణ, ఏవం సర్వద్యుచరజనితాహ్యాయురానీయ లగ్నాదాయుస్సాధ్యం కథితవిధినా కింతు లగ్నే విశేషః.

వ్యా. పూర్వసిద్ధాభ్యో గ్రహాయుఃకలాభ్యః స్వస్వస్ఫుటగుణకారగుణితాభ్యః శతద్వయేన (200) విభజ్యలబ్ధంవర్షాణి, తచ్ఛేషాద్ద్వా

నో.

చక్రపాతహరణముచేయవలసిన రెండు లేక అనేకగ్రహములు ఏకభావస్థులైయున్నపుడు, కర్తవ్యమును ఇకమీదట చెప్పబోవుచున్నామని వ్యాఖ్యానమున తెలుపబడెను. ఆవిషయములో (23-24-25) శ్లోకములయందు చెప్పబడినయంశములు పిండనైసర్గికాయువులకు సం

దశఘ్నాత్ తేనైవ లబ్ధా మాసాః, తచ్ఛేషాత్త్రింశఘ్నాత్ తేనైవ విభాజితాని దినాని, తచ్ఛేషాత్షష్టిఘ్నాత్తేనైవ లబ్ధా ఘటికాః, తచ్ఛేషాత్షష్టిఘ్నాత్తేనైవ లబ్ధా విఘటికాశ్చ భవంతి, తతో లగ్నాయురానీతవ్యం, లగ్నాత్కలీకృతాత్ ఖఖసిద్ధ (2400) భక్తశిష్టాయుఃకలాభ్యః శతద్వయేన ప్రాగ్వద్వర్షాద్యానీతవ్యం, అస్య లగ్నస్య గుణకారాభావాత్ గుణో నాస్తి, అస్మిన్ లగ్నాయుర్దాయే కశ్చిద్విశేషోఽస్తి, స ఉత్తర శ్లోకే ప్రదర్శయిష్యతే.

తా. ఆయుఃకలలవలన అంశాయుర్దాయవర్షాదులను తెచ్చు తెరంగు చెప్పుచున్నాడు. వారివారి స్ఫుటాయుఃకలలను 9-10-11

బంధించునేకాని అంశాయువునకు సంబంధపడనేరవు. ఎందువలననగా ఆశ్లోకములు పిండాయుఃక్రమములో చెప్పబడి అంశాయుఃక్రమమున చెప్పబడకుండుట వలనను (24-25) శ్లోకములయందలి గణితము అంశాయుర్విషయములో చేయగా ఆగణితము బొత్తిగా సంబంధపడకపోవుటవలనను (27) వ శ్లోకమున పిండాయుఃకర్మయంతయు నైసర్గికాయువునకును చేయవలసినట్లును అంశాయువునందు చేయకూడదనియు చెప్పబడియుండుటవలనను నైసర్గికాయువునందు ఈక్రమమంతయు నుపయోగపడవలసినదే యనియు అంశాయువునం దీకర్మ చేయకూడదనియు నేను అభిప్రాయపడితిని. (23) వ శ్లోకమున ఏకభావస్థ అనేకగ్రహములలో బలీయునకే చక్రపాతహరణము చేయవలసినదను విధియు (24-25) శ్లోకములయందలి తత్సంబంధమగు గణితమును పిండనైసర్గికాయువులకే సంబంధించవలసినది.

ఉదాహరణం. అంశాయుర్దాయమందు చంద్రకుజు లేకభావస్థులగుటవలన చంద్రశోధ్యాయుఃకలలు (260) కుజశోధ్యాయుఃకలలు (1636) వీనియోగము (1896) గ్రహసంఖ్యయగు (2) చే భాగించగా వచ్చినది (948) దీనిని ప్రబలుడగు చంద్రుని ద్విష్టాయుఃకలలగు (559) లో తీసివేయవలసినందుకు ద్విష్టాయుఃకలలకంటెను శోధ్యకలలు హెచ్చినవిగాన ఈ గణిత మంశాయువున కుపయోగపడదు.

శ్లోకములలో చెప్పబడిన వారివారి ఆయుష్కలాగుణముచేగాని మతాంతరమున యోగార్ధముచేగాని గుణించి (200) చే భాగించగా ఆయాగ్రహదత్త ఆయుర్వర్షములువచ్చును. శేషమును (12)చే గుణించి (200) చే భాగించగా మాసములువచ్చును. తచ్ఛేషమును (30) చే గుణించి అదేహారముచే భాగింపగా దినములువచ్చును. తచ్ఛేషమును (60) చే గుణించి ఆహారముచేతనే భాగించగా గడియలువచ్చును. తచ్ఛేషమును అదేప్రకారము చేయగా విఘటికలువచ్చును. ఇట్లు ప్రతిగ్రహమునకును ఆయుర్దాయమును సాధించవలసినది. లగ్నాయుర్దాయము తెచ్చుతెరంగెట్లనిన, లగ్నము కలలుచేసి (2400) చే భాగించగా నిలిచిన శేషము ఆయుఃకలలగును. లగ్నమునకు గుణకారము లేదు గాన ఆయుఃకలలను (200) చే భాగించగా లగ్నాయుర్దాయ వర్షాదులువచ్చును. లగ్నాయుర్దాయమునకుగల విశేషము పై శ్లోకమున చెప్పబడును.

ఉదాహరణం. రవే రాయుష్కలాః 1838, ఆయుష్కలాగుణకారేణ యోగార్ధజేన 1-31, గుణితాః 2787-38, శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధం ఆయుర్వర్షాది సం. 13, నెలలు 11, ది 7, గ 44, విగ 24. చంద్రస్య కృతచక్రపాత ఆయుఃకలాః 298, ఆయుష్కలా గుణకారేణ యోగార్ధజేన 1-26, గుణితాః 428-34, శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధమాయుర్వర్షాది సం. 2-1-21-25-12. భౌమస్య కృతచక్రపాత ఆయుః కలాః 695, ఆయుష్కలా గుణకారేణ యోగార్ధజేన 1-1, గుణితాః 706-35, శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధ మాయుర్వర్షాది 3-6-11-51-0. బుధస్య ఆయుష్కలాః 947, ఆయుష్కలా గుణకారేణ యోగార్ధజేన 2-8, గుణితాః 2028-9, శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధమాయుర్వర్షాది 10-1-2-41-6. గురోః ఆయుష్కలాః 526, ఆయుష్కలాగుణకారేణ యోగార్ధజేన 0-58, గుణితాః 508-28, శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధమాయుర్వర్షాది 2-6-15-14-24. శుక్రస్య ఆయుష్కలాః 2183, ఆయుష్కలాగుణకారేణ యోగార్ధజేన 1-48-30, గుణితాః 3947-36, శత

ద్వయేన విభజ్య లబ్ధమాయుర్వర్షాది 19-8-25-40-48. శనేః ఆయుష్కలాః 25, ఆయుష్కలాగుణకారేణ యోగార్ధజేన 1-39, గుణితాః 41-15, శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధమాయుర్వర్షాది 0-2-14-15-0. లగ్నం 6-21-35, కలీకృతః 12095, అస్మాత్ఖఖసిద్ధ (2400) భక్తశేషమాయుః కలాః 95, అస్య గుణాభావత్వాత్ ద్విశతహారేణ ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది లగ్నాయుర్దాయః 0-5-21-0-0.

అ. లగ్నాయుర్దాయే యో విశేషస్తం శ్లోకేనాహ.—

మూ. లగ్నేతు వీర్యాభ్యధికేభతుల్యే వర్షైర్యుతం తస్యవిధేయమాయుః, భాగాదికానామనుపాతలబ్ధం మాసాదినా సంయుతమత్ర కార్యం.

వ్యా. లగ్నార్కచంద్రాణాం మధ్యే లగ్నస్య బలాధిక్యే సతి లగ్నేన యావంతో రాశయో భుక్తాః తావంతి వర్షాణి లగ్నాయుర్దాయవర్షేషు క్షిపేత్, వర్తమానరాశిగతభాగాదేశ్చ త్రైరాశికేనానీతా మాసాదయశ్చ పూర్వలబ్ధమాసాదిషు క్షిపేత్, ఏవమాగతం లగ్నాయుర్దాయవర్షాదికం భవతి, అత్రేదం త్రైరాశికం, యది త్రింశభి ర్భాగైః ద్వాదశమాసాః లభ్యంతే వర్తమానరాశిగత భాగాదిభిః కియంత ఇతి.

నో.

22-వ శ్లోకమున పిండాయువునందు మూఢగ్రహములకు చెప్పబడినహరణము అంశాయువునందును చేయవలసినట్లు భటోత్పలునిచే వ్యాఖ్యానము చేయబడియున్నదని ఆర్యభటసిద్ధ గ్రహాయుర్దాయమున చెప్పబడెను.

ఆయుర్లిప్తలను ఆయుష్కలాగుణకారముచే గుణించి (200) చే భాగించి ఆయుర్దాయమును తెచ్చుట గ్రంథకర్తతాత్పర్యమని (12) వ శ్లోక పూర్వభాగమున కనుపడుచున్నది. యోగార్ధముచే ఆయుర్లిప్తలను గుణించి (200) చే భాగించి ఆయుర్దాయమును తెచ్చుట సంస్కృతవ్యాఖ్యాకారుల తాత్పర్యమని తోచుచున్నది. ఉదాహరణ మంతయు యోగార్ధముచేతనే గణితము చేయబడియున్నది.

తా. లగ్నాయుర్దాయమందు సంస్కారవిశేషమును చెప్పుచున్నాడు. లగ్న సూర్య చంద్రులలో లగ్నము బలాధికమై యుండెనేని లగ్నమునకు ఎన్నిరాసులు భుక్తములైనవో అన్నివర్షములను భుక్త భాగాదులకు త్రైరాశికమువలన లభించిన మాసాదులను చేర్చుకొని అయినవర్షాదిని పూర్వోక్తలగ్నాయుర్దాయవర్షాదులలో చేర్చగా లగ్నాయుర్దాయము స్ఫుటమగును. ఇచట త్రైరాశికము (30) భాగలకు (12) మాసములు ఆయుర్దాయము లభించుచుండ లగ్నగత భాగాదులకు ఎన్నిమాసములు లభించును. అని గణితము చేయునది. ఇట్లుసాధింపబడిన సప్తగ్రహములయొక్కయు లగ్నముయొక్కయు ఆయుర్దాయములను చేర్చగా పరమాయుర్దాయమగును.

ఉదాహరణం. అస్మిన్ జాతకే రవిచంద్రలగ్నేషు లగ్నస్య బలాధికత్వాత్, లగ్నేన షడ్రాశయో భుక్త ఇతి షడ్వర్షాణి భాగాదిభిః త్రైరాశికేన లబ్ధం మాసాది 8-19, సర్వేషాం యోగో లగ్నాయుర్దాయవర్షాది 7-2-10-0-0, ఏవం సప్తభి ర్గ్రహైః లగ్నేన చ దత్తమాయుర్దాయవర్షాది 59-5-6-51-54. ఏవ మష్టాదశశ్లోకై రంశాయుర్దాయానయనం ప్రదర్శితం.

అంశాయుర్దాయము ముగిసెను.

పిండాయుర్దాయః.

అ. రవ్యాదీనాం పరమోచ్చభాగస్థానాం పిండాయుర్దాయ వర్షాణి శ్లోకేనాహ.—

మూ. నవేందవో బాణయమాశ్శరత్ష్మాః దివాకరాః పంచభువః కుపత్ష్మాః, నఖాశ్చ భాస్వత్ప్రముఖగ్రహాణాం పిండాయుషోబ్దానిజతుంగగానాం.

వ్యా. రవేః నవేందవః 19, చంద్రస్య బాణయమాః 25, కుజస్య శరత్ష్మాః 15, బుధస్య దివాకరాః 12, గురోః పంచభువః 15, శుక్రస్య కుపత్ష్మాః 21, శనేర్నఖాః 20, ఏవం స్వస్వపరమోచ్చగతానాం ప్రత్యేక మేతావంతి వర్షాణి ప్రయచ్ఛంతీతి వింద్యాత్.

తా. రవ్యాదిగ్రహములకు పిండాయుర్దాయవర్షములను చెప్పుచున్నాడు. రవికి 19, చంద్రునకు 25, కుజునకు 15, బుధునకు 12, గురునకు 15, శుక్రునకు 21, శనికి 20. గ్రహములు తమతమపరమోచ్చలయందుండునపుడు జాతకునకు ఈచెప్పబడిన సంఖ్యలవర్షములు ఆయుర్దాయముల నిత్తురు.

పిండాయుర్వర్షాద్యానయనము.

అ. ఏవం స్వస్వపరమోచ్చగతానాం వర్షప్రమాణ ముక్త్వా అన్యత్ర స్థితానాం వర్షాద్యానయనం శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. నిజోచ్చశుద్ధః ఖచరైర్విశోధ్య భమండలా త్షడ్భవనోనకశ్చేత్, యథా స్థిత షడ్భవనాధికశ్చేత్ లిప్తీకృతస్సంగుణితో నిజాబ్దైః. ౧౦. తత్ర ఖాభ్రరసచంద్రలోచనై రుద్ధృతే సతి యదాప్యతే ఫలం, వర్షమాసదిననాడికాదికం తద్ధి పిండభవ మాయు రుచ్యతే. ౨౧

వ్యా. సర్వస్మా ద్గ్రహాత్ స్వోచ్చధ్రువకం విశోధ్య శేషః రాశిషట్కాదూనశ్చేత్తం రాశిద్వాదశకాద్విశోధ్య శేషః కలీకార్యః, అథ స్వోచ్చశుద్ధో గ్రహః షడ్రాశ్యధికశ్చేత్ స చ కలీకార్యః, ఏవం కలీకృతం సైవ్వైః సైవ్వైః పిండాబ్దైః హత్వా ఖాభ్రరసచంద్రలోచనైః 21600, విభజ్య లబ్ధం వర్షాణి భవంతి, తచ్ఛేషాద్ద్వాదశఘ్నాత్తేనైవ మాసా ఇత్యాదివిధినా వినాద్యంత మానీతవ్యం, ఏవం లబ్ధం తత్తద్గ్రహదత్త పిండభవమాయుర్భవతి.

తా. పరమోచ్చవ్యతిరిక్త స్థానముల యందుండెడు గ్రహములిచ్చెడు ఆయుర్వర్షాదిసాధనమును చెప్పుచున్నాడు. ఆయాస్ఫుటగ్రహములలో వారివారిపరమోచ్చలను తీసివేసిన శేషము ఆరురాసులకు తక్కువగనుండెనేని పండ్రెండురాసులలో తీసివేయవలసినది. ఆరురా

సుల కధికముగనుండెనేని అదేవిధమున నుంచుకొనవలసినది. అంతట దానిని లిప్తలుచేయగా వారివారిపిండాయుః కలలగును. ఆపిండాయుః కలలను 216000 చే భాగింపగా వారివారి ఆయుర్వర్షము లగును. శేషమును (12) చే గుణించి ఆహారకముచేతనే భాగింపగా మాసములు వచ్చును. తచ్ఛేషమును (30) చే గుణించి దినములను, తచ్ఛేషమును (60) చే గుణించి గడియలను, తచ్ఛేషమును (60) చే గుణించి వినాడులను అదేహారకముచే సాధించవలసినది.

ఉదాహరణం. స్ఫుటార్కః 10-10-38, అస్మాదుచ్చధ్రువం 0-10-0, విశోధ్య శేషోయం 10-0-38, షడ్రాశ్యధికత్వాత్కలీకృతపిండాయుఃకలాః 18038, స్వాబ్దైః 19, గుణితః 342722, ఖఖషడ్ఘ్నేన 21600, లబ్ధం రవేః పిండాయుర్వర్షాది 15-10-12-2-0. స్ఫుటచంద్రాత్ 5-19-19, అస్మాదుచ్చధ్రువం 1-3-0, విశోధ్య శేషోయం 4-16-19, షడ్భాదూనత్వాద్ద్వాదశభ్యో విశోధ్య శేషః కలీకృతపిండాయుఃకలాః 13421, స్వాబ్దైః 25, గుణితః 335525, ప్రాగ్వల్లబ్ధంవర్షాది 15-6-12-5-0. స్ఫుటభౌమాత్ 5-8-51, ఉచ్చధ్రువం 9-28-0, విశోధ్య శేషః 7-10-51, షడ్భాదధికత్వాత్కలీకృతపిండాయుఃకలాః 13251, స్వాబ్దైః 15, గుణితః 198765, ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 9-2-12-45-0. స్ఫుటబుధాత్ 9-25-47, ఉచ్చధ్రువం 5-15-0, విశోధ్య శేషః 4-10-47, షడ్భాదూనత్వాత్ ద్వాదశభ్యో విశోధ్య శేషః 7-19-13, కలీకృతపిండాయుః కలాః 13753, స్వాబ్దైః 12, హతః 165036, ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 7-7-20-36. స్ఫుటగురుః 10-28-46, అస్మాదుచ్చధ్రువం 3-5-0, విశోధ్య శేషః 7-23-46, షడ్భాదధికత్వాత్కలీకృతపిండాయుర్లిప్తాః 14026, స్వాబ్దైః 15, హతః 210390, ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 9-8-26-30-0. స్ఫుటశుక్రాత్ 11-26-23, ఉచ్చధ్రువం 11-27-0, విశోధ్య శేషః 11-29-23, షడ్భాదధికత్వాత్కలీకృతపిండాయుర్లిప్తాః 21563, స్వాబ్దైః 21, హతః

452823, ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 20-11-17-3. స్ఫుటశనిః 8-0-25, అస్మాదుచ్చధ్రువం 6-20-0, విశోధ్య శేషః 1-10-25, షడ్భాదూనత్వాత్ చక్రాచ్ఛుద్ధః 10-19-35, కలీకృతపిండాయుఃకలాః 19175, స్వాబ్దైః 20, హతః 383500, ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 17-9-1-40-0.

శత్రుక్షేత్రాది హారణము.

అ. ఏవం సిద్ధాయుషోపహారనిమిత్తం తత్ప్రమాణం తదపవాదం చ శ్లోకేనాహ.—

మూ. త్ర్యంశకం హరతి శత్రుభేగ్రహః స్వాయుషోత్ర న తు వక్రచారగః, సూర్యలుప్తకిరణోర్ధహారగః ప్రోఝ్య భార్గవదినేశనందనౌ.

వ్యా. తాత్కాలికో శత్రుక్షేత్రస్థో గ్రహః స్వదత్తాయుస్త్ర్యంశమపహరతి, వక్రీ చేన్నాపహరతి, సూర్యలుప్తకిరణోర్ధహారగః అర్కప్రత్యాసత్యా అస్తమితో గ్రహః స్వదత్తాయుషోర్ధమపహరతి, శుక్రమర్కస్య పుత్రం వర్జయిత్వా, తావస్తమితావపి నాపహరతః.

తా. శత్రుక్షేత్రాదిహారణమును చెప్పుచున్నాడు. ఏగ్రహమైనను తత్కాలమందు శత్రుక్షేత్రమును పొందియుండెనేని తాను ఇచ్చెడు ఆయుర్వర్షములలో మూడవభాగమును హరించును. అయితే శత్రుక్షేత్రస్థుడైనను వక్రగతిలోనుండెనేని యేమాత్రమును హరింపడు. శుక్రశనులుతప్ప తక్కినచంద్రాదులు నలుగురును సూర్యసామీప్యమువలన అస్తమించియుండిరేని వారివారి ఆయుర్వర్షములలో సగముసగము హరింతురు. శుక్రశనులు అస్తమితులైయున్నను ఏమాత్రమును హరింపరు.

ఉదాహరణం. అస్మిన్ జాతకే భౌమవర్జగ్రహాస్సర్వే సమక్షేత్రస్థాః అతః త్ర్యంశహారకా న భవంతి, భౌమః శత్రుక్షేత్రగతోఽపి వక్రగతిత్వాన్నాపహరతి, చంద్రాదీనాం గ్రహాణాం సర్వేషాం అనస్తమితత్వాత్ తన్నిమిత్తహానిరపి నాస్తి, అతస్సర్వేషాం యథాగతమేవాయుః, తేషాముదాహరణాని జాతకాంతరేషు ద్రష్టవ్యాని.

మూ. చక్రార్ధహానౌ బహుషు ద్వయోర్వా ద్వ్యచారిణో రేక గృహస్థయోస్తు, సత్యాభిధానస్య మతేన నిత్యం స్వాంశం హరత్యేవ బలోత్కటో౽యం. ౨౩

వ్యా. చక్రార్ధహానౌ కర్తవ్యాయాం బహుగ్రహేష్వేకగృహస్థేషు ద్వయోర్వా ఏకగృహస్థయోః యో విశేష స్తం సత్యమతేనాహ, ఏకస్మిన్ రాశౌ ద్వయోర్బహుషు వా స్థితేషు బలాధిక ఏవ చక్రార్ధహానికృతే౽నీయ ఇతి సత్యాచార్యపక్షః. శ్లో. గ్రహభుక్తనవాంశరాశితుల్యం బహుసామ్యం సముపైతి సత్యవాక్యం, ఇత్యంశకదాయస్య సత్యమతత్వా త్తన్మతమేవాంశకహరణం పూర్వమేవోదాహృతం, యదా సర్వే బలవంతః తదా జీవదృష్టిరతా స్సర్వేపి హరంతి, తథా చ యవనః. శ్లో. ద్వౌ వా త్రయో వాపి సమగ్రవీర్యాః స్వాంశం హరంత్యాయురజీవదృష్టాః.

తా. ఏకరాశియందు రెండు లేక అనేక గ్రహములుండునపుడు సత్యాచార్య మతానుసారముగా చక్రపాతహరణ విధిని చెప్పుచున్నాడు. ఏకరాశియందు రెండు లేక అనేక గ్రహములుండునపుడు వారలలో బలవంతుడగు నొకగ్రహముమాత్రము తాను ఇచ్చెడి యాయుర్దాయములో తనయంశమును హరించును. బలహీనులగు తక్కినగ్రహములు హరింపచాలరు. యవనమతమందు ఏకరాశిస్థ గ్రహములు బలసామ్యమును పొందినపుడు గురుదృష్టిలేని ప్రతి గ్రహమును తాను ఇచ్చెడి యాయుర్దాయములో తనయంశమును హరించునని చెప్పబడెను.

అ. అత్రైవమణింథాదిమతం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ప్రాగ్వత్ఫలాని స్వహరైర్విధాయ తదైక్యతో యద్గ్రహసంఖ్యయాప్తం, తదత్ర కార్యం బలినో గ్రహస్య జగౌ మణింథో హారిరిత్థమేవ. ౨౪

వ్యా. ఏకస్మిన్ రాశౌ వ్యయాదిషు స్థితేషు సర్వేషాం ఫలాన్యానీయ సంయోజ్య గ్రహసంఖ్యయా లబ్ధం కలాః వీర్యవద్గ్రహాయుఃకలాభ్యః శోధ్యాః, ఏవం మణింథః జగౌ, హారి రిత్థమేవ జగాద.

తా. మణింథాదిమతము ననుసరించి ఏకరాశిలో అనేక గ్రహములుండునపుడు కర్తవ్యచక్రపాతహరణ గణితమును చెప్పుచున్నాడు. ఒకరాశియందనేక గ్రహములుండునపుడు పూర్వము 13-14-15, శ్లోకములలో చెప్పబడిన విధమున సాధించిన వారివారి ఛేదభిన్నములలో హారముచే వారివారి పిండాయుర్లిప్తలనుగుణించి లవముచే భాగింపగా వారివారి శోధ్యాయుఃకలలగును. ఇట్లు ఏకరాశియందున్న అన్నిగ్రహములకును శోధ్యాయుఃకలలను సాధించి అన్నిటినికలిపి మొత్తము చేసి ఏకరాశిస్థ గ్రహసంఖ్య (ఇద్దరు గ్రహములుండిరేని రెండు లేక ఎందరుండుదురో అన్ని) చేత భాగించగా వచ్చిన కలలను ఆసంఘీభూత గ్రహములలో బలవంతునియొక్క (20-21, శ్లోకోక్త) పిండాయుఃకలలలో మాత్రము తీసివేయవలసినది. తక్కిన బలహీనులగు గ్రహములకు చక్రపాతహరణము చేయవలసినది లేదు. ఇట్లు మణింథుడును హారియును చెప్పియున్నారు.

ఉదాహరణం. అంశాయుర్దాయే ప్రదర్శిత చంద్రస్య హారాంశః 1936, పూర్వప్రదర్శిత పిండాయుర్లిప్తాః 13421, పూర్వప్రదర్శితనవశత (900) ఛేదేన హతాః 12078900, హారాంశేన విభజ్య లబ్ధాః శోధ్యాయుఃకలాః 6239, భౌమస్య ప్రాగంశకాయుర్దాయే ఆనీతో హారాంశః 2564, తస్య పిండాయుర్లిప్తాః 13251, ఏతాః పూర్వోక్తహారఛేదేన రాశికలాభిః 1800, హత్వా హారాంశేన విభజ్య లబ్ధం కుజస్య శోధ్యాయుఃకలాః 9303, శోధ్యద్వయయోగః 15542, ఏతం గ్రహసంఖ్యయా ద్వాభ్యాం విభజ్య లబ్ధాః 7771, ఏతాః ప్రబలస్య చంద్రాయుఃకలాభ్యః శోధ్యా ఇతి, తస్యాయుఃకలాభిః 13421, విశోధ్యశిష్టం చంద్రాయుఃకలాః 5650, ఆభ్యః చంద్రాబ్దహతాభ్యః 141250, ప్రాగ్వదబ్దాది 6-6-14-10-0.

దేవలమతమున చక్రపాతహరణక్రమము.

అ. పునర్మతాంతరమాహ —

మూ. హారయుతిర్విహృతా, గ్రహసంఖ్యయా సహి హారోపచయశ్చ తతః ఫలం, అధికవీర్యవతో౽ంబరచారిణో నిగదితా మునిభిః కిల దేవలః.

వ్యా. ఏకరాశిస్థితానాం గ్రహాణాం హరణ మానీయ తేషాం యోగం గ్రహసంఖ్యయా హరేత్, లబ్ధేన హారేణ ప్రబలస్యాయుః కలావిభజ్య లబ్ధకలాః అస్యాయుఃకలాభ్యో విశోధయేత్, శేషాస్తస్యాయుఃకలా భవంతీతి దేవలో వదతీతి.

తా. దేవలుని మతమున హరణ విధమును చెప్పుచున్నాడు. 13-14-1౫, శ్లోకములలో చెప్పబడినవిధమున ఏకరాశిస్థ గ్రహములకు ఛేదభిన్నములు సాధించి వానినన్నిటినిచేర్చి రాశిస్థగ్రహసంఖ్యచే భాగించగా వచ్చినలబ్ధముచేత వారలలో బలీయుని ఆయుఃకలలను విభజించగా వచ్చినలబ్ధము శోధ్యాయుఃకలలగును. ఈశోధ్యాయుఃకలలను బలీయుని ఆయుర్లిప్తలలో శోధించవలసినది.

ఉదాహరణం. చంద్రస్య హారః $\frac{1936}{900}$, కుజస్య హారః $\frac{2564}{1800}$, అనయోర్యోగః $\frac{6436}{1800}$, గ్రహసంఖ్యయా ద్వాభ్యాం విభజ్య $\frac{3218}{1800}$, అపవర్త్య చ లబ్ధోహారః $\frac{1609}{900}$, ప్రబలచంద్రాయుఃకలాః 13421, హారస్య ఛేదేన 900, హత్వా అంశేన 1609, విభజ్య లబ్ధాః శోధ్యాః కలాః 7507, ఏతాః ప్రాక్సిద్ధచంద్రాయుఃకలాభ్యో విశోధ్యశిష్టాః కృతచక్రపాతాయుః కలాః 5914, స్వాబ్దైః 25, హతః 147850, ప్రాగ్వద్వర్షాది 6-10-4-10-0.

క్రూరోదయహరణక్రమము.

అ. పునరపి సర్వగ్రహదత్తాయుర్దాయాపహారం శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. లిప్తీభూతైర్లగ్నభాగైర్నిహన్యాద్దాయుర్దాయం ఖేచరాణాం పృథక్స్థం, వ్యోమాకాశత్రిఎందుపత్తైః (21600) ర్భజేత్తం స్వాయుర్దాయాచ్ఛోధ్యమబ్దాది లబ్ధం. ౨౬. ఏతత్కార్యే క్రూరే లగ్నగే సౌమ్యదృష్టే తస్మిన్ దాయే తత్ఫలార్ధం విశోధ్యం, ఏతద్దాయేనాంశసంజ్ఞం విధేయం పిండాయుర్వత్కర్మనైసర్గికేఽపి. ౨౭

వ్యా. అత్ర క్రూరశబ్దేన నిత్యక్రూరాః రవిభౌమమందాః గృహ్యంతే, యస్మాద్బాదరాయణః, సూర్యాంగారకశనినాం ఏకస్మిన్ లగ్నే భవతి హానిః తథా విధినా ప్యనేన సౌమ్యేక్షితే దళం పాతయేత్, జన్మకాలే యదుదయలగ్నం తద్రాశీనపాస్య భాగాదీనాం లిప్తీభూతేనసర్వగ్రహాణాంపృథక్పృథక్ పూర్వసిద్ధమాయుర్హత్వాఖఖషడ్ఘ్నేన(21600)విభజ్యలబ్ధవర్షాదితత్తద్గ్రహదత్తాయుఃపిండాచ్ఛోధయేత్, యది క్రూరగ్రహోలగ్నగతో భవతి, అథ యది లగ్నగతః క్రూరః సౌమ్యగ్రహదృష్టః తదా లబ్ధార్ధం స్వాయుః పిండాత్పాతనీయం, ఏవ మస్మిన్ పిండాయుష్యుక్తంకర్మ అంశాయుషి న కర్తవ్యం, పిండాయుర్వత్కర్మనైసర్గికేపీతి వక్ష్యమాణేనైసర్గికాయుర్దాయే పిండాయుర్వత్ పిండాయుషి నిజోచ్చశుద్ధాద్యేతత్పర్యంతం కర్మ కర్తవ్యం.

తా. క్రూరోదయహరణమును చెప్పుచున్నాడు. జనన లగ్నమును క్రూరగ్రహములగు రవి-కుజ-శనులలో నొకరుగాని అనేకులుగాని పొందియున్నపుడు ఈహరణము చేయవలసినది. ఎట్లనిన లగ్నగతరాసులను త్యజించి భాగాదులను లిప్తలుచేసి దానిచే లగ్నగతక్రూరగ్రహముల ఆయుర్దాయములను వేరువేరుగగుణించి (21600) చే భాగించిన లబ్ధవర్షాదులను ఆయాగ్రహాయుఃపిండములలో శోధించవలసినది. లగ్నగత పాపగ్రహము శుభగ్రహముచేత చూడబడెనేని యీహరణాబ్దాదులను అర్ధించి ఆయుఃపిండములో హరణము చేయవలసినది. ఈ క్రూరోదయహరణము అంశాయుర్దాయములో చేయకూడదు. నైసర్గికాయుర్దాయములో పిండాయువుకు చెప్పబడిన యావత్కర్మయును చేయవలయును.

ఉదాహరణం. అస్మిన్నుదాహ్రియమాణే జాతకే లగ్నే పాపగ్రహాభావాత్ జాతకాంతరేష్వేవం కర్మ ద్రష్టవ్యం, ఏవం పిండాయుర్దాయఉక్తః. మణిత్థమతేన సర్వగ్రహదత్తపిండాయుఃపిండః 87-8-14-43, దేవలమతేన 88-0-4-43.

నైసర్గికాయుర్వర్షములు.

అథ నైసర్గికాయుర్దాయ ఉచ్యతే.

అ. అత్ర రవ్యాదీనాం పరమోచ్చగతానాం వర్షసంఖ్యాశ్లోకేనాహ.—

మూ. నఖాః శశిద్వౌనవకంధృతిశ్చ కృతిః ఖబాణారవిపూర్వకాణాం, ఇత్థం నిరుక్తాః క్రమశో గ్రహాణాం నైసర్గికేహ్యాయుషివర్షసంఖ్యాః.

వ్యా. రవేః (20) చంద్రస్య (1) కుజస్య (2) బుధస్య (9) గురోః (18) శుక్రస్య (20) శనేః (50) ఏతైః రబ్దైః పిండాయుర్వత్ సర్వేషాం గ్రహాణామాయుర్దాయానయనంకర్తవ్యం.

తా. పరమోచ్చను పొందియున్నరవ్యాదులకు నైసర్గికాయుర్వర్షములను చెప్పుచున్నాడు. రవికి (20) చంద్రునకు (1) కుజునకు (2) బుధునకు (9) గురునకు (18) శుక్రునకు (20) శనికి (50) ఈవర్షముల చేతను పిండాయుర్దాయమునకు చెప్పబడినవిధమున గణితముచేసి ఆయుర్దాయమును పూర్వోక్తప్రకారము తేవలసినది.

ఉదాహరణము. ఉచ్చశుద్ధో రవిః కలీకృతాయుఃకలాః 18038, స్వనిసర్గాయుర్వర్షైః 20, హత్వా 360760, ఖఖషడ్ఘ్నేన (21600) లబ్ధం వర్షాది 16-8-12-40-0. ఉచ్చశుద్ధశ్చంద్రశ్చక్రాచ్ఛుద్ధః కలీకృతః ఆయుః కలాః 13421, ఏతం సత్యాచార్యమతేన కృతసచ్ఛేదోహారః $\frac{1936}{900}$, ఛేదేన హత్వా 12078900, హారాంశేన విభజ్య లబ్ధం 6239, ఆయుః కలాభోగ్య విశోధ్యకృతచక్రపాతః 7182, ఏతం స్వాబ్దైనైకేన హత్వా ఖఖషడ్ఘ్నేనవిభజ్య లబ్ధం వర్షాది 0-3-29-42-0. భౌమస్యాయుఃకలాః 13251,స్వాబ్దాభ్యాం ద్వాభ్యాం హత్వా ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 1-2-21-42. బుధస్యాయుఃకలాః 13753, స్వాబ్దైర్నవభి ర్హత్వా ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 5-8-22-57. గురో రాయుఃకలాః 14026, స్వాబ్దైః అష్టాదశభి ర్హత్వా ప్రాగ్వల్లబ్ధంవర్షాది 11-8-7-48. శుక్రస్యాయుఃకలాః 21563, స్వాబ్దైః కృతిభి (20) ర్హత్వా ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 19-11-17-40. శనే రాయుః కలాః 19175, స్వాబ్దైః పంచాశద్భి ర్హత్వా ప్రాగ్వల్లబ్ధం వర్షాది 44-4-19-10. అత్రాపి సర్వేషాం సమరాశిస్థత్వాత్ శత్రుక్షేత్రస్థితభౌమస్య వక్రత్వాత్ అనస్తమితత్వాచ్ఛత్ర్వంశహాన్యాదికం సర్వం నాస్తి, సర్వగ్రహదత్తనైసర్గికాయుఃపిండః 100-0-11-39-0.

అంశ-పిండ-నైసర్గికాయుర్దాయములలో ఏయాయుర్దాయమును ఎపుడు గణించవలయునో ఆవిషయము.

అ. ఏవముక్త్వానా మంశాయుః పిండాయుర్నిసర్గాయుషాం విషయవ్యవస్థాం శ్లోకేనాహ.—

మూ. అంశోద్భవం లగ్నబలాత్ప్రసాధ్య మాయుశ్చ పిండోద్భవ మర్కవీర్యాత్, నైసర్గికం చంద్రబలాధికత్వే బ్రూమస్త్రయాణామథవీర్యసామ్యే.

వ్యా. యస్య జాతస్య జన్మలగ్నబలం బహుసంఖ్యం తస్యాంశాయుస్స్వీకార్యం, యస్యార్కబలం బహుసంఖ్యం తస్య పిండాయుస్స్వీకార్యం, యస్య బహుసంఖ్యం చంద్రబలం తస్య నైసర్గికాయుర్గ్రాహ్యం. తథాచ సారావళ్యాం. అంశోద్భవం లగ్నబలేన హన్యాత్, పైండ్యం హ్యర్కాన్నిసర్గజం చంద్రాత్, ఏవం త్రయాణాం బలాధిక్యాదవ్యవస్థోక్తా, త్రయాణాం బలసామ్యే వక్ష్యమాణో విధి ర్జ్ఞేయః.

తా. అంశాయు - పిండాయు - నిసర్గాయువులలో నేది యెపుడు గ్రాహ్యమైనదియు చెప్పుచున్నాడు. లగ్న రవిచంద్రులలో లగ్నము బలాధికమైయుండెనేని అపుడు అంశాయుర్దాయమును గ్రహించవలసినది. రవి బలాధికుడైయుండెనేని పిండాయువును గ్రహించవలసినది. చంద్రుడు బలాధికుడై యుండెనేని నైసర్గికాయువును గ్రహించవలసినది. లగ్న రవిచంద్రులు బలసామ్యమును పొందినపుడు కర్తవ్యము ఇకమీఁది శ్లోకద్వయమున చెప్పబడును.

లగ్నరవిచంద్రులు బలసామ్యమును పొందినపుడు చేయవలసినక్రమము.

అ. లగ్నార్కచంద్రాణాం బలసామ్యేకర్తవ్యం శ్లోకద్వయేనాహ..

మూ. అంశోద్భవం లగ్నబలేన హన్యాత్పిండాఖ్యమాయుశ్చ బలేన భానోః, నైసర్గికం చంద్రమసో బలేన సర్వాణ్యథైకత్ర విధాయ తాని. ౩౦. విలగ్నతిగ్మాంశుహిమద్యుతీనాం హారై ర్బలైక్యేన తతో యదాప్తం, వర్షాద్యమాయుస్తదిహ స్ఫుటస్స్యా చ్ఛ్రీనీలకంఠాదయ ఏవ మాహుః.

వ్యా. లగ్నార్కచంద్రాణాం బలసామ్యే సతి త్రివిధమాయుః కృత్వా అంశాయుర్లగ్నబలేన, పిండాయురర్కబలేన నిసర్గాయుశ్చంద్ర బలేన చ హత్వా సంయోజ్య బలత్రయయోగేన విభజేల్లబ్ధం స్ఫుటాయుర్భవతీతి, ఆచార్యాః శ్రీనీలకంఠాదయః ఆహుః, అస్యోదాహరణం మృగ్యం, త్రయాణాం బలసామ్యస్య అతిదుర్లభత్వాత్, శ్రీధరస్తు సారావలీశ్రీపత్యాద్యుక్తాం అంశకాయుర్దాయవ్యవస్థామనాదృత్య త్రివిధమప్యాయురానీయ లగ్నార్కచంద్రాణాం బలేన హత్వా సంయోజ్య బలత్రయయోగేన విభజేత్, తత్ర ఫలం సర్వదా పరమాయుర్భవతీత్యుక్తం. తథాచ చక్రధరాచార్యేణ. శ్లో. అంశాయుర్లగ్నవీర్యేణ పైండ్యం భానోర్నిసర్గజం, హన్యాచ్చాంద్రేణ సర్వం సంయోజ్యైకత్ర విభాజయేత్, లగ్నార్క చంద్రవీర్యాణాం సంయోగేన ఫలం స్ఫుటం, వర్షాదికం భవేదాయు శ్శ్రీధరాచార్యసమ్మతం. సారావల్యాద్యుక్తదశాక్రమోప్యస్మిన్ పక్షే సంగచ్ఛతే. తథాచ సారావళ్యాం. శ్లో. లగ్నార్కశీతరశ్మీనాం యో బలీ తస్య చాగ్రతః, తత్కేంద్రాదిస్థితానాం చ దశా స్యాత్సత్యభాషితే. శ్రీధరపక్షే లగ్నార్కచంద్రకృతత్వా దాయుర్దాయస్య తద్బలవశేన క్రమకథనం యుక్తం, అన్యథా లగ్నాయుషి లగ్నదశా ప్రథమా, పిండాయుష్యర్కదశా ప్రథమా, నిసర్గాయుషి చంద్రదశా ప్రథమేతి వక్తవ్యం స్యాత్తద్బలవశాదేవ ఆయుర్దాయస్య వ్యవస్థాం ప్రదర్శితత్వాత్. తథాచ తద్వాక్యం. శ్లో. అంశోద్భవం విలగ్నాత్పైండ్యం భానో ర్నిసర్గజం చంద్రాత్, ఏతేషాం యో బలవానేకతమస్తస్య కల్పయేద్దాయం. ఏతేనాచార్యః సూర్యేణ లగ్నాదిబలవశేన ఆయుర్దాయవ్యవదాయాః కృతత్వాత్, ఏతదనువాదేన క్రమవ్యవస్థా వక్తుం యుజ్యతే, న సాధారణ్యేన త్రయాణాం బలసామ్యే కథం దశాక్రమజ్ఞానం ఉచ్యతే, దివా జాతస్య అర్కోపక్రమదశా, రాత్రిజాతస్య శుక్రోపక్రమదశా, తథాచ సారావళ్యాం. శ్లో. దివారాత్రిప్రసూతస్య రవిశుక్రపురస్సరాః, మణింథస్త్వాహ తత్ జ్ఞానం ఫలసామ్యానసాదశా. మణింథకృతేనాస్య దూషితత్వాత్ సత్యమతమేవ

శ్రేయ ఇతి చేత్ న తస్యాపి వ్యవస్థితం విషయ ముక్త్వా తద్వ్యతిరిక్తవిషయే అస్య పక్షస్యోపరి స్థాపనాత్. తథాచ తద్వాక్యం. శ్లో. లగ్నార్కశీతరశ్మీనాం యది పూర్ణబలం భవేత్, తదా సత్యమతం శ్రేష్ఠం అన్యథాత్వపరా దశా. అయమత్ర దశాక్రమే శాస్త్రానుగతో నిర్ణయః, లగ్నార్కచంద్రాణాం బలపూర్ణం చేత్సత్యమతమాదరణీయం, అల్పబలత్వే ఉభయత్ర బలసామ్యే చ, రవిశుక్రాదిత్వమాదరణీయం, యత్న స్వపక్షస్య మణింథేన బలసామ్యాత్ న సా దశేతిదూషణముక్తం తదయుక్తం, ఇష్టకష్టోచ్చనీచమిత్రక్షేత్రాది భీతివశేన ఫలవైషమ్యస్య సంభవాత్, తదిదం ప్రస్తుతజాతకే ఉత్తరత్ర నిదర్శ్యతే.

తా. లగ్నరవిచంద్రులు సమబలవంతులై యుండగా అంశపిండ నైసర్గికాయువులు మూటినిసాధించి అంశాయువును లగ్నబలముచేతను పిండాయువును రవిబలముచేతను నైసర్గికాయువును చంద్రబలముచేతను గుణించి మూటిని మొత్తముచేసి లగ్న రవిచంద్రబలైక్యముచేతభాగించి వర్షాదిఫలమును తీసికొనగా ఆయుర్దాయము స్ఫుటమగును. ఇట్లే నీలకంఠాదులు నైతము చెప్పియున్నారు. ఇది సారావళీ శ్రీపత్యాదిసమ్మతము. శ్రీధరాచార్యుల మతమున లగ్నార్క చంద్రులకు బలసామ్యము కలిగినను కలుగకపోయినను ఎల్లపుడును అంశ పిండ నిసర్గాయువులు మూడిటిని సాధించి బలసామ్యము కలిగినపుడు విధించినవిధమున నే లగ్న-రవి-చంద్రబలముచే వరుసగా అంశపిండ నైసర్గికాయువులను గుణించి మొత్తముచేసి బలైక్యముచే భాగించగా స్ఫుటాయువగునని చెప్పబడెను. ఇచట వ్యాఖ్యానములో దశాప్రసక్తి చేయబడినను, మూలమున దశాప్రసక్తి లేకపోయినందునను దశాంతర్దశాధ్యాయములో ఆవిషయము విశేషముగా చెప్పబడును గనుకను తాత్పర్యమున ఆవిషయమునుగూర్చి వ్రాయలేదు.

లగ్నార్కచంద్రులు శూన్యబలులైనపుడు జీవశర్మాయుర్దాయమును గణించవలయునను విధి.

లగ్నార్కచంద్రా యదా స్వల్పవీర్యా భవంతి తదా ఆయుర్దాయకల్పనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. లగ్నసూర్యశశినో బలశూన్యాస్స్యుర్యదత్ర పరమాయురగాంశం, సర్వమేవఖచరాదథతీత్థం జీవశర్మకథితం హి తదాయుః. ౩౨

వ్యా. సంపూర్ణషడ్విధబలసంయోగో యావత్సంఖ్యం తస్యార్థం యత్సంఖ్యం తస్మాత్ న్యూనబలత్వం బలశూన్యత్వం సంపూర్ణషడ్విధబలసంయోగే షోడశ భవంతి, తేషామర్థమష్టకం, తదష్టకాన్న్యూనే బలశూన్యం భవతీత్యర్థః, ఏవం యదా త్రయో లగ్నార్క-చంద్రాః స్వల్పబలా భవంతి తదా జీవశర్మాచార్యోక్తం పరమాయుషో వింశత్యధికశతమితస్య వర్షస్యస పంచదినస్య స్వరాంశం సప్తమాంశం వర్షాదిరవ్యాదయః సప్తగ్రహాః ప్రత్యేకం ప్రయచ్ఛంతి, తథాచ వరాహమిహిరః. శ్లో. స్వమతేన కిలాహ జీవశర్మా గ్రహదాయం పరమాయుషః స్వరాంశమితి.

తా. జీవశర్మోక్తాయుర్దాయమును సాధించవలసిన కాలమును చెప్పుచున్నాడు. లగ్న రవిచంద్రులు ముప్వురును బలశూన్యులైయున్నపుడు జీవశర్మోక్త పరమాయుర్దాయములో ప్రతిగ్రహమును సప్తమాంశము నిత్తురుగాన లగ్న రవిచంద్రులు బలశూన్యులై యుండునపుడు జీవశర్మోక్తాయుర్దాయమును సాధించవలసినది. షడ్విధబలములును సంపూర్ణముగ కలిగెనేని రూపములు (16) పదియారగును. తదర్థము (8) కి తక్కువగా బలమేర్పడిన ప్రతిగ్రహమును శూన్యబలగ్రహ మనబడును. జీవశర్మోక్త పరమాయుర్దాయ ప్రమాణము 120 సంవత్సరములు (5) దినములు.

జీవశర్మాయుర్దాయ గణితక్రమము.

అ. అథ జీవశర్మోక్తస్యాయుర్దాయస్య ఆనయనం శ్లోకద్వయేనాహ.-

మూ. గ్రహః స్వోచ్చహీన స్సచేత్షడ్గృహోనోభచక్రాద్విశోధ్యోథభాగీకృతస్సన్, కువేదర్తునాగై (8641) ర్హతో వేదఖాక్షైః (504) విభక్తాదినాద్యంభవేత్త్వేవమాయుః. ౩౩. అహేభ్యః ఖరామై (30) ర్హృతేభ్యోథమాసాః పతంగై (12) శ్చ తేభ్యో భవేయుస్తథాబ్దాః, భచక్రార్ధహృత్యాదికోన్యో విధేయ స్సపిండోద్భవాయుర్వదేవాత్ర కార్యః.

వ్యా. ప్రాగ్వత్ స్వోచ్చచ్యుతకహీనో గ్రహః షడ్భాధికో భాగీకార్యః, షడ్భాదూనశ్చక్రాద్విశుద్ధశేషో భాగీకార్యః తం భాగీకృతం కువేదర్తునాగైః (8641) హత్వా వేదఖాక్షైః (504) విభజ్య లబ్ధం అహరాదికమాయుర్భవతి, అహేభ్యః త్రింశద్భిర్విభజ్యలబ్ధం మాసాః, మాసేభ్యో ద్వాదశభిర్విభజ్య లబ్ధం వర్షాణి, ఏవం లబ్ధం తద్గ్రహస్య వర్షాదికమాయుర్భవతి, చక్రపాతాదికో విధిః పిండాయుర్వదేవ సర్వః కార్యః, అత్రేదం గణితకర్మ, పరమాయుర్వర్షాణి వింశత్యధికశతాని పంచదినాని, తత్ర వర్షాణి షష్టిశతత్రయేన (360) సంగుణ్య దినీకృతాని 43205, ఏతాని సప్తగ్రహసంబంధస్యాయుర్దినానీతి సప్తహృతాని ఏకైకస్య గ్రహస్య దినానిభవంతి, సప్తహృతేనైరశ్యాభావాత్ సప్తభేదకాన్యేతాన్యేవ ఏకగ్రహసంబంధిదినాని భవంతి 43205, ఏతేషాం దినానామేక భగణ భాగైష్షష్టిశతత్రయమితైర్లభ్యమానత్వాత్ షష్టిశతత్రయో భాగహారః 360, అస్యాం ఫలప్రమాణరాశిభ్యాం త్రైరాశికం, షష్టిశతత్రయభాగైరేతావంతి దినాని సప్తభేదకాని లభ్యంతే గ్రహోచ్చాంతరభాగైః కియంతీతి, అత్ర ఫలరాశిచ్ఛేదేన సప్తకేన ప్రమాణరాశేః షష్టిశతత్రయస్యావశ్యం గుణనీయత్వాత్ తద్గుణితం షష్టిశతత్రయం వింశత్యుత్తరశతపంచకయుక్తం సహస్రద్వయం భాగహారమానం జాతం 2520, ద్వయోరపి పంచకోలబ్ధం, తేన పంచకేన 43205, 2520, తావపవర్తితౌ పతితసంఖ్యా 8641, 504, భాగహారః, పంచకాపవర్తితః ప్రమాణరాశిః 504, గుణకారః పంచకాపవర్తితః ఫలరాశిః 8641, ఇచ్ఛారాశిః తత్తద్గ్రహభాగసంఖ్యా ఏవ, శేషమతిస్పష్టం.

తా. జీవశర్మాయుర్దాయానయనమును చెప్పుచున్నాడు. ఆయా గ్రహములలో వారివారిపరమోచ్చలను తీసివేసి శేష మారురాసులకు తక్కువగనుండెనేని పండ్రెండురాసులలోతీసివేసియు ఆరురాసుల కధికముగ నుండెనేని అదేవిధమున నుంచుకొనియు భాగలుచేసి (8641) చే గుణించి (504) చే భాగించగా వారివారి ఆయుర్దాయదినముల సంఖ్యలు వచ్చును. దినసంఖ్యలను (30) చే భాగించగా మాసములగును.

మాసములను (12) చే భాగించగా వర్షములగును. ఇట్లుసాధించిన యాయుఃప్రమాణములలో చక్రపాతాది హారణములు పిండాయుర్విషయములో చెప్పబడినవిధమున చేయవలసినది.

ఉదాహరణం. స్వోచ్చోనోర్కష్షడ్రాశ్యధికత్వా ద్భాగీకృతః 300-38, ఇదం గుణ్యం, గుణకారరాశ్యా (8641) గుణితం 2597772-38, భాగహారేణ (504) లబ్ధం దినాది 5154-18-39, అస్మా ద్భాగహారాభ్యాం ఉక్తప్రకారేణ లబ్ధం వర్షాదిరవిదత్తాయుః 14-3-24-18-39. స్వోచ్చశుద్ధచంద్రో మండలా చ్ఛుద్ధో భాగీకృతః 223-41, పూర్వోక్త చక్రపాత శోధ్యాః కలాః 62-39, భాగీకృతాః 103-59, విశోధ్య శేషమాయుర్భాగాది 119-42, ఇదం గుణకారేణ (8641) గుణితం 1034327-42, భాగహారేణ (504) లబ్ధం దినాది 2052-14-15, ఏతస్య వర్షాదిచంద్రదత్తాయుః 5-8-12-14-15, స్వోచ్చశుద్ధకుజోషడ్భాధికత్వా ద్భాగీకృతః 220-51, గుణకారేణ (8641) గుణితం 1908364-51, భాగహారేణ (504) లబ్ధందినాది 3786-26-17, ఏతస్య వర్షాదిభౌమదత్తాయుః 10-6-6-26-17. స్వోచ్చశుద్ధబుధో షడ్భాదూనత్వాచ్చక్రాచ్ఛుద్ధో భాగీకృతః 229-13, గుణకారేణ (8641) గుణితం 1980661-13, భాగహారేణ (504) లబ్ధం దినాది 3929-52-58, ఏతస్య వర్షాదిబుధదత్తాయుః 10-10-29-52-58. స్వోచ్చశుద్ధగురుష్షడ్భాధికత్వా ద్భాగీకృతః 233-46, గుణకారేణ (8641) గుణితః 2019977-46, భాగహారేణ (504) లబ్ధం దినాది 4007-53-32, ఏతస్య వర్షాది గురుదత్తాయుః 11-1-17-53-32. స్వోచ్చశుద్ధ శ్శుక్రష్షడ్భాధికత్వా ద్భాగీకృతః 359-23, గుణకారేణ (8641) గుణితః 3105431-23, భాగహారేణ (504) లబ్ధం దినాది 6161-22-16, ఏతస్య వర్షాది శుక్రదత్తాయుః 17-1-11-22-16. స్వోచ్చశుద్ధశనిష్షడ్భాదూనత్వాచ్చక్రాచ్ఛుద్ధో భాగీకృతః 319-35, గుణకారేణ (8641) గుణితః 2761519-35, భాగహారేణ (504) లబ్ధం దినాది 5479-12-15, ఏతస్య వర్షాదిశనిదత్తాయుః 15-2-19-12-15. సర్వ గ్రహదత్త జీవశర్మాయుః పిండః 84-11-1-20-12.

పిండ నైసర్గిక జీవశర్మాయుర్దాయములలో లగ్నాయుర్దాయక్రమము.

అ. అథపిండా ద్యాయుస్త్రయే లగ్నాయుర్దాయా నయనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఆయుష్య ధేతేషు బలాఢ్యలగ్నే విహాయ రాశీ౯ కృతలిప్తికేఒత్ర, భక్తో ద్విశత్యా ఫల మబ్దపూర్వం యత్స్యాద్విలగ్నాయుషి తచ్చ యోజ్యం. 3॥

వ్యా. ఏతేషు పిండాయుర్దాయ నిసర్గాయుర్దాయ జీవశర్మాయుర్దాయేషు లగ్నేబలాఢ్యేసతి జన్మకాలోదయలగ్నా ద్రాశీనపాస్య శేషభాగాదికం కలీకృత్య శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధం వర్షాణి భవంతి, తచ్ఛేషా ద్వాదశకాదిగుణితా త్తేనైవ లబ్ధం మాసాదికం స్యాత్, ఏవం లబ్ధవర్షాదికం లగ్నస్యాయుస్థానే స్థాపనీయం, తథాచ వరాహమిహిరః, హోరాత్వంశప్రతిమమపరేతస్య పక్షంబలస్య లగ్నస్య ఆధిక్యవిధానాత్ ఇందుబలే అపరే రాశితుల్య మితి వదంతీతి వరాహమిహిరోక్తం, పక్షాంతర మర్ధాంగీకర్తవ్యం. తథాచ మణీంధః. శ్లో. లగ్నరాశిసమాంశ్చాబ్దా న్మాసాద్యాననుపాతతః, లగ్నాయుర్దాయమిచ్ఛంతి హోరాశాస్త్రవిదో జనాః.

తా. పిండనైసర్గిక జీవశర్మాయుర్దాయములయందు లగ్నాయుర్దాయమును తెచ్చు తెరంగుచెప్పుచున్నాడు. ఈమూడువిధముల ఆయుర్దాయకర్మయందు లగ్న రవి చంద్రులలో లగ్నము బలాధికమైయున్నపుడు ఉదయలగ్నములో రాసులను విడిచి భాగాదులను లిప్తలుచేసి (200) చే భాగించగా వర్షములువచ్చును. శేషమువలన మాసాదిఫలమును సాధించుకొని యీవర్షాదులను లగ్నాయుర్దాయముగా ఉంచుకొనవలసినది. ఈమూడువిధముల ఆయుర్దాయములయందును సప్తగ్రహదత్తాయుః పిండములో ఇట్లు తెచ్చినలగ్నాయుర్దాయమును చేర్చవలసినది.

ఉదాహరణం. లగ్నం 6-21-35, లగ్నస్య ప్రాబల్యా ద్రాశీనపాస్యభాగాదికం కలీకృత్య జాతం 1295, ద్విశత్యా లబ్ధం వర్షాది 6-5-21-0,

ఏతాని లగ్నాయుర్దాయవర్షాణి పఞ్చత్రయాణీతేషు గ్రహవర్షపిండేషు యోజ్యాని గ్రహదత్తపిండాయుర్దాయపిండః 87-8-14-43, లగ్నాయుర్యుత పరమాయుః 94-2-5-43, గ్రహదత్త నైసర్గికాయుః పిండః 100-0-11-39, లగ్నాయుర్యుత పరమాయుః 106-6-2-39, గ్రహదత్త జీవశర్మాయుః పిండః 84-11-1-20-12, లగ్నాయుర్యుత పరమాయుః 91-4-22-20-12.

లగ్నార్కచంద్రులలో ఇరువురు బలసామ్యమును పొందినపుడు కర్తవ్యవిశేషము.

అ. లగ్నార్కచంద్రేషు ద్వయో ర్ద్వయో ర్బలసామ్యే కర్తవ్య విశేషం శ్లోకేనాహ.—

మూ. లగ్నార్కయో రర్కశశాంకయోశ్చ లగ్నోడుపత్యో రపివీర్యసామ్యే, తదాయుషో రైక్యదళం భవే ద్యదచ్ఛ్రీధరాద్యై రిద మాయురుక్తం. ౩౬

నో.

మానసగ్రంథ సిద్ధ గ్రహములలో వైషమ్యముండుటవలన నంశాయువు ఆర్యభటసిద్ధగ్రహములచే నీవెంబడి మరల గణితము చేయబడుచున్నది. ఆర్యభట సిద్ధగ్రహములలో బుధుడు అస్తమితుడగుట వలన-పిండ - నైసర్గిక - జీవశర్మ-ఆయుర్దాయములలో బుధదత్తాయువునందు సగము మూఢహరణముక్రింద హరించును. మరియు భౌమ-బుధ-గురు - శనులు ఆర్యభటసిద్ధాంతరీతిగ భేదించినందున వారలచే నియ్యబడు నాయుర్దాయములయందును భేదము కలుగునుగాన నిచట కనుపరుపబడిన పిండ - నైసర్గిక - జీవశర్మ - ఆయుర్దాయములు కొంతవైషమ్యయుతములైయున్నవి. ఉదాహృత జాతకమందు లగ్న రవిచంద్రులలో లగ్నము బలాధికమగుటవలన అంశాయువునే గ్రహింపవలసినది విధిగాన ఆర్యభటసిద్ధగ్రహములచే అంశాయువుమాత్రము మరల గణింపబడును, పిండ-నైసర్గిక-జీవశర్మాయుర్దాయములు గణితమార్గ సూచన

వ్యా. లగ్నార్కయో ర్బలసామ్యే అంశాయుఃపిండాయుర్యోగార్ధం పరమాయు ర్భవతి, అర్కచంద్రయో ర్బలసామ్యే పిండాయు ర్నిసర్గాయు ర్యోగార్ధం పరమాయుః, లగ్న చంద్రయో ర్బలసామ్యే అంశాయుర్నిసర్గాయుర్యోగార్ధం పరమాయు ర్భవతి, ఏవం శ్రీధరాచార్య ప్రభృతయః ఆహుః, పరమాయుషోర్మిశ్రీకరణే తద్యోగార్ధస్యోక్తత్వాత్ అన్యత్రాపి ద్వయోర్ద్వయో ర్మిశ్రీకరణే తయో ర్యోగార్ధమేవ కార్యమితి సిద్ధం, తయో ర్యోగార్ధమేవ మిశ్రీకరణమితి సిద్ధం వా పాఠః, తథైవాస్మాభి రుదాహృతం, ఇదమిహ చింత్యతే, ఏవం శాస్త్రసిద్ధానాం చతుర్ణా మాయుర్దాయానాం మధ్యే ప్రస్తుతజాతకే కోదాయ స్స్వీకార్య ఇతి జిజ్ఞాసాయాం, అంశోద్భవం విలగ్నాత్పైండ్యం భానో ర్నిసర్గజం చంద్రాత్, ఇత్యాదిశాస్త్రే లగ్నప్రాబల్యే అంశకదాయ స్స్వీకార్య ఇత్యుక్తత్వాత్ అస్మిన్ జాతకే లగ్నస్య ప్రబలత్వాత్ అంశకాయుర్దాయస్స్వీకార్య ఇతిజ్ఞాతం, ఏవంస్థితే అస్మజ్జాతకే మానసకరణసిద్ధైః స్ఫుటగ్రహైః శ్రీపత్యాద్యుక్తిసిద్ధైః ఆయుఃకలాగుణకారైశ్చ ఆనీతమంశకదాయసిద్ధంపరమాయుస్త్రయోదశవర్షాదూనంజాతం, ద్వ్యధికసప్తతివర్షేణ మయా గ్రంథస్య క్రియమాణత్వాత్ దృష్టివిరుద్ధం జాతం, దృష్టివిరుద్ధశ్చ గ్రహస్థౌల్యేన వేతిచింతాయాం మూలశాస్త్రసంక్షేపరూప మానసకరణసిద్ధానాం గ్రహాణాం స్థౌల్యస్య సంభావితత్వాత్ సర్వసిద్ధాంతమూలభూత ఆర్యభటసిద్ధాంతసిద్ధైః స్ఫుటగ్రహైః తావదంశకాయుర్దాయానయనం ప్రదర్శ్యతే.

తా. లగ్న - రవి - చంద్రులబలములలో రెండేసి సామ్యమును పొందినపుడు కర్తవ్యమును చెప్పుచున్నాడు. లగ్నరవులు బలసామ్యమును పొందినపుడు అంశ పిండాయువులనుచేర్చి అర్ధించగా పరమాయువగును. రవిచంద్రులు బలసామ్యమును పొందినపుడు పిండనైసర్గికాయువులనుచేర్చి అర్ధించగా పరమాయువగును. లగ్నచంద్రులు బల

కైమాత్రము కనుపరుపబడినవి గనుక నీమూడువిధముల యాయుర్దాయములును ఆర్యభట సిద్ధగ్రహములవలన మరల గణింపబడవయ్యెను.

సామ్యమును పొందినపుడు అంశ నైసర్గికాయువులనుచేర్చి అర్థించగా పరమాయువగును. ఇట్లు శ్రీధరాచార్యాదులును చెప్పియున్నారు. అంశాయుర్దాయమున మరియొకవిశేషము కలదు. ఎట్లనిన, ఆయాగ్రహములు ఏయేనవాంశలయందుండునో ఆయానవాంశలను మేషాదిగ లెక్కపెట్టగా ఎన్ని అగుచున్నవో అన్నేసి సంవత్సరములాయాగ్రహములిత్తురు. అట్లు సప్తగ్రహములకును యేర్పడిన వర్షసంఖ్యను మొత్తము చేయవలసినది. ఏగ్రహమైనను స్వనవాంశనుగాని వర్గోత్తమాంశనుగాని పొందియున్నపుడు ఆయంశమును మేషాదిగలెక్కించి మూటపెంచగా యెన్నిఅగునో అన్నివర్షములను ఆగ్రహమిచ్చును గనుక అట్లు లెక్కించవలసినది. ఇట్లు సప్త గ్రహదత్తవర్షములను చేర్చగా పరమాయువగును. ఇది షుమారుగ చూచుటకుపయోగమగును. మానసగ్రంథోక్తగణిత సిద్ధగ్రహములవలన సిద్ధించిన ఆయుః పరిమాణము అనుభవమునకు దాఖలారాలేదు. అనగా (72) వ సంవత్సరమున జీవించియున్న జాతకునకు (59) సంవత్సరముల చిల్లరవచ్చినది. ఆర్యభట సిద్ధాంత సిద్ధగ్రహములవలన సాధించిన యాయువు సరిపడెను. మానససిద్ధగ్రహదత్తాంశాయుర్వర్షాది 59-5-6-51-54. ఆర్యభట సిద్ధగ్రహదత్తాంశాయుర్వర్షాది 79-11-11-25-0. శ్రీధరమతానుసారముగా భటోత్పలునిచే చేయబడిన వ్యాఖ్యను పట్టితెచ్చిన యంశాయుర్వర్షాది 53-5-0-21, జాతకునకు (72) వ సంవత్సరమున నీప్రకారము ఏర్పడెనుగాన మానసానీతాయువును భటోత్పలపద్ధత్యాయువును దృష్టి విరుద్ధములైయున్నవి. శ్రీపతిపద్ధత్యనుసారముగ ఆర్యభట సిద్ధగ్రహానీతాయువు అనుభవమునకు సరిపడుచున్నది. ఆర్యభట సిద్ధగ్రహానీతాయురానయనమును శ్రీధరమతానుసారమగు భటోత్పల కృతాయురానయనమును దృష్టాంతరమున కనుపరుపబడును.

ఆర్యభట సిద్ధాంతానీతగ్రహాయుర్దాయము.

ఉదాహరణం. తత్ర రవిచంద్ర శుక్రాణాం శాస్త్రద్వయసిద్ధానామపి వైషమ్యాభావా త్తేషాం వర్షాణి పూర్వానీతాన్యేవ స్వీకా

ర్యాణి, లగ్నస్య చ వైషమ్యాభావా త్తద్వర్షాణ్యపి తాన్యేవ, తేషాం చతుర్ణా మాయుషాం యోగో వర్షాణి 43-0-4-50-24. అథ వైషమ్యవంతో భౌమాదయో ప్రదర్శ్యంతే, ఆర్యభటసిద్ధాంత సిద్ధస్ఫుటభౌమః 5-2-59, అయం మానససిద్ధాత్పంచభి ర్భాగై ర్ద్విపంచాశత్కలాభిశ్చ న్యూనః, అస్య సప్తవర్గః, అధిశత్రుబుధకన్యా క్షేత్రం, సమచంద్రహోరా అధిశత్రు బుధకన్యాద్రేక్కాణః, సమగురుమీనసప్తాంశః, మిత్రశనిమకర నవాంశః, శత్రుశుక్రతులా ద్వాదశాంశః, శత్రుశుక్రత్రింశాంశః, అస్య ఉచ్చకేంద్రం 1-4-59, భాగీకృత్య షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధం ఉచ్చగుణకారః 0-35, చేష్టాకేంద్రం 5-1-29, భాగీకృతం 151-29, షష్ట్యా విభజ్యలబ్ధం చేష్టాగుణకారః 2-31, అనయో ర్యోగార్ధం స్ఫుటగుణః 1-33, ఆశ్రయగుణః, అధిశత్రు రాశిగుణశ్చతుర్థాంశతః $\frac{1}{8}$, సమహోరాయాః $\frac{1}{8}$, అధిశత్రుద్రేక్కాణస్య $\frac{1}{16}$, సమసప్తాంశస్య $\frac{1}{8}$, మిత్రనవాంశగుణః $\frac{1}{6}$, శత్రుద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, పునరత్రరాశితో రాశిగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయప్రకారోక్తాధిశత్రుగుణనేన $\frac{1}{3}$, గుణితః $\frac{1}{24}$, సమహోరాగుణోరూపగుణ స్స ఏవ $\frac{1}{8}$, అధిశత్రుద్రేక్కాగుణగుణః $\frac{1}{16}$, తృతీయగుణనేన $\frac{1}{3}$, గుణితః $\frac{1}{48}$, సమసప్తాంశగుణో హోరావత్ $\frac{1}{8}$, మిత్రనవాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణనేన $\frac{13}{9}$, హతః $\frac{13}{54}$, శత్రుద్వాదశాంశత్రింశాంశగుణౌ $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{12}$, తృతీయగుణనేన $\frac{5}{9}$, గుణితౌ $\frac{5}{108}$, $\frac{5}{108}$, ఏషాం యోగో భౌమస్యాశ్రయగుణః $\frac{279}{432}$, ఛేదహృతలబ్ధం 0-39, పూర్వోక్తస్ఫుటగుణః 1-33, అనయోర్యోగార్ధమాయుఃకలాగుణః 1-6, స్ఫుటభౌమలిప్తాః 9179, ఖఖసిద్ధ (2400) భక్తశేషాః ఆయుఃకలాః 1979, ఏవమాయుఃకలా గుణేన హత్వా శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధం కుజదత్తాయుర్వర్షాది 10-10-18-15-12. ఆర్యభటసిద్ధాంతానీతబుధః 9-28-14. అస్యమానసానీతబుధస్య చ వైషమ్యభాగాః 2-27, అస్య సప్తవర్గః, మిత్రశనిమకరరాశిః, అధిమిత్రరవిహోరా, స్వకన్యాద్రేక్కాణః, మిత్రశనిమకరసప్తాంశః, స్వకన్యానవాంశః, మిత్రగురుధ

నుర్ద్వాదశాంశః, శత్రుకుజత్రింశాంశః, అస్యోచ్చకేంద్రం 10-13-14, చక్రాదూనం భాగీకృతం 46-46, షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధముచ్చగుణకారః 0-47, మధ్యస్పష్టబుధాంతరార్ధం 5-22, యుక్తా దస్మాచ్చలోచ్చాత్ 4-22-37, స్ఫుటం 9-28-14, విశోధ్యశిష్టం చేష్టాకేంద్రం 6-24-23, చక్రాదూనం భాగీకృతం 155-37, షష్ట్యా విభజ్య లబ్ధం చేష్టాగుణకారః 2-36, ఉచ్చచేష్టా గుణకారయో ర్యోగార్ధం 1-41, అస్యాశ్రయగుణః, మిత్రరాశిగుణః $\frac{1}{3}$, అధిమిత్రరవిహోరాగుణః $\frac{3}{16}$, స్వకన్యాద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{2}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, స్వకన్యానవాంశగుణః $\frac{1}{2}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, అత్ర స్వనవాంశస్వద్రేక్కాణయో రుచ్చ నీచద్విగుణకారత్వాత్ పూర్వసిద్ధం రాశిగుణం $\frac{1}{3}$, ద్వితీయప్రకారోక్త మిత్రరాశిగుణేన $\frac{29}{21}$, హత్వా జాతో

నో.

కుజునిలగ్నములో తీసివేయగా శేష మారురాసులకు తక్కువయగుచున్నది గాన (13-14-15) శ్లోకములయందు చెప్పబడినవిధిప్రకారము కుజునకు చక్రపాతహారణము చేయవలసియున్నది. మానసగ్రహములవలన తెచ్చిన యాయుర్దాయగణితమందు అట్లు హారణము చేయబడియు నున్నది. ఇచట చేయబడకపోవుట పొరబాటైనట్లు కనుపడుచున్నదిగాన చక్రపాతహారణము కనుపరుపబడును. స్ఫుటలగ్నము (6-21-3) స్ఫుటకుజుడు (5-2-59) లగ్నమందు కుజునితీసివేయగా నిలిచినశేషము (1-18-36) దీనికలలు (2916) దీనిని లవముగా నుంచుకొని రాశికలలను ఛేదముగా నుంచగానైన హారము ($\frac{2916}{1800}$) కుజుని ద్విష్టాయుఃకలలు (1979) దీనిని హారఛేదమగు (1800) చే గుణించి, లవమగు (2916) భాగించగా వచ్చినశోధ్యాయుఃకలలు (1222) దీనిని ఆయుఃకలలగు (1979) లో తీసివేయగా నిలిచిన చక్రపాత శుద్ధకుజాయుఃకలలు (757) దీనిని ఆయుష్కాలా గుణకారమగు (1-6) చే గుణింపగానైనది (832-42) దీనిని (200) చే భాగించగా వచ్చినవర్షాది కుజదత్తాయువు 4-1-28-51-36.

రాశిగుణః $\frac{29}{63}$, తృతీయమిత్రగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{377}{567}$, అధిమిత్రహోరాగుణః $\frac{3}{16}$, తృతీయగుణేన $\frac{5}{3}$, హతః $\frac{15}{48}$, స్వద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{2}$, తృతీయగుణనేన $\frac{2}{1}$, గుణితః $\frac{1}{1}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణనేన $\frac{13}{9}$ గుణితః $\frac{13}{54}$, స్వనవాంశగుణో ద్రేక్కాణవత్ $\frac{1}{1}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణో సప్తాంశవత్ $\frac{13}{54}$, శత్రుత్రింశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణనేన $\frac{5}{9}$, హతః $\frac{5}{54}$, ఏషాం యోగః $\frac{32250}{9072}$, ఛేదహృతలబ్ధం 3-33, అస్య స్ఫుటగుణకారస్య చ యోగార్ధమాయుఃకలానాం గుణః 2-36, స్ఫుటబుధలిప్తాః 17894, ఖఖసిద్ధభక్తశేషాయుఃకలాః 1094, ఏతమాయుఃకలా గుణేన హత్వా ద్విశత్యా విభజ్య లబ్ధం బుధదత్తాయుర్వర్షాది 14-1-17-6, ఆర్యభటసిద్ధాంత సిద్ధగ్రహస్య బుధస్య అస్తంగతత్వాత్, సూర్యచ్ఛన్నద్యుతిషు చ దళం, అర్ధహారం అంశకదాయేపి కర్తవ్యమితి భటోత్పలేన వ్యాఖ్యాతత్వాత్ తద్దత్తాయుషోర్ధం విశోధ్యజాతం వర్షాది 7-0-23-33, ఆర్యభటసిద్ధస్ఫుటగురుః 10-28-12, అస్య మానసానీత స్ఫుటగురోశ్చ వైషమ్యకలాః 34, అస్య సప్తవర్గః, మిత్రశనికుంభక్షేత్రం, సమచంద్రహోరా, సమశుక్రతులాద్రేక్కాణః, సమరవిసప్తాంశః, అధిమిత్రబుధనవాంశః, మిత్రశనిమకరద్వాదశాంశః, సమకుజత్రింశాంశః. ఉచ్చకేంద్రం 1-23-12, భాగీకృతం 53-12, షష్ట్యా లబ్ధముచ్చగుణకారః 0-53, చేష్టాకేంద్రం భాగీకృతం 17, చేష్టాగుణకారః 0-17, అనయో ర్యోగార్ధం స్ఫుటగుణకారః 0-35, అస్య ప్రథమప్రకారసిద్ధో మిత్ర రాశిగుణః $\frac{1}{3}$, తృతీయగుణనేన $\frac{13}{9}$, హతః $\frac{13}{27}$, సమహోరాద్రేక్కాణ సప్తాంశత్రింశాంశగుణారూప గుణాస్తే ఏవ $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, అధిమిత్రనవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, తృతీయగుణనేన $\frac{5}{3}$, గుణితః $\frac{15}{48}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన $\frac{13}{9}$, గుణితః $\frac{13}{54}$, ఏషాం యోగో గురో రాశ్రయగుణః $\frac{663}{432}$, ఛేదహృతలబ్ధం 1-32, అస్య స్ఫుటగుణకారస్య చ యోగార్ధమాయుష్కాలానాం గుణః 1-4, స్ఫుటగురులిప్తాః, ఖఖసిద్ధభక్తశేషమాయుఃకలాః 492, ఏతమాయుష్కాలా గుణకారేణ హత్వా ద్విశత్యా విభజ్య లబ్ధం గురుదత్త ఆయుర్వర్షాది 2-7-14-38,

స్ఫుటశనిః 7-28-3, అత్ర వైషమ్యభాగాః 2-22, అస్య సప్తవర్గః, సమ
భౌమవృశ్చికక్షేత్రం, సమరవిహోరా, సమచంద్రద్రేక్కాణః, సమ
భౌమవృశ్చికసప్తాంశః, మిత్రగురునవాంశః, సమశుక్రతులాద్వాదశాం
శః, సమత్రింశాంశః, అస్యోచ్చకేంద్రం 7-8-3, చక్రాచ్ఛోధ్యం భాగీ
కృతం 141-57, షష్ట్యా లబ్ధముచ్చగుణకారః 2-22, చేష్టాకేంద్ర భాగీ
కృతం 68, షష్ట్యాలబ్ధం చేష్టాగుణకారః 1-8, ద్వయో ర్యోగార్ధం
స్ఫుటగుణకారః 1-45, అస్య సమరాశిహోరా ద్రేక్కాణసప్తాంశద్వాద
శాంశత్రింశాంశ గుణారూపగుణాస్తే ఏవ $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{8}$, మిత్ర
నవాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన $\frac{13}{9}$, హతః $\frac{13}{54}$, ఏషాం యోగః $\frac{241}{216}$,
ఛేదహృతలబ్ధంశనైశ్చరస్యాశ్రయగుణః 1-7, అస్య స్ఫుటగుణకారస్య
చ యోగార్ధమాయుఃకలానాం గుణః 1-26, స్ఫుటశనిలిప్తాః 14283,ఖఖ
సిద్ధభక్తశేషమాయుఃకలాః 2283, ఏత మాయుఃకలా గుణకారేణ
హత్వా ద్విశత్యా విభజ్య లబ్ధశనిదత్తాయుర్వర్షాది 16-4-10-8-24,
ఏతేషాం చతుర్ణాం యోగో వర్షాది 36-11-6-34-36, రవిచంద్రలగ్న
శుక్రాణాం ప్రాక్సిద్ధవర్షాణి 43-0-450-24, అనయోర్యోగః పరమాయు
ర్వర్షాది 79-11-11-25-0, ఏవమార్యభటసిద్ధాంతసిద్ధైః స్ఫుటగ్రహైః
శ్రీపత్యుక్తై రంశకవిషయై రాయుఃకలాగుణకారై రానీతాన్యంశ
కాయుర్దాయవర్షాణి ఏకోనాశీతిః, మాసా ఏకాదశ, దినాన్యేకాదశ,
ఘటికాఃపంచవింశతిః. ఏవ మార్యభటసిద్ధాంతసిద్ధైః స్ఫుటగ్రహై రానీ
తాస్మత్పరమాయుషో దృష్టివిరోధాభావాత్ అస్మజ్జన్మకాలే తఏవ స్ఫు
టగ్రహాఇతి జ్ఞాత్వా, కాలాంతరేపి దృష్టిసంపాదానురూపగ్రహాన్
నిశ్చిత్య జాతకాని గుణనీయానీతి సిద్ధం, నన్వేవమస్మిన్ జాతకే లగ్నస్య
ప్రాబల్యాదంశకాయురేవ స్వీకార్యం చేత్ కిమర్థమితరేషాం త్రయా
ణా మాయుర్దాయానాం ఏతైరేవ గ్రహై రాయుర్దాయ పునరానయ
నం కృతం ఉచ్యతే - తత్తదాయుర్దాయానయన గణితమాత్రప్రదర్శ
నార్థం త్రైరాయురానయనం కృతం, ఏతేషా ముదాహరణాని తత్తదు

పాధివంతో జాతకాంతరాణి ద్రష్టవ్యానీతి సర్వమనవద్యం, నన్వేతావ
ద్వైషమ్యం కేన హేతునా జాతమితి వక్తవ్యం, న హి ద్విత్రిచతుర్భా
గమాత్రేణ గ్రహవైషమ్యేన, ఏతావదంతరం సంభవతి, ఉచ్యతే, అంశ
కాయుర్దాయేతావన్మేషాద్యంశకస్థేషు గ్రహేషు ప్రత్యంశం ఏకాదివర్ష
క్లృప్త్యా మీనాంశకస్థేషు గ్రహేషు ద్వాదశవర్షాణి భవంతి, తతోఽంశ
మండలే గతే పునర్మేషాద్యంశకస్థితివశాత్ ఏకాదివర్షప్రవృత్తిరిత్యంశ
కాయుర్దాయానయనోక్తగణితవాసనయా జ్ఞాయతే, స్వాంశే వా వర్గో
త్తమాంశే వా స్థితో గ్రహః మేషాద్యంశసంఖ్యాత్రిగుణమిత్యావ
ర్షాణి దదాతి, అస్మిన్ జాతకే మానసశాస్త్రానీతః శనైశ్చరో మేషాంశ
కాదౌ స్థితః, బుధశ్చానస్తమితః, ఆర్యభటసిద్ధాంతాత్ శనైశ్చరో
మీనాంశకస్థితః, బుధశ్చాస్తమితః, తేన శనైశ్చరస్య ఏకాదశవర్షాణి
జాతాని ఆయుః కలాగుణస్య చ రూపం సత్ర్యంశమాగతం, తేన తస్య
పంచదశవర్షాణి జాతాని, బుధాయుశ్చార్ధీకృతం, ఏవ మన్యేషా మప్యా
నాధికం ద్రష్టవ్యం, ఏవమాదికారణైః కృతమేతావదంతరమితి న కశ్చి

నో.

ఇచట కనుపరుపబడిన పరమాయుర్వర్షాదిలో కుజదత్తాయువు చక్రపాతహారణము చేయబడకయే చేర్పబడియున్నది. చక్రపాతహారణముచేయగా నిలిచిన కుజదత్తాయుర్వర్షములగు (4-1-28-51-36) లను భటోత్పల వ్యాఖ్యానుసారముగ మూఢహారణ శుద్ధమగు బుధదత్తాయుర్వర్షములగు (7-0-23-33-0) లను తక్కినలగ్నాది గ్రహదత్తాయుర్వర్షములలో చేర్చగా పరమాయువు (73-2-22-1-24) అగుచున్నది. భటోత్పలుని పక్షము నంగీకరింపక బుధదత్తాయువునందు మూఢహారణముచేయక కుజదత్తాయువునందు చక్రపాతహారణముచేసి ఆయుర్దేశనముచేయగా పరమాయువు (80-2-45-34-24) అగుచున్నది. మూఢహారణము పిండాయువునందు 22 వ శ్లోకమున చెప్పబడియుండుటవలనను అంశాయువునందు చెప్పబడలేదు గనుకను అంశాయువునందు మూఢహారణము చేయకుండుటయే సాధువుగా తోచుచున్నది.

ద్దోషః, ఏవం శ్రీపతి ప్రోక్తైరంశకాయుర్దాయవిషయై రాయుఃకలా గుణకారైరంశకాయుర్దాయానయనం ప్రపంచే దర్శితం.

శ్రీధరభటోత్పల కృతాయుర్దాయక్రమము.

అ. శ్రీధరాచార్యపద్ధతిం వ్యాచక్షాణేన భటోత్పలేన ఆయుః కలాగుణకారానయనం అన్యథా ప్రదర్శితం, తత్రాప్యుచ్చచేష్టాగుణకారసముద్భూతే స్ఫుటగుణేన విశేషః, ఆశ్రయగుణకారేపి ప్రథమప్రక్రియాయాం వైషమ్యం నాస్త్యేవ, ద్వితీయతృతీయయో ర్మహద్వైషమ్యమస్తి, తత్ర ద్వితీయే తావన్మహద్వైషమ్యం ప్రదర్శితే, తదర్థముద్బోధకవ్యాఖ్యానమేవ లిఖ్యతే, అత్ర యత్ర రాశివర్జం ద్వౌ గుణకారౌ వా భవతః, తత్ర గుణకారాన్ సార్థత్రయశ్లోకేనాహ.—

మూ. అధిష్టభే సప్తభాగా రుద్రతుల్యా ($\frac{11}{7}$) సుహృద్గృహే, మూర్ఛనాంశా నవయమాః ($\frac{29}{21}$) రూపం (1) సమగృహే భవేత్, కుయమాంశా విశ్వసామ్యా ($\frac{13}{21}$) శ్శత్రుభేచాధిశత్రుభే, నగాంశాః పుష్కరమితా ($\frac{3}{7}$) గుణకారాణి సంజ్ఞితాః.

వ్యా. వర్గోత్తమస్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశగతే గ్రహే రాశివర్జంగుణశ్చేద్ద్వౌ, తథా రాశిగుణైః పునః గుణయేత్, అధిమిత్రాదిగుణకైరేభిరీడితైః, యో గ్రహో వర్గోత్తమే స్వద్రేక్కాణే స్వనవాంశకే వా స్థితో భవతి తథా రాశి మనపేక్ష్య రాశ్యాయతత్వమనపేక్ష్య ద్వితీయ గుణశ్చేద్యది తదా రాశిగుణై రేభిరీడితై రుక్తై రధిమిత్రాదికైః పునర్గుణయేదితి.

ఉదాహరణం. వర్గోత్తమగుణోఽయం $\frac{2}{1}$, అధిమిత్రగుణకేనానేన $\frac{11}{7}$, గుణితోఽయం గుణకః $\frac{22}{7}$, అథవా గుణకః $\frac{2}{1}$, అధిశత్రుగుణకేనానేన $\frac{3}{7}$, గుణితో జాతోఽయం గుణకః $\frac{6}{7}$, ఏవం యథా ప్రాప్తేన రాశిగుణకేనానేవ గుణయేదితి, ఏవ మత్ర ప్రథమప్రకారోక్త అధిమిత్రాది రాశివర్గోత్తమస్వద్రేక్కాణస్వనవాంశగుణకం ద్వికం, అత్రోక్తైరధిమిత్రాదిగుణకైర్గుణయేదిత్యుక్తం భవతి, అస్మిన్ జాతకే మిత్రరాశిస్థస్య

బుధస్య స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశకే గుణకం ద్వికం, అత్రోక్తై రధిమిత్రాదిగుణై ర్గుణయేదిత్యుక్తం భవతి $\frac{2}{1}$, అత్రోక్తమిత్రగుణేన $\frac{29}{21}$, గుణితః $\frac{58}{21}$, ఏతత్ బుధస్య స్వద్రేక్కాణస్వనవాంశయోః ద్వితీయప్రకారసిద్ధ గుణౌ, రాశ్యాదిపంచకే పూర్వోక్తగుణాః, ఏవ మస్మిన్ వ్యాఖ్యానే గ్రహాక్రాంత అధిష్ఠాదిపంచవిధరాశిగుణకేన తత్ స్థానవర్గోత్తమాదిగుణకం ద్వయం గుణయేదితి భటోత్పలేనోక్తం, అస్య చ స్వమూలగ్రంథస్య చ గుణం పునరపి ప్రసిద్ధం, శాస్త్రాంతరసంగతం చ, పాఠాంతరం రాశిగుణకైః పునరితి తృతీయాంతం కృత్వా వ్యాఖ్యానమేవ దోషః, అస్మాభిస్తు గ్రహాక్రాంతాధిష్ఠాదిరాశిగుణమేవ పూర్వసిద్ధం, అత్రోక్తైరధిష్ఠాదిరాశిగుణై ర్గుణయేదితి మూలపాఠానురూపం వ్యాఖ్యాతం, ఉత్పలేన వర్గోత్తమాదిగుణకారస్య పూర్వప్రదర్శితస్య ద్వికస్య వేదోద్ధృతత్వం నాంగీకృతం, అస్మాభిస్తు అర్ధీకృతం నాంగీకృత మితి విశేషః, ఏవముత్పలేన ద్వితీయప్రకారోక్త విశేషో దర్శితః, తృతీయప్రకారే తు రాశేః సైకవర్గదళోద్ధృతం, అన్యవర్గేషు తత్తద్దళమిత్యేతద్ద్వయం ఉత్పలేనాంగీకృతం, ఏవం ప్రస్తుతజాతకే నిదర్శ్యతే.

తా. శ్రీధరాచార్యమతానుసారముగా భటోత్పలునిచే ఆయుః కలాగుణకారము మరియొకవిధమున చెప్పబడెను. అందు ఉచ్చచేష్టాగుణకారజస్ఫుట గుణకారమున భేదములేదు. ఆశ్రయ గుణకారమందును ప్రథమప్రకారగుణములయందును వ్యత్యస్తములేదు. ద్వితీయ తృతీయప్రకారగుణములయందు విశేషవైషమ్యము కలదు. ద్వితీయ ప్రకారమందును తృతీయప్రకారమందును గుణకములు పూర్వోక్తప్రకారమే చెప్పబడెను. ద్వితీయప్రకారమున అధిమిత్రరాశికి $\frac{11}{7}$, మిత్రరాశికి $\frac{29}{21}$, సమరాశికి (1) శత్రురాశికి $\frac{13}{21}$, అధిశత్రురాశికి $\frac{3}{7}$, ఆనయనమున భేదముకలదు. ఏగ్రహమైనను వర్గోత్తమాంశనుగాని స్వద్రేక్కాణమును గాని స్వనవాంశనుగాని పొందియున్నపుడు వీనికి గుణము (2) గాన అట్టిగ్రహము అధిమిత్రాది పంచవిధములలో నెట్టిరాశియందుండునో అట్టిరాశికి చెప్పబడినద్వితీయప్రకారగుణముచే (2) ను గుణించి అయిన

ముత్తమును వర్గోత్తమ స్వద్రేక్కాణస్వనవాంశలలో దేనినిగ్రహము పొందియుండునో దానిగుణకముగా నుంచుకొనవలసినది. సూర్యదేః యజ్వవ్యాఖ్యలో (6-7) శ్లోకములయందు ఇందుకు భేదముగా గ్రహము స్వద్రేక్కాణవర్గోత్తమ స్వనవాంశలలో దేనినైన పొందియున్నపుడు అట్టిగ్రహముయొక్క ప్రథమప్రకార రాశిగుణకమును దానికి సజాతీయమగు ద్వితీయప్రకార గుణకముచే గుణించవలసినట్లు చెప్పబడియున్నది. ఇది భేదము. స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశలుగాక తక్కిన రాశ్యాది పంచవర్గములకును స్వద్రేక్కాణ స్వనవాంశ వర్గోత్తమాంశలలో దేనినైన పొందియుండని గ్రహములయొక్క సప్తవర్గప్రథమ గుణకములకును ఈసంస్కార మక్కరలేదు. పిమ్మట సప్తవర్గ గుణకములను తృతీయప్రకార గుణకములచే యీదిగువ చెప్పబోవు విధమున గుణించవలసినది. వర్గోత్తమాదులకు చెప్పబడినగుణకమగు (2) నివేదోద్ధృతముచేయుట యుత్పలునిచే నంగీకరింపబడలేదు. ఇది ద్వితీయప్రకారమున గలభేదము. తృతీయప్రకారమందు రాశిగుణమునకు సైకవర్గదళోద్ధృతమును తక్కినవర్గములకు తదర్ధమును నుత్పలునిచే నంగీకరింపబడెను. అనగా తృతీయగుణ చతుర్థాంశముచే రాశిగుణకమును తదర్ధముచే హోరాది గుణకములను గుణించవలసినది. ఇది ఇతరులచే నంగీకరింప బడదయ్యెను. ఈ యావదంశములును ఉదాహరణమున వ్యక్తమగును.

ఉదాహరణం. ఆర్యభటసిద్ధగ్రహైః ప్రదర్శితం. అర్కస్య ప్రథమప్రకారసిద్ధ స్వమరాశిగుణః $\frac{1}{4}$, తృతీయోక్తసమగుణేన (1) సైకవర్గదళోద్ధృతేన $\frac{1}{4}$, గుణితో జాతో రాశిగుణః $\frac{1}{16}$, స్వహోరాగుణః $\frac{1}{4}$, తృతీయగుణేన (2) సైకవర్గదళోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{4}$, గుణితో జాతః $\frac{1}{16}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన $\frac{13}{9}$, వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{13}{72}$, గుణితో జాతః $\frac{13}{432}$, సమసప్తాంశగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగుణేన (1) వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{8}$, గుణితో జాతః $\frac{1}{64}$, సమనవాంశగుణోఽప్యయమేవ $\frac{1}{64}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణోఽపి ద్రేక్కాణవత్ $\frac{13}{432}$, సమత్రింశాంశ

గుణోఽపినవాంశవత్ $\frac{1}{64}$, ఏషాం యోగః $\frac{401}{1728}$, ఛేదహృతలబ్ధం రవేరాశ్రయగుణః 0-14, పూర్వసిద్ధ యోగార్ధజస్ఫుటగుణః 1-26, అనయో ర్యోగార్ధమాయుఃకలానాం గుణః 0-50, రవే రాయుఃకలాః 1838, గుణేన గుణితాః శతద్వయేన విభజ్య లబ్ధం రవే రాయుర్వర్షాది 7-7-27-0-0, ఏవం చాత్ర సర్వగ్రహాణాం రాశిగుణాశ్చతుర్భి ర్హృత్వా హోరాదిగుణా అష్టాది ర్హృత్వా లబ్ధాః పూర్వప్రదర్శితానాం గుణకారాణాం గుణ్యాఖ్యానాం గుణకారా భవంతీతి విజ్ఞేయం.

తథా కృత్వా చంద్రస్య సప్తవర్గగుణాః క్రమేణ లిఖ్యంతే.

చంద్రస్య సమరాశిగుణః $\frac{1}{4}$, తృతీయగుణేన సైకవర్గదళోద్ధృతేన $\frac{1}{4}$, గుణితో జాతః $\frac{1}{16}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగుణేన సైకవర్గదళోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{8}$, గుణితః $\frac{1}{64}$, మిత్రద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{13}{72}$, గుణితః $\frac{13}{432}$, స్వసప్తాంశగుణః $\frac{1}{4}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{4}$, గుణితః $\frac{1}{16}$, సమనవాంశగుణో హోరాగుణవత్ $\frac{1}{64}$, శత్రుద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{72}$, గుణితః $\frac{5}{864}$, శత్రుత్రింశాంశగుణో ద్వాదశాంశవత్ $\frac{5}{864}$, ఏషాం యోగః $\frac{171}{864}$, ఛేదహృతలబ్ధం చంద్రస్యాశ్రయగుణః 0-12, పూర్వసిద్ధయోగార్ధజస్ఫుటగుణః 1-32, అనయో ర్యోగార్ధమాయుఃకలానాం గుణః 0-52, చంద్రస్య పూర్వసిద్ధ కృతచక్రపాతాయుఃకలాః 299, గుణేన హత్వా ద్విశత్యా లబ్ధం చంద్రస్య ఆయుర్వర్షాది 1-3-16-26-24. కుజస్య-అధిశత్రురాశిగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన $\frac{1}{12}$, గుణితః $\frac{1}{96}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{8}$, గుణితః $\frac{1}{64}$, అధిశత్రుద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{16}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{24}$, గుణితః $\frac{1}{384}$, సమసప్తాంశస్య హోరావత్ $\frac{1}{64}$, మిత్రనవాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{13}{72}$, గుణితః $\frac{13}{432}$, శత్రుద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{12}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{72}$, గుణితః $\frac{5}{864}$, శత్రుత్రింశాంశగుణో ద్వాదశాంశవత్

$\frac{5}{864}$, ఏషాం యోగః $\frac{297}{3456}$, ఛేదహృతలబ్ధం భౌమస్య ఆశ్రయగుణః 0-5,
పూర్వసిద్ధయోగార్ధజస్ఫుటగుణః 1-33, అనయో ర్యోగార్ధమాయుఃక
లానాం గుణః 0-48, కుజస్య పూర్వసిద్ధఆయుఃకలాః 1979, గుణేన
హత్వా ద్విశత్యా లబ్ధం కుజస్య ఆయుర్వర్షాది 7-10-29-45-36. బుధ
స్య - మిత్రరాశిగుణః $\frac{1}{3}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన $\frac{13}{36}$, గుణితః $\frac{13}{108}$,
అధిమిత్రహోరాగుణః $\frac{3}{16}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{24}$,
గుణితః $\frac{15}{384}$, ద్వితీయప్రకారసిద్ధా స్వద్రేక్కాణస్వనవాంశగుణౌ $\frac{58}{21}$, $\frac{58}{21}$,
తృతీయగుణేన (2) వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{4}$, గుణితా వపవర్తితౌ
$\frac{29}{42}$, $\frac{29}{42}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{13}{72}$,
గుణితః $\frac{13}{432}$, మిత్రద్వాదశాంశగుణో సప్తాంశవత్ $\frac{13}{432}$, శత్రుత్రింశాం
శగుణః $\frac{1}{12}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{72}$, గుణితః $\frac{5}{864}$, ఏషాం
యోగః $\frac{36661}{24192}$, ఛేదహృతలబ్ధం బుధస్యాశ్రయగుణః 1-31, పూర్వసిద్ధ
యోగార్ధజ స్ఫుటగుణః 1-41, అనయో ర్యోగార్ధ మాయుఃకలానాం
గుణః 1-36, పూర్వసిద్ధబుధాయుఃకలాః 1094, గుణేన హత్వా ద్విశ
త్యా లబ్ధం బుధస్య ఆయుర్వర్షాది 8-9-0-43-12, అస్తమితత్వాదస్యా
ర్ధం బుధస్య శుద్ధాయుర్వర్షాది 4-4-15-21-36. గురోః - మిత్రరాశి
గుణః $\frac{1}{3}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన $\frac{13}{36}$, గుణితః $\frac{13}{108}$, సమహోరా
గుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{8}$, గుణితః $\frac{1}{64}$, సమద్రే
క్కాణసప్తాంశ త్రింశాంశగుణాః హోరావత్ $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{64}$, అధిమిత్రన
వాంశగుణః $\frac{3}{16}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{24}$, గుణితః $\frac{15}{384}$,
మిత్రద్వాదశాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{13}{72}$, గు
ణితః $\frac{13}{432}$, ఏషాం యోగః $\frac{871}{3456}$, ఛేదహృతలబ్ధం గురో రాశ్రయగుణః
0-15, పూర్వసిద్ధ యోగార్ధజ స్ఫుటగుణః 0-35, అనయో ర్యోగార్ధ
మాయుఃకలానాం గుణః 0-25, పూర్వసిద్ధగురోరాయుఃకలాః 492,
గుణేన హత్వాద్విశత్యాలబ్ధం గురో రాయుర్వర్షాది 1-0-9-0-0. శుక్ర
స్య-మిత్రరాశిగుణః $\frac{1}{3}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన $\frac{13}{36}$, గుణితః $\frac{13}{108}$,

సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{8}$, గుణితః
$\frac{1}{64}$, శత్రుద్రేక్కాణగుణః $\frac{1}{12}$, అత్రోక్తగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{72}$,
గుణితః $\frac{5}{864}$, మిత్రసప్తాంశగుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళి
తేన $\frac{13}{72}$, గుణితః $\frac{13}{432}$, అధిమిత్రనవాంశగుణః $\frac{3}{16}$, తృతీయగుణేన వేదో
ద్ధృతేన దళితేన $\frac{5}{24}$, గుణితః $\frac{15}{384}$, అధిమిత్రద్వాదశాంశగుణో నవాంశ
వత్ $\frac{15}{384}$, శత్రుత్రింశాంశగుణో ద్రేక్కాణవత్ $\frac{5}{864}$, ఏషాం యోగః $\frac{221}{864}$,
ఛేదహృతలబ్ధం శుక్రస్యాశ్రయగుణః 0-16, పూర్వసిద్ధయోగార్ధజ
స్ఫుట గుణకారః 2-4, అనయో ర్యోగార్ధ మాయుఃకలానాం గుణః
1-10, శుక్రస్య పూర్వసిద్ధాయుఃకలాః 2183, గుణేన హత్వా ద్విశత్యా
లబ్ధం శుక్రదత్తాయుర్వర్షాది 12-8-24-18. శనేః, సమరాశిగుణః $\frac{1}{4}$, తృతీ
యగుణేన వేదోద్ధృతేన $\frac{1}{4}$, గుణితః $\frac{1}{16}$, సమహోరాగుణః $\frac{1}{8}$, తృతీయగు
ణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{1}{8}$, గుణితః $\frac{1}{64}$, సమద్రేక్కాణ-సప్తాంశ-ద్వా
దశాంశ-త్రింశాంశగుణాః హోరావత్ $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{64}$, మిత్రనవాంశ
గుణః $\frac{1}{6}$, తృతీయగుణేన వేదోద్ధృతేన దళితేన $\frac{13}{72}$, గుణితః $\frac{13}{432}$, ఏషాం
యోగః $\frac{295}{1728}$, ఛేదహృతలబ్ధం 0-10, పూర్వసిద్ధయోగార్ధజస్ఫుట గుణ
కారః 1-45, అనయో ర్యోగార్ధమాయుఃకలానాం గుణః 0-57, శనేః
పూర్వసిద్ధాయుఃకలాః 2283, గుణేన హత్వా ద్విశత్యా లబ్ధం శనే
రాయుర్వర్షాది 10-10-3-55-48, ప్రాగ్వల్లగ్నాయుర్వర్షాది 7-2-10-0-0,
ఏషాం యోగః పరమాయుర్వర్షాది 53-0-15-47-24. అస్మాకం వర్త
మాన మాయుః ద్వ్యధికసప్తతివర్షం, ఏకోనవింశతివర్షైరూనం జాతం,

ఏవం శాస్త్రాధికారగుణేషు రాశిగుణస్య చతుర్భిర్హరణం హోరాదిగుణ
స్యాష్టాభిర్హరణం న కర్తవ్యమితిపద్ధతి ద్వయేపి విద్యమానమేవ కర్త
వ్యమితి యద్భటోత్పలేన వ్యాఖ్యాతం తద్దృష్టివిరోధా న్నిర్మూలత్వా
చ్చాప వ్యాఖ్యాన మిత్యుపేక్షణీయం, తేన యథా పద్ధతిద్వయేప్యధి
కారగుణాః పఠితాః తైరేవ యథాపఠితైః పూర్వసిద్ధాగుణావ్యాఖ్యా
గుణనీయా ఇతి సిద్ధం.

అ. ఏవం సిద్ధస్యాయుర్దాయస్య నిశ్చలత్వ హేతుం శ్లోకే నాహ.—

మూ. యే ధర్మకర్మనిరతా విజితేంద్రియా యే యే పథ్యభోజన జుషో ద్విజదేవభక్తాః, యే మానవా దధతి యే కులశీలయుక్తాః తేషా మిదం కథిత మాయు రుదారధీభిః. 3౭

వ్యా. ధర్మాదిగుణవంతః పురుషాః గణితసిద్ధమాయుఃకాలం జీవంతి, ఇతరే తు స్వదురాచారకృతాయుః క్షయానురూపం ప్రాగేవ విపద్యంత ఇత్యర్థః. తథాహమనుః. శ్లో. నహీదృశమనాయుష్యం లోకే కించన విద్యతే, యాదృశం పురుషస్యేహ పరదారోపసేవనం, అనభ్యా సస్య వేదానా మాచారస్యచ వర్జనాత్, ఆలస్యాదన్నదోషాచ్చ మృ త్యుర్విప్రాన్ జిఘాంసతి, ఆచారా ల్లభతే చాయు రాచారా దీప్సితాః ప్రజాః, ఆచారా ద్ధనమక్షయ్యం ఆచారాద్ధంత్యలక్షణాం.

తా. గణితసిద్ధాయుఃపరిమాణము ఎట్టివారికి నిలుచునో దానిని చెప్పుచున్నాడు. ధర్మాదిసద్గుణములు కలవారును, కర్మఠులును, జితేంద్రియులును, సకాలపథ్యభుక్కులును, దేవబ్రాహ్మణభక్తులును, కులశీలములు కలవారును, గణితాగతాయుఃకాలము జీవింతురు. ఇందుకు విరుద్ధములగు అధర్మదురాచారాదులు కలవారి గణితాగతాయుర్దాయము దోషములవలన కొంత హరింపబడును.

శ్లో. ఇదం నిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతం జాతకపద్ధత్యా మాయుర్దాయస్య వర్ణనం.

ఆయుర్దాయాధ్యాయం సంపూర్ణం.

అథ అరిష్టతద్భంగాధ్యాయః.

అ. తత్ప్రయోజనంశ్లోకేనాహ.—

మూ. భవంతి చేజ్జన్మని రిష్టయోగా స్తస్యా త్తదాయుర్గణితాగతం యత్, స్యాద్రిష్టభంగా త్తదరిష్టభంగోఽభ్యధీయతే సంప్రతి నిర్ణయాయ. ౧

వ్యా. జన్మకాలే జాతకశాస్త్రేష్వరిష్టాధ్యాయాద్యుక్తం జాతస్యమారకమరిష్టం యద్యస్తి తదా గణిత సిద్ధ మాయుర్జాతో న జీవతి, తస్యైవ జాతస్య అరిష్టభంగాధ్యాయాద్యుక్తోఽరిష్టభంగః ప్రబలో యద్యస్తితదా గణితసిద్ధమాయుర్జీవతి, తతః అరిష్టతద్భంగయో ర్బలాబలనిర్ణయః ఉత్తరగ్రంథేఽభిధీయతే.

తా. ఈయధ్యాయమువలని ప్రయోజనమును చెప్పుచున్నాడు. జన్మకాలమందు జాతకశాస్త్రోక్తమగు అరిష్టమనగా మారకముకలిగియుండెనేని అపుడు జాతకుడు ఆయుర్దాయాధ్యాయానీత ఆయుఃకాలపర్యంతము జీవింపడు. అరిష్టఫలమునకంటెను అరిష్టభంగఫలము ప్రబలమైయుండెనేని అరిష్టదోషము కలుగనేరదుగాన గణితసిద్ధాయుఃకాలముజీవించును. కనుక అరిష్టతద్భంగబలానయనము చెప్పబడును.

అరిష్టకర్తృ తద్భంగకర్తృగ్రహసప్తవర్గజ బలానయనక్రమము.

అ. అరిష్టకర్తృగ్రహస్య తద్భంగకర్తృగ్రహస్య చ సప్తవర్గజం బలం తత్సంస్కారం చ శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. యచ్ఛుభాశుభఫలాంతరాద్బలం రిష్టభంగకరఖేదయోః పునః, సైకవర్గదళహృద్భసంజ్ఞికం తద్దళం భవతి శేషవర్గజం. ౨. భాదివర్గపతివీర్యసంగుణం జాయతే బలమరిష్టకారిణః, రిష్టహర్తురపి సప్తవర్గజం తద్ధి సర్వబలసంయుతి స్తయోః. 3

వ్యా. అరిష్టకర్తృగ్రహస్య బలాధ్యాయానీతం బలం ఫలమిశ్రికాధ్యాయానీత ఇష్టకష్టఫలాభ్యాం హత్వా శుభబలమశుభబలం చ సంపాద్య తయోరంతరం కృత్వా యచ్ఛుభబల మశుభబలం వా పరిశిష్టం, యచ్చారిష్టభంగకర్తురేవం కృత్వా పరిశిష్టం శుభమశుభం వా బలం, తదుభయం సైకవర్గదళేన చతుర్భిర్హృత్వా కోష్ట సప్తకద్వయం కృత్వా ముఖకోష్టయోః స్థాపయేత్, తద్రాశిబలం శుభ మశుభం వా భవతి, ఇతరకోష్టషట్కద్వయే ముఖకోష్ట స్థాపితస్య బలస్యార్థం స్థాపయేత్. ఏవం కృతే అరిష్టకర్తుః తద్భంగకర్తుశ్చ సప్తవర్గజం బలం భవతి, ఏవం స్థాపితానాం బలానాం వక్ష్యమాణై ర్గుణై ర్గుణకమాహ, భాది

వర్గః అపరవర్గపతిః అరిష్టకర్తా యస్మిన్ యస్మిన్ రాశ్యాది సప్తవర్గే స్థితః తస్య తస్య యోఽధిపతిః తస్య తస్యైవం సంపాదితేన శుభేన వా అశుభేన వా బలాంతరేణ తత్కోష్ఠస్థం బలం హన్యాత్, ఏవం భంగకర్తురపి స్థాపితంబలం తత్తదధిష్ఠితసప్తవర్గాధిపబలాంతరేణ శుభాశుభేన హన్యాత్ స్ఫుటం భవతి, ప్రథమ మరిష్టకర్తృగ్రహస్య ముఖకోష్ఠస్థం రాశ్యాధిపబలాంతరేణ శుభేనాశుభేన వా హన్యాత్, తతో హోరాదిష్ఠానస్థం హోరాధిపబలాంతరేణ, ద్రేక్కాణ స్థానస్థం తత్పతిబలాంతరేణేత్యాది, ఏవ మరిష్టభంగకర్తురపి సప్తకోష్ఠస్థం తత్పతిబలేన హన్యాదితి.

తా. అరిష్టకర్తృగ్రహముయొక్కయు తద్భంగకర్తృగ్రహముయొక్కయు సప్తవర్గబలానయనప్రకారమును చెప్పుచున్నాడు. ఫలమిశ్రికాధ్యాయమందు (7) వ శ్లోకమున చెప్పబడినవిధమున అరిష్ట కర్తృగ్రహముయొక్క బలాధ్యాయానీతబలమును ఇష్టఫలముచేతను కష్టఫలముచేతను వేరువేరుగ గుణించగా నైన స్ఫుటేష్టకష్టబలముల నంతరింపగా ఇష్టబలము నిలిచెనేని శుభఫలమనియు కష్టబలమునిలిచెనేని యశుభఫలమనియు గ్రహించి సప్తకోష్టముల నేర్పాటుచేసి ఆ ఫలమును చతుర్వ్యాతముచేసి ముఖకోష్టమున అరిష్టకర్తృగ్రహ రాశిఫలమని యుంచవలయును. తక్కినహోరాది షట్కోష్టములలోను రాశి ఫలార్ధమును వేరువేరుగా నుంచవలయును. ఇదేవిధమున అరిష్టభంగకర్తృగ్రహముయొక్క స్ఫుటేష్ట కష్టబలాంతరమును చతుర్వ్యాతముచేసి సప్తకోష్టముల నేర్పాటుచేసి అందు ముఖకోష్టమున అరిష్టభంగకర్తృగ్రహ రాశిఫలమని యుంచుకొనవలయును. తక్కినషట్కోష్టములలోను రాశిఫలార్ధములను వేరువేరుగా నుంచవలసినది. పిమ్మట అరిష్టకర్తృగ్రహము ఏరాశియందుండునో ఆరాశ్యధిపునియొక్క స్ఫుటేష్టకష్టబలాంతర శుభాశుభబలములచే గుణించవలసినది. అరిష్టకర్తృగ్రహముయొక్క తక్కిన షట్కోష్టములయందలి హోరాదిబలములను తత్తదధిపతులయొక్క స్ఫుటేష్ట కష్టబలాంతర శుభాశుభబలములచే గుణించవలసినది. ఇదేప్రకారముగ అరిష్ట భంగకర్తృగ్రహముయొక్క సప్త

కోష్టస్థ శుభాశుభబలములను తత్తదధిపతుల స్ఫుటేష్టకష్టబలాంతర శుభాశుభబలములచే గుణించవలసినది.

అ. ఏవమానీతై రిష్టభంగయో ర్నిర్ణయం శ్లోక ద్వయేనాహ.-

మూ. శుభాశుభత్వం చ హితాహితత్వం తుంగాదినీచాస్తమయాశ్రితత్వం, రిష్టేశభంగేశ్వరయో ర్విచింత్యం సమానవర్గస్య సమానవర్గాత్. ౪. విశ్లేష శేషస్య బలోత్కటత్వం తద్రిష్టకర్తుశ్చ తదా త్వరిష్టం, భంగప్రభోశ్చే త్తదరిష్టభంగ స్సమానతాయామపి రిష్టమేవ.౫

వ్యా. తతో ద్వయో ర్గ్రహయో స్సౌమ్యపాతత్వం పరస్పర మిత్రామిత్రత్వం, ఉచ్చాద్యాశ్రయత్వం అస్తమితత్వానస్తమితత్వం చ విచార్య ద్వయో స్సమానస్థానస్థానాం సప్తవర్గజానాం బలానాం విశ్లేషం కుర్యాత్, తత స్సప్తకద్వయేపి పరిశిష్టం పృథక్పృథక్సంయోజయేత్, తత్ర అరిష్టకర్తు ర్బలపిండస్య ఇతరస్యాధిక్యే సామ్యే వా అరిష్టమేవ బలవదితి వింద్యాత్, భంగకర్తుర్బలపిండాధిక్యే అరిష్టభంగో బలవానితి వింద్యాత్, ఏవం చారిష్టప్రాబల్యే దశాంతర్దశాదికం న గణనీయం, భంగప్రాబల్యే అరిష్టస్య నిష్ఫలత్వాత్ దశాంతర్దశాదికం గణనీయమితి సిద్ధం.

పూర్వోక్తబలములవలన అరిష్టదోష తద్భంగయోగములను తెలిసికొను విధము.

తా. పూర్వోక్తక్రమమున తెచ్చినబలములవలన అరిష్ట తద్భంగముల నెఱుంగు తెఱంగు చెప్పుచున్నాడు. అరిష్టతద్భంగకర్తృగ్రహములలో ఆయాగ్రహములయొక్క శుభాశుభత్వములను మిత్రశత్రుత్వములను ఉచ్చనీచాస్తమయాదులను గ్రహించి బలాబలములను చింతించవలయును. రాశ్యాది అరిష్టకర్తృగ్రహసప్తవర్గబలములలో భంగకర్తృగ్రహసప్తవర్గబలముల నంతరింపగా ఏగ్రహమున కేవర్గమున నెంత బలము నిలుచునో అట్లు నిలిచిన అరిష్టకర్తృగ్రహవర్గబలముల నొకటిగాను చేర్చవలసినది. అట్లు చేర్చగా అరిష్టకర్తృగ్రహబలము భంగకర్తృగ్రహబలముతో సమానముగానుండినను అధికముగానుండినను

అరిష్టము కలుగును. భంగకర్తృగ్రహబల మధికమయ్యెనేని అరిష్టనాశమగును. అనగా అరిష్టము కలుగనేరదు. అరిష్టము కలిగినపుడు దశానిర్మాణము చేయవలసినది లేదు. భంగకర్తృగ్రహబల మధికమైనపుడే దశానిర్మాణము చేయవలసినది.

ఉదాహరణం. ఉదాహృతే జాతకే జాతస్య అరిష్టాభావేపి ప్రక్రియా ప్రదర్శనార్థం కల్పితో అరిష్టకర్తా గ్రహో రవిః, తస్య అశుభబలం 0-9, చంద్రస్య శుభబలం 0-22, కుజస్య శుభబలం 0-16, బుధస్య శుభబలం 1-11, గురోః అశుభబలం 3-37, శుక్రస్య శుభబలం 4-49, శనేశ్శుభబలం 0-58. అత్ర రవేః అరిష్టకర్తుర్బలం చతుర్హ్రుతం రాశిబలం 0-2-15, ఇతరకోష్టషట్కే తదర్థం 0-1-7, 0-1-7, 0-1-7, 0-1-7, 0-1-7, 0-1-7. ఏవం భంగకర్తృత్వేన కల్పితస్య చంద్రస్య శుభబలం 0-22, ఇదం చతుర్హ్రుతం రాశిబలం 0-5-30, అస్యార్థమితరకోష్ట షట్కే 0-2-45, 0-2-45, 0-2-45, 0-2-45, 0-2-45, 0-2-45. అర్కస్య ప్రథమకోష్టస్థం 0-2-15, రాశ్యాధిపతేశ్శనేశ్శుభబలేన 0-58, హత్వా జాతం 0-2-10, హోరాస్థం 0-1-7, తత్పతేః స్వస్య బలేన 0-9, హత్వా జాతం 0-0-10, ద్రేక్కాణస్థం తత్పతిబుధబలేన 1-11, హత్వా జాతం 0-1-19, సప్తాంశస్థం తత్పతిభౌమబలేన 0-16, హత్వా జాతం 0-0-18, నవాంశస్థం తత్పతిమందబలేన 0-58, హత్వా జాతం 0-1-5, ద్వాదశాంశస్థం తత్పతిబుధబలేన హత్వా ద్రేక్కాణవజ్జాతం 0-1-19, త్రింశాంశస్థం తత్పతిగురుబలేన 3-37, హత్వా జాతం 0-4-2. రిష్టభంగ కర్తృత్వేనకల్పితస్య చంద్రస్య బలం చతుర్హ్రుతం రాశిబలం 0-5-30, రాశ్యధిపబుధబలేన 1-11, హత్వా జాతం 0-6-30, హోరాస్థం 0-2-45, తత్పతిరవిబలేన 0-9, హత్వా జాతం 0-0-25, ద్రేక్కాణస్థం తత్పతి శనిబలేన 0-58, హత్వా జాతం 0-2-39, సప్తాంశస్థం తత్పతే స్వస్య బలేన 0-22, హత్వా జాతం 0-1-0, నవాంశస్థం తత్పతిబుధబలేన 1-11, హత్వా జాతం 0-3-15, ద్వాదశాంశస్థం తత్పతిభౌమబలేన 0-16, హత్వా జాతం 0-0-44, త్రింశాం

శస్థం తత్పతిగురుబలేన 3-37, హత్వా జాతం 0-9-57. అత్ర వర్గశోధనశేషం యోగం కృత్వా రిష్టకర్తుర్బలపిండః 0-0-35, భంగకర్తుర్బలపిండః 0-14-42, అనయో రంతరే కృతే భంగకర్తృబల మతిరిచ్యతే 0-14-7, అరిష్టవత్సు జాతకేషు సమ్యగుదాహరణం ద్రష్టవ్యం.

శ్లో. ఇదం నిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతం జాతకపద్ధత్యాం రిష్టాధ్యాయార్థవర్ణనం.

దశాంతర్దశాధ్యాయః.

అ. తత్ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. అంతర్దశా ప్రభృతి భేదవతీషు యస్మాన్నూనం దశాసు నిఖిలాసు శరీరభాజాం, వ్యక్తిశ్శుభాశుభ విమిశ్రఫలస్య సమ్యగస్మాద్దశాక్రమ విధాన మిహాభిధర్మః. ౧

వ్యా. అంతర్దశాదిభేదవతీషు సర్వాసు దశాసు ప్రాణినాం శుభస్యాశుభస్య మిశ్రస్య చ ఫలస్య వ్యక్తిర్యస్మాద్దశాక్రమ విధానం చ ఇహాస్మిన్ శాస్త్రే అభిధర్మః.

తా. ఈయధ్యాయమువలని ప్రయోజనమును చెప్పుచున్నాడు. అంతర్దశాదిభేదములుగల అన్నిదశలయందును, ప్రాణులయొక్క శుభాశుభమిశ్రఫలానుభవముల తెరంగు తెలియనగును.

ద్వాదశదశాభేదములు.

అ. ఆచార్యమతభేదేన ద్వాదశసంఖ్యాన్ దశాదిభేదానాహ.-

మూ. పాకం ద్వాదశధా భవంతి యవనాః దిగ్భేదభిన్నం తథా మాణింథాః ఖలు బాదరాయణముని స్తత్రాష్టధా ప్రోక్తవాన్, షడ్భేదం ఖలు సిద్ధసేనవిబుధై స్తం దేవలాద్యైః పున ర్భేదై రభిమతై రుదారధిషణైః శ్రీవిష్ణుగుప్తస్త్రిభిః. ౨. పాకం ద్విభేదం పునరాహ సత్యః తచ్ఛాస్త్రదృష్ట్యా కథయామ్యథైతాన్,

వ్యా. పాకో నామ మిశ్ర శుభాశుభఫలానుభవః, తం పాకం ద్వాదశభిః కారణై ర్జాయత ఇతి యవనాః ప్రాహుః, వక్ష్యమాణై ర్ద్వాదశభి ర్హేతుభిః సుఖదుఃఖ మిశ్రఫలాద్యనుభవః జాయత ఇతి యవనాఖ్యాః జ్యోతిర్విదః కథయంతి, మణింధశిష్టాః దశవిధం పాక మాహుః, శిష్టం ద్వయం దశస్వేవ చాంతర్భవతీతి, తేషాం పక్ష ఏవముత్తరత్రాపి. అష్టధా పాకఇతి బాదరాయణః, షడ్భిరితి సిద్ధసేనః, చతుర్ధేతి దేవలాద్యాః, త్రిభిరితి విష్ణుగుప్తః, చాణక్యః, నైసర్గికాఖ్యో దశాక్రమాఖ్యశ్చ ద్వావేవభేదా భవతీతి సత్యాచార్యపక్షః. తథాహి. ఆత్మనాం మానుషాదిశరీరసిద్ధ స్సుఖదుఃఖ మిశ్రఫలానుభవ స్సర్వదా విద్యతే, స ఏకో భేదః, తథా ఆయుర్దాయసప్తగ్రహాః రవ్యాదయః స్వస్వదశాసు శుభఫల మశుభఫలం మిశ్రఫలం చానుభవయంతి, అయమేకో భేదః, శిష్టాంతర్దశాంత రాంతర్దశాది సర్వం గ్రహకృతత్వాత్ దశాయామేవ భవతి, అతో ద్వావేవ భేదావితి సత్యాచార్యస్య పక్షః, ఏవం త్ర్యాది ష్వపిభేదేషు శేషాణా మంతర్భావో వేదితవ్యః.

తా. దశయనగా శుభాశుభమిశ్రఫలానుభవము. దశ పండ్రెండు కారణములవలన పండ్రెండుభేదములు కలదియని యవనులను జ్యోతిష్కులు చెప్పిరి. మణీంధుడు మొదలగుకొందరు పదివిధములని చెప్పిరి. కడమ రెండుభేదములును ఆపదివిధములలోనే యంతర్భూతముగనున్నవనుట. ఇదేవిధమున ఈదిగువ చెప్పబడినవారిమతములలో వారువారు చెప్పిన కొద్దిభేదములలోనే పండ్రెండుభేదములును చేరియున్నవనుట. వారివారిభావము ఎనిమిదివిధములని బాదరాయణుడు, ఆరువిధములని సిద్ధసేనుడు, నాలుగువిధములని దేవలుడు మొదలగువారు, మూడు విధములని విష్ణుగుప్తుడు, నైసర్గికమనియు దశాక్రమమనియు రెండే భేదములుకలవని సత్యాచార్యుడును చెప్పిరి.

దశాభేదముల స్వరూపములు.

అ. ఏతేషాం భేదానాం స్వరూపాణి తత్తచ్ఛాస్త్రసిద్ధాని సార్ధైస్త్రిభిః శ్లోకై రాహ.—

మూ. నైసర్గికాఖ్యః ప్రథమోఽత్ర భేదో దశాక్రమాఖ్యస్తు తతోద్వితీయః. ౩. అంతర్దశాఖ్యః కథిత స్తృతీయః ప్రోక్తశ్చతుర్థో విదశాభిధానః, యో రాశిసంజ్ఞః ఖలు పంచమోఽత్ర షష్ఠ స్తథా భావ ఫలాఖ్యభేదః. ౪. యోగాభిధః స్యాదథ సప్తమోఽపి తత్రాష్టమో దృష్టి ఫలాహ్వయశ్చ, ప్రోక్తోఽష్టవర్గో నవమో మునీంద్రైర్హోరాదివర్గో దశమో గ్రహాణాం. ౫. ప్రత్యబ్దమాసద్యునిశాఫలైస్స్యాదేకాదశో భోజనమైథునాద్యైః, సద్వాదశ స్సత్వశరీరధాతు స్వరూపభేదైః కథితోఽత్ర తజ్జ్ఞైః.

వ్యా. నైసర్గికః స్వాభావికః. శరీరస్వభావసిద్ధసుఖదుఃఖాద్యనుభవః, స ఆద్యోఽనుభవః, సర్వదశాభేదేష్వనువృత్తః, తథాహ వరాహమిహిరః. శ్లో. ఏకం ద్వే నవవింశతిర్ధృతికృతీ పంచాశదేషాంక్రమాచ్చంద్రారేందుజ శుక్రజీవదినకృద్దైవాకరీణాం సమాః, స్వైస్స్వైః పుష్టఫలానిసర్గజనితైః పక్తిర్దశాయాః క్రమాదంతే లగ్నదశా శుభేతి యవనా నేచ్ఛంతి కేచిత్తథా. యేన గ్రహేణ యదాయుర్వర్షాదికం తద్దశాశబ్దేనోచ్యతే తత్ర ప్రథమస్య దశా, తతోస్యైతిశాస్త్రయో యో దశాపతిక్రమః సదశాక్రమాఖ్యో యో ద్వితీయో దశాభేదః, అస్య గ్రహస్య దశాయా మయం చాయం చస్వఫలం దాస్యతీతి యదుచ్యతే సతృతీయాంతర్దశాభేదః, చతుర్థా విదశాఖ్యో భేదః, రాశిశీలాధ్యాయోక్తశుభాశుభమిశ్రాత్మకఫలానుభవః పంచమో భేదః, లగ్నాదిద్వాదశభావస్థానాం గ్రహాణా ముక్తఫలానుభవః షష్ఠో భేదః, సునఫాదురుధురాణాం నాభసాదియోగానాం చ ప్రోక్తఫలానుభవ స్సప్తమో భేదః, దృష్ట్యధ్యాయోక్తఫలానుభవో అష్టమో భేదః, యవనాద్యుక్త అష్టకవర్గఫలానుభవో నవమో భేదః, హోరాదివర్గస్థ గ్రహఫలానుభవో దశమః, ప్రత్యబ్దమాసవాసరకాలహోరాధిపత్యుక్తఫలానుభవో ఏకాదశో భేదః, అహ్నః పతిరర్కః రాత్రేః పతిశ్చంద్రః అన్యే ప్రసిద్ధాః భోజనమైథునాద్యనుభవః శరీరస్థసత్వధాత్వాదివశేన

తదధిపత్యుక్తఫలానుభవాదిశ్చ ద్వాదశో భేదః. ఏతత్సర్వం వరాహమిహిరోక్తబృహజ్జాతకే ద్రష్టవ్యం, అత్రాష్టకవర్గస్య ప్రపంచో లిఖ్యతే.

అష్టకవర్గఫలము.

రవ్యాదిగ్రహేషు చారవశాత్ మేషాదిరాశిషు స్థితేషు తత్తదష్టమభాగస్థితివశా దష్టకవర్గజాని సంప్రదాయసిద్ధాని శుభాశుభస్థానాని లిఖ్యంతే. మేషస్థో రవిస్తృతీయాష్టమ (3-8) భాగస్థ శ్శుభః. అన్యేషు సప్తమేషు స్థితో అశుభః, ఏవం సర్వత్ర శుభాష్టమాంశేభ్యో అన్యాంశస్థో శుభ ఇతి వింద్యాత్, వృషే ఆద్యత్రిచతుస్సప్తమస్థ (1-3-4-7) శ్శుభః, యమే ఆద్యద్విత్రిషట్సప్తమస్థ (1-2-3-6-7) శ్శుభః, కర్కిణ్యాద్య ద్విత్రి సప్తమస్థ (1-2-3-7) శ్శుభః, సింహే ఆద్యచతుః పంచాష్టమస్థ (1-4-5-8) శ్శుభః, కన్యాయా మాద్యత్రిచతుఃపంచసు షష్ఠస్థ (1-3-4-5-6) శ్శుభః, తులాయాం ద్విత్రిచతుష్షష్ఠస్థ (2-3-4-6) శ్శుభః, వృశ్చికే ఆద్యచతుష్షట్సప్తమస్థ (1-4-6-7) శ్శుభః, ధనుష్యాద్యద్విచతుష్షడ్దశమస్థ (1-2-4-6-10) శ్శుభః, మృగేష్టమస్థ (8) శ్శుభః, కుంభే ఆద్యచతుః పంచసప్తమస్థ (1-4-5-7) శ్శుభః, మీనే త్రిచతుఃపంచమషడ్దశమస్థ (3-4-5-6-10) శ్శుభః, ఏతై రుక్తోఽష్టమాంశై శ్శుభో రవిః, అన్యత్రాశుభః, అతః పరం శుభాష్టమాంశకా ఏవ లిఖ్యంతే. చంద్రస్య, మేషే 1-4-6, వృషే 1-6-3, యమే 1-3-4-6, కర్కిణి 1-2-3-4-7-8, సింహే 1-5-8, కన్యాయాం 1-2-4-5, తులాయాం 3-5-8, వృశ్చికే 1-2-4-6-7, చాపే 3-4-5-1, మృగే 2-5, కుంభే 1-5-7, మీనే 3-6-8. కుజస్య, మేషే 2-4-9, వృషభే 3-4-10-11, యమే 1-5-9-12, కర్కిణి 5-7-8-10, సింహే 2-3-5-8, కన్యాయాం 1-3-4-6, తులాయాం 3-4-5-8, వృశ్చికే 5-8-9-11, ధనుషి 1-9-10, మృగే 3-4-8-12, కుంభే 1-5-9, మీనే 7-8-11-12. బుధస్య, మేషే 3-5-7, వృషే 1-3-4-5-6-8, యమే 1-3-4, కర్కిణి 1-2-3-4-5, సింహే 1-5-8, కన్యాయాం 2-3-5, తులాయాం 3-4-5-6-7-8, వృశ్చికే 1-5-7-8, చాపే 1-2-3-4-6, మకరే 2-4-5-6-8,

కుంభే 1-7, మీనే 3-5-6-8. జీవస్య, మేషే 1-2-3-4-5-6-8, వృషే 2-6-7, యమే 3-6-7, కర్కిణి 3-5-7-8, సింహే 2-4-5-8, కన్యాయాం 2-3-4-6, తులాయాం 1-3-4-6-7-8, వృశ్చికే 2-4-5-6-8, చాపే 2-3-4-5, మృగే 5-6-7-8, కుంభే 2-4-7-8, మీనే 1-2-3-4-7-8. శుక్రస్య, మేషే 5-7, వృషే 3-5-6-7-8, యమే 1-2-5-7-8, కర్కిణి 1-3-5-7, సింహే 3-4-5-6-7-8, కన్యాయాం 1-4-6, తులాయాం, 6-8, వృశ్చికే 3-4-6-7, చాపే 2-4-6-8, మకరే 1-2-3-4-5-8, కుంభే 3-4-5-7, మీనే 1-4-8. శనేః, మేషే 1-3-4-5, వృషే 2-3-5-8, యమే 4-11-12, కర్కిణి 1-9-11-12, సింహే 10-12, కన్యాయాం 7-9-12, తులాయాం 2-3-5-11, వృశ్చికే 4-5-6-9, చాపే 3-7-10, మృగే 1-3-7, కుంభే 4-5-9, మీనే 6-7-8-10-12. అత్ర శుభాశుభాష్టమాంశే విశేషా యవనాదిశాస్త్రేషు ద్రష్టవ్యః, నైసర్గికాఖ్యస్య ప్రథమభేదస్య స్వాభావికత్వేన వక్తవ్యత్వాత్.

తా. దశాభేదములను చెప్పుచున్నాడు. (1) నైసర్గికము అనగా స్వాభావికము, శరీరస్వభావసిద్ధసుఖదుఃఖాద్యనుభవము. (2) దశాక్రమానుభవము. (3) అంతర్దశాక్రమానుభవము. (4) విదశానుభవము. (5) రాశిశీలాధ్యాయోక్త ఫలానుభవము. (6) భావాదిఫలానుభవము. (7) సునఫా దురుధురా నాభసాదియోగములఫలము. (8) దృష్టిఫలానుభవము. (9) అష్టకవర్గఫలానుభవము. (10) హోరాదివర్గస్థగ్రహఫలానుభవము. (11) ప్రత్యబ్దమాసదినకాలహోరాధిపతులఫలము. (12) దివసపతి రవి, రాత్రిపతి చంద్రుడు, వీరలవలని ప్రసిద్ధమగు భోజనమైథునాద్యనుభవములు శరీరస్థ సత్వధాత్వాది వశములచేత తదధిపతులవలన చెప్పబడిన ఫలాద్యనుభవము. ఇవియన్నియు బృహజ్జాతకమున వరాహమిహిరులవలన చెప్పబడెను.

అష్టకవర్గస్వభావ మెట్లనిన, మేషాదిరాసులలో ప్రతిరాశిని ఎనిమిదిభాగములు చేయగా ఆయాగ్రహము ఆయారాశియందు ఈయష్ట

మాంశములయం దుండెనేని శుభుడనియు ఈ యష్టమాంశములయం దుండెనేని యశుభుడనియు నెరుంగవలయును. ఆయాగ్రహము మేషాదిరాసులలో యేయే అష్టమాంశములయందు శుభుడగునో దానిని సంస్కృతవ్యాఖ్యలో స్పష్టముగ చెప్పంబడియుండుటవలన నిచట వివరించలేదు.

అ. శాస్త్రేష్వాద్యం దశాక్రమం వక్తుం శ్లోకేన ప్రతిజానాతి.—

మూ. ప్రాయస్తదంతఃపతితాస్తు సర్వే దశాదికానాం తు దశాప్రభేదాః, తేనోదితా నైవ పృథక్పృథక్త్వే దశాక్రమం సంప్రతి కీర్తయామః. ౭.

వ్యా. దశాక్రమాద్యానాం శేషాణాం దశానాం భేదాః దశాక్రమేంతఃపతితాః యస్మాత్తస్మాత్తద్దశాభేదాః పృథక్త్వేనోక్తాః, అతో దశాక్రమమేవ కథయామి.

తా. అన్ని దశలకును ఆయాదశాంత్యమందు దశాపతనమగును కావున ప్రతిదశాక్రమమును వేరువేరుగ చెప్పబడును.

దశాక్రమము.

అ. తమేవ దశాక్రమం శ్లోకేనాహ.—

మూ. లగ్నాదితోప్యడుపానా మధికబలవతః స్యాద్దశాద్యాతతస్స్య త్తత్కేంద్రాది స్థితానా మిహ బహుషు పునర్వీర్యతో వీర్యసామ్యే, బహ్వాయుర్వర్షదాతుః ప్రథమ మినవశే నోదితా శ్చేద్దసామ్యే బ్రూమశ్చాంతర్దశాదిక్రమవిధిమధునా శిష్యబోధప్రవృద్ధ్యై.

వ్యా. తృతీయాధ్యాయానీతం బలం లగ్నార్కచంద్రాణాం మధ్యే యస్యాధికం భవతి తస్యాద్యాదశా పరికల్ప్య తతస్తత్కేంద్రాదిస్థితానాం, తతః ఫణపరస్థానాం తతః ఆపోక్లిమస్థానాం కేంద్రాదిషు బహుషు వ్యవస్థితేషు తేషాం వీర్యక్రమా త్క్రమః, వీర్యసామ్యే బహువర్షదాతుః ప్రథమదశా, వర్షసామ్యేఽస్మిన్ ప్రయోగే అర్కాత్ పూర్వ ముదితస్య పూర్వదశేతిదశాక్రమ ఉక్తః, అంతర్దశాదికమపి

శిష్యబుద్ధిప్రబోధనాయ కథయామి. తథాచ వరాహమిహిరః. శ్లో. ఉదయరవిశశాంక ప్రాణికేంద్రాదిసంస్థాః ప్రథమవయసి మధ్యేఽంత్యేచ దద్యుఃఫలాని, నహి నఫలవిపాకః కేంద్రసంస్థాద్యభావే భవతిచ ఫలపఙ్క్తిః పూర్వమాపోక్లిమేతి. ఆయుఃకృతం యేన హి యత్తదేవ కల్ప్యా దశా సా ప్రబలస్య పూర్వా, సామ్యే బహూనాం బహువర్షదస్య తేషాం చ సామ్యే ప్రథమోదితస్య.

తా. దశాక్రమమును చెప్పుచున్నాడు. బలాధ్యాయమువలన సాధింపబడిన బలము లగ్నరవిచంద్రులలో నెవనికధికముగ నుండునో వానికి. ప్రథమదశ కల్పింపవలసినది. ఆవెంటనే ఆదశాపతికి కేంద్రస్థానములలోనున్న గ్రహములకు నీవెంబడి శ్లోకములలో చెప్పబోయెడువిధమున సాధింపబడిన దశాక్రమబలములనుపట్టి బలాధికక్రమమున దశలు కల్పించవలసినది. అనంతరము దశాపతికి ఫణపరస్థానములలోనున్న గ్రహములకు దశాబలాధికక్రమమున దశలు కల్పించవలసినది. పిమ్మట దశాపతికి ఆపోక్లిమస్థానములలోనున్న గ్రహములకు దశాబలాధికక్రమమున దశలుకల్పించవలసినది. కేంద్రాదిస్థానములలోనున్న గ్రహములలో అనేకులు సమానదశాక్రమబలవంతులైయున్నపుడు అట్టిగ్రహములలో ఆయుర్దాయ మధికముగా నేగ్రహమిచ్చునో ఆవరుసననుసరించి దశాకల్పన చేయవలసినది. బలమును ఆయుఃపరిమాణమును సరిగానున్నప్పుడు అట్టిగ్రహములలో సూర్యమండలమువలననుండి యేగ్రహము ముందుదయించియుండునో ఆవరుసననుసరించి దశాకల్పనచేయవలసినది. దశాపతికి కేంద్రస్థానములలో గ్రహములు లేకుండెనేని ఫణపరస్థ గ్రహములకును ఫణపరస్థానములలో గ్రహములు లేకుండెనేని ఆపోక్లిమస్థానములయందలి గ్రహములకును దశలు కల్పించవలసినది. ఇదేప్రకారము బృహజ్జాతకమునందును చెప్పబడియున్నది.

దశోపయుక్తబలానయనక్రమము.

అ. యదా లగ్నప్రాబల్యాత్తస్య ప్రథమదశా భవతి తత్కేంద్రాదిస్థానాం దశాక్రమనిర్ణయార్థం తద్ధేతుభూతబలానయనం శ్లోకత్రయేణాహ.—

మూ. పూర్వం విలగ్నస్య దశా యదా స్యా ద్భావం తదా ఖేచరతో విశోధ్యం, శేషం చ భావాంతరభావఖండాద్విశోధ్య వీర్యేణ తతో నిహన్యాత్ .౯. భావాంతరాంశార్ధ విభాజితం తద్దశాక్రమే వీర్య ముదాహరంతి, భావాద్విశుద్ధేఽపిచ ఖేచరేంద్రే ప్రాగ్వత్ఫలం దాయ విధౌ ప్రసాధ్యం. ౧౦. కేంద్రాదికానాం ద్యుసతాం బలాని తద్వత్ప్రసాధ్యా భ్యధికం హి యస్య, ద్యుచారిణ స్తస్య దశాగ్రతస్స్యా దంతర్దశావా విదశాహ్వయావా. ౧౧

వ్యా. లగ్నస్య వీర్యాధికత్వాత్ తస్య దశా యదా ఆద్యా స్యాత్ తదా తత్కేంద్రస్థితానాం బలవశేన క్రమోక్తిః తద్ధేతుభూతం బలమానీయతే, యస్మిన్ భావే గ్రహః స్థితః తద్భావతుల్యశ్చేత్ పూర్ణ బల ఇతిజ్ఞేయం, యదా తద్భావాద్యంతయోః స్థితః తదా శూన్యం బలం, యదా భావభావాంతయో రంతరే స్థితః తదా భావం గ్రహాద్విశోధ్య తచ్ఛేషం భావమధ్యభావాంతయో రంతరభాగేభ్య స్సంశోధ్య శేషో భావాంతస్య గ్రహస్య చాంతరభాగా భవంతి, తాన్ తద్గ్రహబలేన హత్వా తద్భావోపరి భావయో రంతరార్ధేన విభజేత్, లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం తద్గ్రహబలం భవతి, ఏవం సర్వత్ర గ్రహాణాం బల మానీతవ్యం, ఏవ మానీతం బలం దశాక్రమే అంతర్దశాక్రమే చ ఉపయుజ్యతే.

తా. రవిచంద్ర లగ్నములలో లగ్నము బలాధికమై లగ్నదశ మొదటిదైనపుడు తత్కేంద్రాది స్థితగ్రహములయొక్క దశాక్రమము నిర్ణయించుటకు సాధనమగు బలానయనమును చెప్పుచున్నాడు. ఏభావమందు గ్రహముండునో ఆభావముతో గ్రహము సమముగానుండెనేని అట్టిగ్రహము సంపూర్ణబలముకలదని గ్రహించవలసినది. గ్రహము భావారంభమునగాని భావాంత్యమునగాని యుండెనేని బలశూన్యమైనదని గ్రహించవలసినది. ఈ మూడుస్థానములునుగాక భావమున మరియొకచోటనున్న గ్రహముయొక్క బలసాధన యెట్లనిన, ఏభావమందు గ్రహముండునో ఆభావము గ్రహమునకంటెను తక్కువగానున్నపుడు

ఆభావమును గ్రహములో తీసివేయగా మిగిలినదానిని ఆభావమునకును దానిపై భావమునకునుగల అంతరభాగలను అర్ధించగానైన దానిలో తీసివేయగా గ్రహభావాంతములయొక్క అంతరభాగాదులగును. దానిని ఆగ్రహముయొక్క బలాధ్యాయానీతబలముచే గుణించి పూర్వోక్తభావాంతరార్ధము (ఆ భావమునకును దానిపై భావమునకునుకల అంతరార్ధము) చే భాగించగా ఆగ్రహముయొక్క దశోపయుక్తమగు బలము వచ్చును. భావమునకంటె గ్రహము తక్కువగనుండెనేని గ్రహమును భావములో తీసివేసిన శేషము ఆభావమునకును గతభావమునకును కల అంతరార్ధములో తీసివేయగా గ్రహభావాదులయొక్క అంతరభాగాదులగును. దానినిపట్టి అదేవిధమున గణితముచేయగా దశోపయుక్తబలమువచ్చును. ఈప్రకారము అన్నిగ్రహములకును బలములను తేవలసినది. ఈబలములు లగ్నదశ మొదటిదైనపుడు దశాక్రమమునకును అంతర్దశాక్రమమునకును కూడ నుపయోగించును. లగ్నదశ మొదటిదైనపుడు ఇట్లు చేయవలసినది. రవిచంద్రులలో నొకరు ప్రథమదశాపతులైనపుడు దశానాథుడున్నస్థానమును లగ్నముగాను దానివెంబడి యిల్లు ధనభావముగాను ఇట్లు ద్వాదశభావములను కల్పించుకొని ఆభావములనుపట్టి ఇదేప్రకారమున బలసాధనచేయగా మహాదశాక్రమోపయుక్త బలములగును. (ఈబలములు అంతర్దశల కుపయోగపడవు. అంతర్దశాబలానయనము ఇకమీద చెప్పబడును.) ఆద్యదశాపతికి కేంద్రములయందును పణపరములయందును ఆపోక్లిమములయందును ఉండుగ్రహములకు పూర్వోక్తక్రమమున మహాదశలు కల్పించవలసినది. ఎల్లపుడును లగ్నమునకు బలాధ్యాయానీతబలమే దశాక్రమమునకును ఉపయుక్తమగును.

నో.

ఈశ్లోకము సంస్కృతవ్యాఖ్యలో భావమునకంటెను గ్రహమల్పమైయున్నపుడు చేయవలసినవిధి చెప్పబడియుండలేదు గాన తాత్పర్యమున వివరముగా తెలియచేయబడెను. మరియు ఉదాహరణమున అనేకస్ఖాలిత్యము లుండినందున సవరించి చక్కగ వ్రాయబడెను.

ఉదాహరణం. ఉదాహృతే జాతకే లగ్నస్య ప్రాబల్యాదంశాయురేవ స్వీకార్యం, ఆద్యా దశా లగ్నస్యైవ భవతీతి, తత్కేంద్రాదిస్థానాం బలానయన ముదాహ్రియతే. తత్ర చతుర్థభావస్థా ద్బుధాత్ 9-28-14, చతుర్థభావం 9-19-39, విశోధ్య శేషం 0-8-35, చతుర్థపంచమభావయో రంతరార్థభాగేభ్యః 15-19, విశోధ్య శేషః గ్రహభావాం తయో రంతరభాగాది 6-44, ఏతద్బుధ వీర్యేణానేన 7-49, సంగుణ్యః 52-38, భావాంతరార్థ భాగాదినా 15-19, విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తబుధబలం 3-26, పంచమభావ ఘణపరస్థరవిః 10-10-38, పంచమభావాత్ 10-20-18, విశోధ్య శేషం భాగాది 9-40, పంచమచతుర్థభావాంతరార్థాత్ 15-19, విశోధ్య శేషః గ్రహభావాదే రంతరభాగాది 5-39, ఏతద్రవివీర్యేణ 4-28, హత్వా 25-14, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం రవిబలం 1-39, పంచమభావస్థగురోః 10-28-12, పంచమభావం విశోధ్య శేషం భాగాది 7-54, పంచమషష్ఠభావాంతరార్థాత్ 15-19, విశోధ్య శేషః గ్రహభావాంతయో రంతరభాగాది 7-25, ఏతద్గురువీర్యేణ 6-10, హత్వా 45-44, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం గురుబలం 3-0, ఆపోక్లిమషష్ఠభావస్థా చ్ఛుక్రాత్ 11-26-23, షష్ఠభావం 11-20-57, విశోధ్య శేషభాగాది 5-26, షష్ఠసప్తమభావాంతరార్థాత్ 15-19, విశోధ్య శేషః గ్రహభావాంతయో రంతరభాగాది 9-53, ఏతచ్ఛుక్రవీర్యేణ 7-52, హత్వా 77-45, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం శుక్రబలం 5-5, ఆయభావస్థా ద్భౌమాత్ 5-2-59, ఆయభావం 4-20-18, విశోధ్య శేషం భాగాది 12-41, ఆయవ్యయభావాంతరార్థాత్ 15-19, విశోధ్య శేషం 2-38, భౌమవీర్యేణ 4-50, హత్వా 12-44, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం భౌమబలం 0-50,

---

నో.

5-5-36, వరకు ఆయభావము భావాధ్యాయము చూడుము.

వ్యయభావాత్ 5-20-52, వ్యయభావస్థం చంద్రం 5-19-19, విశోధ్య శేషం భాగాది 1-38, ఆయవ్యయభావాంతరార్థాత్ 15-19, విశోధ్య శేషం వ్యయభావాదేః గ్రహస్యాంతర భాగాది 13-41, ఏతచ్చంద్రవీర్యేణ 7-17, హత్వా 99-40, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం చంద్రస్య దశాక్రమోపయుక్తం బలం 6-30, ధనభావస్థా న్మందాత్ 7-28-3, ధనభావం 7-20-56, విశోధ్య శేషం భాగాది 7-7, ధనసహజభావాంతరార్థాత్ 14-40, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాంతయో రంతరభాగాది 7-33, ఏతత్ మందవీర్యేణ 5-48, హత్వా 43-47, ఏతద్భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం శనిబలం 2-59, ఏవం సిద్ధో దశాది క్రమార్థం బలక్రమః లగ్నస్య కేంద్రే బుధఏవ స్థితః తస్య బలం 3-26, ఘణపరస్థానాం గురుమందరవిణాం గురుబలం 3-0, శనిబలం 2-59, రవిబలం 1-39, ఆపోక్లిమస్థేషు త్రిషు చంద్రబలం 6-30, శుక్రబలం 5-5, భౌమబలం 0-50, ఏవం సిద్ధో దశాక్రమః ప్రథమలగ్నదశావర్షాది 7-2-10-0, తత్కేంద్రస్థితస్య బుధస్య వర్షాది 7-0-23-33, తతః ఘణపరస్థేషు ప్రబలస్య గురో ర్వర్షాది 2-7-14-38, తతో మందస్య వర్షాది 16-4-10-8-24, తతో రవేర్వర్షాది 13-11-7-44-24, ఆపోక్లిమస్థేషు ప్రబలస్య చంద్రస్య వర్షాది 2-1-21-25-12, తత శ్శుక్రస్య వర్షాది 19-8-25-40-48, తతః భౌమస్య వర్షాది 10-10-18-15-12, ఏషాం యోగః పరమాయుర్వర్షాది 79-11-11-25-0, అయమత్ర దశాక్రమే నిర్ణయః, అంశకాయుర్దాయా ల్లగ్నస్య ప్రాబల్యాత్ లగ్నస్యాద్యా దశా, తత స్తత్కేంద్రస్థితానాం బలక్రమేణ దశా, తతః ఘణపరస్థానాం బలక్రమేణ దశా, తతః ఆపోక్లిమస్థానాం బలక్రమేణ దశా ఇతి సర్వగ్రహా స్సంతి, కేంద్రాదిగ్రహాణాం తత్ర విద్యమానోపగ్రహోపలక్షణార్థం తేన యది కేంద్ర ఏవ గ్రహశ్చేత్ తఏవ వదతి, న సంతి చేదన్యత్ర స్థితావదతీత్యాది సర్వం యుక్త్యా బోద్ధవ్యం, ఏవ మంశకాయుషి మూలదశాక్రమః, అంతర్దశాక్రమోఽపి దశాక్రమ శ్చోక్తః, అర్కచంద్రయో రన్యతరప్రాబల్యే తస్యాద్యా దశా, తత స్త

త్కేంద్రస్థితానాం తతః ఫణపరస్థానాం తతో ఆపోక్లిమస్థానాం సలగ్నానాం, తత్రాద్యదశాపతిం లగ్నం పరికల్ప్య తద్వశా ద్ధనాదిభావం పరికల్ప్య ప్రాగుక్తవిధినా బల మానీయ తద్బలవశా న్మూలదశా క్రమో జ్ఞేయః.

పిండనైసర్గికాయుర్దాయములయందు అంతర్దశోపయుక్త
బలానయనము.

అ. అర్కచంద్రయో రన్యతరస్యాద్య దశాపతిత్వపక్షే అంతర్దశాది క్రమోపయుక్తం బలానయనం శ్లోకత్రయేణాహ.—

మూ. ఆద్యా దశా చేత్సవితు ర్విధో ర్వా బలాబలం సంస్కృతమేవ తద్వత్, వేదోద్ధృతం రాశిఫలం తదర్ధ మన్యేషు వర్గేషు పునర్విధేయం. ౧౨. స్వవర్గపానాం గుణయే ద్బలైస్తు యథాక్రమం సర్వబలం తదాహుః, ప్రాక్పాకనాథగ్రహయో ర్గుణానాం స్యాద్యావతాం సామ్య మృతేహతేభ్యః. ౧౩. పరస్పరంవర్గబలంశిశోధ్యం దశాక్రమే తద్బలమాహురార్యాః, యస్యాధికం వీర్యమిహావశిష్టం వాచ్యాదశా వాంతరజాచతస్య. ౧౪

వ్యా. అర్కచంద్రయో రన్యతరస్య ఆద్యదశా పతిత్వపక్షే ప్రాగ్వద్దశార్థం బలం సంస్కృతంకార్యమితి పూర్వసిద్ధోఽనుపాతః, అత్రాద్యదశాపతేరంతర్దశాపతేశ్చ బలం చతుర్హృతం ముఖకోష్ఠయోః స్థాప్యం తదర్ధం హోరాదికే వర్గషట్కే స్థాప్యం, తతో రాశ్యాది సప్త వర్గాధిపానాం సంస్కృతేన బలేన స్వస్వవర్గస్థం బలం హన్యాత్, ఏవం కృతే దశాపతే రంతర్దశాపతేశ్చ సప్తవర్గజం బలం భవతి, అత్ర దశాపతే స్సప్తవర్గ అంతర్దశాపతే స్సప్తవర్గే చ యావతాం సజాతీయానాం వర్గాణాం బలసామ్యం భవతి తాని బలాని సప్తకద్వయేపి మార్జయేత్, శిష్టవర్గేషు సజాతీయాదధికసంఖ్యాత్ బలాత్ న్యూనసంఖ్యం బలం విశోధయేత్, తత స్సప్తకద్వయేపి శిష్టబలే పిండీకృతే యస్యబల మధికసంఖ్యం జాతం తత్ క్వచిత్ స్థాప్యం. ఏవం మూలదశాయాం

యావతా మనుప్రదేశః శాస్త్రే చోచ్యతే తావతాం ద్రష్టవ్య మిత్యలంకార కర్త్రాచార్యేణ స్వయ మనుక్త్వా గ్రంథాంతరం ద్రష్టవ్యమితి సంకోచేనోక్తం.

తా. రవిచంద్రులలో నొకరు ప్రథమదశాపతులైనపుడు అంతర్దశాదిక్రమమునకు బలములు తెచ్చువిధమును చెప్పుచున్నాడు. రవిచంద్రులలో నొకరు ఆద్యదశాపతులైనపుడు (9-10-11) శ్లోకములలో చెప్పబడినవిధమున దశాక్రమబలములను సాధించగా ఆబలములు మహాదశాక్రమోపయుక్తబలము లగును. అంతర్దశాబలగణిత మెట్లనిన, ఆద్యదశాపతికి ప్రథమాంతర్దశ కల్పించవలసినది. ఆద్యదశాపతియొక్కయు అంతర్దశాపతియొక్కయు దశాబలములను వేరువేరుగ వేదోద్ధృతముచేసి రెండుకోష్టపఙ్క్తులేర్పాటుచేసి ఆపఙ్క్తులలో ముఖకోష్ఠములయందు రాశిబలములని యుంచవలసినది. తక్కిన షట్కోష్టములయందును హోరాదిబలములని రాశి బలార్ధముల నుంచవలసినది. ఆయా రాశ్యధిపతియొక్క దశాబలములచే రెండుపఙ్క్తులలోని రాశిబలములను హోరాదివర్గాధిపతులయొక్క దశాబలములచే ఆయావర్గబలములను వేరువేరుగ గుణించగా ఆద్యదశాపతియొక్కయు అంతర్దశాపతియొక్కయు దశార్ధసప్తవర్గజబలము లగును. అనంతరము రెండుకోష్టములలోని సప్తవర్గజబలములలో అధికబలమున దానికి సజాతీయమగు అల్పబలమును తీసివేయగా ఏకోష్టమందు ఏవర్గమున నెంత నిలుచునో యేర్పాటు చేయవలసినది. నిలిచినశేషములను రెండుకోష్టములయందును వేరువేరుగా రెండు మొత్తములుచేయగా అంతర్దశాపతి కోష్టమందలి బలపిండము అంతర్దశాపతియొక్క అంతర్దశోపయుక్త స్ఫుటబలమగును. ఇట్లు మూలదశాపతితో ప్రతి అంతర్దశాపతికిని గణితము చేసి బలములనుతెచ్చి పిమ్మట అట్లుతేబడిన బలములను స్ఫుటబలాధిక క్రమమున (15) వ శ్లోకమునచెప్పబడు అంతర్దశాపతులకు అంతర్దశలు కల్పించవలసినది. బలసామ్యము కలిగినపుడు (15) వ శ్లోకమున చెప్ప

బడిన వరుసలో ముందుగణింపబడినవానికి మొదటను పిమ్మట పేర్కొన బడినవానికి అటుపిమ్మటను ఇట్లు అంతర్దశలు కల్పించవలసినది. లగ్నమును ఒకగ్రహమువలెనే భావించి లగ్నమునకును అంతర్దశాబలసాధనము చేయవలసినది. ఈవిధి పిండనైసర్గికాయువులలో నుపయోగపడవలసినది. మహాదశలు మాత్రము అంశాయువులో చెప్పబడిన విధముననే కేంద్రస్థగ్రహములకును ఫణపరస్థగ్రహములకును ఆపోక్లిమస్థగ్రహములకును బలాధికక్రమమున నేర్పాటుచేయవలసినది. అంతర్దశలకు పిండనైసర్గికాయువులలో (15) వ శ్లోకములో చెప్పబడిన అంతర్దశా భాక్కులలో నెచటనున్నవాడైనను బలాధిక క్రమములనే అంతర్దశాకల్పన చేయవలయును.

ఉదాహరణం. ఏతద్విజ్ఞాయ లోకోపకారార్థం గోపతినృసింహసూరిణా మయా వివిచ్య సూర్యేందోర్దశాంతర్దశా నిర్ణయజ్ఞానార్థమిదముదాహరణ మాలిఖ్యతే. తస్మిన్ జాతకే లగ్నార్కచంద్రాణాం మధ్యే రవేర్బలాధికత్వాత్ ప్రథమం సూర్యస్య మహాదశా స్ఫుటరవిః 6-23-5, అనేనాక్రాంతభావో జన్మలగ్నస్య ద్వాదశభావః 6-24-32, రవిం భావాద్విశోధ్య శేషభాగాది 1-27, ఏత ద్భావగత భావయోరంతరార్థభాగేభ్యః 14-30, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాదే రంతరభాగాది 13-3, ఏతద్రవే షడ్బలపిండేన 5-54, హత్వా 77-0, భావాంత

నో.

15 - వ శ్లోకమందు పాఠాంతరము ననుసరించి (15) వ శ్లోకమందు చెప్పబడినవరుసప్రకారమే బలక్రమమున అంతర్దశాదులేర్పాటు చేయవలసినదని చెప్పబడియున్నది. అనగా ఏకర్క్షగగ్రహములలో బలాధికునకు ముందుగాను పిమ్మట బలహీనక్రమమునను అటుపిమ్మట త్రికోణస్థగ్రహములకు బలక్రమమునను తదనంతరమున సప్తమస్థగ్రహములకు బలక్రమమునను ఆవల చతురశ్రస్థగ్రహములకు బలక్రమమునను అంతర్దశాదు లేర్పరచవలసినట్లు చెప్పబడియున్నది.

రార్థభాగాదిభిః 14-30, విభక్తలబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం రవిబలం 5-18, ఏతద్భావస్థో బుధః 6-11-55, భావాద్విశోధ్య శేషభాగాది 12-37, ఏతద్భావగతభావయోరంతరార్థభాగేభ్యః 14-30, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాదే రంతరభాగాది 1-53, ఏతద్బుధబలేన 8-9, సంగుణ్య 15-21, భావాంతరార్థభాగాదిభి ర్విభజ్య లబ్ధం బుధస్య దశోపయుక్తం బలం 1-4, ఏతద్భావస్థ శ్శుక్రః 7-2-44, భావాదధికత్వాత్ భావం విశోధ్య శేషభాగాది 8-12, ఏతద్భావోపరిభావయోరంతరార్థభాగేభ్యః 14-30, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాంతయోరంతరభాగాది 6-18, ఏతచ్ఛుక్రస్య బలేన 6-0-15, హత్వా 37-49-34, భావాంతరార్థభాగాదినా విభజ్య లబ్ధం శుక్రస్య దశోపయుక్తం బలం 2-36, ప్రథమదశాధిపరవిస్థిత భావాచ్చతుర్థభావః 9-27-30, తత్రస్థచంద్రః 10-9-27, చంద్రాద్భావం విశోధ్య శేషభాగాది 11-57, చతుర్థభావ పంచమభావయోరంతరార్థభాగేభ్యః 15-30, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాంతయోరంతరభాగాది 3-33, ఏతచ్చంద్రస్య బలపిండేన 5-36, హత్వా 19-53, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం చంద్రబలం 1-17, దశమభావాత్ 3-25-32, తత్రస్థశనిః 3-12-3, విశోధ్య శేషంభాగాది 13-29, దశమనవమభావయోరంతరార్థభాగేభ్యః 15-30, విశోధ్యశిష్టం గ్రహభావాదే రంతరభాగాది 2-1, ఏతచ్ఛనిబలేన 4-29, హత్వా 9-2-29, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం శనిబలం 0-35, ఫణపరాఖ్యద్వితీయభావో జన్మలగ్నం 7-23-31, తస్య తృతీయాధ్యాయే నిర్ణీతబలమేవ దశాక్రమోపయుక్తబలమిదం 5-24, ఫణపరాఖ్యపంచమభావాత్ 10-26-32, తత్రస్థం గురుం 10-11-9, విశోధ్య శేషం భాగాది 15-23, ఏతచ్చతుర్థపంచమ భావాంతరార్థాత్ 15-30, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాదే రంతరభాగాది 0-7, ఏతద్గురుబలేన హత్వా భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం గురోర్దశాక్రమోపయుక్తం బలం శూన్యం 0-0, ఆపోక్లిమాఖ్య ద్వాదశభావం

5-25-32, తత్రస్థా ద్భావాత్ 6-5-26, విశోధ్య శేషం భాగాది 9-54, ఏతద్భావో పరిభావయో రంతరార్థభాగేభ్యః 14-30, విశోధ్య శేషం గ్రహభావాంతయో రంతరభాగాది 4-36, ఏతద్భావబలేన 5-23, హత్వా 24-45-48, భావాంతరార్థేన విభజ్య లబ్ధం దశాక్రమోపయుక్తం భౌమబలం 1-43. అస్మిన్ పిండాయుర్దాయే రవే ర్మహాదశా ప్రథమా, తస్య దశాక్రమే నిర్ణీతం బలం 5-18, రవిణా సహ ప్రథమ భావ ప్రథమకేంద్రస్థస్య శుక్రస్య బలం 2-36, చతుర్థకేంద్రస్థ చంద్రస్య బలం 1-17, ప్రథమకేంద్రస్థ బుధబలం 1-4, దశమకేంద్రస్థ శనిబలం 0-35, ఫణపరాఖ్యస్య రవేః ద్వితీయస్థస్య జన్మలగ్నస్య బలం 5-24, ఫణపరస్థ గురుబలం 0-0, ఆపోక్లిమస్థ కుజబలం 1-43, ప్రథమరవే ర్మహాదశావర్షాది 10-2-8-35, అనంతరం శుక్రదశా 8-2-21-7, తదనంతరం చంద్రమాదశావర్షాది 12-8-14-27, తదనంతరం బుధదశా 2-9-13-0, తదనంతరం శనిమహాదశావర్షాది 7-6-22-0, తదనంతరం లగ్నమహాదశా వర్షాది 7-0-19-48, తత్పతిః కుజః, తదనంతరం గురుమహాదశావర్షాది 6-0-1-30, తదనంతరం భౌమదశావర్షాది 10-3-20-45, ఏషాం యోగః పరమాయుర్వర్షాది 64-10-1-12, మహాదశాయాం రవే ర్నిర్ణీతం బలం 5-18, అంతర్దశార్థం సంస్క్రియతే, అస్య చతుర్థాంశో రాశిబలం 1-20, తదర్థం హోరాదిబలం 0-40, 0-40, 0-40, 0-40, 0-40, 0-40, రాశిబలం రాశ్యధిపశుక్రస్య దశార్థం సంస్కృతబలేన 2-36, హత్వా జాతం రాశిబలం 3-28, హోరాస్థం తత్పతేః స్వస్య రవే ర్బలేన 5-18, హత్వా జాతం 3-32, ద్రేక్కాణస్థం తత్పతిబుధబలేన 1-4, హత్వా జాతం 0-43, సప్తాంశస్థం తత్పతిగురుబలేన (0) హత్వాజాతం (0) నవాంశస్థం తత్పతికుజబలేన 1-43, హత్వా జాతం 1-9, ద్వాదశాంశస్థం తత్పతిచంద్రబలేన 1-17, హత్వా జాతం 0-51, త్రింశాంశపతి ర్బుధత్వాత్ బలం ద్రేక్కాణవత్ 0-43, చంద్రస్య మహాదశార్థం సంస్కృతం బలం 1-17, అస్యచతుర్థాంశో రాశిబలం 0-19, హోరాదిషట్కే తదర్థం 0-10, 0-10, 0-10, 0-10, 0-10, 0-10, రాశిబలం రాశ్యధిపశనిబలేన

0-35, హత్వా జాతం 0-11, హోరాబలం తదధిపరవిబలేన 5-18, హత్వాజాతం 0-53, ద్రేక్కాణస్థం శనిబలఘ్నం 0-6, సప్తాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) నవాంశస్థం కుజబలఘ్నం 0-17, ద్వాదశాంశస్థం కుజబలఘ్నం 0-17, త్రింశాంశస్థం శనిబలఘ్నం 0-6, భౌమస్య మహాదశార్థం నిర్ణీతం బలం 1-43, అస్య చతుర్థాంశో రాశిబలం 0-26, తదర్థం హోరాదిషట్కే 0-13, 0-13, 0-13, 0-13, 0-13, 0-13, రాశిబలం రాశ్యధిపశుక్రబలేన 2-36, హత్వా జాతం 1-8, హోరాస్థం రవిబలఘ్నం 1-9, ద్రేక్కాణస్థం శుక్రబలఘ్నం 0-34, సప్తాంశస్థం స్వబలఘ్నం 0-22, నవాంశస్థం స్వబలఘ్నం 0-22, ద్వాదశాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) త్రింశాంశస్థం బుధబలఘ్నం 0-14. బుధస్య మహాదశార్థం నిర్ణీతం బలం 1-4, అస్య చతుర్థాంశం రాశిబలం 0-16, తదర్థం హోరాదిషట్కే 0-8, 0-8, 0-8, 0-8, 0-8, 0-8, రాశిబలం రాశ్యధిపశుక్రబలేన హత్వా జాతం 0-42, హోరాస్థం తత్పతి రవిబలేన హత్వా జాతం 0-42, ద్రేక్కాణస్థం రవిబలఘ్నం 0-42, సప్తాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) నవాంశస్థం శనిబలఘ్నం 0-5, ద్వాదశాంశస్థం శనిబలఘ్నం 0-5, త్రింశాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) గురోః మహాదశాయాం బలశూన్యత్వాత్ అంతర్దశాయాం సప్తవర్గజాని బలాని శూన్యాని జాతాని (0,0,0,0,0,0,0,) శుక్రస్య మహాదశాయాం నిశ్చితం బలం 2-36, అస్య చతుర్థాంశో రాశిబలం 0-39, తదర్థం హోరాదిషట్కే 0-20, 0-20, 0-20, 0-20, 0-20, 0-20, రాశిబలం రాశ్యధిపభౌమబలేన 1-43, హత్వా జాతం 1-7, హోరాస్థం చంద్రబలఘ్నం 0-26, ద్రేక్కాణస్థం కుజబలఘ్నం 0-34, సప్తాంశస్థం స్వబలఘ్నం 0-52, నవాంశస్థం చంద్రబలఘ్నం 0-26, ద్వాదశాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) త్రింశాంశస్థం స్వబలఘ్నం 0-52, శనైశ్చరస్య మహాదశాబలం 0-35, అస్య చతుర్థాంశో రాశిబలం 0-9, తదర్థం హోరాదిషట్కే 0-4, 0-4, 0-4, 0-4, 0-4, 0-4, రాశిబలం రాశీశచంద్రబలఘ్నం 0-12, హోరాస్థం రవిబలఘ్నం 0-21, ద్రేక్కాణస్థం కుజబలఘ్నం 0-7, సప్తాంశస్థం శుక్రబలఘ్నం 0-10,

నవాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) ద్వాదశాంశస్థం కుజబలఘ్నం 0-7, త్రింశాంశస్థం గురుబలఘ్నం (0) లగ్నస్య మహాదశాబలం 5-24, అస్య చతుర్థాంశో రాశిబలం 1-21, తదర్థం హోరాదిషట్కే 0-40, 0-40, 0-40, 0-40, 0-40, 0-40, రాశిబలం రాశ్యధిప భౌమబలేన 1-43, హత్వా జాతం 0-19, హోరాస్థం రవిబలఘ్నం 3-32, ద్రేక్కాణస్థం చంద్రబలఘ్నం 0-51, సప్తాంశస్థం శుక్రబలఘ్నం 1-44, నవాంశస్థం శనిబలఘ్నం 0-23, ద్వాదశాంశస్థం రవిబలఘ్నం 3-32, త్రింశాంశస్థం బుధబలఘ్నం 0-43. రవేర్మహాదశావర్షాది 10-2-8-35, అస్యాంతర్దశా నిర్ణీయతే, రవే రంతర్దశోచిత సప్తవర్గజబలే రవిణా సహైక భావస్థ శుక్రస్య సప్తవర్గజబలే అధికే హీనే శోధితే సతి శుక్రస్య శిష్టబలం, రాశౌ (0) హోరాయాం (0) ద్రేక్కాణే (0) సప్తాంశే 0-52, నవాంశే (0) ద్వాదశాంశే (0) త్రింశాంశే 0-9, సర్వ మేకీకృత్య శుక్రస్య రవేర్మహాదశాయాం అంతర్దశాబలం 1-1, తతో ఏకభావస్థ బుధస్య సప్తవర్గజబలే రవిసప్తవర్గబలే అధికే హీనే శోధితే సతి బుధస్య సప్తవర్గేషు శిష్టబలం అంతర్దశోచితం (0) తతః పంచమస్థ గురో స్సప్తవర్గ బలే రవిసప్తవర్గబలే అధికే హీనే శోధితే సతి శిష్టం గురో రంతర్దశోచితం బలం (0) చతుర్థస్థానస్థచంద్రస్య సప్తవర్గజబలే రవే స్సప్తవర్గజబలే అధికే హీనే శోధితే సతి శిష్టం చంద్రస్య అంతర్దశోచితం బలం (0) రవేర్మహాదశాయాం ప్రథమం రవ్యంతర్దశా తతో బలాధికశుక్రస్యాంతర్దశా, తతో బలశూన్యేషు బుధగురుచంద్రేషు స్థానక్రమేణ ఏకభావస్థ బుధస్యాంతర్దశా, తతః త్రికోణపంచమస్థగురోరంతర్దశా, తత శ్చతురశ్రాఖ్య చతుర్థస్థచంద్రస్యాంతర్దశా. ఏషామంశచ్ఛేదానిర్ణీయంతే, రవేః $\frac{1}{1}$, శుక్రస్య $\frac{1}{2}$, బుధస్య $\frac{1}{2}$, గురోః $\frac{1}{3}$, చంద్రస్య $\frac{1}{4}$, ఏతేషాం సమచ్ఛేదారవేః $\frac{12}{12}$, శుక్రస్య $\frac{6}{12}$, బు $\frac{6}{12}$, గు $\frac{4}{12}$, చ $\frac{3}{12}$, అంశానామైక్యం ఛేదః 31, రవిమహాదశావర్షాణి రవ్యంశేన 12, హత్వా ఛేదేన విభజ్య లబ్ధం రవే రంతర్దశావర్షాది 3-11-10-6, రవిమహాదశావర్షాణి శుక్రబుధగురుచం

ద్రాంశైః ప్రత్యేకం హత్వా ఛేదేన లబ్ధం తేషా మంతర్దశావర్షాణి శుక్రస్య 1-11-20-3, బుధస్య 1-11-20-3, గురోః 1-3-23-22, చంద్రస్య 0-11-25-1, ఏషామైక్యం పూర్వప్రదర్శిత వర్షాది 10-2-8-35, అనంతరం శుక్రస్య మహాదశావర్షాది 8-2-21-7, అస్యా మంతర్దశా నిర్ణీయంతే, శుక్రరవి బుధచంద్రగురవః అంతర్దశాభాజః, ప్రథమం శుక్రాంతర్దశా మహాదశాధిపశుక్రస్య సప్తవర్గజబలే రవిబుధచంద్రగురూణాం సప్తవర్గజబలాని అధికే హీనే శోధితే సతి శిష్టబలం రవేః 6-10, బుధస్య 0-29, చంద్రస్య 0-44, గురోః (0) ఏషా మంశ ఛేదా నిర్ణీయంతే శుక్రస్య $\frac{1}{1}$, ఏకభావస్థ రవేః $\frac{1}{2}$, బు $\frac{1}{2}$, త్రికోణస్థగురోః $\frac{1}{3}$, చతురస్ర చంద్రస్య $\frac{1}{4}$, శుక్రాంశః 12, రవ్యంశాః (6) బుధాంశాః (6) గుర్వంశాః (4) చంద్రాంశాః (3) ఏషామైక్యంఛేదః 31, శుక్రమహాదశావర్షాణి శుక్రాంశేనహత్వా ఛేదేనలబ్ధం శుక్రాంతర్దశా వర్షాది 3-2-6-14, తతోబలాధికరవ్యంశేన హత్వా ఛేదేన లబ్ధం రవ్యంతర్దశావర్షాది 1-7-3-7, తతః బలాధికచంద్రస్యాంతర్దశా 0-9-16-34, హీనబలబుధాంతర్దశావర్షాది 1-7-3-7, తత్పరం గుర్వంతర్దశావర్షాది 1-0-22-5, ఏషామైక్యం పూర్వప్రదర్శితవర్షాది 8-2-21-7, తత్పరం చంద్రస్య మహాదశావర్షాది 12-8-14-27, అస్యాంతర్దశా సాధ్యంతే, ప్రథమం చంద్రస్యాంతర్దశా, చంద్రాక్రాంతభావా న్నవమభావస్థ భౌమస్య సప్తవర్గజబలే చంద్రస్య బలే అధికే హీనే శోధితే సతి శిష్టం భౌమబలం 1-16, చంద్రా త్సప్తమస్థ శనే రేవంవిధసాధితం బలం 0-12, చంద్రభౌమ మందాస్త్రయో అంతర్దశాభాజః భవంతి, అంశఛేదాః, చంద్రస్య $\frac{1}{1}$, త్రికోణస్థ భౌమస్య $\frac{1}{3}$, సప్తమస్థశనేః $\frac{1}{7}$, సమఛేదాః చంద్రస్య $\frac{21}{21}$, భౌమస్య $\frac{7}{21}$, మందస్య $\frac{3}{21}$, ఛేదః 31, చంద్రాంతర్దశావర్షాది 8-7-9-2, బలాధిక భౌమాంతర్దశావర్షాది 2-10-12-56, మందాంతర్దశావర్షాది 1-2-2-43, ఏషా మైక్యం పూర్వప్రదర్శితాబ్దాః 12-8-14-27, సర్వేషామేవ మంతర్దశాసాధ్యాః, అంతర్దశాఖ్యో విదశాశ్చ విదశాఖ్యో ఉపదశాశ్చ ఏవం సాధయేత్.

అ. అథ ఏకస్య మూలదశాయాం కియంతాం గ్రహాణాం అంతర్దశాపతిత్వేనానుప్రవేశః తేషాం చ కియానంతర్దశాకాల ఇత్యేతన్నిర్ణయం శ్లోకేనాహ.—

మూ. అర్ధమేక గృహగ స్త్రికోణగ స్త్ర్యంశమస్త గృహగః స్వరాంశకం, పాద మత్ర చతురశ్రసంస్థితః పాచయత్యథ నిజైః ఫలైర్గ్రహాః.

వ్యా. యో మహాదశాపతిత్వేన నిర్ణీతః తేన సహైకరాశిస్థితః సదశాపత్యంతర్దశా కాలస్య అర్ధకాలం స్వఫలం ప్రయచ్ఛతి, తస్య మహాదశాధిపతేః పంచమనవమస్థాః గ్రహాః మహాదశాధిపతికాలస్య త్ర్యంశకాలం స్వఫలం ప్రయచ్ఛతి. దశాపతే స్సప్తమస్థః తత్కాలస్య సప్తమాంశం స్వఫలం ప్రయచ్ఛతి, చతుర్థాష్టమస్థో గ్రహః చతుర్థాంశకాలం స్వఫలం ప్రయచ్ఛతి, గ్రహగ్రహాణం లగ్నస్యాప్యుపలక్షణం, తత్ర తత్రస్థం లగ్నమపి తదుక్తం కాలం స్వాధిపఫలం ప్రయచ్ఛతి. తథాచ వరాహమిహిరః. శ్లో. ఏకర్క్షగోఽర్ధమపహృత్య దదాతి తు స్వం త్ర్యంశం త్రికోణగృహగః స్మరగః స్వరాంశం, పాదం ఫలస్య చతురశ్రగతాః స్వహోరాస్త్వేవం పరస్పరగతాః పరిపాచయంతి.

తా. ఒకమూల దశాకాలమందెవరెవరి కెంతెంతకాలము అంతర్దశలు కల్పించవలయునో చెప్పుచున్నాడు. మూలదశాపతితోకూడ ఏకరాశియందున్న గ్రహము మూలదశాపతి కేర్పడెడు నంతర్దశాకాలములో సగభాగమునకు సమానమగు కాలమును మూలదశాపతికి త్రికోణములగు పంచమ నవమములయందున్న గ్రహము మూలదశాపతియొక్క అంతర్దశాకాలములో మూడవభాగమునకు సమానమగు కాలమును మూలదశాపతికి సప్తమమందుండు గ్రహము మూలదశాపతియొక్క అంతర్దశాకాలములో సప్తమాంశమునకు సమానమగు కాలమును చతురశ్రములగు చతుర్థాష్టమములయందుండు గ్రహము మూల దశాపత్యంతర్దశాకాల చతుర్థాంశమునకు సమానమగుకాల

మును మూలదశాకాలములో తమతమ అంతర్దశాభాగములుగా తీసికొని తమఫలముల నిత్తురు. లగ్నము ను ఒక గ్రహమువలెనే క్రిందచెప్పబడినస్థానములలోనున్నపుడు ఉక్తవిధమున అంతర్దశనుపొంది లగ్నాధిపతిఫలమును ఇచ్చును. క్రింద చెప్పబడినస్థానములలో నొకయింట పలువురున్నపుడు అందరికిని అట్లే భాగకల్పనచేయవలసినదని యీగ్రంథకర్తలోనగు అనేకులయభిప్రాయము. అట్టిపలువురిలో బలాధికునకు మాత్ర మంతర్దశాకల్పన చేయవలసినదని సత్యాచార్యులు చెప్పిరి. శ్లో. ఏకర్క్షగేషు బలవాన్ భాగహరో మిత్రతోరిపోర్వాపి, మిత్రంచ పుష్కలఫలం తస్మిన్ కాలే రిపోర్నైవం. కొందరు ఏకరాశిస్థగ్రహములకందరికిని ఒకభాగమునేకల్పించి దానిని గ్రహసంఖ్యచే విభజించగా వచ్చినదానిని ఏకరాశిస్థగ్రహములలో ప్రతిగ్రహమునకును అంతర్దశాకాలములుగ నేర్పాటుచేయవలసినదని చెప్పిరి.

దశాంతర్దశా కాలగణితక్రమము.

అ. అథ దశాపతేః అంతర్దశాపతీనాం చ యత్తాన్నిర్ణయార్థం గణితమాహ.—

మూ. కృత్వాంశకానా మిహ రూపమాదౌ ఛేదాం సమత్వం చ తథా వినాశ్య, నిజైక్యభక్తాః పృథగంశకాః స్యురంతర్దశా స్వస్వసమావినిఘ్నాః.

వ్యా. మహాదశాస్థానే ఛేదమంశం చ రూపం నిధాయ ఇతరానంతర్దశాంశాన్ స్వస్వఛేదసహితాన్ నిదద్యాత్, తతోఽంశఛేదాభ్యాం నిహన్యాదన్యోన్య స్వఛేదస్య దృశ్యహేతో రిత్యుక్తప్రకారేణ సర్వాన్ సమఛేదాన్ కృత్వా ఛేదాన్ జహ్యాత్, తతస్తేషా మంశానామైక్యం కృత్వా క్వచిన్నిదద్యాత్, తతః అంశైః పృథక్పృథక్ మహాదశాధిపతి దత్తమబ్దాకం హత్వా అంశైక్యేన విభజేత్, లబ్ధం మహాదశాధిపత్యాదే రంతర్దశావర్షాదికం భవతి.

తా. అంతర్దశాకాల నిర్ణయగణితమును చెప్పుచున్నాడు. మహాదశాపతికి అంశఛేదములు రూపసంఖ్యల నేర్పాటుచేసి తక్కిన యంత

ర్దశాపతులకు మూలదశాపత్యంతర్దశాకాలములో నెంతెంతభాగములు పూర్వశ్లోకమున చెప్పబడెనో అట్లు అంశములు రూపసంఖ్యగను ఛేదములు తత్తద్భాగసంఖ్యగను నేర్పాటుచేయవలసినది. అనగా మూలదశాపతికి $\frac{1}{1}$, మూలదశాపతితోకూడియున్న గ్రహమునకు $\frac{1}{2}$, త్రికోణస్థగ్రహమునకు $\frac{1}{3}$, చతురశ్రగ్రహమునకు $\frac{1}{4}$, న్యాసము $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, ఛేదములలో నొకటిచే మరియొకఛేదము నిశ్శేషముగ భాగింపబడతగియున్నపుడు అట్టిఛేదములలో అధికసంఖ్యయగు ఛేదమునుంచుకొని తక్కువసంఖ్యయగు ఛేదమును వదలిపెట్టవలసినది. తక్కినఛేదములనన్నిటిని నొకటితోనొకదానిని గుణించగానైన మొత్తమును మూలదశాపతికి అంశఛేదములుగానుంచుకొని తక్కిన అంతర్దశాగ్రహములకును నాఛేదమునే ఛేదములుగాను ఈఛేదమును వారివారిపూర్వోక్తఛేదములచే భాగించవచ్చిన లబ్ధముల నంశములుగాను ఉంచుకొని పిమ్మట ఛేదములను విడిచిపెట్టి అంశలను మొత్తముచేయగానైనదానిని ఛేదముగ నుంచుకొని వారివారియంశముచే మూలదశాకాలములను గుణించి అంశైక్యఛేదముచే భాగింపగా వారివారి అంతర్దశాకాలము లగును. ఇపుడు చెప్పబడిన న్యాసమందలి ఛేదములలో (1) చే ప్రతిసంఖ్యను నిశ్శేషముగ భాగింపవచ్చును. (2) చే (4) ను భాగింపవచ్చునుగాన ఈ రెండుసంఖ్యలనువిడిచి తక్కిన 3-4, ల నొండొంటితో పెంపగానైనది 12, గాన మూలదశాపతికి అంశఛేదములు $\frac{12}{12}$, ఆ 12, ని న్యాసమందలి ఛేదసంఖ్యయగు (2) చే భాగింపగా వచ్చినది మూలదశాపతితో కూడియున్న వానియంశసంఖ్య (6) గాన ఛేదాంశములు $\frac{6}{12}$, ఇట్లు త్రికోణస్థగ్రహమునకు ఛేదాంశములు $\frac{4}{12}$, చతురశ్రస్థగ్రహమునకు ఛేదాంశములు $\frac{3}{12}$, ఛేదములత్యజించి అంశలనొండొంటితోచేర్చగానైన అంశైక్యఛేదము 25, మూలదశావత్సరములను ప్రథమాంశమగు 12, చే గుణించి అంశైక్యఛేదమగు 25, చే భాగింపగా మూలదశాపత్యంతర్దశాకాల మగును. రెండవయంశమగు (6) చే మూలదశాబ్దములను గుణించి అంశైక్యముచే భాగింప మూలదశాపతితో కూడియున్న

గ్రహాంతర్దశాకాల మగును. మూడవయంశమగు (4) చేతను నాలవయంశమగు (3) చేతను మూలదశాబ్దములను గుణించి అంశైక్యముచే భాగింప వరుసగా త్రికోణస్థగ్రహముయొక్కయు చతురశ్రస్థగ్రహముయొక్కయు అంతర్దశాకాలము లగును. నాలుగువిధముల యాయుర్దాయకర్మలయందును (8) వ శ్లోకమునందు చెప్పబడినక్రమమున మహాదశలును 12-13, శ్లోకములయందు చెప్పబడిన వరుసచొప్పున అంతర్దశావిదశోపదశలును ఏర్పాటు చేయవలసినది. విదశోపదశాసాధన మెట్లనిన, ఒక్కొక్కయంతర్దశను మహాదశగాతలచి మహాదశవలన అంతర్దశలు కల్పించినటువలెనే అంతర్దశలవలన విదశలను తెచ్చునది. అదేప్రకారముగ విదశలవలన నుపదశలను తెచ్చుకొనవలసినది.

ఉదాహరణం. తత్ర ఆద్యదశాలగ్నస్య వర్షాది 7-2-10-0, లగ్నే కస్యచి ద్గ్రహస్యాభావాత్ ఏకగృహగో నాస్తి, త్రికోణరాశీ పంచమనవమౌ తత్ర పంచమే అర్కగురూ విద్యేతే తయోః ప్రత్యేకం త్ర్యంశకాలః, స్మరేన కశ్చిత్, చతురశ్రే చతుర్థే బుధః స్థితః, తస్య చతుర్థాంశకాలః, ఏవమత్ర మహాదశాధిపతి రేకః త్రయో అంతర్దశాభాజః, సర్వేషాం న్యాసః, ఊర్ధ్వస్థితమంశమధస్థితం ఛేదమితి $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, ఏతాన్యుక్తప్రకారేణ సదృశఛేదీకృతాని $\frac{12}{12}$, $\frac{4}{12}$, $\frac{4}{12}$, $\frac{3}{12}$, విఛేదాంశాః 12-4-4-3, అంశైక్యం హారః 23, తతః ప్రథమాంశేన లగ్నాయుర్హత్వా అంశైక్యేన విభజ్య లబ్ధం క్రమేణ వర్షాదిలగ్న మహాదశాధిపతేః శుక్రస్య అంతర్దశావర్షాది 3-9-1-18, త్రికోణగురువర్షాది 1-3-0-26, తత్రస్థార్కవర్షాది 1-3-0-26, చతురశ్రస్థ బుధాంతర్దశావర్షాది 0-11-7-50, ఏషా మూద్యా మూలదశాపతేరేవ ఇతరేషాంత్రయాణాం బలక్రమవశాదేవ క్రమః, తేన ప్రథమం లగ్న శుక్రాంతర్దశా, తతో బలాధికబుధాంతర్దశా, తతో గుర్వంతర్దశా, తతో రవ్యంతర్దశా ఇతి క్రమః, పాఠక్రమఏవ క్రమ ఇతి కేచిత్, తత్రాపి త్రికోణస్థయోర్బలక్రమ ఏవ క్రమః, తేన లగ్నగురురవిబుధానాం క్రమేణాంతర్దశా,

ఏవమంతర్దశోక్తాః. అథ రవిదశోచ్యతే, తత్ర లగ్నాంతర్దశావర్షాదికం మహాదశాపరికల్ప్యం, అర్ధమేకగృహగ ఇత్యుక్తప్రకారేణ ఏతఏవ చత్వారో విదశాభాజః, తతః కృత్వాంశానా మిత్యుక్త ప్రకారేణ ఏత ఏవాంశాః 12-4-4-3, ఐక్యం ఛేదః 23, తదర్థం లగ్నాంతర్దశావర్షాది 3-9-1-18, ఏతత్ అంశైః పృథక్పృథక్ హత్వా త్రయో వింశత్యా విభజ్య లబ్ధం చతుర్ణాం క్రమేణ విదశావర్షాది. లగ్నస్య 1-11-15-3, బుధస్య 0-5-26-15, గురోః 0-7-25-0, రవేః 0-7-25-0, అత్రాపక్రమ వికల్పాదికం సర్వ మంతర్దశావదేవ జ్ఞేయం. గుర్వంతర్దశావర్షాది 1-3-0-26, అస్య ఏకర్క్షగోరవిః, చతురశ్ర చతుర్థాష్టమస్థౌ భౌమ చంద్రౌ, నవమాఖ్యం త్రికోణంలగ్నం, ఏవ మంతర్దశాపతినా సహ పంచ విదశాభాజః, తేషాం న్యాసః 1/1, 1/2, 1/4, 1/4, 1/3, ఏతే అంశచ్ఛేదీకృతా ఇత్యుక్తఛేదాంశాః 12-6-4-4-3, ఏషామైక్యం హారః 29, గుర్వంతర్దశావర్షాదీనంశైః పృథక్పృథక్ హత్వా ఛేదేన విభజ్య లబ్ధం క్రమేణ విదశామాసాది మూలాంతర్దశాపతేః గురోః విదశామాసాది 6-13-2, ఏకర్క్షగ రవివిదశామాసాది 3-6-32, త్రికోణగోలగ్న శుక్రవిదశామాసాది 2-4-21, చతురశ్రగచంద్రవిదశామాసాది 1-18-16, తత్రస్థ భౌమవిదశామాసాది 1-18-16, ఏషా మాద్యామూలాంతర్దశాపతే రేవ, ఇతరేషాం చతుర్ణాం బలాధికచంద్రవిదశా, తతో బుధవిదశా, తతో రవే ర్విదశా, తతో భౌమవిదశా, ఏవం స్వమూలాంతర్దశాంతర్విదశాక్రమో జ్ఞేయః.

విదశోపదశాక్రమము.

అ. ఏవ ముక్తాంతర్దశా విభాగక్రమేణ విదశోపదశా ఆనీతవ్యేత్యాహ.—

మూ. అంతర్దశాభ్యో విదశాస్స్యురేవం తాభ్య స్తథైవోపదశాః ప్రదిష్టాః, ప్రత్యబ్దమాస ద్యునిశాఘటీషు ఫలం నిగద్యం సదసచ్చ తాభ్యః. ౧౭

వ్యా. ఏకస్య విదశామంతర్దశాం పరికల్ప్య ఉపదశానయనం కర్తవ్యమితి స్పష్టోఽయం శ్లోకః. ఏవ మనేక ప్రకారసిద్ధ మాయుర్దాయానయనం దశాంతర్దశాది జ్ఞానం చోక్తం. శ్లో. పాకస్వామి విలగ్నగే సుహృది వా వర్గస్య సౌమ్యేపి వా ప్రారబ్ధా శుభదా దశా త్రిదశషల్లాభేషు వా పాకపే, ఇతి వరాహ మిహిరేణాంతర్దశా ప్రవేశవశాత్ దశాయాః శ్శుభాశుభత్వముక్తం.

తా. అంతర్దశలవలన విదశలు తెచ్చిన తెరంగున విదశలవలన ఉపదశలును అదేప్రకారముగ తేవలసినది. అనగా విదశాపతికి రూప భాగమును విదశాపతితో కూడియున్న వారికి సగమువంతునను త్రికోణ సప్తమ చతురశ్రములలోనుండు గ్రహములకును పూర్వోక్తవిధమున బలక్రమము ననుసరించి యుపదశాభాగములు కల్పించవలసినది. ఇట్లు అనేకవిధములచే ఆయుర్దాయానయనమును దశాంతర్దశానయనమును చెప్పబడెను. దశానాథుడు లగ్నమందుగాని మిత్రస్థానమునగాని ఉపచయస్థానములగు 3-6-10-11, స్థానములయందుగాని ఉండగా ప్రారంభమైన దశ శుభదమగునని వరాహమిహిరులచే చెప్పబడియున్నది. కాన దశాప్రవేశకాలమందు లగ్నాద్యానయనము కర్తవ్యమైయున్నది. ఈక్రమము ఉత్తరశ్లోకమున చెప్పబడును.

దశాప్రవేశకాల లగ్నాద్యానయనక్రమము.

అ. తదర్థం దశాప్రవేశకాలలగ్నాద్యానయనం శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. జన్మకాల కలియాతవత్సరోత్పన్నమధ్యమ రవౌ సమండలే, నిక్షిపేదథ దశాదికాస్సమా మాస వాసర ఘటీ వినాడికాః. ౧౮.
తావృశో భవతి భాస్కరో యదా మధ్యమోపరదశా యదా భవేత్,
సాధ్యతే దినగణోనుపాతతః ఖేచరా స్సవికలా దహర్గణాత్. ౧౯

వ్యా. యావంతి కలిగతాబ్దాః జన్మకాలార్కమధ్యమో గణితేనానీత స్తం గతభగణయుక్తం భగణాదికం జన్మకాలికమర్కం పరికల్ప్య తస్మిన్ సభగణేఽర్కమధ్యమే ఆద్యదశాపత్యంతర్దశాబ్దమాసదివసాదికం

రవిభగణరాశి భాగాదికం పరికల్ప్య క్షిపేత్, ఏవంకృతే దశాద్వితీయాంతర్దశా ప్రవేశకాలే భగణాదికోఽర్కో మధ్యమో భవతి, యద్యేవంవిధో భగణాద్యర్కమధ్యమో భవతి తదా అనంతరాంతర్దశాప్రారంభ ఇతి జానీయాత్, తేన భగణాదికే నార్కమధ్యమేన విపరీతకర్మణా అహర్గణం సవికలం సాధయేత్, తేన సవికలేనాహర్గణేన గ్రహానానయేత్, అత్రేయం వాసనా, తాత్కాలికోఽర్కమధ్యమః కలిగతాబ్దయుతః కల్యాదికో భగణాదికోఽర్కమధ్యమ ఇతి స్పష్టం, దశావర్షాదికం చ షష్టిశతత్రయక్ల్ప్త్యా తత్వాత్ భగణాదికోఽర్క మధ్యమ ఇత్యంగీకృతః, ఆచార్యేణానయో ర్దశాంతకాలికః కల్యాద్యా స్సభగణాద్యర్కమధ్యమో భవతి, తేనార్కేణ త్రైరాశికేనాహర్గణానయనం కర్తవ్యం, తేనాహర్గణేన గ్రహానయన మతిస్పష్టం.

తా. దశాప్రవేశకాల లగ్నాద్యానయనమును చెప్పుచున్నాడు. జననకాలమధ్యరవిలో కల్యాది గతవత్సరములను చేర్చగా కల్యాది సభగణమధ్యరవియగును. ఆరవియొక్క భగణ-రాశి-భాగ-కలా-వికలలలో ఆద్య మహాదశాధిపతియొక్క అంతర్దశాపరిమాణాబ్ద మాస-దిన-ఘటీ-విఘటికలను చేర్చగా అనంతరాంతర్దశా ప్రవేశకాల కల్యాదిసభగణ మధ్యరవి యగును. ఈమధ్యరవివలన విపరీతకర్మచేత కల్యాద్యహర్గణమును తెచ్చి ఆయహర్గణమువలన గ్రహములను సాధించవలసినది. ఈ చెప్పబడిన యహర్గణానయనక్రమమును గ్రహానయనక్రమమును ఈ వెంబడిశ్లోకమున చెప్పబడును.

అహర్గణానయనము.

అ. తదహర్గణానయనత్రైరాశికం స్వయమేవశ్లోకేనాహ.—

మూ. యుగార్కవర్షై ర్యుగ సూర్యసావనో యది ద్యుపిండ
స్సమవాప్యతే తదా, దశాప్రవేశోద్భవ సూర్యమండలై స్సభాంశ
లిప్తాదిభి రాప్యతేఽత్ర కః. ౨౦

వ్యా. యుగార్కవర్షై ర్యుగసూర్యసావనాత్మకోఽహర్గణో లభ్యతే, ఇష్టార్కభగణాదిభిః కియానితి సవికలోఽహర్గణో లభ్యతే. తేన గ్రహానయన మతిస్పష్టం.

తా. అహర్గణానయనమునకు త్రైరాశికమును చెప్పుచున్నాడు. యుగభగణములగు 4320000, కు యుగసావనాహర్గణము 1577917828, లభించుచుండ దశాప్రవేశకాలకల్యాది సభగణ రవివలన నెంతయహర్గణము లభించునో అంత యుగసావనాహర్గణముచే భగణాదిమధ్యరవినిగుణించి తత్తత్స్థానముల నెత్తి యుగభగణములచే భాగింపగా దినాదిగసవికలాహర్గణము వచ్చును. ఈమార్గము గణితబాహుళ్య మగుట వలన మరియొక సులభోపాయము చెప్పబడును. ఎట్లనిన, 576, భగణములకు 210389, సావనాహర్గణము లభించుచున్నది. గాన కల్యాదిసభగణరవియొక్క భగణములను 576, చే భాగించగా వచ్చినలబ్ధముచే 210389, ని గుణించగానైన దినముల నొకచో నుంచవలసినది. శేషభగణరాశ్యాదులను 210389, చే గుణించి తత్తత్స్థానములనెత్తి 576, చే భాగించి దినాదిఫలమును తీసికొని పూర్వసాధితదినములలో చేర్చగా రెండవయంతర్దశాప్రవేశ కాలకల్యాది సవికలాహర్గణ మగును.

ఉదాహరణం. జన్మకాల సంభూత స్సభగణార్క మధ్యమః 4292-10-8-57, అస్మిన్ లగ్నాంతర్దశావర్షాదికం 3-9-1-18, సంయోజ్య జాతో లగ్నాంతర్దశాంతకాలికః కల్యాదికో రవిమధ్యమో భగణాద్యః 4296-7-10-15, అస్మా ద్భగణాత్ తత్సమ 576, మండలసప్తగుణకం 4032. త్యక్త్వా శేషం భగణాదికం 264-7-10-15, అనేన త్రైరాశికం, తత్సమభగణైః 576, ధీజగన్నూపుర 210389, దినాని లభ్యంతే. ఏతై ర్భగణాదిభిః 264-7-10-15, కియంతీతి. లబ్ధం దినాది 96651-44-20, అస్మిన్ ధీజగన్నూపుర మండలాని సప్తహతాని 1472723, ఏతత్సంయోజ్య జాత స్సవికలః కల్యాద్యో లగ్నాంతర్దశాంతకాలికః అహర్గణః 1569374-44-20.

గ్రహానయనక్రమము.

అ. అనేనాహర్గణేన గ్రహాద్యానయనం కర్తవ్యమితి శ్లోకేనాహ.—

మూ. సవికలాదితసిద్ధదినవ్రజాకథితతంత్రవిధేః కురు ఖేచరాన్, స్ఫుటతరానుదయం చ నిజోదయై రితి నిధాయ తతోఽత్ర విచింత్యతే. ౨౧

వ్యా. ఏవ మానీతా ద్దశాంతర్దశాంతకాల సంభూతా త్సవికలాదహర్గణాత్ కథితతంత్రవిధిం, కథితః ప్రోక్తః తంత్రశాస్త్రవిధి రానయనప్రకారో ఏషాం తాన్ కథిత తంత్రవిధేః గ్రహాన్ కురు, సిద్ధాంతశేఖరోక్తమార్గేణ స్ఫుటగ్రహానయనం కుర్విత్తి, సంజాతగణకం ప్రత్యుపదేశః, తతః, స్వోదయైః ప్రశ్ననాడీభి ర్వర్ధితోఽర్కోఽనుపాతతః, ఇత్యుక్తప్రకారేణ దశాప్రవేశకాలిక ముదయలగ్నం చానీయ వక్ష్యమాణం సర్వం విచింతయేత్.

తా. కల్యాద్యహర్గణమువలన సిద్ధాంతశేఖరాఖ్యగ్రంథమునుపట్టి గాని సరియైనమరియొకగ్రంథమునుపట్టిగాని రవ్యాదిగ్రహములను తెచ్చి స్ఫుటముచేయవలసినది. మరియు తత్కాలోదయలగ్నమును స్వదేశప్రాణములచే తెచ్చుకొనవలసినది. పిమ్మట ఇకమీాదట చెప్పబోయెడుసంగతులను యోచించవలసినది.

ఉదాహరణం. తత్రానీత స్ఫుటార్కః 7-8-10, అయనాంశాః 11-13, ఇష్ట ఘటికాః 11, తత్కాల లగ్నం 1-7-28, స్ఫుటచంద్రః 8-2-54, భౌమః 5-8-50, బుధః 7-26-50, గురుః 3-14-1, శుక్రః 6-0-28, శనిః 9-14-3.

అ. ఏవమానీతైః గ్రహైః ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. దశాపతి ర్లగ్నగతో యది స్యా త్త్రిషడ్దశైకాదశగశ్చ లగ్నాత్, తత్సప్తవర్గోప్యథ తత్సుహృద్వా లగ్నే శుభే వా శుభదా దశా స్యాత్. ౨౨

వ్యా. యస్మిన్ లగ్నే ఆగామిని దశా ప్రారభతే తస్మిన్ లగ్నే దశాపతౌ స్థితే సతి సా దశా శుభదా, యద్వా, దశాప్రవేశకాల

లగ్నాత్ ఉపచయస్థితే పాకపతౌ, పాకపతేః సప్తవర్గో వా ఉదయతి, పాకపతి సుహృద్గ్రహే వా లగ్నస్థే శుభగ్రహే వా సా దశా శుభదా భవతి, ఏతేషా మేకైకస్మిన్నపి సతి శుభదా దశా, గుణాధిక్యే శుభతరా శుభతమేతి జ్ఞేయా.

తా. ఇట్లు సాధింపబడిన గ్రహములవలని ప్రయోజనమును చెప్పుచున్నాడు. ఏలగ్నమందు దశారంభమగుచున్నదో ఆలగ్నమందు దశానాథు డుండెనేని ఆదశ శుభఫలద మగును. లేక దశాప్రవేశలగ్నమునకు ఉపచయస్థానములలో దశాపతియుండినను లేక దశానాథుని సప్తవర్గములలో దశారంభమైనను లేక దశానాథుడు దశాప్రవేశకాలమందు మిత్రక్షేత్రమందున్నను లేక దశాప్రవేశలగ్నమందు శుభగ్రహముండినను అట్టిదశ శుభఫలద మగును. ఈచెప్పబడిన గుణములలో నొక్కటియున్నను దశశుభదమేయగును. పెక్కుగుణములుండెనేని దశ శుభతర మగును. అనగా నిక్కిలి శుభఫలద మగును.

చంద్ర ఫలములు.

అ. ఏకస్య గ్రహస్య దశావాంతర్దశా వా యావంతి వర్షాణి భవంతి తావంతం కాలం తదా క్రాంతరాశేః చంద్రస్థితివశాత్ శుభ మశుభం చ శ్లోకేనాహ.—

మూ. యావంతి వర్షాణి దశా చ యస్య తావంతి వర్షాణి దశాపతి స్సహ, యత్ర స్థిత స్తద్భవనా ద్విధోశ్చ స్థితేః ప్రకల్ప్యం సదసత్ఫలం హి. ౨౩

వా. యావంతి వర్షాణి యస్య దశా సంభవతి తస్మిన్ స్వదశాకాలే చారవశా ద్యత్ర రాశౌ దశాపతిః స్థితః తస్మాద్రాశేః చంద్రస్థితి వశాత్ శుభ మశుభం వా వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ కల్పనీయం.

తా. ఎన్నివర్షములు ఏగ్రహముయొక్కదశ జరుగుచున్నదో అట్టి తన దశాకాలమునం దాగ్రహము చారవశమున సంచరించుచుండెడి ఆయాస్థానమునకు ఎన్నవయింట చంద్రుడు చారవశమున నుండునో దానిని తెలిసికొని యీావెంబడి చెప్పబోయెడు శ్లోకార్థము ననుసరించి శుభాశుభములు కల్పించవలసినది.

అ. తత్ర ప్రథమం శుభఫలస్థానమాహ.—

మూ. దశాధినాథస్య సుహృద్గృహస్థ స్తదుచ్చగో వాథ దశాధినాథాత్, స్మరత్రికోణోపచయస్థితశ్చ దదాతి చంద్రః ఖలు సత్ఫలాని.

వ్యా. దశాపతేః తత్కాలమిత్ర రాశిస్థితః దశాధిపస్యోచ్చరాశిస్థితః దశాపతే స్సప్తమరాశిస్థః పంచమనవమస్థః త్రిషడ్దశాయస్థ శ్చంద్రః శుభఫలాని ప్రయచ్ఛతి. తథా చ వరాహమిహిరః. శ్లో. మిత్రోచ్చోపచయత్రికోణమదనే పాకేశ్వరస్య స్థిత శ్చంద్ర స్సత్ఫలబోధనాని కురుతే పాపాని చాతోఽన్యథా.

తా. అందు శుభస్థానములను ముందు చెప్పుచున్నాడు. దశానాథునకు తత్కాల మిత్రరాశియందైనను దశానాథుని యుచ్చస్థానమందైనను దశానాథునకు సప్తమమందైనను త్రికోణస్థానములగు పంచమ నవమములందైనను ఉపచయస్థానములగు మూడు ఆరు పది పదునొకండు స్థానములయందైనను ఉన్న చంద్రుడు శుభఫలముల నిచ్చును.

అ. పునస్తత్రైవ విశేషం శ్లోకేనాహ.—

మూ. ఉక్తేషు రాశిషు గతస్య విధో స్సభావస్యాజ్జన్మకాల భవ మూర్తి ధనాదిభావః, యస్తస్య వృద్ధి కృదసౌ కథితో నరాణాం తద్భావహాని కృదథేతరరాశి సంస్థః. ౨౫

వ్యా. పూర్వశ్లోకోక్తం చంద్రాక్రాంతరాశి నవకం జాతస్య జన్మకాలసంభూత దేహాదిభావేషు ద్వాదశసు యో భావో భవతి స చంద్ర స్తస్య భావస్య వృద్ధికృత్, అనుక్తభావస్థ స్తద్భావహానికృత్. తథా చ గార్గిః. శ్లో. యద్రాశిసంజ్ఞ శ్శుభకృ చ్ఛీతాంశుః పరికీర్తితః, స రాశిజన్మకాలేతు యోభావ స్తత్కృతం చ కృత్, శరీరాదికృతం సౌఖ్యం వక్తవ్యం బలయోగతః, అనుక్తరాశిసంస్థస్తు తద్భావానామశోభనః.

తా. గతశ్లోకమందు చెప్పబడిన విషయములలో మరియొకవిశేషమును చెప్పుచున్నాడు. పూర్వశ్లోకమున చంద్రాక్రాంతమువలన ఫలము చెప్పబడిన రాసులు తొమ్మిదిటిలోను చంద్రుడున్నస్థానము జన్మకాలమందు దేహాదిభావములలో నేభావముగనుండునో ఆభావ

మునకు వృద్ధికరమగు శుభఫలములను చంద్రుడిచ్చును. ఆతొమ్మిది స్థానములకంటె నితరములగు దశాపతికి శత్రుస్థానమందును నీచస్థానమందును దశాపతితో కూడి యేకరాశియందును దశాపతికి రెండు నాలుగు ఎనిమిది పండ్రెండు స్థానములయందును ఉన్న చంద్రుడు (దశానాథుడు శుభుడైనను) తానున్నస్థానము జన్మకాలమందు దేహాది భావములలో నేభావముగనుండునో ఆభావమునకు హానికరమగు నశుభఫలమును నిచ్చును.

అ. పునరపి దశారంభకాలమేవ అధికృత్య చంద్రదశా శుభాశుభం వక్ష్యామీతి శ్లోకేనాహ.—

మూ. దశాప్రవేశే స్వగృహాది సంస్థే హిమద్యుతౌ యత్ఫలముక్తమార్యైః, తద్వాచ్య మిందుర్హి శుభాశుభాఖ్యం ఫలం మనోరూపతయా దదాతి. ౨౬

వ్యా. దశాప్రవేశకాలే స్వేతరక్షేత్రస్థ చంద్రవశా త్పూర్వాచార్యై ర్యచ్ఛుభాశుభాఖ్యం ఫలముక్తం తదత్రాపి వాచ్యం, శాస్త్రాంతరవశాదనుసంధేయ మిత్యర్థః, యస్మాన్మనగురితి చంద్రో మనోరూపతయా సర్వం శుభాశుభఫలం ప్రయచ్ఛతి తస్మా త్తచ్ఛాస్త్రాంతరా దనుసంధేయం. తథాచ శ్రీధరాచార్యః. శ్లో. ప్రవేశస్వగృహే చంద్ర స్సౌఖ్యమానార్థదః స్మృతః, స్త్రీదోషదః కుజర్క్షస్థః జ్ఞర్క్షే విద్యార్థమిత్రదః, దుర్గారణ్యాధ్వనిలయకృషికృద్రవివేశ్మగః, శుక్రర్క్షేన్నప్రదో మందే దుస్త్రీదో జీవవేశ్మగః, మానార్థసౌఖ్యదో జ్ఞేయః స్థానరూప ఫలప్రదః. వరాహమిహిరశ్చ. శ్లో. ప్రారబ్ధా హిమగో దశా స్వగృహగే మానార్థ సౌఖ్యావహా కౌజే దూషయతే స్త్రియం బుధగృహే విద్యా సుహృద్విత్తదా, దుర్గారణ్య పథాలయా కృషికరీ సింహే సితర్క్షే స్నదా దుస్త్రీదా మృగకుంభయో ర్గురుగృహే మానార్థ సౌఖ్యావహా. అత్ర శుభలగ్నాదౌ శుభదశాప్రవృత్తౌ శుభతరా, అశుభలగ్నాదౌ అశుభదశాప్రవృత్తౌ మధ్యమా ఇత్యాది వివేకోయుక్త్యానుసంధేయః.

తా. ఏగ్రహముయొక్క దశాంతర్దశా ప్రవేశకాలములయందైనను చంద్రుడున్న స్థానమునుపట్టి శుభాశుభ ఫలములను చెప్పుచున్నాడు. దశాంతర్దశాప్రవేశ కాలములయందు చంద్రుడు తనయొక్కగాని ఇతరగ్రహములలో నేగ్రహముయొక్కగాని స్థానమందున్నపుడు ఎట్టిశుభాశుభఫలముల నిచ్చునని పెద్దలచే చెప్పబడెనో ఆయాస్థానముల యందున్నపుడు దశాంతర్దశా ప్రవేశమయ్యెనేని అట్టిశుభాశుభ ఫలములనిచ్చును. చంద్రుడు మనోరూపిగాన ప్రతిదశయందును తానున్న స్థానబలమునుపట్టి శుభాశుభఫలముల నిచ్చును. ఈవిషయములో శుభాశుభస్థానములు ఈగ్రంథమున చెప్పబడలేదు. శ్రీధరాచార్యులును వరాహమిహిరాదులును చెప్పినవిధము చెప్పబడును. దశాప్రవేశ కాలమందు స్వక్షేత్రమగు కటకమందున్న చంద్రుడు సన్మాన అర్థ సుఖముల నిచ్చును. కుజక్షేత్రములగు మేషవృశ్చికములయందు చంద్రుడుండగా దశా ప్రారంభమయ్యెనేని జాతకుని భార్యను వ్యభిచారిగ చేయును. బుధక్షేత్రములగు మిథునకన్యలయందు చంద్రుడుండగా దశారంభమయ్యెనేని విద్యామిత్రధనముల నిచ్చును. రవిక్షేత్రమగు సింహమందు చంద్రుడుండగా నారంభమైనదశ దుర్గారణ్యమార్గ గృహ సమీపముల యందు జాతకునిచే కృషిచేయించును. శుక్రక్షేత్రములగు వృషభతులలయందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించినదశ మృష్టాన్నమును కలుగచేయును. శనిక్షేత్రములగు మకర కుంభములయందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించినదశ కుత్సితస్త్రీని ఇచ్చును. గురుక్షేత్రములగు ధనుర్మీనములయందు చంద్రుడుండగా ప్రవేశించినదశ సన్మానార్థ సౌఖ్యముల నిచ్చును. దశాపతి శుభుడై దశాప్రవేశకాలమున శుభస్థితినిపొందియుండెనేని ఆదశ మిక్కిలి శుభఫలదమగును. దశానాథు డశుభుడై శుభకాలమున దశాప్రవేశమైనను దశానాథుడు శుభుడై అశుభకాలమున దశాప్రవేశమైనను అట్టిదశ మధ్యమఫల మగును. దశానాథు డశుభుడై దశాప్రవేశకాలమును అశుభమైనదైనయెడల ఆదశ మిక్కిలి అశుభ ఫలదమగును.

ఇష్టకష్టబలములను దశాదులలో వినియోగించుక్రమము.

అ. పూర్వానీత ఇష్టకష్టబలయోః దశాంతర్దశాదిషు వినియోగం శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. ఉత్పాదితం హి ద్యుచరస్య పూర్వం శుభాభిధం కష్టఫలం హి యత్ర, తేనానుసారేణ దశాసు కల్ప్యం శరీరభాజా మశుభం శుభం వా. ౨౭. ఇష్టోత్కటత్వే హి శుభాని పుంసాం ఫలాన్యరిష్టాన్య శుభోత్కటత్వే, సామ్యే తు మిశ్రాణి ఫలాని నూనం సర్వత్రచైవం పరికల్పనీయం. ౨౮

వ్యా. దశాపతేః గ్రహస్య ప్రాగిష్టకష్టాధ్యాయానీత ఇష్టకష్టఫలానురూపం ప్రాణినాం తద్గ్రహదశాసు శుభాశుభం చింతనీయం.

తా. ఫలమిశ్రికాధ్యాయమువలన సాధింపబడియున్న శుభాశుభఫలములకు దశాంతర్దశలయందు వినియోగమును చెప్పుచున్నాడు. దశానాథునకు ఫలమిశ్రికాధ్యాయోక్త విధమున పూర్వము సాధించియున్న ఇష్టకష్టములగు శుభాశుభ ఫలములలో శుభఫలము హెచ్చుగనుండెనేని దశాకాలమందు శుభఫలమధికముగాను, అశుభఫల మధికముగనుండెనేని దశాకాలమందు అశుభఫలమధికముగాను జరుగును. శుభాశుభ ఫలములు సమముగ నుండెనేని మిశ్రఫలము జరుగునని తెలియవలసినది.

సప్తవర్గ ఫలమిశ్రక్రమము.

అ. సప్తవర్గోక్త శుభాశుభఫలమపి తత్పతే రిష్టాధిక్యాత్కష్టాధిక్యా త్సామ్యాచ్చ కల్పనీయమితి శ్లోకేనాహ.—

మూ. సప్తవర్గజఫలస్య సూరిభి స్తత్పతిభోరిహ ఫలస్య నిశ్చయాత్, ఏవ మేవ పరికల్పనాస్ఫుటా శ్శోభనాశుభఫలస్య కీర్తితాః. ౨౯

వ్యా. స్పష్టం.

తా. సప్తవర్గజ శుభాశుభఫలములును ఆయావర్గాధిపతియొక్క ఇష్టకష్టఫలములలో న్యూనాధిక సమానములనుపట్టి శుభాశుభ మిశ్రఫలములను కల్పించవలసినది.

అ. అథ గ్రహాణాం సంజ్ఞాధ్యాయాద్యుక్తద్రవ్య ఫలానాం తత్తద్గ్రహ దశాంతర్దశాసు అనుభవ ఇత్యాహ.—

మూ. యద్యద్ద్రవ్యం కథితమృషిభి ర్యస్య యస్య గ్రహస్య కర్మాజీవోఽపిచ తనుభృతాం యస్య యస్యోదితాత్ర, యద్భావోత్థం యదపి గ్రహజం యోగజం దృష్టిజం యత్తత్తత్సర్వం గ్రహబలవశాద్యోజనీయం దశాసు. 30

వ్యా. స్పష్టం.

తా. ఋషులవల్ల నేయేగ్రహములకు ఏయేద్రవ్యములు చెప్పబడెనో అవియు, ఏయేగ్రహముల కేయేకర్మాజీవములు చెప్పబడెనో అవియు, ఏయేభావములకు వానిస్థితినిపట్టి యేయేఫలములు చెప్పబడెనో అవియును, మరియు గ్రహసంబంధ ఫలములును యోగఫలములును దృష్టిఫలములును వీనినన్నిటిని దశాగ్రహముల బలములనుపట్టి దశలలో మిశ్రముచేసి ఫలములను తెలిసికొనవలసినది.

వ్యాఖ్యాకారః. అత్ర దశాంతర్దశాదికం సర్వం స్పష్టమభిధీయతే, రవ్యాదీనాం గ్రహాణాం సలగ్నానాం మూలదశాక్రమః ప్రాగేవాభిహితస్సర్వశాస్త్రసిద్ధః. అత్ర గార్గిః. శ్లో. బలీలగ్నేందు సూర్యాణాం దశామాద్యాం ప్రయచ్ఛతి, తస్మాత్తత్తత్ప్రయచ్ఛంతి కేంద్రాదిస్థాః క్రమేణ తు, తత్రాపి బలినః పూర్వం తత్సామ్యే బహుధా యదా, తత్సామ్యేపి ప్రయచ్ఛంతి యో పూర్వం రవివిచ్యుతాః. ఇత్యాదిభి ర్వచనైః మూలదశాక్రమస్సర్వశాస్త్రసిద్ధః, అత్ర అంతర్దశా ప్రాప్తిమంతః తేషాం క్రమాదయశ్చ నిరూప్యంతే, తత్ర దశాపతేరాద్యాంతర్దశా ఇతి సర్వశాస్త్రసిద్ధం, ఏకర్క్ష-త్రికోణద్వయ-స్మర-చతురశ్రద్వయేషు-షట్సురాశిషు స్థితా ఏవ అంతర్దశా ప్రాప్తిమంత ఇత్యపి సర్వశాస్త్రసిద్ధం, ఏకస్మిన్ రాశౌ ద్వయో ర్బహుషు వా స్థితేషు బలాధికత్వేనాంతర్దశా లభతే - నేతర ఇతి కేచిత్. తథా చ మయః. శ్లో. ఏకర్క్షోపగతానాం యో భవతి బలాధికో విశేషేణ, ఏక స్సఏవ కర్తా నాన్యే తత్ర స్థితా విహగాః. లగ్నతత్స్థగ్రహయో రప్యంతర్దశా

ప్రాప్త్యావశ్యమేవ న్యాయో వేదితవ్యః, అన్యేతు ఏకర్క్షాదిస్థితానాం సర్వేషామేవ గ్రహాణాం సలగ్నానాం అంతర్దశాభాగ మిచ్ఛంతి, కేచిదేకమేవ తత్తద్రాశియుక్తం భాగం కల్పయిత్వా తం భాగం ఏకాదిబుషుస్థగ్రహసంఖ్యయా విభజ్య లబ్ధం తత్రస్థానాం సలగ్నానాం సర్వేషాం గ్రహాణా మేకైక మంతర్దశాభాగం కల్పయంతి, ఏవమంతర్దశా ప్రాప్తిరుక్తా. అంతర్దశాక్రమో నిరూప్యతే, పాకేశ్వరస్యాద్యాంతర్దశా, ఇతరేషా మంతర్దశాప్రాప్తిమతాం మూలదశాక్రమ ఏవక్రమః, తథాచ భగవాన్ గార్గిః. శ్లో. ఆద్యా చాంతర్దశాపాకో భవత్యేవ దశాపతేః, తతః పరం తు వక్తవ్యం దశాపాకక్రమేణ తు. ఏకర్క్ష - త్రికోణ - స్మర-చతురశ్రస్థక్రమేణైవ బహుభి రాచార్యై రంతర్దశా ప్రవేశస్యోక్తత్వాత్. పాకక్రమఏవ క్రమ ఇతి కళ్యాణవర్మ కృష్ణాదిత్యప్రభృతయో వదంతి, సర్వత్ర ఏకరాశి స్థితానాం బలక్రమాదేవ క్రమో జ్ఞేయః, తత్రైవ బృహజ్జాతకవ్యాఖ్యా కృష్ణాదిత్యేన కల్పితా దశాక్రమో లిఖ్యతే.

కృష్ణాదిత్యునివలన చెప్పబడిన దశాక్రమము.

శోధ్యక్షేప్యవిశుద్ధం స లగ్నగ్రహదత్తం పరమాయుర్వర్షాదిం త్రేధా విభజ్య ప్రథమవయో మధ్యమవయో అంత్యవయ ఇతి స్థాపయేత్, తతో లగ్నార్కచంద్రాణాం బలవతః ప్రథమవయస్యాద్యా దశా, తతస్తత్కేంద్రఫణపర ఆపోక్లిమస్థానాం ప్రాగ్వద్దశా, తతస్తేషు మధ్యమబలస్య మధ్యే వయస్యాద్యా దశా, తతస్తత్కేంద్ర ఫణపర ఆపోక్లిమస్థానాం దశా, తతస్తేష్వబలస్యాంత్యేవ యస్యాద్యా దశా, తతస్తత్కేంద్ర ఫణపరాపోక్లిమస్థానాం దశా, కల్ప్యా ఏకస్య బలాధిక్యే, ద్వయో ర్బలసామ్యే సర్వేషాం బలసామ్యే చ సమబలానాం పాకక్రమాదేవ క్రమో వేదితవ్యః, ఏవం సర్వే సలగ్నాః గ్రహాః స్వస్వదత్తాయుస్త్ర్యంశం త్రివిధవయస్సు యథోక్తప్రాప్త్యా ఆయుర్వర్షాదిం ప్రయచ్ఛతీతి సిద్ధమిత్యుక్తం భవతి. తథాచ యవనః. శ్లో. వయోముఖేషు త్రిషుభి ర్వయస్సు లగ్నార్కచంద్రాః కృతసన్నివేశాః, యథాబలం పాకవిధానకాలం తేభ్యస్త్వవస్థం త్రిభిరేవ దద్యాత్.

తా. శోధ్య క్షేప్య విశుద్ధమగు సలగ్న గ్రహదత్తాయుర్వర్షాదులను మూడుభాగములుగచేసి ప్రథమవయస్సు-మధ్యవయస్సు-అంత్యవయస్సు అని యేర్పాటుచేసి వ్రాసియుంచవలసినది. పిమ్మట లగ్నార్క-చంద్రులలో బలవంతునకు ప్రథమవయస్సులో మొదటిదశయు అతనికి కేంద్రఫణపర ఆపోక్లిమస్థులకు బలాధిక క్రమమున పూర్వోక్తప్రకారమున దశలను కల్పించవలసినది. పిమ్మట లగ్నార్క-చంద్రులలో మధ్యమబలునకు మధ్యమవయస్సులో ఆద్యదశాకల్పనచేసి అతనికేంద్రఫణపరాపోక్లిమస్థులకు బలాధికక్రమమున దశాకల్పన చేయవలసినది. అటుపిమ్మట అంత్యవయస్సున లగ్నార్క-చంద్రులలో హీనబలునకు ప్రథమదశాకల్పనచేసి అతనికి కేంద్రఫణపర ఆపోక్లిమస్థులకు బలాధిక క్రమమున దశాకల్పన చేయవలసినది. ఇద్దరుగాని పలువురుగాని బలసామ్యమును పొందియుండిరేని పూర్వోక్తప్రకారముగ అధికవర్షదులు మొదలగువారికి ప్రథమదశాకల్పన చేయవలసినది. ఇట్లు లగ్నసహితులగుగ్రహములు ప్రథమవయఃకాలమును మధ్యవయఃకాలమును అంత్యవయఃకాలమును విభజించుకొని తమతమ ఆయుర్వర్షములలో నొక్కొక్క మూడవభాగమును ప్రథమమధ్యమాంత్యవయస్సులలో తమతమ ఫలముల నిత్తురని బృహజ్జాతక వ్యాఖ్యాతయగు కృష్ణాదిత్యునిచే చెప్పబడెను.

ఉదాహరణం. తదిదం ప్రస్తుత జాతకే ప్రదర్శ్యతే, తత్ర లబ్ధం పరమాయుర్వర్షాది 79-11-11-25-0, తస్య త్ర్యంశః ప్రథమ వయః 26-7-23-48-20, లగ్నార్క-చంద్రాణాం లగ్నస్య ప్రాబల్యాత్ లగ్నస్యాద్యా దశా, తత్తదాయుస్త్ర్యంశవర్షాదితుల్యః 2-4-23-20-0, తతో లగ్నకేంద్రస్థ బుధదత్తవర్షాదిత్ర్యంశతుల్యః 3-4-16-53-42, తతః ఫణపరస్థేషు త్రిషు ప్రబలగురుదత్తవర్షాదిత్ర్యంశః 0-10-5-4-48, తతో మందస్య వర్షాదిత్ర్యంశః 0-0-24-45-0, తతో రవే ర్వర్షాదిత్ర్యంశః 4-7-22-34-48, ఆపోక్లిమస్థేషు ప్రబలస్య చంద్రస్య వర్షాదిత్ర్యంశః 0-8-17-8-24, తత శ్శుక్రస్య వర్షాదిత్ర్యంశః 6-6-28-33-36, తతో

భౌమస్య వర్షాదిత్ర్యంశః 1-2-3-57-0, ఏషాం యోగః ప్రథమవయో వర్షాది 26-7-23-48-20, ద్వితీయవయఃప్రమాణ మపీదమేవ 26-7-23-48-20, తత్ర చంద్రార్క-యోః చంద్రస్య ప్రాబల్యాత్ ద్వితీయవయోముఖే చంద్రస్యాద్యా దశా, తత స్తత్కేంద్రస్థయో శ్శుక్రభౌమయోః ప్రబలశుక్రదశా తతో భౌమదశా, తతః ఫణపరస్థలగ్నబుధయోః ప్రబలలగ్నదశా, తతో బుధదశా, ఆపోక్లిమస్థేషు గురుమందరవిషు ప్రబలస్య గురోర్దశా, తత శ్శనిదశా, తతో రవిదశా, ఏషాం యోగో మధ్యమవయ స్తదేవ 26-7-23-48-20, అథ తృతీయవయః తత్ర ఉదయరవిశశాంకేషు దుర్బలస్య రవే రాద్యా దశా, తతః కేంద్రస్థయో ర్గురుమందయోః ప్రబలగురుదశా తతో మందదశా, తతః ఫణపరస్థ చంద్రభౌమశుక్రేషు ప్రబలచంద్రదశా, తత శ్శుక్రదశా, తతో భౌమదశా, ఆపోక్లిమస్థలగ్నబుధయోః ప్రబలలగ్నదశా, తతో బుధదశా, ఏషాంయోగో అంత్యవయ స్సఏవ 26-7-23-48-20, ఏషాం త్రయాణాం యోగః పరమాయుర్వర్షాది 79-11-11-25-0, అత్రాప్యంతర్దశావిదశోప దశాదికం సర్వం ప్రాగ్వదేవ జ్ఞేయం. అత్రైవ ప్రసంగాత్ కృష్ణాదిత్యలిఖితాని సామాన్యదశాఫలవచనాని సంప్రదాయావిచ్ఛేదార్థం లిఖ్యంతే. శ్లో. తుంగే తు తుంగభవనే స్వగృహే పరర్క్షే నీచే తు నీచభవనే ఒరిగృహేఒధిశత్రోః, మిత్రాధిమిత్రభవనే స్వపరాంశయోశ్చ మూలత్రికోణభవనే పరకేంద్రయోశ్చ. లగ్నేఒథ షష్ఠభవనే నిధనేద్య నీచ సంతిష్ఠతః ఫలముశంతి నభశ్చరస్య, పాకోఒష్టయుక్తవశసంఖ్య ఇతి క్రమేణ సౌమ్యేస్వభావపతిశత్రుయుత స్తనుశ్చ. అంతర్దశోపగమనా ద్విదశాప్రవేశో వక్రాతివక్రగమనా ద్విదశావిధేశ్చ, భేదాదశాసు కథితా మునిభిః క్రమేణ సంకీర్త్యతే మునిమతైః ఫలనిర్ణయాయ. అత్యుచ్చతామపగతస్య దశానుబంధే స్త్రీరత్నవాజిగజకాంచనభూమిలాభః, తుంగస్థితస్య చ దశాసమయేనరస్య స్త్రీవస్త్రధాన్యమణిమౌక్తిక భూమిసంపత్. మిత్రాధిమిత్రభవనస్థ దశాప్రవేశే సౌఖ్యం శుభం సుఖగతా రిపుపక్షనాశః, ఆత్మీయసద్మనవభాగదృగాణధామ్నా దద్యా

ద్ధ్రిహాస్సుఖ మనంతమరిక్షయం చ. గేహంపరస్య సవభాగ మథో
ద్భృగాణం ప్రాప్తస్య దుఃఖజననీ ధనహానిదా స్యాత్, వేశ్మస్థగే రథిరిపో
ర్వ్యథబంధదుఃఖం ద్రవ్యక్షయం చ కురుతే, వసతిం విదేశే. నీచాతినీచ
గృహగస్య దశా కరోతి ద్రవ్యక్షయం శుభకళత్రసుహృద్వియోగం,
చింతాకులత్వ మతులం స్మృతిసంప్రమోదం దేశచ్యుతిం చ జనయే
త్తలు మూర్ధ్నరోగాన్. ఆత్మత్రికోణ సహితస్య దశాగ్రహస్య గోత్రా
ధికం కనకవిద్రుమరత్నయుక్తం, జాతం కరోతి హితలగ్నగతస్య పాకో
దద్యా త్సుఖం వివిధవిత్తపణోపపత్తిం. లగ్నత్రికోణగృహగస్య దశా
కరోతి జాతం సుసౌఖ్యనిలయం ధనవాహనాఢ్యం, షష్ఠస్య లగ్నభ
వనా త్కురుతే దశాసు నానావిధవ్యసన మర్థపరిక్షయం చ. లగ్నం
తథాష్టమగతస్య నభశ్చరస్య మృత్యుం కరోతి మనుజస్య దశాప్రపన్నం,
జామిత్రరాశి పతితస్య దశా కరోతి బంధం వధం యువతి నాశమనర్థ
జాతం. అష్టాధికాదశ దశాప్రభవాది భేదా సామాన్యతో నిగదితా
మునిపారదృష్ట్యా. తథాచ సారావళ్యాం. శ్లో. లగ్నం గతస్య హి
దశామండలలాభం తతోచ్చగస్యాపి, కేంద్రస్థితస్య కురుతే ధనవాహన
దేశసంప్రాప్తిం. షష్ఠదశావ్యసనకరీమరణం సముపైతి నైధనస్థదశా,
జామిత్ర గ్రహపాకో బంధనమాత్రేణ పీడయత్యాశు. వక్రోపగతస్య
దశాభ్రమయతి కులాలచక్రవత్పురుషం, వ్యసనాని రిపువిరోధం కరోతి
పాకస్య న శుభస్య. పునస్స్వోచ్చాదిగతస్య విశేషఫలవచనాని కృష్ణా
దిత్యలిఖితాని లిఖ్యంతే. శ్లో. సోచ్చంగతస్య సవితు ర్జననే దశాయాం
సంజాయతే నరపతి ర్విజితారిపక్షః, భానో స్త్రికోణనిలయస్య తథా
నృనాథం వీర్యాన్వితం ప్రకురుతే సుభగం సుఖాఢ్యం. స్వక్షేత్రగస్య
తరణే మృగరాజభోగై ర్నిత్యం శుభాని విదధాతి దశాఫలాని, తత్రైవ
భే మృగపతేరపి తద్భృగాణే మాణిక్యకాంచనవిభూషణభూషిత
స్స్యాత్, బ్రధ్నస్య మిత్రగృహగస్య దశా విధత్తే రోగాదినాశ
మతులం ధనవాహనాదిం, తస్యాధిమిత్రభవనే విదశా కరోతి విత్తా
న్వితం విషయసౌఖ్యయుతం మనుష్యం. నీచంగతస్య కురుతే సుఖవిత్త

నాశం నేత్రామయం జ్వరగదం జఠరామయం చ, శత్రో ర్గృహే
దినకృతో ధనదారనాశం హృత్కోడదుఃఖ మతిబద్ధమతిం ప్రకు
ర్యాత్. మిత్రాధిమిత్ర గృహయో స్స్వవరాంశయోశ్చ మూలత్రి
కోణభవనే పరకేంద్రయోశ్చ, లగ్నే చ షష్ఠభవనే నిధనే చ పూర్ణా
భానో ర్విలగ్ననిలయస్య దశాప్రవృత్తౌ. పూర్ణో విలగ్ననిలయస్య దశా
ప్రవృత్తౌ రాజ్యప్రదా భవతి మండలమాత్రదేశే, కేంద్రం గతస్య తర
ణే ర్విదధాతి రాజ్యం పుంసోఽర్థమండలనిభే విషమే దశాయాం. లగ్నా
ధినాథభవనేశ్వర శత్రుగేహే యాతస్య చండకిరణస్య దశాప్రవృత్తౌ,
వంశే క్వచిద్భవతి భంగవినాశయోగః క్రూరేక్షితస్య చ దశాశిరసి
ప్రమాదం. మిత్రాధినాథరిపుగేహగతస్య భానోః కాంతాధనక్షయకరీతి
దశా నిరుక్తా, వైనాశికర్క్షపతితస్య గృహేఽర్కవిత్తం నాశక్షయాం
గవికలస్య సుదుఃఖదా స్యాత్. భానో ర్దశానిధనగేహగతస్య లగ్నా
ద్గోత్రేణ సార్ధ మధికం మరణం కరోతి, శస్త్రై ర్విషై ర్హుతవహై రథవా
ప్రదీప్తై ర్దద్యుః ప్రతాపజనిత స్త్వథ పాపమృత్యుః. అస్యానీతదశాంత
ర్దశాఫలవచనాని సారావళీబృహజ్జాతకాదిషు ద్రష్టవ్యాని, గ్రంథవిస్తర
భయాన్నాత్ర లిఖ్యంతే. తత్రైవ సంప్రదాయవిచ్ఛేదాయా సంధ్యా
సూక్ష్మసంధ్యా ప్రదర్శ్యతే, తదర్థం సంప్రదాయ సిద్ధోఽయంశ్లోకః. శ్లో.
సంధ్యా స్త్రిస్రో లగ్నదృక్కాణపానాం ప్రాజ్ఞ ధ్యాంతా నిశ్చితాయుస్త్రి
భాగైః, సూక్ష్మాసంధ్యా లగ్నతో భేశ్వరాణా మాయుర్భాగై ర్ద్వాదశై
ర్ద్వాదశస్యుః. అస్యార్థః. పరమాయుస్త్రిధా విభజ్య లగ్నద్రేక్కాణపతే
రాద్యాసంధ్యా కల్ప్యా, ద్వితీయామధ్యద్రేక్కాణపతేః, తృతీయా
ఉత్తరద్రేక్కాణపతే స్సంధ్యా కల్ప్యా.

అథ సూక్ష్మసంధ్యా ప్రదర్శ్యతే, పరమాయుర్ద్వాదశధా విభజ్య
లగ్నాదిక్రమేణ ద్వాదశ రాశ్యధిపానాం ద్వాదశసూక్ష్మసంధ్యాః కల్ప
యంతి. ఉభయత్ర సర్వగ్రహాః స్వస్వసంధ్యాసు స్వస్వదశాఫలాని
ప్రయచ్ఛంతీతి జ్ఞేయం.

తా. స్థూలసంధ్యా సూక్ష్మసంధ్యాక్రమము తెలుపబడును. పర
మాయువును మూడుభాగములుగా చేయగా త్రిసంధ్య లనబడును.

లగ్న ద్రేక్కాణాధిపతి ప్రథమసంధ్యకును మధ్యద్రేక్కాణాధిపతి మధ్యసంధ్యకును అంత్యద్రేక్కాణాధిపతి అంత్యసంధ్యకును అధిపతులు. పరమాయువును పండ్రెండుభాగములు చేయగా సూక్ష్మసంధ్య లనబడును. లగ్నాదివ్యయపర్యంతరాశ్యధిపతులు వరుసగా సూక్ష్మసంధ్యాధిపతులగుదురు. రెండువిధముల సంధ్యాకాలములయందును ఆయాసంధ్యాధిపతులు తమతమదశాఫలముల జాతకున కిత్తురు.

ఉదాహరణం. పరమాయురిదం 79-11-11-25, అస్య త్ర్యంశో లగ్నద్రేక్కాణపతేః శుక్రస్యాద్యా సంధ్యా, మధ్యద్రేక్కాణాధిపతేశ్శనైశ్చరస్య ద్వితీయాతత్ప్రమాణైవ, తతోఽంత్యద్రేక్కాణాధిపతేర్బుధస్యాంత్యా సంధ్యా తత్ప్రమాణైవ, పరమాయుషో ద్వాదశభాగో వర్షాది 6-7-28-27-5, లగ్నాధిపాచ్ఛుక్రా త్ప్రభృతి ద్వాదశానాం రాశీనా మధిపతయః క్రమా త్సూక్ష్మసంధ్యాపతయః, శుక్రభౌమ జీవార్కిమందజీవభౌమ శుక్రబుధచంద్రరవిబుధాః, ఉభయత్ర సర్వగ్రహాః స్వస్వసంధ్యాసు స్వస్వదశాఫలాని ప్రయచ్ఛంతీతి జ్ఞేయం. ఇత్థం నైర్ఋతగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతం జాతకపద్ధత్యాం దశాధ్యాయస్య వర్ణనం.

దశాంతర్దశాధ్యాయ స్సంపూర్ణం.

అథ ప్రకీర్ణాధ్యాయః.

అ. తత్ప్రయోజనం శ్లోకేనాహ.—

మూ. బహుప్రకారం బహుధాత్ర భుజ్యతే యతః ఫలం ప్రాణిగణం ప్రతిక్షణం, ప్రకీర్ణరూపస్య ఫలస్య నిశ్చయ స్తతో మయా సావధునాభిధాస్యతే. ౧

వ్యా. ప్రాణిభిః ప్రతిక్షణం బహువిధం శుభమశుభం చ ఫలం ప్రకీర్ణరూపం భుజ్యతే - యస్మా త్తస్మాత్ప్రకీర్ణరూపస్య ఫలస్య జాతకశాస్త్రం యో నిర్ణయః అసౌ మయాభిధీయతే.

తా. ప్రాణులచే ప్రతిక్షణమును శుభాశుభ ఫలములు మిశ్రములై అనుభవింపబడుచుండును. అట్టి మిశ్రమఫలములు ఈయధ్యాయమున చెప్పబడును.

అష్టకవర్గప్రకీర్ణఫలములు.

అ. తత్ర ప్రథమ మష్టకవర్గవశాత్ ప్రకీర్ణరూప ఫలానుభవస్య సంభవం శ్లోకద్వయేనాహ.—

మూ. అష్టవర్గజఫలం గ్రహస్య యత్సాధ్వసాధ్వపిచ తస్య లగ్నతః, చంద్రతోఽప్యుపచయ స్వభోచ్చభే స్వత్రికోణశుభదాలయేషు తత్. ౨. పూర్ణం శుభం స్యా దశుభం చ హీనం విపర్యయే కష్టఫలం హి పుష్టం, అపుష్ట మిష్టం పున రత్ర వాచ్యం బలాబలం తత్ర విచార్య తద్జ్ఞైః. ౩

వ్యా. అష్టకవర్గాధ్యాయోక్త ప్రకారేణ యస్య గ్రహస్య యచ్ఛుభ మశుభం చ ఫలమాగతం తస్య గ్రహస్య జన్మకాలే లగ్నరాశేర్వా చంద్రాక్రాంతరాశేర్వా ఉపచయరాశిషు స్థితస్య జన్మకాల ఏవ స్వక్షేత్రే స్వోచ్చమూలత్రికోణరాశౌ శుభత్వే పాపగ్రహక్షేత్రే వా స్థితస్య తత్ఫలం శుభం చేత్పుష్టం భవతి, అతీవ శుభం భవతీత్యర్థః, శుభఫల మల్పం భవతి తస్య గ్రహస్య బలం విచార్య జాతకశాస్త్రజ్ఞై రిదం సర్వం వక్తవ్యం. తథాచాష్టకవర్గాధ్యాయాంతే వరాహమిహిరః. శ్లో. ఇతి నిగదిత మిష్టం నేష్ట మన్యద్విశేషా దధికఫలవిపాకం జన్మభా త్తత్ర దద్యుః, ఉపచయగృహమిత్రస్వోచ్చగాః పుష్టమిష్టం త్వపచయగృహనీచారాతిగై ర్నేష్టసంపత్. తదర్థ మష్టకవర్గస్వరూపం నిరూప్యతే, జన్మకాలే యదుదయలగ్నం, యే చ జన్మకాలే అర్కాదిభిరాక్రాంతా రాశయ స్సప్త, తాన్యష్టౌ లగ్నాదిగోచరవశాత్ పురుషస్య శుభాశుభప్రదాని, గావ శ్చరంతి యత్ర సగోచర ఇతి వ్యుత్పత్తివశాత్ గ్రహా యే యేషు చరంతి స్వగణితవశా త్తత్ర తత్ర సంచరంతి, స్వాక్రాంతరాశీనాం సలగ్నానాం శుభాశుభస్థితిద్వారేణ పురుషస్య శుభాశుభాని ప్రయచ్ఛంతి. తద్యథా. శ్లో. స్వాదర్కః ప్రథమాయ బంధునిధనద్వావ్యజ్ఞాతపోద్యూనగో వక్రా త్స్వాదివ తద్వదేవ రవిజాచ్ఛుక్రాత్ స్మరాంత్యారిషు, జీవా ద్ధర్మసుతాయ శత్రుషు దశత్ర్యా

యారిగ శ్శీతగో న్తేష్వేవాంత్య తప స్సు తేషు చ బుధాల్లగ్నా త్సబం ధ్వంత్యగః. జన్మకాలే స్వాక్రాంతరాశేః అతిగోచరవశాత్ ప్రథమా దిస్థానేషు స్థితోఽర్కః స్తల్లవతః పురుషస్య రవిః శుభః, శుభాని ప్రయచ్ఛంతి.

తా. అష్టకవర్గ ప్రకీర్ణఫలములను చెప్పుచున్నాడు. అష్టకవర్గాధ్యాయోక్తప్రకార మేగ్రహమునకు శుభాశుభఫలము లెంతెంత వచ్చునో ఆగ్రహము జన్మకాలమందు లగ్నరాశికిగాని చంద్రుడున్న రాశికిగాని ఉపచయస్థానములయందైనను స్వక్షేత్రస్వోచ్ఛ మూలత్రికోణరాసులయందైనను ఉన్నను లేక శుభుడై పాపగ్రహక్షేత్రమందున్నను అట్టి గ్రహముయొక్క అష్టకవర్గఫలము శుభాధికమైనదయ్యెనేని ఆగ్రహము మిక్కిలి శుభఫలముల నిచ్చును. శుభఫల మల్పమై అశుభఫల మధికమయ్యెనేని అట్టిగ్రహముయొక్క బలాబలములను విచారించి తగుఫలమును నిర్ణయించవలసినది. అష్టకవర్గశుభాశుభఫలములను నిర్ణయించుటకై బృహజ్జాతకోక్తప్రకారముగ అష్టకవర్గస్వరూపము చెప్పబడును. రవ్యాదిసప్తగ్రహములుండు స్థానము లేదు లగ్నంబొకటి-కూడ నెనిమిది. ఈయెనిమిదిటియొక్క శుభాశుభఫలవర్గ మష్టకవర్గమనబడును. ఏగ్రహము జన్మకాలమం దేరాశియందుండునో ఆరాశి యాగ్రహమునకు స్వస్థాన మనబడును. జన్మకాలగ్రహాక్రాంత రాశి మొదలుకొని ఈక్రిందవివరింపబడు స్థానములకు చారవశమున వచ్చినపుడు శుభఫలముల నిత్తురు. తక్కినస్థానములకు వచ్చినపుడు అశుభఫలముల నిత్తురు. ఎట్లనిన, రవి జన్మకాలమందు తానున్న రాశిమొదలుకొని 1-11-4-8-2-10-9-7, ఈస్థానములకు చారవశమున వచ్చినపుడు శుభదు డగును. ఇచట చెప్పబడని 3-5-6-12, ఈస్థానములకు వచ్చినపుడు అశుభదు డగును. ఇట్లు అంతటను గ్రహించవలసినది. ఇట్లు ప్రతిభగణమందును అనగా ప్రతిసంవత్సరమునను ఆయాస్థానములకు వచ్చిన రవి శుభాశుభఫలముల నిచ్చుచుండును. అదేప్రకారముగ అంగారకుడు జన్మకాలమందున్న స్థానము మొదలుకొనియు శని జన్మకాలమందున్న స్థానము మొదలుకొనియు పూర్వోక్త శుభస్థానములలో రవి యున్నపుడు శుభదుడును పూర్వోక్త అశుభస్థానములలో రవియున్న

పుడు అశుభదుడును అగును. జన్మకాలమందు శుక్రుడున్న స్థానము మొదలుకొని 7-12-6, స్థానములయందున్న రవి శుభదుడగును. తక్కిన 1-2-3-4-5-8-9-10-11, స్థానములయందున్న రవి యశుభదు డగును. జన్మకాలమందు గురువున్నస్థానము మొదలుకొని 9-5-11-6, స్థానములయందున్న గురువు శుభదుడగును. తక్కిన యెనిమిదిస్థానములయందున్న రవి అశుభదు డగును. జన్మకాలమందు చంద్రుడున్న స్థానము మొదలుకొని 10-3-11-6, స్థానములయందున్న రవి శుభదుడగును. తక్కిన యెనిమిదిస్థానములయందున్న రవి అశుభదు డగును. బుధుడున్న స్థానము మొదలుకొని చంద్రునకు చెప్పిన శుభస్థానములయందును, 12-9-5, ఈస్థానములయందును అనగా 10-3-11-6-12-9-5, ఈస్థానములయందు రవి శుభదుడగును. తక్కిన అయిదు స్థానములయందును రవి యశుభదు డగును. లగ్నము మొదలుకొని చంద్రుడున్న స్థానమునకు చెప్పబడిన శుభస్థానములయందును 4-12, స్థానములయందును అనగా 10-3-11-6-4-12, స్థానములయందున్న రవి శుభదు డగును. తక్కిన ఆరుస్థానములయందున్న రవి యశుభదుడగును. ఇది రవ్యష్టకవర్గ - తక్కిన యష్టకవర్గవులు బృహజ్జాతకమున చూచుకొనునది. ఇట్లు లగ్నాద్యష్టగ్రహములకును అష్టకవర్గాధ్యాయోక్త ప్రకారముగ శుభాశుభసంఖ్యల నేర్పాటుచేయగా ప్రతి రాశియందును శుభాశుభసంఖ్యల మొత్త మెనిమిదియగును. శుభసంఖ్యల నొక మొత్తముగాను అశుభసంఖ్యల నొకమొత్తముగాను చేసి హెచ్చు మొత్తములో కొద్దిమొత్తమును తీసివేయగా శేష మెన్నినిలుచునో అది శుభసంఖ్యయయ్యెనేని అన్నిపరకలు శుభమనియు, అశుభసంఖ్యయయ్యెనేని అన్నిపరక లశుభమనియు గ్రహించవలసినది. ఆమొత్తములు సమానము లయ్యెనేని అనగా శుభసంఖ్యమొత్తము నాలుగును అశుభసంఖ్యమొత్తము నాలుగును అయ్యెనేని శుభాశుభములు పూజ్యముగాన మధ్యమఫలమని గ్రహించవలసినది. అష్టకవర్గరీత్యా గ్రహమశుభదుడైనను పూర్వోక్తప్రకారముగ నాగ్రహము జన్మకాలమందు జన్మలగ్నమునకుగాని చంద్రుడున్నస్థానమునకుగాని ఉపచయస్థానములయందు బలీయుడైయుండెనేని విశేషించి అశుభముచేయడని గ్రహించ

వలసినది. ఇదేప్రకారముగ అష్టకవర్గరీత్యా శుభదుడైనను జన్మకాలమందు జన్మలగ్నమునకుగాని చంద్రుడున్న లగ్నమునకుగాని అపచయస్థానములయందు బలహీనుడై యుండెనేని విశేషించి శుభదుడు కానేరడు.

ఉదాహరణం. ఉదాహృతే జాతకే కుంభస్థత్వా దర్కస్య కుంభోఽర్కలగ్నం, స్వశబ్దేన తదుచ్యతే, తస్మా త్ప్రథమ స్తస్మిన్నేవ స్థితస్సూర్య శ్శుభదః, ఆయఏకాదశే ధనుషి స్థిత శ్శుభదః, బంధుచతుర్థే వృషే స్థిత శ్శుభదః, నిధన అష్టమే కన్యాయాం స్థిత శ్శుభదః, ద్వి ద్వితీయే మీనే స్థిత శ్శుభదః, ఆజ్ఞాయాం దశమే వృశ్చికే స్థిత శ్శుభదః, తపః నవమే తులాయాం స్థిత శ్శుభదః, ద్యూనే సప్తమే సింహే స్థిత శ్శుభదః, అర్కాదనుక్తస్థానేషు త్రిపంచషడ్వ్యయేషు మేషమిథునకర్కిమకరేషు స్థితో న శుభదః, ఏవం ప్రతిభగణభోగ మర్కస్య చారవశా చ్ఛుభాశుభమిత్రస్థితిః. వక్రా త్స్వాదివ, భౌమాత్ భౌమాక్రాంతస్థానా త్ప్రథమా ద్యష్టసు స్థానేషు స్థితోఽర్క శ్శుభదః, అత్ర భౌమః కన్యాయాం స్థితః, తేన కన్యాయాం స్థితోఽర్క శ్శుభదః, అనుక్తస్థానేషు త్రిపంచ షడ్వ్యయేషు వృశ్చిక మకర కుంభ సింహేషు స్థితోఽర్కో న శుభః, తద్వదేవ రవిజాత్ శనిలగ్నాత్ వృశ్చికకన్యాకుంభమిథునధనుస్సింహాకర్కివృషభేషు స్థితోఽర్క శ్శుభదః, మేషతులామకరమీనేషు స్థితో న శుభదః, శుక్రస్థానా దస్మాత్ స్మరాంత్యారిషు కన్యాకుంభసింహేషు స్థితోఽర్క శ్శుభదః, ఇతరరాశి నవకస్థో న శుభదః, జీవాద్ధర్మసుతాయ శత్రుషు తులామిథునధనుః కర్కిస్థో జీవలగ్నా చ్ఛుభదః, ఇతరరాశ్యష్టకస్థో న శుభదః, దశత్ర్యాయారిగశ్శీగోః వృశ్చికకర్కికుంభ మిథునస్థోఽర్క శ్చంద్ర లగ్నా చ్ఛుభదః, ఇతర రాశ్యష్టకస్థో న శుభదః, తేష్వేవాంత్యతపస్సుతేషు చ బుధాత్ మిథునవృషతులామీనధనుఃకన్యావృశ్చికస్థోఽర్కో బుధలగ్నా చ్ఛుభదః, ఇతరరాశి పంచకస్థో న శుభదః, లగ్నా త్సబంధ్వంత్యగః, కర్కిధనుస్సింహమీనమకరకన్యాస్థితోఽర్కో జన్మలగ్నా చ్ఛుభదః, ఇతర

రాశిషట్కస్థో న శుభదః, ఏవం రాశిద్వాదశకం చక్రం కృత్వా ఉక్తవచ్ఛుభాశుభన్యాసే కృతే మేషస్థేఽర్కే శుభచిహ్నమేకం అశుభచిహ్నాని సప్త-తేన శుభవిశ్లేషే అష్టసు షడశుభాన్యేవ, ఏవం చ పాదత్రయ మశుభం, వృషస్థేఽర్కే శుభచిహ్నాని త్రీణి-అశుభాని పంచ-ద్వయో ర్విశ్లేషే అశుభం ద్వయం, అశుభం పాదఇత్యర్థః. మిథునస్థేఽర్కే పంచ శుభాని - విశ్లేషే పాదః, ఏవం కర్కటే చ సింహే చ శుభాశుభచిహ్నసామ్యాత్ ఉభయం నాస్తి, కన్యాయా మర్ధం శుభం తులాధరే పాద శ్శుభః, వృశ్చికే పాదో శుభః, ధనుష్యర్ధం శుభం, మకరేఽర్ధ మశుభం, కుంభే పాదో శుభః, మీనేఽర్కే శుభ మశుభం నాస్తి. మేషే యద్యపి పాదత్రయ మశుభం, తథాపి స్వోచ్చరాశిస్థిత్వా అశుభ మల్పం భవతి, ఏవం చ మేషవృశ్చికమకరకుంభస్థోఽర్క స్తావత్కాల మశుభం ప్రయచ్ఛతీతి విజ్ఞేయం.

బృహజ్జాతక వ్యాఖ్యానే భటోత్పలేన అష్టకవర్గాధ్యాయాంతే లిఖితాని శాస్త్రాంతరస్థాని వచనాని సంప్రదాయావిచ్ఛిత్తయే. లిఖ్యంతే బాదరాయణః. శ్లో. ఏకేన య శ్శుభస్సాన్యష్టభిస్థానై స్సపాపదో భవతి, యస్తు చతుర్భిర్నష్టం సత్యం ఫలకల్పనా త్వేదం. యవనేశ్వరః. శ్లో. ఫలాష్టవర్గే శుభపాపలబ్ధ్యా త్సమానకల్ప్యా వఫలా ప్రదిష్టం, జ్ఞేయాస్తు యత్తస్య ఫలం విధార్యం వార్తావిధానే చ సముద్భవే చ. పునర్బాదరాయణః. శ్లో. కష్టశ్రేష్ఠే తుల్యసంఖ్యే ఫలే చేత్ స్యాతాం నాశస్తుల్యయో స్తత్రవాచ్యః, వాచ్యాపతి ర్యోఽతిరిక్త స్త్రయోస్యాత్స్థానే స్థానే కల్పనేయం ప్రతిష్ఠాః. శ్రీదేవకీర్తిః. శ్లో. అపచయరాశౌ నీచే శత్రుక్షేత్రే జన్మకాలే స్యాత్, యస్తు సదద్యా త్పాపం ఫల మతిశయతో యథాకాలం. యవనేశ్వరః. శ్లో. యస్యా త్స్వనీచారి గృహే పయోనైః జితోఽరిదృష్టోఽల్పతనుర్విపన్నః, సతావుభౌ జన్మవతా బలస్థే సజన్మదోషం హ్యనలో నిరుక్తః. ఈషత్సుహృత్తోస్వోచ్చతక్షేష్టదృష్టో మిత్రర్క్షజన్మోపచయే బలీయాన్, యో జాతకేఽభూ త్సతు జన్మసంస్థో దద్యా త్సుఖం నత్వశుభోఽప్యనిష్టం. సత్యః. శ్లో. జన్మన్యుపచయ భవనో గ్రహః ఉపచయేషు పుష్టఫలాః, అపచయభవనో వేత్యాః పీడా

స్థానే హ్యుపచయాశ్చ. ఫలకాలే తు పునశ్చంద్రవర్జ మన్యే గ్రహా బలవాన్, ఏవం శుభ మశుభం వా పుష్ట మపుష్టం ఫలం దద్యాత్. శ్రీదేవకీర్తిః. శ్లో. పుష్ట మపుష్ట స్సఫలం దద్యా త్సబలో బలేన హీనశ్చ, గ్రహాఇవ సర్వశ్చంద్రః కష్టబలో బలవిహీనశ్చ. స్నేహావపురం సతతహైర్వివర్జిత శ్శత్రుభేఽరిసందృష్టః, గ్రహ శ్శుభఫలం సద్యశ్చంద్రస్తుయది దృశః కష్టం. వరాహమిహిరః. శ్లో. నీచస్థా గ్రహా విబలారవ్యవిభూతా విరశ్మయో హ్రస్వాః, భుజగా ఇవ మంత్రహతా భవంత్యనార్యే క్రమా ద్గ్రహాలగ్నే. యవనేశ్వరః. శ్లో. స్వవర్గసంస్థా బలినో దినేశా యాతుర్యతో దిష్టఫలప్రదాస్స్యుః, నీచస్థితాశ్చారిగృహేఽల్పవీర్యాః కుర్వంతి తేఽనిష్టఫలప్రదిష్టాః. ఏవం చాష్టవర్గే వరాహమిహిరోక్తపక్షేణాంగీకృతః. ఆచార్యాంతరోక్తపక్షస్తు ప్రాగేవ దశాంతర్దశాధ్యాయే ప్రపంచేన దర్శితః. తత్ప్రతిపాదక స్సంప్రదాయసిద్ధోఽయం శ్లోకః. శ్లో. తిర్యగ్వేశోర్ధ్వనందం గిరిగిరిశపదం చక్ర మత్రాద్యపఙ్క్తి లగ్నాదృక్షాణ్యథేష్టం తదధరవసుకేథః క్రమేణాధినాథాత్, లగ్నాంతం చాష్టకక్ష్యాః ప్రథమపదమధో యత్ర కక్ష్యర్క్ష యోగః తస్మా త్సంఖ్యాస్వకక్ష్యాస్వధభవసులభై స్తద్గ్రహోక్తం శుభాద్యం, రాశ్యాష్టమాంశకమితం పృథగేవ ఖేటైః సిద్ధం శుభాద్యనపవర్తితబిందురేఖం, తైస్తైర్గ్రహైః కృతపదం భగణం స్వకక్ష్యా త్తత్తత్పదేషు యవనోదితకోష్టక్లృప్త్యా. ఏవ మష్టవర్గజం శుభాశుభం సప్రపంచమభిహితః.

రాజయోగప్రకీర్ణఫలములు.

అ. అథ రాజయోగవశా చ్ఛుభాశుభఫలానుభవం శ్లోకేనాహ.—

మూ. యే రాజయోగాః కథితా హి తేషాం భంగో న చేత్స్వస్వఫలప్రదాస్తే, జ్ఞేయా బుధై ర్యోగజవీర్యయోగా త్ఖగామినో రశ్మిఫలాని తద్వత్. ౪

వ్యా. బృహజ్జాతకాదిషు యే రాజయోగాః కథితాః యేషాం రాజయోగభంగో నాస్తి చేత్ తే రాజయోగాః కర్తృణాం గ్రహా

ణాం బలానురూపం శుభాని ఫలాని ప్రయచ్ఛంతి, భంగోఽస్తిచేత్ అశుభాని ఫలాని ప్రయచ్ఛంతి, రశ్మిచింతాధ్యాయోక్తరశ్మిఫలాని తత్తద్రశ్మ్యనురూపం శుభాశుభాని భవంతి. తథా చ సారావళ్యాం. శ్లో. స్వోచ్చత్రికోణభవనే బల సంయుతైశ్చ త్ర్యాద్యైర్నృపో భవతి భూపతివంశజాతః, పంచాధిభి ర్జ్ఞానపదోఽపి సిద్ధో హీనైః క్షితీశ్వరసమో న తు భూమిపాలః. ఇత్యాద్యుక్తా రాజయోగాః. శ్లో. కుజార్కజీవార్కిభిరత్రనీచే ద్వాభ్యాంత్రిభి ర్వైకతమే విలగ్నే, నిశాకరే వృశ్చికరాశిసంస్థే విశీర్యతే రాజకరో వియోగః. ఇత్యాదయో రాజయోగభంగాః.

తా. రాజయోగవశమున శుభాశుభఫలములను చెప్పుచున్నాడు. బృహజ్జాతకాదులయందు రాజయోగాధ్యాయములలో చెప్పబడిన రాజయోగములు రాజయోగ భంగాధ్యాయోక్తప్రకారముగ భంగములు కలుగకుండ కలిగియుండెనేని అటువంటి రాజయోగమును కలుగజేసెడి గ్రహములు తమయొక్క బలానురూపముగ శుభఫలముల నిత్తురు. భంగాధ్యాయోక్త ప్రకారము యోగభంగము కలిగెనేని అశుభఫలముల నిత్తురు. ఇదేవిధమున రశ్మిచింతాధ్యాయోక్త రశ్మిఫలములును ఆయారశ్మ్యనురూపముగ శుభాశుభము లగును.

దశారిష్ట తద్భంగఫలములు.

అ. దశాంతర్దశారిష్టతద్భంగవశాదపి శుభాశుభఫలం నిర్ణేతవ్యమితి శ్లోకేనాహ.—

మూ. దశానా మరిష్టే తదారిష్టభంగే స్వవీర్యోత్కటత్వాద్దశారిష్టభంగౌ, బుధైః కల్పనీయౌ ప్రవేశే దశాయాం విధాయ గ్రహాన్ కింతు తత్కాలజాతాన్.

వ్యా. దశాంతర్దశోక్తారిష్టే తద్భంగే చ విచార్యమాణే అంతర్దశాప్రవేశకాలికాన్ గ్రహాన్ విధాయ విగణయ్య దశారిష్టతద్భంగకృతయో ర్గ్రహయో ర్బలవశాత్ దశారిష్టతద్భంగౌ విద్వద్భిః కల్పనీయౌ.

తా. దశాంతర్దశారిష్ట తద్భంగములవలన శుభాశుభఫలనిర్ణయ
మును చెప్పుచున్నాడు. అంతర్దశాప్రవేశకాలమందు దశారిష్టకర్తృ
గ్రహమును తద్భంగకర్తృగ్రహమును స్ఫుటముచేసి బలసాధన
చేయగా అరిష్టకర్తృతద్భంగకర్తృగ్రహములలో యేగ్రహము బలా
ధికమై యుండునో తెలిసికొని తద్బలానురూపముగ దశారిష్టమును
గాని దశారిష్టభంగమునుగాని కల్పించవలసినది.

అ. ఏతత్ప్రదర్శనాయ ఏకాదశారిష్టం శ్లోకేనాహ.—

మూ. క్రూరఖేచరదశా సమయే చేద్దారుణోఽంతరదశా కురు
తేఽన్యః, తత్కరోతి బహుధా విపదం సః ప్రాణినా మతితరా మరి
యోగే.

వ్యా. కస్యచి త్క్రూరగ్రహస్య దశాయా మన్యస్య క్రూర
గ్రహస్య అంతర్దశా లభ్యతే తద్దశారిష్టయోగః, తదరిష్టం ప్రాణినా
మనేకాశుభఫలప్రదం భవతి. తథాచ సారావళ్యాం. శ్లో. క్రూరద
శాయాం క్రూరప్రవిశ్యచాంతర్దశాం యదా కురుతే, పుంసో స్యాత్సం
దేహ స్తదాతియోగే సదైవ మాహుః.

తా. దశారిష్టస్వరూపము తెలియుటకై యొక అరిష్టయోగమును
చెప్పుచున్నాడు. క్రూరగ్రహముయొక్క మహాదశయందు మరియొక
క్రూరగ్రహముయొక్క అంతర్దశవచ్చెనేని దశారిష్టయోగ మగును.
అట్టి యోగమందు ప్రాణులకు అనేకవిపత్తులు కలుగును.

అ. దశారిష్టస్య భంగం శ్లోకేనాహ.—

మూ. దశాప్రవేశే బలవాన్ గ్రహశ్చే చ్ఛుభోఽధిమిత్ర
గ్రహవర్గసంస్థః, నిరీక్షిత స్సోఽపి శుభగ్రహైశ్చే ద్దశా త్వరిష్టస్య దశాతి
భంగః.

వ్యా. కస్యచి త్క్రూరగ్రహస్య దశాయా మన్యస్య క్రూర
గ్రహస్య అంతర్దశాప్రవేశకాలే శుభగ్రహేష్వేకో బలవాన్ అధి
మిత్రే సౌమ్యగ్రహవర్గే స్థిత శ్శుభగ్రహాంతరదృష్టశ్చేత్ పూర్వశ్లోకో

క్తారిష్టం నశ్యతి. తథాచ సారావళ్యాం. శ్లో. ప్రవేశే బలవాన్ ఖేట
శ్శుభై ర్వా సన్నిరీక్షితః, సౌమ్యాధిమిత్రవర్గస్థో మృత్యవేన భవేత్తదా.

తా. దశారిష్ట భంగస్వరూపమును చెప్పుచున్నాడు. క్రూరగ్ర
హముయొక్క మహాదశయందు మరియొక క్రూరగ్రహముయొక్క
అంతర్దశవచ్చినపుడు శుభగ్రహములలో నొకడు బలవంతుడై అధిమిత్ర
మందుగాని శుభగ్రహవర్గమందుగాని శుభగ్రహముచే చూడబడుచు
గాని యుండెనేని దశారిష్టయోగమునకు భంగముకలుగును.

స్త్రీజాతకమందలివిశేషము.

అ. అథ స్త్రీజాతకే కర్తవ్య విశేషం శ్లోకేనాహ.—

మూ. స్త్రీణాముక్తం జాతకే యచ్చ పుంవత్తల్లగ్నేందోర్వా ర్వీర్య
తోఽత్ర ప్రకల్ప్యం, యోగస్తాసాం యచ్ఛుభం వా శుభం చ తన్ని
శ్శేషం కల్పయే ఖ్ఖేటవీర్యాత్. ర

వ్యా. బృహజ్జాతకాదిషు స్త్రీజాతకాధ్యాయే పుంజాతకోక్తం
సర్వం ఫలం స్త్రీణామపి యథాసంభవం యోజ్య మిత్యుక్తం - ఉదయ
లగ్నచంద్రయో ర్బలవశా త్తదుక్తం ఫలం శుభ మశుభం వా గ్రహ
బలేన నిశ్శేషం కల్పనీయం. తథా చ వరాహమిహిరః. శ్లో. యదస్య
త్ఫలం నరభవేత్క్రమమంగనానాం తత్తద్వదేత్పతిషు వా సకలంవిధే
యం, తాసాంతు భర్తృమరణం నిధనే వపుస్తు లగ్నేందుగం శుభగతా
స్తమయే పతిశ్చ. తథాచ సారావళ్యాం. శ్లో. స్త్రీణాం జన్మఫలం తుల్యం
పుంభి స్సార్థం యదుచ్యతే, విశేష స్తత్ర యో దృష్టః కథ్యతే విస్త
రేణ సః. వైధవ్యం నిధనే చింత్యం శరీరం జన్మలగ్నతః, సప్తమే పతి
సౌభాగ్యం పంచమే ప్రసవస్తథా.

తా. స్త్రీజాతకమందు చేయవలసినవిశేషమును చెప్పుచున్నాడు.
బృహజ్జాతకాదులలో స్త్రీజాతకాధ్యాయమందు పురుషజాతకోక్త ఫల
ములనన్నిటిని స్త్రీలకును సంభవించతగినమట్టుకు ఫలములను చేర్చవల

సీనదని చెప్పబడియున్నది. అట్టి ఫలములను ఉదయలగ్నచంద్రులబలముల ననుసరించి శుభాశుభఫలములను చేర్చవలసినది. మరియు యోగ శుభాశుభఫలములను ఆయాగ్రహబలములను పట్టి నిశ్శేషముగ కల్పించ వలసినది.

నిర్యాణయోగములు.

అ. నిర్యాణాధ్యాయోక్తమర్థం శ్లోకేనానుసంధంతే.—

మూ. నైర్యాణికా యే గదితా స్తు యోగాః స్థితిం చ తేషా మిహభావక్లృప్త్యా, విజ్ఞాయ ధీమా౯ సహయోగజాతం నిర్యాణ మస్మి౯ పరికల్పయేచ్చ. ౯

వ్యా. నిర్యాణాధ్యాయోక్తానాం భావాధ్యాయోక్తానాం యోగానాం భావాధ్యాయోక్త భావక్లృప్త్యా స్థితివిధ్యుక్తయోగజాతార్థాంశ్చ విజ్ఞాయ బలవశా త్తస్మి౯ కాలే నిర్యాణం కల్పయేత్.

తా. నిర్యాణాధ్యాయోక్తార్థమును చెప్పుచున్నాడు. నిర్యాణాధ్యాయమందు చెప్పబడిన యోగములను భావాధ్యాయోక్తభావక్లృప్తిచేత స్థితివిధ్యుక్తానర్థములను తెలిసికొని బలవశమున ఈకాలమున నిర్యాణము కలుగునని నిర్యాణయోగమును కల్పించవలసినది.

అ. ఏవం స్వకృతస్య శాస్త్రస్య ఫలసంపాదో దృశ్యత ఇతిశ్లోకేనాహ.—

మూ. కంటకాదిపరిభాషయానయా ప్రోక్తయా సకలభావజాతయా, జాతకోక్తఫలమధ్యవస్యతాం ప్రత్యయో భవతి ధీమతా మిహ. ౧౦

వ్యా. సకలజాతకశాస్త్రేషు ప్రోక్తయా సకల ద్వాదశభావవిషయయా, కంటకాదిపరిభాషయా కేంద్రఫణపర ఆపోక్లిమసంజ్ఞయా, జాతకోక్తం ఫల మధ్యవస్యతాం, విదుషా మస్మి౯ శాస్త్రే ప్రత్యయో విశ్వాసో జాయతే మయా కృతేన శాస్త్రేణ గణయతో జాతకశాస్త్రోక్తసంపాదా జాతకశాస్త్రేషు ప్రోక్తయా విశ్వాసో జాయత ఇత్యర్థః.

తా. గ్రంథకర్త తనచే చేయబడిన యీశాస్త్రమువలని ఫలితమును తెలుపుచున్నాడు. తన్వాదిద్వాదశభావములచేతను కేంద్రఫణ

పరాపోక్లిమాది సంజ్ఞలచేతను జాతకములకు చెప్పబడిన శుభాశుభఫలములు ఈగ్రంథమున వ్యత్యస్తమును పొందకుండునటుల గణితము మీఁద చెప్పబడినందున విద్వాంసులకు ఈగ్రంథమునందు మిక్కిలి విశ్వాసము కలుగును.

అ. స్వకృతం శాస్త్రం శ్లోకేనోపసంహరతి.—

మూ. ఇతి జాతకకర్మపద్ధతిం గురుపాదాబ్జయుగ ప్రసాదతః, ఇహ శిష్యసుఖావబోధినీం కృతవా౯ శ్రీపతి రగ్రణీ స్సతాం. ౧౧

వ్యా. స్పష్టార్థోఽయం శ్లోకః.

తా. ఈశ్లోకార్థము స్పష్టము.

ఈగ్రంథముయొక్క వృత్తశ్లోక అక్షరసంఖ్యల వివరము.

అ. ఏవ మష్టాధ్యాయ కృతస్య శాస్త్రస్య వృత్తసంఖ్యాగ్రంథసంఖ్యాం చ శ్లోకేనాహ.—

మూ. అధ్యాయానామష్టకే వృత్తసంఖ్యా సంజాతా స్యాత్షట్త్రిచంద్ర (136) ప్రమాణా, ప్రోక్తానుష్టుప్ఛందసా గ్రంథసంఖ్యా శ్లోకేనైకేనోనయాహి ద్విశత్యా (199). ౧౨

వ్యా. అత్ర ప్రథమాధ్యాయే ఏకాదశవృత్తాని, ద్వితీయే పంచ, తృతీయే త్రయోవింశతిః, చతుర్థే చతుర్దశ, పంచమే సప్తత్రింశత్, షష్ఠే పంచ, సప్తమే త్రింశత్, అష్టమే ఏకాదశ. ఏవ మధ్యాయాష్టకే షట్త్రింశదధికం శతం వృత్తాని. ఏకైకవృత్తగతాన్యక్షరాణి పరిగణయ్య సంహృత్య ద్వాత్రింశదక్షరైః ఏకైక అనుష్టుప్‌శ్లోకాత్మకగ్రంథకల్పనయా గ్రంథానా మేకోనశతద్వయం సంపన్నమి త్యనేన శ్లోకేన ప్రదర్శితం, అస్మాభిస్తు వృత్తగతాక్షర గణనయా షట్సహస్రాక్షరాణి పంచశతాని అష్టావింశతి శ్చాక్షరాణి, తైరక్షరై శ్చతురధికశతద్వయమితా గ్రంథసంఖ్యా భవతి, ఏవమియం శ్రీపతికృత జాతకకర్మపద్ధతిః, యథాశాస్త్రం యథాయుక్తి ర్యథాసంభవం గ్రంథవిస్తరభయాన్నాత్ర

లిఖ్యంతే ఇత్యవగంతవ్యం, అత్రైవేతః పూర్వం మయా కృతగ్రంథాః కథ్యంతే, భాస్కరాచార్య కృతమహాతంత్ర వివరణం గోవిందస్వామ్యాఖ్యాతం ప్రథమవ్యాఖ్యాతం, తత ఆచార్య భట్టీయం వ్యాఖ్యాతం, తతో వరాహ మిహిరకృత మహాయాత్రావ్యాఖ్యాతం, తతో మానసకరణం వాసనాసహావిస్తరేణ వ్యాఖ్యాతం, తతో మావిధూస్తర్త్వయన నిర్ణయాఖ్యాగ్రంథః కృతః, ఇత్థం చ ఇదానీం భట్టబ్రహ్మగుప్తకృత ఖండకాద్యకరణే వ్యాఖ్యాతం చికీర్షవర్తతే, తాం చ కృష్ణో దేవకీపుత్రః పూరయిష్యతీతిసర్వం సంపూర్ణం.

తా. ఈశాస్త్రముయొక్క అష్టాధ్యాయములలోని వృత్తసంఖ్యలను అనుష్టుప్గ్రంథసంఖ్యలను చెప్పుచున్నాడు. మొదటియధ్యాయమందు పదునొకండువృత్తములు, రెండవయధ్యాయమం దైదు, మూడవయధ్యాయమున నిరువదిమూడు, నాలవయధ్యాయమున పదునాలుగు, అయిదవయధ్యాయమున ముప్పదియేడు, ఆరవయధ్యాయమున నైదు, ఏడవయధ్యాయమున ముప్పది, ఎనిమిదవయధ్యాయమున పదునొకండు. ఎనిమిది యధ్యాయములలోని వృత్తసంఖ్యల మొత్తము నూటముప్పదియారు, అన్నివృత్తములలోని యక్షరములను లెక్కించి యేర్పడినమొత్తమును అనుష్టుప్శ్లోకాక్షరసంఖ్యయగు ముప్పదిరెంట భాగింపగా నూటతొంబదితొమ్మిది గ్రంథసంఖ్యయైనదని శ్లోకమున చెప్పబడెనుగాని లెక్కింపగా ఆరువేలునేనూట యిరువదియెనిమిది యక్షరము లగుచున్నవి. దీనిని ముప్పదిరెంటభాగింప అనుష్టుప్గ్రంథసంఖ్య యిన్నూటనాలు గగుచున్నది.

శ్లో. ఇదం నిధ్రువగోత్రేణ సూర్యదేవేన యజ్వనా, కృతం జాతకపద్ధత్యాం ప్రకీర్ణాధ్యాయవర్ణనమ్.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1926.

1474

20-A

1474

END OF TITLE